

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

Právnická fakulta

Ústav medzinárodného práva a európskeho práva

Technologický vývoj a jeho vplyv na medzinárodné právo

Zborník príspevkov z XIX. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 24. októbra 2025

Laura Gazdagová (ed.)

Bartolomej Mižák (ed.)

Vladyslava Kryvoshei (ed.)

Košice 2025

Vzor oficiálnej citácie zborníka vo forme: AUTOR (PREZVISKO), P (M.). Názov príspevku. GAZDAGOVÁ, L., MIŽÁK, B., KRYVOSHEI, V. (ed.). In: Technologický vývoj a jeho vplyv na medzinárodné právo. Zborník príspevkov z XIX. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 24. októbra 2025. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2025. 158s. ISBN: 978-80-574-0478-1. <https://doi.org/10.33542/TVA-0478-1>

Technologický vývoj a jeho vplyv na medzinárodné právo

Zborník príspevkov z XIX. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 24. októbra 2025.

Zostavovatelia:

Mgr. Laura Gazdagová

Mgr. Bartolomej Mižák

Mgr. Vladyslava Kryvoshei

Ústav medzinárodného práva a európskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Tento text je publikovaný pod licenciou Creative Commons CC BY NC ND Creative Commons Attribution-NonCommercial-No-derivates 4.0

Za odbornú a jazykovú stránku zborníka vedeckých prác zodpovedajú autori jednotlivých príspevkov. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Dostupné od: 17.12.2025

Umiestnenie: <https://unibook.upjs.sk/sk/>

DOI: <https://doi.org/10.33542/TVA-0478-1>

ISBN 978-80-574-0478-1 (e-publikácia)

Predslov	8
-----------------------	----------

Výzvy v oblasti ochrany osobnosti v kyberpriestore z pohľadu medzinárodného práva súkromného.....	9
--	----------

Bc. Viktória Frenáková

Úvod	9
1. Ochrana osobnosti v kyberpriestore a jej cezhraničný rozmer	10
1.1 Pojem a povaha osobnostných práv.....	10
1.2 Špecifiká zásahov do osobnostných práv v online prostredí	11
2. Zásahy do osobnostných práv v kyberpriestore z pohľadu noriem MPS.....	12
2.1 Právomoc podľa nariadenia Brusel Ia.....	12
2.2 Rozhodné právo a nariadenie Rím II	15
2.3 Vzťah medzi Brusel Ia a vnútroštátnymi kolíznymi normami	16
2.4 Uznávanie cudzích rozhodnutí a jurisdikčný dosah súdnych príkazov na nápravu online obsahu	16
Záver	18
Zoznam zdrojov	19

Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (BIK+) – ciele a nástroje	22
--	-----------

Bc. Alexandra Sabolová

Úvod	22
1. Dôvody prijatia BIK a BIK+	22
2. Bezpečná digitálna skúsenosť	23
2.1 Právne záväzné akty	24
2.2 Nezaväzné pramene	27
3. Posilnenie postavenia v digitálnej oblasti.....	28
3.1. Nezaväzné pramene.....	29
4. Aktívna účasť	30
5. Medzinárodný dosah a spolupráca	31
Záver	32
Zoznam zdrojov	33

AI a zločiny proti ľudskosti (využívanie AI na páchanie zločinov proti ľudskosti, ako aj na stíhanie zločinov proti ľudskosti)	39
---	-----------

Bc. Lenka Poláčková

Úvod	39
1. Páchanie zločinov proti ľudskosti za pomoci AI	40
1.1 Jednotlivé protiprávne konania konštituujuce skutkovú podstatu ZPL	40
1.2 Spoločné požiadavky potrebné pre naplnenie skutkovej podstaty ZPL	43
2. Stíhanie zločinov proti ľudskosti za pomoci AI	46
2.1 Digitalizácia vyšetrovania	46
2.2 AI ako dôkazný prostriedok v konaní pred súdom	47
Záver	49
Zoznam zdrojov	50
Nové právne rámce pre medzinárodné rodinné právo: Dopad rozvoja reprodukčných technológií na cezhraničné rodinné vzťahy	53
<i>Bc. Radoslava Hanusinová</i>	
Úvod	53
1. Reprodukčné technológie a výzvy medzinárodného rodinného práva	53
1.1 Inštitút surogačného (náhradného) materstva	54
1.2 Postoje európskych štátov k možnosti využitia výhrady verejného poriadku ako dôvodu pre neuznanie rodičovstva u detí narodených v zahraničí na základe dohôd o náhradnom materstve	54
2. Pravidlá týkajúce sa surogačného materstva v členských štátoch EÚ	56
2.1 Členské štáty EÚ, ktoré umožňujú surogačné materstvo	56
2.2 Členské štáty Európskej únie, ktoré zakazujú surogačné materstvo	59
3. Fenomén surogačného materstva	61
3.1 Násilie páchané na ženách a dievčatách v kontexte surogačného materstva	61
4. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva	64
4.1 Mennesson proti Francúzsku a Labassee proti Francúzsku	64
4.2 Paradiso a Campanelli proti Taliansku	65
4.3 Význam judikatúry ESLP pre medzinárodné rodinné právo	65
5. Iniciatívy Haagskej konferencie o medzinárodnom práve súkromnom	66
6. Iniciatívy Európskej únie	67
7. Postoj Slovenskej republiky k inštitútu surogačného materstva	67
Záver	69
Zoznam zdrojov	70
Právne výzvy regulácie umelej inteligencie v medzinárodnom práve: Perspektívy do budúcnosti	72
<i>Bc. Kamila Csatóryová</i>	

Úvod	72
1. Afrika.....	72
2. Amerika	75
3. Ázia	77
4. Európa.....	79
Záver	82
Zoznam zdrojov	83
Reakcia medzinárodného práva súkromného na rozvoj civilného letectva	86
<i>Samuel Babják</i>	
Úvod	86
1. Historický vývoj medzinárodného leteckého práva súkromného	87
1.1 Varšavský systém	87
1.2 Montrealský dohovor	88
2. Súčasná úprava zodpovednosti leteckého dopravcu za škodu a omeškanie v medzinárodnej leteckej preprave	90
2.1 Všeobecne k niektorým aspektom súčasnej úpravy.....	90
Záver	97
Zoznam zdrojov	97
Právna regulácia kozmických aktivít: Udržateľné využívanie kozmického priestoru a ochrana kozmického prostredia	101
<i>Jakub Zavacký</i>	
Úvod	101
1. Exkurz problematikou právnej regulácie v kozmickom priestore	101
1.1 Medzinárodnoprávna regulácia kozmických činností OSN	102
1.2. Právna úprava z pera Európskej únie	105
2. Udržateľnosť kozmického priestoru – Quo vadis?	107
2.1. Odporúčania pre udržateľný rozvoj pod hlavičkou OSN	108
2.2 Politika EÚ s dôrazom na udržateľnosť	108
Záver	109
Zoznam zdrojov	110
Nenávistné komentáre v online priestore: dala im EÚ „stopku“ prostredníctvom Aktu o digitálnych službách (Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065)?.....	112
<i>Bc. David Guman</i>	
Úvod	112

1. Nenávistné prejavy ako problém súčasnosti.....	113
1.1 Vymedzenie pojmu nenávistný prejav.....	113
1.2 Sloboda prejavu vs. sloboda sebaurčenia.....	115
2. Akt o digitálnych službách.....	116
3.1 Činnosť Rady v roku 2022.....	118
3.2 Činnosť Rady v roku 2023.....	119
3.4 Činnosť Rady v roku 2024.....	119
Záver.....	120
Zoznam zdrojov.....	121
Medzinárodnoprávne mechanizmy monitorovania stavu životného prostredia: súčasný stav a perspektívy vývoja z pohľadu aplikácie vyvíjajúcich sa monitorovacích technológií	123
<i>Nikola Mrenicová</i>	
Úvod.....	123
1.Oblasti monitorovania	124
1.1 Monitorovanie vzdušného znečistenia	124
1.2 Monitorovanie vodného znečistenia.....	125
1.3 Monitorovanie ochrany biodiverzity.....	126
1.4 Monitorovanie vyprodukovaného odpadu	126
2. Koncepcia environmentálnej vlády práva - základ medzinárodného environmentálneho monitorovania.....	127
3. Ďalšie medzinárodné mechanizmy monitorovania stavu životného prostredia.....	129
3.1 CBAM - carbon border adjustment mechanism.....	129
3.2 EMEP - european monitoring and evaluation programme.....	129
3.3 HELCOM - the baltic marine environment protection commission.....	130
3.4 MRV - measurement, reporting and verification	131
3.5 ETF - enhanced transparency framework.....	131
3.6 GEMS - globálny environmentálny monitorovací systém.....	131
3.7 GMES - global monitoring for environment and security.....	132
4. Medzinárodné zmluvy: ich záujem monitorovania a mechanizmus monitorovania	132
4.1 Rámcový dohovor EHK o cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia.....	133
4.2 Rámcový dohovor OSN o zmene klímy.....	134
4.3 Helsinský dohovor o Baltskom mori.....	134
4.4 Kjótsky protokol	134

4.5 Parížska dohoda.....	135
5.Vývoj do budúcnosti.....	135
Záver	136
Globálny digitálny kompakt OSN a jeho potenciál na udržateľnosť a ochranu práv	139
<i>Bianka Sabolová</i>	
Úvod	139
1. Udržateľnosť v kontexte Digitálneho kompaktu OSN.....	140
2.1 Zapojenie sa jednotlivcov ako vízia Digitálneho kompaktu OSN	143
Záver	144
Zoznam zdrojov	145
Medzinárodnoprávna reakcia na klimatické zmeny: Je čas na nové globálne dohovory?	146
<i>Barbora Dupkalová</i>	
Úvod	146
1.Klimatické zmeny a ich úprava v medzinárodnom práve	146
1.1 Historický rámec.....	147
1.2 Súčasný výzvy a nedostatky	148
1.3 AI a klimatické zmeny	149
1.4 Pozitívny prínos AI	149
1.5 Negatívne dopady AI.....	150
2. Potreba nového globálneho dohovoru?	151
2.1 Limity Parížskej dohody	151
2.2 Možné formy integrácie AI do klimatickej agendy	152
2.3 Môžu medzinárodné dohovory viazať firmy ako Google a Microsoft?.....	153
3. Regulácia technologického vývoja v medzinárodnom práve?	153
Záver	154
Zoznam zdrojov	155

Predslov

Tohtoročný zborník príspevkov z 19. ročníka študentského sympózia Ústavu medzinárodného a európskeho práva sa venuje aktuálnej téme technologického vývoja a jeho vplyvu na medzinárodné právo. Doterajší vývoj potvrdzuje, že ľudstvo oddávna reagovalo na rôzne oblasti technologického vývoja (letectvo, kozmonautika, jadrová energia) snahami o ich právnu reguláciu vrátane pravidiel a noriem medzinárodného práva. Hlavný dôvod spočíval v snahe vyhnúť sa svojvoľnému postupu štátov v nových oblastiach, ktoré prináša technologický rozvoj, nakoľko tento by mohol narušovať vzájomnú spoluprácu a do neregulovaných oblastí vnášať napätie, chaos a neporiadok. Rovnako ako v minulosti aj v súčasnosti sa medzinárodné spoločenstvo snaží o medzinárodne právnu úpravu oblastí súčasného medzinárodného technologického rozvoja. Účastníci 19. študentského sympózia sa v 11 príspevkoch pokúsili o analýzu hodnotenia a významu medzinárodného práva (vrátane medzinárodného práva súkromného) vo vybraných oblastiach súčasného technologického vývoja. Viaceré príspevky reagujú na skutočnosť, že prostriedky technologického vývoja sa vyvíjajú a uplatňujú v medzinárodnom spoločenstve ľudí a ich dôsledky sa dotýkajú ako ľudských práv, tak aj medzinárodných stykov, medzinárodného obchodu a v konečnom dôsledku aj medzinárodnej stability. Príspevok zaoberajúci sa AI poukazuje na skutočnosť, že táto sa môže podieľať ako na páchaní zločinov proti ľudskosti tak aj na ich stíhanie. Osobitosti prebiehajúceho technologického vývoja spočívajúce v ich rýchlosti a komplexnosti však komplikujú a zneisťujú tvorbu a význam nových pravidiel medzinárodného práva. Pokiaľ ide o rýchlosť vývoja, medzinárodné právo sa za technologickým vývojom oneskoruje a aj v prípade, že jeho pravidlá nadobudnú platnosť, môžu sa stať obsolentnými, pretože vývoj už pokročil ďalej a prijaté pravidlá sú zastarané. Tento nedostatok medzinárodného práva sa medzinárodné spoločenstvo snaží odstrániť prijímaním tzv. mäkkých (soft) pravidiel, ktoré síce nie sú právne záväzné, ale majú politickú a morálnu hodnotu a zvyčajne obsahujú zoznam kódexov správania, ktorými by sa mali štáty v určitej oblasti riadiť. V kontexte globálneho technologického vývoja je však významný aj moment prijatia pravidiel medzinárodného práva. Oneskorené prijatie znižuje, či dokonca vylučuje účinnosť jeho pravidiel, pričom detailná a podobná právna úprava zasa môže predstavovať prekážku ďalšieho technologického vývoja. Budúcnosť medzinárodnej úpravy technologického vývoja preto spočíva v kombinácii (mixe) právne záväzných a nezáväzných pravidiel ako aj vnútroštátneho práva.

Účastníci 19. ročníka študentského sympózia sa úspešne zhostili úlohy posúdenia miesta a významu pravidiel medzinárodného práva a sympóziu využili aj na výmenu podnetných a inšpirujúcich výmen názorov na túto oblasť neustáleho narastajúceho významu.

prof. JUDr. Ján Klučka, CSc.

Výzvy v oblasti ochrany osobnosti v kyberpriestore z pohľadu medzinárodného práva súkromného

Bc. Viktória Frenáková

Úvod

Každý deň je ľudstvo svedkom posunu doby, technológií, nových objavov, vymožeností, ale aj nových otázok a problémov, ktoré vznikajú práve v dôsledku rýchlej digitalizácie. Inak tomu nie je ani v oblasti práva, kde potreba reflektovať a prispôbiť právne predpisy požiadavkám napredujúcej spoločnosti je stále väčšia a urgentnejšia. Vplyv online priestoru a jeho možné negatívne dôsledky je potrebné správne uchopiť, regulovať a legislatívne ukorigovať, čo nepochybne súvisí s novou normotvorbou v tejto oblasti. Inak tomu nie je ani v prípade ochrany osobnosti, ktorá je touto digitalizáciou tiež zasiahnutá. Právo na ochranu osobnosti patrí medzi základné ľudské práva, ktorým právny poriadok priznáva vysoký stupeň ochrany. Zahŕňa predovšetkým nemateriálne hodnoty a stránky osobnosti človeka ako sú meno, česť, dôstojnosť, súkromie, telesná integrita, ale aj prejavy osobnej povahy, či už ide o zvukové záznamy alebo podobizne. Jedná sa teda o inštitút, v rámci ktorého sú chránené jednotlivé čiastkové práva, ktoré zabezpečujú občianskoprávnu ochranu konkrétnych stránok osobnosti fyzickej osoby.¹ S rozmachom internetu a sociálnych sietí však tieto práva čelia novým výzvam. Informácie sa šíria rýchlo, globálne a bez územných hraníc, čo výrazne komplikuje možnosti ich právnej ochrany.²

Ochrana osobnosti je zakotvená okrem vnútroštátnych právnych poriadkoch, aj v európskom a medzinárodnom rámci. Na úrovni Európskej únie ju garantuje článok 7 Charty základných práv Európskej únie, obdobne ju upravuje aj článok 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd. V slovenskej právnej úprave táto ochrana vychádza z druhého oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky, ktorá upravuje základné ľudské práva a slobody, z ktorej vychádza občianskoprávna ochrana premietnutá v ustanoveniach §11 až 16 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), ktoré poskytuje fyzickým osobám prostriedky ochrany pred neoprávnenými zásahmi do ich osobnostnej sféry.³ Rozvoj online prostredia však spôsobil, že zásahy do osobnostných práv už nie sú viazané na jedno územie, či jurisdikciu, a práve preto v tejto súvislosti nadobúda osobitný význam medzinárodné právo súkromné (ďalej aj ako „MPS“), ktoré rieši otázky, súdy ktorého

¹ZBIERKA STANOVÍSK NAJvyššieho súdu A ROZHODNUTÍ SÚDOV SR, (2010). Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR. 6/2010. Online. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/data/att/07d/671961.262cdd.pdf>. [citované 2025-10-09].

²ONDREJOVÁ, P., (2017). Internet a zodpovednosť za jeho obsah. Praha: C. H. Beck. s. 31-34.

³BULLETIN ULC ČARNOGURSKÝ. Ochrana osobnosti. Online. Dostupné na: <https://www.ulclegal.com/buletin/ochrana-osobnosti/>. [citované 2025-10-09].

štátu majú právomoc rozhodovať a aké právo sa má uplatniť v prípade, ak k takému zásahu dôjde. Súčasťou úpravy MPS je aj problematika uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí, ktorej sa autorka príspevku sčasti taktiež zaoberá, a to práve s ohľadom na jej špecifiká v prostredí kyberpriestoru.

Príspevok je rozdelený do dvoch kapitol, pričom sa venuje rastúcemu počtu cezhraničných zásahov do osobnostných práv v kyberpriestore, ktoré si vyžadujú analýzu z pohľadu medzinárodnej právomoci súdov a kolíznych noriem. Pri spracovaní príspevku autorka využíva rôzne metódy skúmania, najmä analytickú metódu, metódu komparácie a syntézy, opierajúc sa najmä o platné právne predpisy Európskej únie, ich výklad Súdny dvorom EÚ a uvedenú literatúru. Cieľom príspevku je poukázať na praktické problémy uplatňovania právnych predpisov pri ochrane osobnosti v online prostredí, analyzovať aktuálne výklady článkov nariadení v kontexte zásahov do osobnostných práv, a tiež zhodnotiť otázku jurisdikčného dosahu súdnych príkazov na odstránenie obsahu online s prihliadnutím na relevantnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie a komparatívne právne prístupy.

1. Ochrana osobnosti v kyberpriestore a jej cezhraničný rozmer

Ochrana osobnosti patrí medzi najvýznamnejšie inštitúty občianskeho práva, ktorých cieľom je chrániť človeka vo všetkých stránkach jeho individuality.⁴ V ére digitalizácie však nadobúda tento inštitút nový rozmer, pretože zásahy do osobnostných práv stierajú územné hranice a získavajú medzinárodný charakter. Nasledujúca kapitola sa preto zameriava na teoretické vymedzenie osobnostných práv, ich povahu a obsah, ako aj na špecifiká, ktoré prináša kyberpriestor z hľadiska občianskoprávnej a medzinárodnoprávnej ochrany.

1.1 Pojem a povaha osobnostných práv

Ochrana osobnosti patrí k tradičným a stabilným inštitútom slovenského občianskeho práva. Jej účelom je chrániť nemateriálne hodnoty osobnosti človeka, ktoré sú neoddeliteľné od jeho ľudskej dôstojnosti a individuality. Ide o súbor absolútnych subjektívnych práv, ktoré pôsobia *erga omnes* a zaväzujú všetky ostatné subjekty, aby do chránenej osobnostnej sféry jednotlivca nezasahovali.⁵ Obsahom práva na ochranu osobnosti je ochrana hodnôt, ako sú česť, dôstojnosť, súkromie, meno, podoba, prejavy osobnej povahy či osobná identita,⁶ pričom základná právna úprava ochrany osobnosti je obsiahnutá v § 11 až 16 Občianskeho zákonníka. Jednotnosť práva na ochranu osobnosti znamená, že jednotlivé čiastkové práva (česť, dôstojnosť, podobizeň, meno) netvoría samostatné právne inštitúty, ale predstavujú len rôzne aspekty jednej a tej istej právnej

⁴ CIRÁK, J., (1994). Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK. s. 25-27.

⁵ LAZÁR, J. et al., (2006). Občianske právo hmotné. 3. doplnené a prepracované vydanie. 1. zväzok. Bratislava: IURA EDITION. s. 33-34.

⁶ *Op.cit.* 3.

hodnoty - osobnosti človeka ako celku.⁷ Túto doktrínu dlhodobo potvrdzuje aj judikatúra slovenských súdov, napríklad rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Cdo 128/2003, podľa ktorého „základné právo na ochranu osobnosti je jednotné a chráni fyzickú osobu vo všetkých jej osobnostných prejavoch“⁸.

Je dôležité podotknúť, že aj v online prostredí pri zásahoch do osobnostných práv dochádza k prelínaniu dvoch hodnôt, a to ochrany osobnosti a slobody prejavu, ktoré musia byť vzájomne vyvažované. Ak dôjde k zasiahnutiu do osobnostných práv, súdy v takomto prípade rozhodujú vo vzťahu k týmto dvom ako o navzájom si konkurujúcich právach, pričom v tomto prípade prichádza na rad test proporcionality.⁹ Následne sa testom proporcionality posúdi, ktoré právo má „väčšiu váhu“, a teda prednosť. *V prípade, ak dôjde k posudzovaniu vzájomného stretu práva na slobodu prejavu a práva na ochranu osobnosti, súd môže rozhodnúť až na skutkovom základe, ktorý je spoľahlivo zistený ohľadne oboch konkurujúcich si základných práv a slobôd.*¹⁰ Z európskeho a medzinárodného hľadiska je ochrana osobnosti úzko spätá s právom na súkromie a ľudskú dôstojnosť, ktoré garantujú čl. 7 Charty základných práv Európskej únie a čl. 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Európsky súd pre ľudské práva opakovane potvrdzuje, že ochrana súkromia podľa čl. 8 Dohovoru zahŕňa aj ochranu identity, reputácie a psychickej integrity jednotlivca, čím sa prekrýva s koncepciou občianskoprávnej ochrany osobnosti.¹¹ V digitálnej dobe sa ochrana osobnosti stáva ešte významnejšou. Technologický pokrok a masová komunikácia prostredníctvom internetu umožňujú rýchle a nekontrolované šírenie informácií, ktoré môže vážne zasiahnuť do osobnostnej sféry jednotlivca.

1.2 Špecifiká zásahov do osobnostných práv v online prostredí

Internet predstavuje globálny priestor bez územných hraníc, v ktorom sa zásahy do osobnostných práv môžu realizovať v neobmedzenom geografickom rozsahu. Zverejnenie difamačného článku, nepravdivého statusu či fotografie na sociálnej sieti má okamžitý účinok, ktorý môže zasiahnuť povest' poškodeného v rôznych štátoch súčasne. Takéto situácie prinášajú zásadnú otázku z hľadiska medzinárodného práva súkromného: v ktorom štáte k zásahu do osobnosti „došlo“, teda ktorý súd má právomoc vo veci konať a rozhodovať a podľa ktorého práva má byť tento zásah posudzovaný?¹² Tradičné kolízne pravidlá vychádzali z princípu *lex loci delicti commissi* (právo miesta, kde došlo k zásahu),

⁷ *Ibid.*

⁸ NAJvyšší súd Slovenskej republiky, (2004). Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Cdo 128/2003. In: Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR.

⁹ RELEVANS. Stret práva na slobodu prejavu a osobnostných práv. Online. Dostupné na: <https://www.relevans.sk/stret-prava-na-slobodu-prejavu-a-osobnostnych-prav/>. [citované 2025-10-10].

¹⁰ Bližšie pozri: Rozhodnutie Ústavného súdu SR, sp. zn.: PL. ÚS 25/01, rozsudok EŠLP vo veci *Feldek v. Slovenská republika*.

¹¹ Bližšie pozri: Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, *Von Hannover v. Germany*, č. 59320/00, 24. jún 2004.

¹² KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; PFEIFFER, M.; RŮŽIČKA, K. a VYBÍRAL, P., (2022). Mezinárodní právo soukromé. 9. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. s. 139–140.

avšak v online prostredí je určenie tohto miesta často problematické.¹³ Problematické je aj určenie kritéria miesta vzniku škody, ktorá je potenciálne lokalizovaná vo všetkých štátoch, kde bol obsah dostupný. Digitalizácia a globalizácia zásadne menia spôsob, akým vznikajú a riešia sa zásahy do osobnostných práv. Internet vytvára priestor, v ktorom sa obsah šíri bez hraníc a kde sa kolízne normy i pravidlá právomoci stretávajú s novými výzvami. Európska úprava, najmä nariadenia Brusel Ia a Rím II, bola koncipovaná v čase, keď sa online komunikácia ešte len rozvíjala, a preto dnes čelí limitom.

Internetové zásahy do osobnosti teda nepredstavujú len technickú, ale najmä právnu výzvu. Dochádza pri nich nie len k stretu navzájom si konkurujúcich práv, ale aj k stretu viacerých právnych poriadkov, čo vyžaduje aplikáciu medzinárodného práva súkromného, či už v otázke právomoci alebo rozhodného práva. V týchto prípadoch zohráva významnú úlohu judikatúra Súdneho dvora EÚ, ktorá sa stala základným interpretačným rámcom pre riešenie cezhraničných zásahov do osobnostných práv.¹⁴

2. Zásahy do osobnostných práv v kyberpriestore z pohľadu noriem MPS

Ako sme už spomínali, zásahy do osobnostných práv majú nepochybne v online prostredí cezhraničný rozmer, čo vedie k otázkam, súd ktorého štátu má právomoc konať a podľa akého práva sa má takýto zásah posudzovať. Odpovede na tieto otázky nám poskytuje medzinárodné právo súkromné, ktorého cieľom je určiť, súdy ktorého štátu majú právomoc konať, právo ktorého štátu majú použiť, a ako sa budú uznávať a vykonávať cudzie rozhodnutia. V rámci prameňov práva sa zameriame najmä na dve kľúčové nariadenia, a to Brusel Ia (č. 1215/2012) o právomoci a uznávaní rozhodnutí¹⁵ a Rím II (č. 864/2007) o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky¹⁶. Na vnútroštátnej úrovni túto oblasť dopĺňa aj zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, ktorý upravuje kolízne normy a otázky uznávania cudzích rozhodnutí v slovenskom právnom poriadku, pričom aj tento zákon bude predmetom analýzy.

2.1 Právomoc podľa nariadenia Brusel Ia

Nároky na náhradu spôsobenej ujmy spadajú pod článok 4 nariadenia Brusel Ia, ktorý predstavuje všeobecné ustanovenie o právomoci, žaloba sa teda spravidla podáva na súdoch štátu, v ktorom má žalovaný bydlisko. Nariadenie však poskytuje tzv. alternatívu k všeobecnému pravidlu. Podľa článku 7 bodu 2 môže byť žaloba z

¹³ ŠIRICOVÁ, Ľ. a CSACH, K., (2017). Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta.

¹⁴ SVANTESSON, D. J. B., (2020). Scope of Jurisdiction Online and the Importance of Messaging – Lessons from Australia and the EU. In: *Computer Law & Security Review*, roč. 38, s. 2–4.

¹⁵ Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel Ia). *Ú. v. EÚ L 351, 20. 12. 2012, s. 1–32.*

¹⁶ Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II). *Ú. v. EÚ L 199, 31. 7. 2007, s. 40–49.*

mimozmluvného záväzku, teda aj žaloba vyplývajúca z neoprávneného zásahu do osobnostných práv, podaná na súde podľa miesta, *kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá takýto nárok*. Toto ustanovenie predstavuje tzv. osobitnú právomoc, ktorá dopĺňa všeobecnú právomoc konania podľa sídla žalovaného a poskytuje poškodenému širšie možnosti výberu fóra.

Súdny dvor Európskej únie vykladá článok 7 bod 2 dlhodobo vykladá aj v kontexte online zásahov do osobnostných práv. Kľúčovým rozhodnutím v tejto oblasti sa stala vec eDate Advertising a Olivier Martinez (spojené veci C-509/09 a C-161/10), v ktorej SDEÚ dospel k záveru, že poškodený môže podať žalobu:

- a) buď na súde členského štátu, v ktorom je vydavateľ tohto obsahu usadený (ide o všeobecnú právomoc podľa článku 4, teda miesto, kde došlo k protiprávnemu správaniu),
- b) alebo na súde štátu, kde má poškodený **centrum svojich záujmov**,
- c) môže namiesto žaloby o náhradu celej škody, ktorá jej bola spôsobená, podať žalobu na súdy každého členského štátu, na ktorého je alebo bol obsah prístupný, len v rozsahu výšky škody spôsobenej na tomto území.¹⁷

Významným posunom, ktoré prinieslo toto rozhodnutie **Súdneho dvora Európskej únie**, bolo zavedenie **výkladového kritéria „centra záujmov“ poškodeného**. Tento pojem síce nie je výslovne uvedený v článku 7 ods. 2 nariadenia **Brusel Ia**, avšak Súdny dvor ho vyvodil z potreby **prispôbiť výklad nariadenia špecifikám internetu**. V bodoch **45 a 46** rozsudku Súdny dvor konštatuje, že internet sa svojou **všadeprítomnosťou a neobmedzeným dosahom** zásadne odlišuje od tradičných médií, ako je tlač. Uvedenie informácií na internet totiž umožňuje, aby sa s nimi okamžite oboznámil **neobmedzený počet používateľov kdekoľvek na svete**, nezávisle od úmyslu vydavateľa, pričom **rozsah ich šírenia nemožno presne územne ohraničiť ani kvantifikovať**. Tým sa znižuje praktická užitočnosť územného kritéria, ktoré bolo uplatniteľné v kontexte tlačенých médií.

V nadväznosti na to v **bode 48** rozsudku Súdny dvor uvádza, že je potrebné prispôbiť kritériá väzby tak, aby osoba, ktorej právo na ochranu osobnosti bolo porušené prostredníctvom internetu, mohla **podať žalobu o náhradu celej škody pred súdom miesta, kde má svoje centrum záujmov**. Práve tento súd je podľa Súdneho dvora **najlepšie vybavený posúdiť dosah uverejneného obsahu na práva poškodeného**, pretože tam sa jeho reputácia a spoločenské väzby prejavujú najvýraznejšie. Z uvedeného vyplýva, že **pojem „centrum záujmov“** predstavuje miesto, kde má poškodený **svoje osobné, spoločenské a profesijné väzby**, a teda aj **reputáciu, ktorá bola zásahom dotknutá**. Zavedenie tohto kritéria umožnilo zabezpečiť

¹⁷ Bližšie pozri: Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 25. 10. 2011, eDate Advertising GmbH a Olivier Martinez, spojené veci C-509/09 a C-161/10, ECLI:EU:C:2011:685.

efektívnejšiu ochranu osobnosti v digitálnom prostredí a zároveň posilnilo **účel článku 7 ods. 2 Brusel Ia**, ktorým je riadny výkon spravodlivosti a predvídateľnosť právomoci v cezhraničných sporoch.

Týmto výkladom Súdny dvor prispôbil interpretáciu existujúcej normy novým spoločenským okolnostiam, no zároveň však otvoril diskusiu v odbornej verejnosti o hraniciach súdneho výkladu a o tom, či takéto „dovytváranie“ noriem je úlohou Súdneho dvora, keďže vieme, že SDEÚ nevytvára nové pravidlá, ale autonómne vykladá existujúce právo EÚ tak, aby sa zabezpečilo jeho jednotné uplatňovanie vo všetkých členských štátoch. Na tento výklad nadviazal rozsudok Bolagsupplysningen OÜ (C-194/16), ktorý potvrdil, že rovnaké pravidlá platia aj pre právnické osoby. Ak má právnická osoba reálne obchodné aktivity a povest' v inom členskom štáte, môže sa domáhať ochrany svojej reputácie aj tam, kde vznikli následky poškodzujúceho obsahu.¹⁸ Špecifickou otázkou v súvislosti s článkom 7 ods. 2 nariadenia Brusel Ia je, ako určiť právomoc v prípadoch, keď zásah nesmeruje proti jednej osobe, ale proti širšej skupine alebo komunite. Problém tzv. kolektívnych zásahov do osobnostných práv sa objavil napríklad v rozhodovacej praxi poľských súdov vo veci C-800/19¹⁹ v tzv. „Treblinka case“, kde bola sporná právomoc vo veci online článku nemeckého vydavateľa, ktorý používal výraz „poľské koncentračné tábory“. Poľskí žalobcovia, vrátane predstaviteľov židovskej komunity, tvrdili, že tento výrok zasahuje do národnej a náboženskej identity a poškodzuje dôstojnosť poľského národa a židovskej menšiny. Súd v Poľsku pripustil právomoc poľských súdov, keďže článok bol verejne dostupný v Poľsku a mohol mať účinky na území tohto štátu.

Prípád ukázal, že v online prostredí môže byť predvídateľnosť miesta vzniku škody značne obmedzená, najmä ak zásah zasahuje kolektívne záujmy viacerých osôb a nie je možné presne určiť, kde ujma nastala. Takéto situácie ilustrujú limity výkladu článku 7 ods. 2 Brusel Ia a naznačujú potrebu precíznejšieho rozlíšenia medzi individuálnou a skupinovou ujmou.²⁰ Súdny dvor konštatoval, že pri takýchto kolektívnych zásahoch nemožno využiť centrum záujmov, keďže nám chýba individualizácia zásahu. Tento prípad poukazuje na limity súčasného systému, teda aj samotný koncept „centra záujmov“ má svoje hranice, ak sa ujma dotýka viacerých subjektov. Judikatúra SDEÚ teda vytvorila rovnováhu medzi ochranou osobnosti poškodeného a predvídateľnosťou pre žalovaného. Napriek tomu nastáva otázka, či tento systém dokáže pružne reagovať na nové formy globálnych online zásahov, ktoré majú potenciálne účinky na neobmedzenom počte území.

¹⁸ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 17. októbra 2017, Bolagsupplysningen OÜ a Ingrid Ilsjan, C-194/16, ECLI:EU:C:2017:766.

¹⁹ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 17. júna 2021, G. t. v. Landespolizeidirektion Steiermark a ďalší, C-800/19, ECLI:EU:C:2021:1031.

²⁰ TEINDAS, J.-Y., (2021). The Treblinka case and personality rights: an issue of jurisdiction. Online. Dostupné na: <https://www.cuatrocasas.com/en/global/intellectual-property/art/the-treblinka-case-and-personality-rights-an-issue-of-jurisdiction>. [citované 2025-10-15].

2.2 Rozhodné právo a nariadenie Rím II

Kým nariadenie Brusel Ia upravuje procesný aspekt, nariadenie Rím II určuje, podľa akého práva sa posudzuje mimozmluvný záväzok. V prípade zásahov do osobnostných práv však článok 1 ods. 2 písm. g) výslovne stanovuje, že tieto spory sú vylúčené z pôsobnosti nariadenia. Dôvodom tejto výluky je absencia jednotného konceptu osobnostných práv v členských štátoch EÚ. Kým v niektorých štátoch sa považujú za súčasť práva na súkromie, v iných predstavujú samostatný civilnoprávny inštitút.²¹ Európsky normotvorca preto nechal určenie rozhodného práva na vnútroštátne právne poriadky. Vylúčenie osobnostných práv z pôsobnosti Rím II je síce logické z pohľadu rozmanitosti vnútroštátnych koncepcií, no spôsobuje praktické problémy pri cezhraničných online zásahoch, kde sa miesto zásahu a miesto ujmy často nekryjú.²² V slovenskom právnom poriadku túto otázku rieši § 15 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, podľa ktorého sa mimozmluvné záväzky spravujú právom miesta, kde škoda vznikla, alebo miesta, kde došlo k rozhodujúcej skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody, pričom zvyčajne následok a príčina, teda miesto vzniku škody a skutočnosť, ktorá zakladá takýto nárok sú v rovnakom štáte a oba určovatele, či už *lex loci damni* alebo *lex loci delicti commissi* smerujú k tomu istému právu.²³ V prípade internetového dosahu s veľkou pravdepodobnosťou sú v rôznych štátoch, čím nastane potreba výberu medzi týmito dvoma a nastáva otázka, ktoré z nich má prednosť.

V tejto súvislosti je významné rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky, a to: Rozsudek NS ČR 25 Cdo2881/2004²⁴: „Ust. §15 zákona č. 97/1963 Zb. obsahuje dva hraničné určovatele, ktorými je buď miesto, kde škoda vznikla, alebo miesto, kde došlo k skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody, pričom toto ustanovenie medzi nimi nezakotvuje žiadny vzťah prednosti či subsidiarity. Oba hraničné určovatele sú si rovnocenné a výber jedného z nich je na úvahe súdu, ktorý sa pri tom riadi zásadou spravodlivého a rozumného kolízneho usporiadania vzťahu.“ - teda tam, kde je silnejšia väzba. Je dôležité poznamenať, že ak by však uplatnenie cudzieho práva odporovalo slovenskému verejnému poriadku, môže dôjsť k uplatneniu inštitútu výhrady verejného poriadku, aby mohlo následne dôjsť k vylúčeniu cudzieho práva podľa § 36 ZMPSaP.

²¹ EURÓPSKA KOMISIA, (2025). Report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 (Brussels Ia), COM(2025) 20 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=COM:2025:20:FIN&qid=1738342646388>. [citované 2025-10-15].

²² Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II). Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 40 – 49. čl. 1 ods. 2 písm. g). Porovnaj: CONFLICT OF LAWS.NET: Privacy and Personality Rights in the Rome II Regime – Not Again? [online]. Dostupné na: <https://conflictoflaws.net> [cit. 2025-10-15].

²³ Op.cit 13.

²⁴ NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, (2005). Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 11. 1. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2881/2004. In: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*, č. 4.

2.3 Vzťah medzi Brusel Ia a vnútroštátnymi kolíznymi normami

Hoci nariadenia Brusel Ia a Rím II sledujú spoločný cieľ v cezhraničných sporoch, v oblasti zásahov do osobnostných práv medzi nimi vzniká regulačné vákuum.²⁵ Zatiaľ čo Brusel Ia umožňuje určiť súdnu právomoc aj pri internetových zásahoch, Rím II túto oblasť z pôsobnosti vylučuje. V dôsledku toho európske súdy síce môžu konať podľa Brusel Ia, ale musia aplikovať vnútroštátne kolízne normy na určenie rozhodného práva. Ako uvádza Mankowski, nariadenie Brusel Ia prostredníctvom autonómneho výkladu článku 7 ods. 2 v podstate pokrýva oblasť cezhraničných zásahov do osobnostných práv, zatiaľ čo nariadenie Rím II tieto prípady explicitne vylučuje (čl. 1 ods. 2 písm. g)). Takýto rozdiel vedie k nedostatku unifikácie a k tomu, že článok 7 ods. 2 Brusel Ia zohráva de facto autonómnu úlohu pri určovaní právomoci v sporoch o zásahy do osobnostných práv.²⁶

Tento nesúlاد zároveň vytvára priestor pre forum shopping, teda situáciu, keď si žalobca volí súdnu právomoc podľa toho, ktoré vnútroštátne právo je preňho najvýhodnejšie. Možnosť voľby fóra tak môže viesť k nepredvídateľnosti rozhodnutí a k narušeniu právnej istoty, pretože žalobcovia majú tendenciu podávať žaloby v jurisdikciách, ktoré poskytujú vyššiu mieru ochrany alebo priaznivejšie odškodnenie.²⁷ Práve tento nesúlاد poukazuje na potrebu revízie európskej kolíznej úpravy, najmä s ohľadom na rýchlo sa meniace digitálne prostredie, kde dochádza k masovým zásahom do osobnostných práv s potenciálne celosvetovým dosahom.²⁸

2.4 Uznávanie cudzích rozhodnutí a jurisdikčný dosah súdnych príkazov na nápravu online obsahu

Jedným z praktických problémov pri cezhraničných zásahoch do osobnostných práv je, že jednotlivé štáty vychádzajú z odlišných právnych tradícií. To sa prejavuje nielen pri určení právomoci, ale aj pri uznávaní a výkone cudzích rozhodnutí. K zásadným rozhodnutiam v tejto oblasti patrí rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 22. augusta 2014, ktorý sa zaoberal otázkou uznania a výkonu amerického rozhodnutia vo veci sp. zn. 30 Cdo 3157/2013²⁹, priznávajúceho tzv. *punitive damages* - trestajúcu náhradu škody. Najvyšší súd zvažoval uznanie s odkazom na výhradu verejného poriadku, keďže české občianske právo pozná iba reparačný charakter náhrady škody, nie represívny. Súd uviedol, že výkon cudzieho rozhodnutia, ktorým by bola uložená

²⁵MANKOWSKI, P., (2023). [Komentár] Art. 7(2). In: MAGNUS, U. a MANKOWSKI, P. (eds.). European Commentaries on Private International Law: Brussels Ibis Regulation. 2nd ed. Köln: Otto Schmidt Verlag. s. 151–152.

²⁶*Ibid.* s. 151–152.

²⁷DICKINSON, A., (2010). The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-Contractual Obligations. Oxford: Oxford University Press. s. 431–433. Porov. aj *Op.cit.*: 25 s. 604–606.

²⁸*Op.cit.*, 14.

²⁹NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, (2014). Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky z 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013. Online. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/30-cdo-3157-2013>. [citované 2025-10-19].

exemplárna, či represívna náhrada, by bol v rozpore so základnými zásadami českého právneho poriadku, ak by tá náhrada škody bola zničujúca.

Právo EÚ má k *punitive damages* obdobne zdržanlivý postoj. Už návrh nariadenia Rím II obsahoval článok 24, podľa ktorého by priznanie nekompenzačnej (represívnej) náhrady škody bolo v rozpore s právom Únie. Tento návrh sa do textu nariadenia napokon nedostal, no jeho myšlienka pretrvala v bode 32 preambuly Rím II, ktorý pripúšťa, že súd môže odmietnuť uplatnenie cudzieho práva, ak by viedlo k uloženiu „exemplárneho alebo represívneho odškodnenia mimoriadnej výšky“³⁰. Súdny dvor EÚ síce o *punitive damages* nerozhodoval, avšak vo veci C-81/12 *Asociatia Accept*³¹ zdôraznil, že sankcie musia byť účinné, primerané a odrádzajúce, nie represívne. V online prostredí je uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí ešte zložitejšie než v „tradičných sporoch“. Rozhodnutia môžu mať globálny dosah, keďže obsah je prístupný kdekoľvek a voči komukoľvek. Otázkou preto zostáva, do akej miery môže byť rozhodnutie jedného štátu vykonateľné v inom, ak jeho účinky presahujú hranice jurisdikcie, a tak je osobitnou výzvou v kontexte ochrany osobnosti v kyberpriestore jurisdikčný dosah súdnych príkazov na nápravu.³² V prostredí internetu, kde sa informácie šíria globálne a bez hraníc, môžu mať rozhodnutia súdov o odstránení alebo zneprístupnení obsahu cezhraničné a mimoriadne rozsiahle účinky. Otázkou preto zostáva, do akej miery môže vnútroštátny súd nariadiť nápravu s účinkami mimo svojho územia, a či by takýto príkaz mal mať regionálny (v rámci Európskej únie) alebo globálny dosah.

Súdny dvor Európskej únie sa touto problematikou zaoberal najmä vo veciach C-507/17 *Google LLC v. CNIL*³³ a C-18/18 *Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland*.³⁴ V prípade *Google v. CNIL* rozhodol, že právo EÚ nevyžaduje globálne odstránenie výsledkov vyhľadávania, keďže by tým mohlo dôjsť k narušeniu zásady proporcionality a práv tretích strán. Naopak, v prípade *Glawischnig-Piesczek* pripustil, že vnútroštátne súdy môžu nariadiť odstránenie identických alebo rovnocenných príspevkov aj celosvetovo. Tieto dva rozsudky tak ukazujú, že rozsah a teritoriálne limity súdnych príkazov online zostávajú otvorené. Otázka, ako ďaleko môže rozhodnutie súdu zasahovať do priestoru mimo jeho jurisdikcie, predstavuje jedno z najcitlivejších miest digitálnej jurisdikcie.³⁵ Nedostatok jednotného prístupu spôsobuje neistotu pri výkone takýchto rozhodnutí v iných štátoch, čo môže viesť k situáciám, keď obsah odstránený v

³⁰ PROFIPRÁVO. Punitive damages a uznání cizího rozhodnutí v českém právu (J&T vs. Tkáč). Online. Dostupné na: https://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=12&id_article=257923&csum=213f5337. [citované 2025-10-19].

³¹ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 25. apríla 2013, *Asociatia Accept* proti *Consiliul National pentru Combaterea Discriminarii*, C-81/12. ECLI:EU:C:2013:275.

³² *Op. cit* 14 s. 6–7.

³³ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 24. septembra 2019, *Google LLC v. Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, C-507/17. ECLI:EU:C:2019:772.

³⁴ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 3. októbra 2019, *Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited*, C-18/18. ECLI:EU:C:2019:821.

³⁵ *Op. cit* 14 s. 6–7.

jednom štáte zostáva prístupný inde. Do budúca sa preto ako nevyhnutná javí potreba európskej koordinácie v tejto oblasti, aby sa zabezpečila rovnováha medzi účinnou ochranou osobnosti a rešpektovaním územných hraníc súdnej právomoci.

Záver

Záverom možno povedať, že aj ochrana osobnosti v kyberpriestore dnes patrí medzi najväčšie výzvy medzinárodného práva súkromného. Internet zmenil spôsob, akým sa šíria informácie, a tým aj spôsob, akým vznikajú zásahy do práv jednotlivcov. Ukázalo sa, že tradičné pravidlá, vytvorené pre svet s jasnými hranicami, nedokážu vždy reagovať na prostredie, ktoré žiadne hranice nepozná. Tento vývoj kladie zvýšené nároky na flexibilitu a aktualizáciu medzinárodnoprávných nástrojov, ktoré by mali reflektovať nové formy deliktov a zabezpečiť efektívnu ochranu osobnosti aj v online priestore. Do budúcnosti bude nevyhnutné posilniť spoluprácu a koordináciu medzi štátmi a vytvoriť jednotnejší európsky rámec, ktorý poskytne väčšiu právnu istotu v cezhraničných sporoch, tak, aby právo chránilo dôstojnosť človeka aj v prostredí, ktoré sa mení rýchlejšie než legislatíva. Budúci vývoj by preto mal smerovať k unifikácii európskych kolíznych noriem, no zároveň rešpektovať rôznorodosť vnútroštátnych prístupov k rovnováhe medzi slobodou prejavu a ochranou osobnosti. Na systémové nedostatky v tejto oblasti poukazuje aj Európska komisia vo svojej správe z roku 2025³⁶. Komisia konštatuje, že vylúčenie mimozmluvných záväzkov z porušenia súkromia a osobnosti z pôsobnosti nariadenia Rím II vedie k „právnej mozaike“, keďže každý členský štát používa vlastné kolízne pravidlá, čím sa znižuje predvídateľnosť určenia rozhodného práva, a teda aj výsledok rozhodnutí.

Komisia zároveň upozorňuje, že o potrebe zmeny panuje všeobecná zhoda medzi odbornou a politickou verejnosťou. Odborníci oslovení v rámci štúdie o práve na súkromie a následného prieskumu z roku 2021 označili súčasný stav za neuspokojivý, a väčšina členských štátov vo svojich odpovediach z roku 2023 podporila myšlienku unifikácie kolíznych noriem v tejto oblasti. Neexistujú žiadne pevné stanoviská, ktoré by budúce zahrnutie týchto deliktov do nariadenia Rím II vylučovali, hoci niektoré štáty stále vyjadrujú pochybnosti, či je možné nájsť jednotné kolízne kritérium, ktoré by zachovalo rovnováhu medzi slobodou prejavu a právom na súkromie. Cieľom by malo byť posilnenie právnej istoty, predvídateľnosti a rovnováhy medzi ochranou osobnosti a slobodou prejavu. Internet napokon nie je iba priestorom rizík, ale aj priestorom slobody a tvorivosti. Je zároveň priestorom, ktorý kladie nové nároky na právne myslenie a zodpovednosť. Otázky, ktoré dnes riešime v oblasti osobnostných práv, sa zajtra môžu otvoriť pri umelej inteligencii, pri ochrane práv spotrebiteľa, pri autorskom práve, či spomínanej slobode prejavu. Úlohou práva preto podľa môjho názoru nie je túto slobodu obmedzovať, ale snažiť sa udržiavať rovnováhu medzi slobodou a zodpovednosťou,

³⁶ EURÓPSKA KOMISIA, (2025). Communication on adapting private international law to the digital environment (COM(2025) 20 final). Online. Dátum publikovania: 30. 1. 2025. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=COM:2025:20:FIN&qid=1738342646388>. [citované 2025-10-20].

v čom spočíva najväčšia výzva, a to nielen pre odborníkov v právnej oblasti, ale aj pre spoločnosť ako celok.

Zoznam zdrojov

1. BULLETIN ULC ČARNOGURSKÝ. Ochrana osobnosti. Online. Dostupné na: <https://www.ulclegal.com/buletin/ochrana-osobnosti/>. [citované 2025-10-09].
2. CIRÁK, J., (1994). Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK. s. 25-27.
3. DICKINSON, A., (2010). The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-Contractual Obligations. Oxford: Oxford University Press. s. 431–433. Porov. aj *Op.cit.*: 25 s. 604–606.
4. EURÓPSKA KOMISIA, (2025). Communication on adapting private international law to the digital environment (COM(2025) 20 final). Online. Dátum publikovania: 30. 1. 2025. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=COM:2025:20:FIN&qid=1738342646388>. [citované 2025-10-20].
5. EURÓPSKA KOMISIA, (2025). Report on the application of Regulation (EU) No 1215/2012 (Brussels Ia), COM(2025) 20 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=COM:2025:20:FIN&qid=1738342646388>. [citované 2025-10-15].
6. EURÓPSKA ÚNIA, (2007). Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II), čl. 1 ods. 2 písm. g). Online. In: EUR-Lex. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007R0864>. [citované 2025-10-15].
7. KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; PFEIFFER, M.; RŮŽIČKA, K. a VYBÍRAL, P., (2022). Mezinárodní právo soukromé. 9. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. s. 139–140.
8. LAZÁR, J. et al., (2006). Občianske právo hmotné. 3. doplnené a prepracované vydanie. 1. zväzok. Bratislava: IURA EDITION. s. 33-34.
9. MANKOWSKI, P., (2023). [Komentár k] Art. 7(2). In: MAGNUS, U. a MANKOWSKI, P. (eds.). European Commentaries on Private International Law: Brussels Ibis Regulation. 2nd ed. Köln: Otto Schmidt Verlag. s. 151–152.
10. NAJvyšší SÚD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, (2004). Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. Cdo 128/2003. In: Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR.
11. Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (Rím II). *Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 40 – 49.*

12. Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel Ia). *Ú. v. EÚ L 351, 20. 12. 2012, s. 1–32.*
13. NEJvyšší SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, (2005). Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky z 11. 1. 2005, sp. zn. 25 Cdo 2881/2004. In: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, č. 4.*
14. NEJvyšší SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, (2014). Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky z 22. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013. Online. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nsr/30-cdo-3157-2013>. [citované 2025-10-19].
15. ONDREJOVÁ, P., (2017). Internet a odpovědnost za jeho obsah. Praha: C. H. Beck. s. 31-34.
16. Porovnaj: CONFLICT OF LAWS.NET: Privacy and Personality Rights in the Rome II Regime – Not Again? [online]. Dostupné na: <https://conflictoflaws.net> [cit. 2025-10-15].
17. PROFIPRÁVO. Punitive damages a uznání cizího rozhodnutí v českém právu (J&T vs. Tkáč). Online. Dostupné na: https://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=12&id_article=257923&csum=213f5337. [citované 2025-10-19].
18. RELEVANS. Stret práva na slobodu prejavu a osobnostných práv. Online. Dostupné na: <https://www.relevans.sk/stret-prava-na-slobodu-prejavu-a-osobnostnych-prav/>. [citované 2025-10-10].
19. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 17. júna 2021, G. t. v. Landespolizeidirektion Steiermark a ďalší, C-800/19, ECLI:EU:C:2021:1031.
20. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 17. októbra 2017, Bolagsupplysningen OÜ a Ingrid Ilsjan, C-194/16, ECLI:EU:C:2017:766.
21. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 24. septembra 2019, Google LLC v. Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL), C-507/17. ECLI:EU:C:2019:772.
22. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 25. 10. 2011, eDate Advertising GmbH a Olivier Martinez, spojené veci C-509/09 a C-161/10, ECLI:EU:C:2011:685.
23. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 25. apríla 2013, Asociația Accept proti Consiliul National pentru Combaterea Discriminării, C-81/12. ECLI:EU:C:2013:275.
24. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 3. októbra 2019, Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited, C-18/18. ECLI:EU:C:2019:821.
25. SVANTESSON, D. J. B., (2020). Scope of Jurisdiction Online and the Importance of Messaging – Lessons from Australia and the EU. In: *Computer Law & Security Review*, roč. 38, s. 2–4.

26. ŠIRICOVÁ, L. a CSACH, K., (2017). Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta.
27. TEINDAS, J.-Y., (2021). The Treblinka case and personality rights: an issue of jurisdiction. Online. Dostupné na: <https://www.cuatrecasas.com/en/global/intellectual-property/art/the-treblinka-case-and-personality-rights-an-issue-of-jurisdiction>. [citované 2025-10-15].
28. ZBIERKA STANOVÍSK NAJVYŠŠIEHO SÚDU A ROZHODNUTÍ SÚDOV SR, (2010). Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR. 6/2010. Online. Dostupné na: <https://www.nsud.sk/data/att/07d/671961.262cdd.pdf>. [citované 2025-10-09].

Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (BIK+) – ciele a nástroje

Bc. Alexandra Sabolová

Úvod

V tomto príspevku sa autorka zaoberá Európskou stratégiou vytvárania lepšieho internetu pre deti³⁷ (ďalej len „BIK+“) a jej cieľmi a nástrojmi. Daná stratégia nadväzuje na Európsku stratégiu vytvárania lepšieho internetu pre deti z roku 2012³⁸ (ďalej len „BIK“), pričom obe stratégie boli prijaté z dôvodov digitálnej inovácie, ktorá priniesla postupný rozmach internetu, a s tým spojených hrozieb ako napríklad nezákonný obsah, podnecovanie nenávisti, rasizmus, sexuálne vykorisťovanie a ďalšie. V súvislosti s danými hrozbami je nevyhnutné prijať opatrenia na ich zmiernenie či odstránenie, a teda ochranu detí. Obe stratégie ustanovujú piliere, respektíve ciele, ako aj návrhy opatrení a nástrojov na dosiahnutie daných cieľov. Štruktúra príspevku je nasledovná, v kapitole jeden sa autorka bližšie zaoberá dôvodmi prijatia stratégií BIK a BIK+. Kapitola dva, tri a štyri analyzujú ciele menovite bezpečná digitálna skúsenosť, posilnenie postavenia v digitálnej oblasti, ako aj aktívna účasť, pričom v rámci každej kapitoly sa rozoberajú jednotlivé nástroje a pramene, ktoré majú tieto ciele zabezpečiť. V štvrtej kapitole sa autorka zaoberá medzinárodným dosahom a spoluprácou. V závere práce autorka zhrnie zistenia vyplývajúce z príspevku.

1. Dôvody prijatia BIK a BIK+

Stratégia BIK + bola prijatá v roku 2022, pričom nadväzuje na stratégiu BIK z roku 2012. V rámci stratégie BIK bolo skonštatované, že deti sú čoraz viac vystavené internetu prostredníctvom rozsiahlejšej ponuky digitálnych zariadení a to v čoraz mladšom veku,³⁹ pričom nie sú dostatočné opatrenia na vnútroštátnej úrovni, ktoré by regulovali prítomnosť detí na online platformách. Navyše rôzne opatrenia vo viacerých štátoch spôsobovali fragmentáciu trhu, čo koniec koncov predstavovalo prekážku pre poskytovateľov, ktorý nemohli vytvárať jednotný digitálny obsah.⁴⁰ Cieľom stratégie BIK

³⁷ EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30].

³⁸ EURÓPSKA KOMISIA, (2012). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti. COM (2012) 196 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0196>. [citované 2025-09-30].

³⁹ *Ibid.* s. 2.

⁴⁰ *Ibid.* s. 3.

boli štyri piliere, a to regulácia obsahu pre deti a mladých ľudí vysokej kvality online; zvyšovanie informovanosti a zlepšovanie možností (vrátane digitálnej a mediálnej gramotnosti); vytvorenie bezpečného online prostredia pre deti; ako aj boj proti pohľavnému zneužívaniu detí a ich sexuálnemu vykorisťovaniu.⁴¹ Nová stratégia BIK+ bola nevyhnutná vzhľadom na inovácie technológií a čoraz väčší prístup mladých detí k internetu, ako aj s tým súvisiace hrozby.⁴² Nevyhnutnosť novej stratégie je možné vidieť najmä v súvislosti s nárastom škodlivého a nezákonného obsahu, a rizikami pre deti ako napríklad šikanovanie, sexuálne zneužívanie, radikalizácia, rasizmus, xenofóbia, antisemitizmus a iné.⁴³ Novými výzvami sú marketing a reklamy, datafikácia, zbieranie osobných údajov, hazardné hry a online hry,⁴⁴ ako aj potreba mediálnej gramotnosti a preklenutia digitálnej priepasti.⁴⁵

Súčasťou novej stratégie sú 3 piliere, respektíve ciele,⁴⁶ ktorými sú: bezpečná digitálna skúsenosť na ochranu detí, posilnenie postavenia v digitálnej oblasti, a aktívna účasť. V nasledujúcich kapitolách sa bude autorka venovať každému pilieru, a s tým súvisiacimi opatreniami a nástrojmi, ktoré boli prijaté.

2. Bezpečná digitálna skúsenosť

V rámci tohto piliera, sú na dosiahnutie bezpečnej digitálnej skúsenosti odporúčané viaceré nástroje a opatrenia. Prvým je podpora a uľahčenie vytvorenia komplexného kódexu správania pre vekú primeraný dizajn. Cieľom kódexu bude zabezpečiť súkromie, ochranu a bezpečnosť detí pri používaní digitálnych produktov a služieb. Kódex by mal vychádzať z Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (ďalej len „Akt o digitálnych službách“). Na procese jeho tvorby by sa mali zúčastniť aj zástupcovia priemyselného odvetvia, tvorcovia politiky, občianska spoločnosť a deti. Odporúča sa aby ku všetkým produktom a službám používaných deťmi, boli priložené vekovo primerané, ľahko zrozumiteľné a dostupné informácie, a jednoduché mechanizmy na nahlasovanie škodlivého obsahu.

Ďalším nástrojom, je projekt euCONSENT, ktorého cieľom je riešenie overovania veku a rodičovského súhlasu. V súčasnosti prebieha fáza II, a teda odstraňovanie

⁴¹*Ibid.* s. 18-20.

⁴² EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online, s. 5. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30].

⁴³ *Ibid.* s. 6-7.

⁴⁴ *Ibid.* s. 8.

⁴⁵ *Ibid.*, s. 9.

⁴⁶ *Ibid.*, s. 10.

testovacích webových stránok a nahrádzanie ich skutočnými, živými webmi.⁴⁷ Hlavné princípy euCONSENT možno sumarizovať nasledovne. Deti majú právo zúčastňovať sa na digitálnom svete, pričom poskytovatelia digitálnych služieb by mali mať k dispozícii spoľahlivý a dôveryhodný rámec na poskytovanie služieb. Osoby s rodičovskou zodpovednosťou by mali mať možnosť povoliť vhodný obsah pre ich deti. Obsah a služby pre dospelých by nemali byť deťom prístupné, pričom nezákonný obsah nesmie byť tolerovaný.⁴⁸

Ďalším krokom Európskej komisie (ďalej len „Komisia“) je do kódexu správania pre online poskytovateľov⁴⁹ zahrnúť časť týkajúcu sa obsahu určeného len pre dospelých, s primárnym cieľom bojovať proti zdieľaniu intímnych obrázkov. Proti kyberšikaně sa bojuje na čísle 116 111, čo je číslom pre detské linky pomoci v Európskej únii (ďalej len „EÚ“), ktoré majú spolupracovať s linkami pomoci centier pre bezpečnejší internet. Centrá pre bezpečnejší internet sú už zriadené podľa stratégie BIK, tieto centrá zahŕňajú informačné centrum, linku pomoci, linku na nahlasovanie škodlivého obsahu a služby pre zapojenie mládeže. Komisia spolufinancuje linky pomoci a horúce linky pre bezpečnejší internet. Niektorí oznamovatelia nezákonného obsahu nadobudnú štatút „dôveryhodných oznamovateľov“, a budú môcť prispievať k rýchlejšiemu posudzovaniu hlásení a k rýchlejšiemu konaniu. Komisia bude medzi orgánmi EÚ a členskými štátmi koordinovať a podporovať výmenu osvedčených postupov týkajúcich sa presadzovania spotrebiteľského práva v súvislosti s deťmi. Bude sa mapovať vplyv neuromarketingu na deti s cieľom posudzovať, ako môžu byť obchodné techniky zamerané na ovplyvňovanie detí.⁵⁰

Možno skonštatovať, že tento cieľ je veľmi významným cieľom vzhľadom na to, že bezpečné digitálne prostredie je základom pre prítomnosť detí na internete. Okrem horepomenutých krokov boli viaceré právne akty zmenené, ako aj prijaté, a to práve s cieľom zabezpečiť tento cieľ, tieto akty sa autorka pokúsila zhrnúť v nasledujúcej podkapitole.

2.1 Právne záväzné akty

Ako prvú možno uviesť Smernicu o boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Táto smernica má za cieľ eliminovať tento problém, a v súvislosti s online prostredím článok 18 ustanovuje, že členské štáty prijímú vhodné opatrenia, ako sú vzdelávanie, odborná

⁴⁷EUCONSENT. End violence against children. Phase II. Online. Dostupné na: <https://euconsent.eu/evac-project/>. [citované 2025-09-30].

⁴⁸EUCONSENT. Making the internet age aware. Creating a safer digital world for children: Core principles. Online. Dostupné na: <https://euconsent.eu/>. [citované 2025-09-30].

⁴⁹EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre online poskytovateľov. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/dsa-codes-conduct>. [citované 2025-09-30].

⁵⁰EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. s. 12–13. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30].

príprava a kampane, pričom budú osobitnú pozornosť venovať online rozmeru, s cieľom odrádzať od obchodovania s ľuďmi a vykorisťovaniu, a znižovaniu takéhoto dopytu. Navyše členské štáty prijímú vhodné opatrenia na podporu digitálnej gramotnosti a zručností, ako aj osvetu, zamerané na znižovanie rizika obchodovania s ľuďmi.⁵¹

Ďalšou je Smernica o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí a jej prepracované znenie, ktorá vo viacerých miestach poukazuje na nebezpečenstvo šírenia pornografie na internete,⁵² či kontaktovanie detí prostredníctvom internetu.⁵³ Možno poukázať na článok 23 odsek 2, ktorý ustanovuje, že členské štáty prijímú vhodné opatrenia zamerané na osvetu a znižovanie rizika, že sa deti stanú obeťami sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania. Táto smernica sa taktiež zaoberá vnútroštátnymi pravidlami vyšetrovania a trestného stíhania, s cieľom zaviesť vyššie tresty a konkrétnejšie požiadavky na prevenciu a pomoc obetiam. Smernica o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu, rieši potreby ženských obetí. Spomína sa v nej nárast podnecovania k násiliu a nenávisti z dôvodu ľahkého šírenia myšlienok na internete,⁵⁴ pričom sa odporúča zabezpečiť možnosť nahlasovania a podávania trestných oznámení nielen osobne, ale aj online.⁵⁵ Ďalej je to Smernica o audiovizuálnych mediálnych službách, tu možno poznamenať, že na internete sa často vyskytujú nevhodné reklamy, pred ktorými deti treba chrániť. Platformy by mali mať ustanovené jednoduché spôsoby, ako môžu používatelia označiť a nahlásiť nevhodný obsah, systémy rodičovskej kontroly a overovanie veku.⁵⁶ Podľa Smernice o súkromí a elektronických komunikáciách, by malo byť zabezpečené aby všetci používatelia mohli používať elektronickú komunikáciu dôverným spôsobom a aby ich zariadenia boli chránené.⁵⁷ Smernica o nekalých obchodných praktikách ustanovuje praktiky, ktoré sú nekalé, klamlivé alebo agresívne.⁵⁸

⁵¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV. Ú. v. EÚ. L 101, 15. 4. 2011, s. 1.

⁵² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV. Ú. v. EÚ. L 335, 17. 12. 2011, s. 1 – 14.

⁵³ *Ibid.* bod 19 odôvodnenia.

⁵⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu. Ú. v. EÚ. L 149, 24. 5. 2024, s. 22, bod 25.

⁵⁵ *Ibid.*, bod 30.

⁵⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EÚ z 10. marca 2010 o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách) (kodifikované znenie) (Text s významom pre EHP). Ú. v. EÚ. L 95, 15. 4. 2010, s. 1 – 24. čl. 28b ods. 3 písm. h) a f).

⁵⁷ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/58/ES z 12. júla 2002, týkajúca sa spracovávanía osobných údajov a ochrany súkromia v sektore elektronických komunikácií (smernica o súkromí a elektronických komunikáciách). Ú. v. ES. L 201, 31. 7. 2002, s. 37 – 47.

⁵⁸ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (Text s významom pre EHP). Ú. v. EÚ. L 149, 11. 6. 2005, s. 22 – 39, kapitola 2.

Povinnosťou je napríklad jasne uviesť kedy sú za propagáciu produktov platení influenceri.⁵⁹

Ďalej možno poukázať na Akt o digitálnych službách, ktorý ustanovuje, že poskytovatelia online platforiem by mali zabezpečiť vysokú úroveň ochrany súkromia, bezpečnosti, ochrany maloletých,⁶⁰ taktiež sa v ňom nachádzajú napríklad pravidlá o transparentnosti, či ochrany pred nezákonným obsahom. Tento akt ustanovuje mnoho povinností, okrem iného musia určené veľmi veľké online platformy a veľmi veľké online vyhľadávače každý rok identifikovať a posúdiť potenciálne online riziká pre deti a mladých ľudí využívajúcich ich služby, pričom majú prijať účinné opatrenia na zmiernenie týchto rizík, ako napríklad nastavenia rodičovskej kontroly alebo overovania veku.⁶¹ Nariadenie o Európskej digitálnej identite, zabezpečuje, že držiteľia európskej peňaženky digitálnej identity budú môcť preukázať svoju totožnosť na celom území EÚ, za účelom získania prístupu k službám online, zdieľania digitálnych dokumentov alebo preukázania konkrétneho osobného údaju ako napríklad veku bez toho, aby museli úplne odhaliť svoju totožnosť či iné osobné údaje.⁶²

Všeobecné nariadenie o ochrane údajov, ustanovuje, že osobné údaje detí si vyžadujú osobitnú ochranu, informácie o spracúvaní údajov by mali byť jasné a pre dieťa zrozumiteľné. Na to aby mohli deti udeliť súhlas so zdieľaním svojich osobných údajov musia spĺňať vekovú požiadavku ustanovenú právnymi predpismi.⁶³ Ďalším je nariadenie o umelej inteligencii, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby rizikové technológie umelej inteligencie nepoškodzovali dôležité verejné záujmy. Možno skonštatovať, že niektoré postupy umelej inteligencie sú zakázané, najmä ak sú obzvlášť škodlivé a nie sú v súlade s hodnotami EÚ.⁶⁴ Na základe daného nariadenia sa vyžaduje, aby boli ľudia informovaní o tom, že komunikujú so systémami umelej inteligencie, ako aj ustanovuje povinnosti týkajúce sa transparentnosti obsahu.⁶⁵

⁵⁹ *Ibid.* Príloha I, bod 11a.

⁶⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L* 277, 27. 10. 2022, s. 1 – 102, čl. 28.

⁶¹ *Ibid.*, čl. 28, 34, 35.

⁶² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1183 z 11. apríla 2024, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o zriadenie európskeho rámca digitálnej identity. *Ú. v. EÚ. L*, 30. 4. 2024, body 7, 19, 56–57 odôvodnenia.

⁶³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L* 119, 4. 5. 2016, s. 1 – 88, čl. 8, 57 ods. 1 písm. b), 40 ods. 2 písm. g).

⁶⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L*, 12. 7. 2024, body 28, 48 odôvodnenia.

⁶⁵ *Ibid.*, Kapiola IV.

Nariadenie o všeobecnej bezpečnosti výrobkov, ustanovuje nevyhnutnosť potreby bezpečných výrobkov, pričom v tomto smere ukladá povinnosti výrobcovi, dovozcom, distribútorom, ako aj ďalším aktérom. V tomto nariadení sa zdôrazňuje okrem iného potreba bezpečnosti digitálnych výrobkov, a najmä ich vplyvu na deti a ich zdravie.⁶⁶ Pokiaľ ide o návrhy právnych aktov, autorka by chcela poukázať na Návrh nariadenia o rešpektovaní súkromného života a ochrane osobných údajov v elektronických komunikáciách a o zrušení smernice 2002/58/ES, ktorý má za cieľ chrániť práva používateľov elektronických komunikačných služieb a ich zariadení. Napríklad, článok 5 ustanovuje zákaz zachytávania, sledovania a spracovania osobných dát v rámci elektronickej komunikácie až na určité výnimky ustanovené v článku 6. Článok 16 ustanovuje, že je zakázané zasielať nevyžiadané komunikácie či správy za účelom marketingu. V súlade s článkom 19 by na aplikáciu tohto nariadenia mal dozeráť Európsky výbor pre ochranu údajov.⁶⁷ Ďalším je Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú pravidlá na predchádzanie sexuálneho zneužívania a detí, na základe článkov 3 a 4 sa vyžaduje od poskytovateľov aby v rámci svojich služieb systematicky posudzovali riziká a následne zmierňovali dané riziká sexuálneho zneužívania detí. V súlade s článkom 5 majú poskytovatelia podávať správy v presne uvedených intervaloch o krokoch podľa článkov 3 a 4. Nariadenie taktiež ustanovuje práva obetí na informácie, pomoc, ako aj odstránenie nevhodného materiálu v článkoch 20 a 21.⁶⁸ Zriadi sa aj Európske centrum pre prevenciu sexuálneho zneužívania a boja proti nemu.⁶⁹

2.2 Nezáväzné pramene

Z nezáväzných prameňov možno spomenúť Stratégiu EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí v rámci ktorej je podporená spolupráca s medzinárodnými organizáciami a zainteresovanými stranami, ako je napríklad Globálna aliancia WePROTECT, s cieľom ukončiť sexuálne vykorisťovanie detí online a prispieť k celosvetovo platným normám na ochranu detí.⁷⁰ Ďalšou je Stratégia boja proti

⁶⁶ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/988 z 10. mája 2023 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1025/2012 a smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1828 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/95/ES a smernica Rady 87/357/EHS (Text s významom pre EHP). Ú. v. EÚ. L 135, 23. 5. 2023, s. 1 – 51, body 5, 23 odôvodnenia.

⁶⁷ EURÓPSKA KOMISIA, (2017). Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o rešpektovaní súkromného života a ochrane osobných údajov v elektronických komunikáciách a o zrušení smernice 2002/58/ES. COM/2017/010 final - 2017/03 (COD). Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/ALL/?uri=CELEX%3A52017PC0010>. [citované 2025-09-30].

⁶⁸ EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú pravidlá na predchádzanie sexuálneho zneužívania a detí. COM/2022/209 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52022PC0209>. [citované 2025-09-30], kapitola 2.

⁶⁹ *Ibid.* čl. 40.

⁷⁰ EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí. COM(2020) 607 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0607>. [citované 2025-09-30].

antisemitizmu a podpory židovského života v EÚ, cieľom ktorej je predchádzať všetkým formám antisemitizmu a bojovať proti nim, a to aj v súvislosti s podnecovaním hnevu a nenávisti v online prostredí.⁷¹ V rámci Stratégie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030, je skonštatované, že tieto osoby sú často terčom nenávistných prejavov a šikany, pričom majú rovnaké práva, ktoré majú byť zabezpečené.⁷²

Ďalšou kategóriou sú kódexy, ako prvý možno uviesť Kódex správania pre boj proti nezákonným nenávistným prejavom online, ktorý ustanovuje, že rasistické a xenofóbne nenávistné prejavy online sú v EÚ trestné, pričom platformy by mali rýchlo posúdiť a v prípade potreby odstrániť obsah, ktorý je nenávistným prejavom. Kódex podporuje aj výmenu poznatkov a osvedčených postupov s organizáciami občianskej spoločnosti a vnútroštátnymi orgánmi, pričom cieľom je vzdelávať deti v danej oblasti.⁷³ Ďalším je Kódex postupov proti šíreniu dezinformácií, ktorého cieľom je bojovať proti dezinformáciám online.⁷⁴ V rámci tohto kódexu sa zdôrazňuje princíp transparentnosti, overovanie faktov, ako aj demonetizácia šíriteľov dezinformácií. Je zaujímavé poznamenať, že signatármi oboch kódexov sú spoločnosti ako napríklad Facebook a TikTok, autorka práce to vníma ako významné, vzhľadom na to, že tieto veľké spoločnosti si uvedomujú hrozby, ktoré internet predstavuje, a sú odhodlané proti nim bojovať. Podľa Aktu o digitálnych službách by mohol byť v budúcnosti prijatý aj Kódex správania pre online reklamu, ktorý by mal viesť k väčšej transparentnosti, ako aj Kódex správania pre prístupnosť, ktorý má za cieľ zlepšenie prístupu k online službám pre osoby so zdravotným postihnutím.⁷⁵

3. Posilnenie postavenia v digitálnej oblasti

Pokiaľ ide o druhý cieľ a to posilnenie postavenia v digitálnej oblasti, tak cieľom Komisie je do roku 2030 zabezpečiť 80 % dospelaj populácie základné digitálne zručnosti. Európsky týždeň programovania pomáha deťom porozumieť princípom

⁷¹ EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia boja proti antisemitizmu a podpory židovského života v EÚ (2021 - 2030). COM/2021/615 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021DC0615>. [citované 2025-09-30].

⁷² EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030. COM/2021/101 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52021DC0101>. [citované 2025-09-30].

⁷³ EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre boj proti nezákonným nenávistným prejavom na internete. Online. Dostupné na: https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=42870. [citované 2025-09-30].

⁷⁴ EURÓPSKA KOMISIA. Kódex postupov proti šíreniu dezinformácií. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/code-practice-disinformation>. [citované 2025-09-30].

⁷⁵ EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre prístupnosť. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/dsa-codes-conduct>. [citované 2025-09-30]

fungovania digitálneho sveta.⁷⁶ Boli vypracované aj Odporúčania Rady na zlepšenie sprostredkovania digitálnych zručností a kompetencií vo vzdelávaní a odbornej príprave.⁷⁷ Okrem mediálnej gramotnosti je nevyhnutné zvýšenie informovanosti o rizikách pri používaní osobných údajov, ako aj finančné zručnosti.⁷⁸ Komisia vyvíja a distribuuje vyučovacie moduly pre učiteľov prostredníctvom portálu BIK (betterinternetforkids.eu), a podporuje kampane pre výučbu rodičov a opatrovateľov, ako aj výmenu osvedčených postupov týkajúcich sa vnútroštátnych učebných plánov. Komisia zdôrazňuje, že digitálne prostredie musí byť rozmanité, inkluzívne, nediskriminačné a bez stereotypov, pričom každý potrebuje spoľahlivé a dostupné internetové pripojenie a vhodné digitálne zariadenie. V rámci toho sú nevyhnutné investície na preklopenie digitálnej priepasti. Pozornosť treba venovať deťom so špeciálnymi alebo osobitnými potrebami, zo znevýhodneného a zraniteľného prostredia. Komisia podporuje monitorovanie vplyvu digitálnej transformácie prostredníctvom portálu BIK.

V súvislosti s danými cieľmi, Komisia vyzýva členské štáty, aby monitorovali vplyv transformácie, vymieňali si osvedčené postupy, propagovali centrá pre bezpečnejší internet, vynaložili potrebné investície na riešenie všetkých foriem digitálnej priepasti. Komisia vyzýva priemyselné odvetvie, aby monitorovalo vplyv digitálnej transformácie, investovalo do zručností na zvyšovanie informovanosti, bojovalo proti stereotypom a pri vývoji produktov zaisťovalo digitálnu prístupnosť.⁷⁹

3.1. Nezáväzné pramene

V súvislosti s týmto cieľom možno poukázať na viaceré pramene. Spomedzi stratégií možno spomenúť Stratégiu EÚ v oblasti práv dieťaťa z roku 2021, ktorá zdôrazňuje zaistenie bezpečnosti detí v digitálnom svete, ako aj digitálnu inkluzivitu.⁸⁰ Ďalej je to Akčný plán digitálneho vzdelávania, ktorý podporuje systémy vzdelávania a odbornej

⁷⁶ EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30], s. 14.

⁷⁷ EURÓPSKA ÚNIA, (2024). Odporúčania Rady z 23. novembra 2023, na zlepšenie sprostredkovania digitálnych zručností a kompetencií vo vzdelávaní a odbornej príprave. In: Ú. v. EÚ C, 23. 1. 2024, s. 1.

⁷⁸ EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30], s. 15.

⁷⁹ *Ibid.* str. 16-17.

⁸⁰ EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ v oblasti práv dieťaťa. COM(2021) 142 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142&from=en>. [citované 2025-09-30], cieľ 5.

prípravy v rámci digitálnej gramotnosti v členských štátoch EÚ.⁸¹ Okrem toho, je to Európske vyhlásenie o digitálnych právach a zásadách v digitálnom desaťročí, podľa ktorého by mali mať ľudia lacné a rýchle pripojenie na internet, kvalitné počítače a iné digitálne vybavenie, učitelia by mali byť dobre vyškolení, každý by mal mať možnosť kontrolovať svoje osobné údaje, a deti a mladí ľudia by sa mali aktívne zapojiť do uplatňovania svojich vlastných práv online.⁸² V oznámení o vytvorení Európskeho piliera sociálnych práv a v Akčnom pláne na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv sa ustanovuje právo na rovnaké príležitosti a prístup k digitálnej komunikácii a ďalším základným službám.⁸³

4. Aktívna účasť

Ďalším cieľom je väčšie zastúpenie detí v procesoch prijímania rozhodnutí, čo by malo byť dosiahnuté zriadením novej platformy EÚ pre participáciu detí.⁸⁴ Navyše je poskytnutá verzia stratégie BIK+ vhodná pre deti. Komisia zapojí deti do monitorovania vykonávania stratégie BIK+. ⁸⁵ V roku 2025 nastalo prvé posúdenie BIK plus stratégie. V rámci tohto posúdenia bolo skonštatované, že pretrvávajú problémy, ako je napríklad vystavenie škodlivému obsahu, online podvody a porušovanie súkromia. Mladí účastníci zdôraznili potrebu lekcií o mediálnej gramotnosti, správe súkromia a zodpovednom používaní nových technológií. Učitelia a rodičia vyjadrili potrebu väčšej podpory pri zvládaní digitálnych rizík, ako aj používanie verifikačných systémov. Odporúča sa zjednodušenie mechanizmov nahlasovania, posilnenie digitálneho vzdelávania, podpora účasti mladých ľudí, ako aj podpora rodín a pedagógov. ⁸⁶ Komisia má zapojiť deti do tvorby kódexu správania EÚ v oblasti vekovo primeraného navrhovania. Navyše chce rozšíriť úlohu ambasádorov a panelov stratégie BIK pre mládež. Komisia v stratégii

⁸¹EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Akčný plán digitálneho vzdelávania 2021 – 2027: Prispôsobenie vzdelávania a odbornej prípravy digitálnemu veku. COM(2020) 624 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0624&from=en>. [citované 2025-09-30].

⁸²EURÓPSKA ÚNIA. Európske vyhlásenie o digitálnych právach a zásadách. Online. Dostupné na: file:///Users/alexandrasabolova/Downloads/European_Declaration_on_Digital_Rights_and_Principles_signed_002_sPqb0eme38LoyyLQatnQJkCZGU_94370.pdf. [citované 2025-09-30].

⁸³EURÓPSKA KOMISIA, (2017). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Vytvorenie európskeho piliera sociálnych práv. COM(2017) 250 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250>. [citované 2025-09-30].

⁸⁴ Pozri platformu: https://eu-for-children.europa.eu/eu-childrens-participation-platform_en.

⁸⁵EURÓPSKA KOMISIA, (2017). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Vytvorenie európskeho piliera sociálnych práv. COM(2017) 250 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250>. [citované 2025-09-30].

⁸⁶EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv. COM/2021/102 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021DC0102>. [citované 2025-09-30].

vyzýva členské štáty, aby podporili odbornú prípravu a školenie, pričom vyzýva priemyselné odvetvie, aby konzultovalo s deťmi a aktívne ich zapájalo do vývoja a zavádzania svojich digitálnych produktov a služieb, a vyvíjalo inkluzívne produkty a služby.⁸⁷ V rámci tohto cieľa možno poukázať na Stratégiu EÚ pre mládež, ktorá vyzýva na väčšiu účasť mladých ľudí na demokratickom živote. Táto stratégia poukazuje na nevyhnutnosť zapájania mladých ľudí do demokratických procesov, pričom sa má dbať na ich názory pri rozhodovacích procesoch, ako aj posilňovať ich postavenie.⁸⁸

5. Medzinárodný dosah a spolupráca

Pokiaľ ide o globálne výzvy, aj Výbor OSN pre práva dieťaťa vo Všeobecnej poznámke č. 25 o právach detí v súvislosti s digitálnym prostredím vysvetľuje ako majú štáty zabezpečiť aby digitálne prostredie rešpektovalo, chránilo a naplňovalo práva detí.⁸⁹ Navyše prostredníctvom Global Gateway, čo je európska stratégia na podporu prepojení v digitálnych a iných sektoroch, a na posilnenie systémov vzdelávania a výskumu a ďalších na celom svete, posilní EÚ prepojenia medzi Európou a svetom a pomôže krajinám riešiť problém digitálnej priepasti.⁹⁰ V súlade so stratégiou EÚ na účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí⁹¹ Komisia spolupracuje s technologickými spoločnosťami, s organizáciami občianskej spoločnosti a inými prostredníctvom Globálnej aliancie WeProtect na ukončenie sexuálneho vykorisťovania detí v online prostredí. Navyše financuje siete horúcich liniek INHOPE. Každoročne sa organizuje medzinárodná konferencia zvaná **Fórum pre bezpečnejší internet**, kde sa stretávajú tvorcovia politík, výskumníci, mladí ľudia, rodičia, učitelia, a ďalší relevantní aktéri, aby diskutovali o **najnovších trendoch, príležitostiach, rizikách a riešeníach** súvisiacich s online bezpečnosťou detí a vytváraním lepšieho internetu. V roku 2024 sa uskutočnilo

⁸⁷EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30], s. 19.

⁸⁸EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí. COM(2020) 607 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0607>. [citované 2025-09-30].

⁸⁹ COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, (2021). Convention on the Rights of the Child. General comment No. 25 on children's rights in relation to the digital environment. CRC/C/GC/25. Online. Dostupné na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/GC/25&Lang=en. [citované 2025-09-30].

⁹⁰EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30], s. 19.

⁹¹EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí. COM(2020) 607 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0607>. [citované 2025-09-30].

dané fórum, na tému: Kde je škoda? **Ochrana detí a mladých ľudí pred nevhodným obsahom a šikanou online.**⁹²V akčnom pláne pre mládež v rámci vonkajšej činnosti EÚ, sú ustanovené tri piliere, ktoré sa týkajú aj digitalizácie a mladých, a to: posilnenie ich hlasu pri tvorbe politík a rozhodovaní na všetkých úrovniach, boj proti nerovnostiam a poskytnutie zručností a zdrojov, ako aj podpora príležitostí na nadväzovanie kontaktov a výmenu skúseností so svojimi rovesníkmi.⁹³

Záver

Stratégia BIK+ bola prijatá v dôsledku nových hrozieb, ktoré vyplývajú z prítomností detí na internete, pričom je zameraná na tri hlavné ciele a to bezpečná digitálna skúsenosť, posilnenie postavenia v digitálnej oblasti, ako aj aktívna účasť. V rámci prvého cieľa Komisia podporuje prijatie kódexu správania pre vekú primeraný dizajn, projekt euCONSENT, ako aj linky pomoci. Tento cieľ je čiastočne dosiahnutý aj veľkým množstvom právnych aktov, ktoré boli dopĺňané či prijaté v nadväznosti na danú stratégiu. Dané akty regulujú široké spektrum problémov od násilia až po nezákonný obsah na internete. Všetky tieto nástroje by mali spoločne dopomôcť k bezpečnejšiemu internetu pre deti, a to aj vďaka systémom overovania veku, rodičovskej kontroly, a nahlásovania škodlivého obsahu. Možno skonštatovať, že snaha Európskej únie o bezpečnú digitálnu skúsenosť je naozaj obdivuhodná vzhľadom na obrovské množstvo právnych záväzných ako aj nezáväzných prameňov. Pokiaľ ide o druhý pilier, Komisia má za cieľ zlepšiť digitálne zručnosti a vzdelávanie, a to nielen pre deti, ale aj pre učiteľov a rodičov, aj za pomoci portálu BIK. Komisia chce preklenúť digitálnu priepasť, a zabezpečiť internetové pripojenie a zariadenia aj pre osoby zo znevýhodneného prostredia. V súvislosti s týmto cieľom boli prijaté najmä nezáväzné pramene, ktoré zdôrazňujú potrebu vzdelávania. Napriek tejto snahe, autorka vníma, že edukácia detí, ako aj dospelých či seniorov, o hrozbách internetu je nedostatočná, a bolo by vhodné, aby tieto vedomosti boli súčasťou osnov v školách, či iných informačných kampaní v jednotlivých členských štátoch. V rámci tretieho cieľa Komisia vníma potrebu väčšieho zastúpenia detí a to či už v procesoch prijímania rozhodnutí, nahlásovania škodlivých obsahov, či monitorovania stratégií. Okrem týchto cieľov, Komisia skonštatovala, že je nevyhnutná medzinárodná spolupráca, a to či už ide o boj proti sexuálnemu zneužívaniu, šikane, či ďalším výzvam, ako aj pri investovaní do preklenutia digitálnej priepasti celosvetovo.

⁹² EURÓPSKA KOMISIA, (2024). Safer Internet Forum 2024. Where's the harm? Protecting children and young people against inappropriate content and bullying online. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://digitalstrategy.ec.europa.eu/en/node/13118/printable/pdf>. [citované 2025-09-30].

⁹³ EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Questions and Answers: Youth Action Plan in EU external action for 2022-2027. Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/it/qanda_22_5882/QANDA_22_5882_EN.pdf. [citované 2025-09-30].

Autorka príspevku má za to, že práve snaha Komisie bojovať proti hrozbám internetu v spolupráci s veľkými platformami, rodičmi, učiteľmi, ako aj deťmi, je správnym krokom k eliminácii týchto hrozieb. Vzhľadom na to, že hrozby sú širokospektrálne, je nevyhnutné bojovať proti nim „na všetkých frontoch“. Možno však poznamenať, že vzhľadom na to, že internet, ako aj digitálne technológie sa neustále vyvíjajú, bude nevyhnutné na stratégiu BIK + nadviazať a prehodnotiť ju v budúcnosti za účelom uchopenia ďalších budúcich hrozieb.

Zoznam zdrojov

1. COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, (2021). Convention on the Rights of the Child. General comment No. 25 on children's rights in relation to the digital environment. CRC/C/GC/25. Online. Dostupné na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/GC/25&Lang=en. [citované 2025-09-30].
2. EUCONSENT. End violence against children. Phase II. Online. Dostupné na: <https://euconsent.eu/evac-project/>. [citované 2025-09-30].
3. EUCONSENT. Making the internet age aware. Creating a safer digital world for children: Core principles. Online. Dostupné na: <https://euconsent.eu/>. [citované 2025-09-30].
4. EURÓPSKA KOMISIA, (2012). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti. COM (2012) 196 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0196>. [citované 2025-09-30].
5. EURÓPSKA KOMISIA, (2017). Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o rešpektovaní súkromného života a ochrane osobných údajov v elektronických komunikáciách a o zrušení smernice 2002/58/ES. COM/2017/010 final - 2017/03 (COD). Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/ALL/?uri=CELEX%3A52017PC0010>. [citované 2025-09-30].
6. EURÓPSKA KOMISIA, (2017). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Vytvorenie európskeho piliera sociálnych práv. COM(2017) 250 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250>. [citované 2025-09-30].
7. EURÓPSKA KOMISIA, (2017). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov:

- Vytvorenie európskeho piliera sociálnych práv. COM(2017) 250 final. Online. Dostupné na: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250). [citované 2025-09-30].
8. EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí. COM(2020) 607 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0607>. [citované 2025-09-30].
 9. EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Akčný plán digitálneho vzdelávania 2021 – 2027: Prispôsobenie vzdelávania a odbornej prípravy digitálnemu veku. COM(2020) 624 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0624&from=en>. [citované 2025-09-30].
 10. EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí. COM(2020) 607 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0607>. [citované 2025-09-30].
 11. EURÓPSKA KOMISIA, (2020). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí. COM(2020) 607 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0607>. [citované 2025-09-30].
 12. ¹EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv. COM/2021/102 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021DC0102>. [citované 2025-09-30].
 13. EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia boja proti antisemitizmu a podpory židovského života v EÚ (2021 - 2030). COM/2021/615 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021DC0615>. [citované 2025-09-30].
 14. EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030. COM/2021/101 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52021DC0101>.

- lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52021DC0101. [citované 2025-09-30].
15. EURÓPSKA KOMISIA, (2021). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Stratégia EÚ v oblasti práv dieťaťa. COM(2021) 142 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142&from=en>. [citované 2025-09-30], cieľ 5.
16. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú pravidlá na predchádzanie sexuálneho zneužívania a detí. COM/2022/209 final. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52022PC0209>. [citované 2025-09-30], kapitola 2.
17. ¹EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. s. 12–13. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30].
18. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30].
19. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online, s. 5. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>. [citované 2025-09-30].
20. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212>.

- extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212.
[citované 2025-09-30], s. 14.
21. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212.
[citované 2025-09-30], s. 15.
22. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212.
[citované 2025-09-30], s. 19.
23. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+). COM(2022) 212 final. Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0212.
[citované 2025-09-30], s. 19.
24. EURÓPSKA KOMISIA, (2022). Questions and Answers: Youth Action Plan in EU external action for 2022- 2027. Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/it/qanda_22_5882/QANDA_22_5882_EN.pdf. [citované 2025-09-30].
25. EURÓPSKA KOMISIA, (2024). Safer Internet Forum 2024. Where's the harm? Protecting children and young people against inappropriate content and bullying online. Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://digitalstrategy.ec.europa.eu/en/node/13118/printable/pdf. [citované 2025-09-30].
26. EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre boj proti nezákonným nenávisným prejavom na internete. Online. Dostupné na: https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=42870.
[citované 2025-09-30].

27. EURÓPSKA KOMISIA. Kódex postupov proti šíreniu dezinformácií. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/code-practice-disinformation>. [citované 2025-09-30].
28. EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre online poskytovateľov. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/dsa-codes-conduct>. [citované 2025-09-30].
29. EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre prístupnosť. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/dsa-codes-conduct>. [citované 2025-09-30]
30. EURÓPSKA ÚNIA. Európske vyhlásenie o digitálnych právach a zásadách. Online. Dostupné na: file:///Users/alexandrasabolova/Downloads/European_Declaration_on_Digital_Rights_and_Principles_signed_002_sPqb0eme38LoyyLQatnQJjkCZGU_94370.pdf. [citované 2025-09-30].
31. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L 119, 4. 5. 2016, s. 1 – 88.*
32. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L 277, 27. 10. 2022, s. 1 – 102.*
33. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/988 z 10. mája 2023 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov, ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1025/2012 a smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1828 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/95/ES a smernica Rady 87/357/EHS (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L 135, 23. 5. 2023, s. 1 – 51.*
34. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1183 z 11. apríla 2024, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014, pokiaľ ide o zriadenie európskeho rámca digitálnej identity. *Ú. v. EÚ. L, 30. 4. 2024.*
35. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L, 12. 7. 2024.*
36. Odporúčania Rady z 23. novembra 2023, na zlepšenie sprostredkovania digitálnych zručností a kompetencií vo vzdelávaní a odbornej príprave. *Ú. v. EÚ C, 23. 1. 2024, s. 1.*

37. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu. *Ú. v. EÚ. L 149, 24. 5. 2024.*
38. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/58/ES z 12. júla 2002, týkajúca sa spracovávaní osobných údajov a ochrany súkromia v sektore elektronických komunikácií (smernica o súkromí a elektronických komunikáciách). *Ú. v. ES. L 201, 31. 7. 2002, s. 37 – 47.*
39. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L 149, 11. 6. 2005, s. 22 – 39.*
40. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EÚ z 10. marca 2010 o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica o audiovizuálnych mediálnych službách) (kodifikované znenie) (Text s významom pre EHP). *Ú. v. EÚ. L 95, 15. 4. 2010, s. 1 – 24.*
41. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV. *Ú. v. EÚ. L 101, 15. 4. 2011, s. 1- 11.*
42. Smernica Európskeho parlamentu a Rady C1 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV. *Ú. v. EÚ. L 335, 17. 12. 2011.*

AI a zločiny proti ľudskosti

(využívanie AI na páchanie zločinov proti ľudskosti, ako aj na stíhanie zločinov proti ľudskosti)

Bc. Lenka Poláčková

Úvod

Rozmach umelej inteligencie (ďalej len „AI“) zásadne mení spôsob vedenia ozbrojených konfliktov, ako aj procesné postupy v medzinárodnom trestnom súdnictve. Bezprecedentná rýchlosť, s akou AI dokáže analyzovať rozsiahle kvantá dát, vedie nielen k jej implementovaniu do rozhodovacích procesov pri vojenských operáciách, najmä pri výbere vojenských cieľov, ale taktiež k jej využívaniu na bezpečnostné účely prostredníctvom mechanizmov umožňujúcich masový dohľad a kontrolu obyvateľstva na určitom území. Takéto použitie môže viesť k závažným porušeniam medzinárodného humanitárneho práva i ľudských práv. Na druhej strane, nástroje AI zároveň umožňujú rýchle zhromažďovanie, triedenie a overovanie dôkazov, čím výrazne napomáhajú k zefektívneniu vyšetrovania a stíhania zločinov podľa medzinárodného práva. Cieľom príspevku je preto analyzovať vzájomnú interakciu umelej inteligencie a zločinov proti ľudskosti (ďalej len „ZPL“) z perspektívy medzinárodného trestného práva, ako aj identifikovať právne výzvy s tým spojené. Príspevok je rozdelený do dvoch kapitol. Prvá kapitola skúma, či v súvislosti s protiprávnym použitím AI môže dôjsť k naplneniu skutkovej podstaty ZPL podľa Rímskeho Štatútu Medzinárodného trestného súdu⁹⁴ (ďalej len „RŠ“). V úvodnej časti kapitoly je na príklade praktík štátu Izrael na okupovaných palestínskych územiach posúdená subsumpcia takéhoto konania pod vybrané protiprávne činy spadajúce pod ZPL. Zvyšná časť kapitoly sa venuje analýze všeobecných obligatórnych znakov skutkovej podstaty ZPL v kontexte partikularít AI.

Druhá kapitola sa zaoberá úlohou AI pri vyšetrovaní, dokumentovaní a postihovaní ZPL pred Medzinárodným trestným súdom (ďalej len „MTS“). Konkrétne je v tejto časti analyzovaný proces digitalizácie vyšetrovania, ako aj využívanie interaktívnych virtuálnych platforiem na dôkazné účely v konaní pred súdom. Výskumnou otázkou tejto kapitoly je, či uvedené nástroje môžu byť považované za samostatné dôkazy v súdnej časti konania a aké procesné štandardy je potrebné dodržať pri ich použití v procese dokazovania ZPL.

⁹⁴Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 333/2002 Z. z. o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

1. Páchanie zločinov proti ľudskosti za pomoci AI

Východiskom pre analýzu bude účelová definícia ZPL v čl. 7 RŠ. Dikcia ods. 1 obsahuje taxatívny výpočet jednotlivých konaní spôsobilých naplniť skutkovú podstatu ZPL a tzv. *chapeau clause*⁹⁵, ktorá vymedzuje ďalšie obligatórne znaky skutkovej podstaty.

1.1 Jednotlivé protiprávne konania konštituujuce skutkovú podstatu ZPL

Aby bolo možné určité konanie kvalifikovať ako ZPL v intenciách čl. 7 RŠ, musí dôjsť k opakovanému⁹⁶ spáchaniu niektorého z činov prezumovaných v ods. 1: *vražda, vyhladzovanie, zotročenie, deportácia alebo násilný presun obyvateľstva, uväznenie alebo iné závažné pozbavenie osobnej slobody porušujúce základné pravidlá medzinárodného práva, mučenie, znásilnenie, sexuálne otroctvo, vynútená prostitúcia, násilné tehotenstvo, vynútená sterilizácia alebo iná forma sexuálneho násillia porovnateľnej závažnosti, prenasledovanie akejkoľvek identifikovateľnej skupiny alebo kolektívu z politických, rasových, národnostných, etnických, kultúrnych, náboženských dôvodov, z dôvodu pohlavia alebo z iných dôvodov, ktoré sú všeobecne uznávané ako neprípustné podľa medzinárodného práva, v súvislosti s akýmkoľvek činom uvedeným v tomto odseku alebo akýmkoľvek trestným činom v rozsahu právomoci Súdu, nedobrovoľné zmiznutie ľudí, trestný čin apartheidu, alebo ďalšie neľudské činy podobnej povahy úmyselne spôsobujúce veľké utrpenie alebo vážne zranenie tela alebo poškodenie duševného či fyzického zdravia*. Jednotlivé konania sú bližšie špecifikované v ods. 2 v spojení s interpretačným dokumentom MTS *Znaky skutkových podstát* (Elements of Crimes)⁹⁷.

V nasledujúcich oddieloch budú predstavené dva príklady použitia AI s cieľom posúdiť, či popísané konanie možno subsumovať pod niektorú z osobitných skutkových podstát podľa čl. 7 ods. 1 RŠ.

1.1.1. Nasadenie AI do vojenských operácií

Podľa investigatívnych správ⁹⁸ Izrael do svojich vojenských operácií v pásme Gazy integroval nástroje na podporu rozhodovania pri výbere cieľov založené na AI. Systém Gospel spracúva dáta pochádzajúce z dronových a satelitných snímok, správ z predošlých operácií, ale i sociálnych médií a navrhuje izraelským ozbrojeným silám objekty, ktoré by

⁹⁵ Chapeau predstavuje úvodnú časť ustanovenia, ktorá stanovuje všeobecnú podmienku uplatniteľnú pre výpočet jednotlivých protiprávných činov tvoriacich ZPL.

⁹⁶ Čl. 7 ods. 2 písm. a) RŠ.

⁹⁷ MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2013). Elements of Crimes. Online. Haag: MTS. ISBN 92-9227-232-2. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf/>. [citované 2025-10-14].

⁹⁸ ABRAHAM, Y., (2023). 'A mass assassination factory': Inside Israel's calculated bombing of Gaza. In: +972 Magazine. Online. 30. november 2023. Dostupné na: <https://www.972mag.com/mass-assassination-factory-israel-calculated-bombing-gaza/>. [citované 2025-10-17].

mohli predstavovať legitímny vojenský cieľ.⁹⁹ Typicky ide o obytné domy, v ktorých žijú osoby podozrivé z príslušnosti k Hamásu alebo Islamskému džihádu, pričom systém zároveň poskytne informáciu o počte civilných obetí, ktoré budú pri útoku na konkrétny cieľ zabité ako kolaterálna škoda (20-100).¹⁰⁰ Systém Lavender, založený na strojovom učení, zas selektuje ľudské ciele. Vyhodnocuje mieru pravdepodobnosti (1-100), že jednotlivец je príslušníkom teroristickej skupiny, pričom v počiatočných fázach ofenzívy jeho návrhy podliehali dodatočnej kontrole ľudským operátorom.¹⁰¹ Táto kontrola trvala približne 20 sekúnd a bola zameraná na základné údaje o celi (napríklad to, či je osoba mužského pohlavia).¹⁰² Po tom, čo počiatočné manuálne overenia potvrdili približne 90%-tnú presnosť, sa zoznamy cieľov vygenerované AI začali považovať za záväzné pokyny bez potreby ďalšej verifikácie.¹⁰³

Použitie ozbrojenej sily proti civilným osobám a objektom vykonané na základe odporúčaní AI systémov by bolo možné subsumovať pod nasledovné protiprávne činy:

- **vražda**,¹⁰⁴ ktorej sa dopustí ten, kto zabije, t.j. spôsobí smrť, jednu alebo viacero osôb,¹⁰⁵ pričom smrť musí nastať ako priamy následok konania páchatel'a.¹⁰⁶ Hoci je daný trestný čin možné spáchať opomenutím, problematickým by mohlo byť preukázanie príčinnej súvislosti medzi smrťou osoby a nekonaním operátora, a to najmä v prípade použitia AI, ktorá rozhoduje o použití sily bez schválenia človekom. Pre vyvodenie trestnej zodpovednosti by v takom prípade podľa nás bolo potrebné, aby mal operátor jednak právnu povinnosť efektívnej kontroly nad systémom, a taktiež reálnu možnosť zasiahnuť do činnosti systému počas jeho nasadenia.
- **vyhladzovanie**,¹⁰⁷ ktorým sa v súlade s čl. 7 ods. 2 písm. b) RŠ rozumie *úmyselné privodenie životných podmienok, medziiným zmarenie prístupu k potravinám a liekom, ktorého cieľom je zničenie časti obyvateľstva*, a to tým, že páchatel' usmrťí jednu alebo viac osôb.¹⁰⁸ Samotné konanie ďalej musí byť samo osebe iniciovať, alebo byť súčasťou masového zabíjania civilných osôb,¹⁰⁹

⁹⁹ DŮZ, S. a KOČAKOĞLUS, M., (2025). DEADLY ALGORITHMS Destructive Role of Artificial Intelligence in Gaza War: výskumná správa. Online. SETA. s. 30. Dostupné na: <https://media.setav.org/>. [citované 2025-10-17].

¹⁰⁰ *Op.cit.* 98.

¹⁰¹ ABRAHAM, Y., (2024). 'Lavender': The AI machine directing Israel's bombing spree in Gaza. In: +972 Magazine. Online. 3. apríl 2024. Dostupné na: <https://www.972mag.com/lavender-ai-israeli-army-gaza/>. [citované 2025-10-17].

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Čl. 7 ods. 1 písm. a) RŠ.

¹⁰⁵ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of murder, bod 1.

¹⁰⁶ *Prosecutor v. Katanga and Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. september 2008, bod 421.

¹⁰⁷ Čl. 7 ods. 1 písm. b) RŠ.

¹⁰⁸ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of extermination, bod. 1.

¹⁰⁹ *Ibid.*, bod 2.

čo sa vo svetle rýchlosti, s akou dokáže AI selektovať ciele, javí veľmi relevantné.

1.1.2. Využitie AI v oblasti dohľadu a kontroly civilného obyvateľstva

AI umožňuje sofistikované formy sledovania obyvateľstva od rozpoznávania tvárí, cez prediktívnu analýzu správania až po monitoring komunikačných sietí. Na ilustráciu možno uviesť praktiky štátu Izrael, ktorý vybudoval rozsiahlu infraštruktúru digitálneho dohľadu umožňujúcu systematickú kontrolu pohybu palestínskej časti obyvateľstva v okupovaných palestínskych územiach, najmä v Hebrone a vo východnom Jeruzaleme. Kľúčovým prvkom tohto softvéru je využívanie AI technológií rozpoznávania tváre, systému Wolf Pack (Red Wolf a Blue Wolf), ktoré v reálnom čase zaznamenávajú biometrické údaje Palestínčanov prechádzajúcich cez vojenské kontrolné stanovišťa,¹¹⁰ a to aj bez ich vedomia či súhlasu.¹¹¹ Palestínčania sú jedinou rasovou skupinou, ktorá je povinná využívať tieto kontrolné stanovišťa, a uvedené systémy vytvárajú integrované databázy pozostávajúce výlučne z údajov Palestínčanov.¹¹² Pri prechode stanovišťa (čo je pre mnoho Palestínčanov nevyhnutné na prístup k väčšine, ak nie všetkým, tovarom a službám, práci, vzdelaniu, rodinnému životu či zdravotnej starostlivosti¹¹³) dochádza ku kontrole identity danej osoby vyhotovením fotografie, ktorá je následne porovnaná s informáciami uloženými v databáze.¹¹⁴ V závislosti od výsledku je danej osobe buď povolený prechod, alebo je vypočutá, zadržaná alebo zatknutá.¹¹⁵

Použitie AI za účelom monitorovania, kontrolovania a obmedzovania základných ľudských práv civilného obyvateľstva by mohlo spadať pod nasledovné činy:

- **prenasledovanie**,¹¹⁶ kt. v súlade s čl. 7 ods. 2 písm. h) *znamená úmyselné a závažné odňatie základných práv v rozpore s medzinárodným právom z dôvodu identity skupiny alebo kolektívu*. Obeť je teda cieľom útoku práve z dôvodu príslušnosti k určitej skupine.¹¹⁷ Rozšírené používanie AI v kontexte vojenskej okupácie, anexie území a zakladania nelegálnych osád má podľa Amnesty International závažné dôsledky z hľadiska porušovania základných práv

¹¹⁰ DŮŽ, S., M. KOČAKOĞLUS op. cit., s. 25. Umiestnenie týchto technológií nie je limitované len na checkpointy. Sú rozmiestnené napr. v mnohých palestínskych častiach Starého mesta vo východnom Jeruzaleme.

¹¹¹ AMNESTY INTERNATIONAL, (2023). Israel and Occupied Palestinian Territories: Automated Apartheid: How facial recognition fragments, segregates and controls Palestinians in the OPT. Online. 2. máj 2023. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/6701/2023/en/>. [citované 2025-10-17], s. 44–45.

¹¹² *Ibid.*, s. 45.

¹¹³ *Ibid.*, s. 44.

¹¹⁴ DŮŽ, S., M. KOČAKOĞLUS op. cit., s. 26-27. V rámci tohto postupu sa nevyžaduje predloženie dokladov alebo inej dokumentov preukazujúcich totožnosť.

¹¹⁵ Amnesty International op. cit., s. 42, 44.

¹¹⁶ Čl. 7 ods. 1 písm. h) RŠ.

¹¹⁷ *Prosecutor v. Harun et al.*, ICC-02/05-01/07, Decision on the Prosecution Application under Article 58 (7) of the Statute, 27. apríl 2007, bod 74.

palestínskych štátnych príslušníkov, najmä práva na súkromie, slobodu pohybu, zhromažďovania, prejavu a práva na rovnosť a nediskrimináciu.¹¹⁸

- **trestný čin apartheidu**¹¹⁹ definovaný ako *neľudské činy podobného charakteru (povahy a závažnosti činu¹²⁰), ako sú činy uvedené v odseku 1, spáchané v kontexte inštitucionalizovaného režimu systematického utláčania a prevahy jednej rasovej skupiny nad akoukoľvek inou rasovou skupinou alebo skupinami s úmyslom zachovať tento režim.*¹²¹ Pod režimom utláčania a prevahy možno rozumieť systematické, dlhodobé, kruté diskriminačné zaobchádzanie s úmyslom kontrolovať inú rasovú skupinu.¹²² Podľa Amnesty International Izrael využíva vyššie opísaný systém rozpoznávania tvárí na posilnenie existujúcich praktík diskriminačného dozoru, neľudského zaobchádzania a segregácie, ktoré udržujú režim apartheidu.¹²³

1.2 Spoločné požiadavky potrebné pre naplnenie skutkovej podstaty ZPL

Všeobecnými podmienkami, ktoré musí spĺňať každý z vyššie enumerovaných protiprávných činov, je, aby bol *súčasťou rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti akémukoľvek civilnému obyvateľstvu* a aby páchateľ *vedel*, že čin je alebo má byť súčasťou takéhoto útoku.¹²⁴ V rámci interpretačného ustanovenia „útoku proti civilnému obyvateľstvu“¹²⁵ je normovaná ďalšia podmienka, ktorou je *súlad činov s politickým smerovaním štátu*. Cieľom podkapitoly je posúdiť, aký vplyv na naplnenie uvedených obligatórnych znakov skutkovej podstaty ZPL má použitie AI.

1.2.1. Súčasť útoku

ZPL možno spáchať počas ozbrojeného konfliktu aj v čase mieru. Z uvedeného vyplýva, že útok, ktorého súčasťou je protiprávne konanie, nemusí mať výlučne vojenskú povahu.¹²⁶ Môže ísť taktiež o opatrenia administratívnej či politickej povahy, a to za predpokladu, že budú koordinované na niektorej úrovni verejnej správy.¹²⁷ Táto podmienka by preto bola splnená nielen v prípade priameho útoku na civilné obyvateľstvo, o ktorom rozhodla AI, ale i v prípade, kedy je AI využívaná štátnou mocou na obmedzovanie základných ľudských práv napr. v súvislosti s kontrolou pohybu. Z dikcie čl. 7 ods. 2 písm. a) ďalej vyplýva, že vo vzťahu k protiprávnym činom sa vyžaduje pluralita. V kontexte AI sa zaujímavou javí výnimka judikovaná ICTY, kedy aj individuálny čin spáchaný vo veľmi veľkom meradle, napríklad použitím biologických

¹¹⁸ Pozri Amnesty International op. cit., s. 34.

¹¹⁹ Čl. 7 ods. 1 písm. j) RŠ.

¹²⁰ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of apartheid, s. 8.

¹²¹ Čl. 7 ods. 2 písm. h) RŠ.

¹²² Amnesty International op. cit., s. 26.

¹²³ *Ibid.*, s. 8, 9.

¹²⁴ *Ibid.*, s. 5.

¹²⁵ Čl. 7 ods. 2 písm. a).

¹²⁶ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Introduction, bod 3.

¹²⁷ MAISON, R. *Droit pénal international*. Paríž : Presses Universitaires de France, 2017, s. 174.

zbraní proti civilným osobám, by mohol byť sám osebe považovaný za útok.¹²⁸ S ohľadom na deštrukčné možnosti AI by sa totiž MTS mohol citovaným rozhodnutím inšpirovať.

1.2.2. Rozsiahly alebo systematický útok

Vo vzťahu k povahe útoku sa alternatívne vyžaduje buď aspekt rozsiahlosti alebo aspekt systematickosti. Dôležité pritom je, že rozsiahly a systematický musí byť útok, a nie samotný protiprávny čin. V súlade s judikatúrou MTS pojem rozsiahly značí, že útok je vedený vo veľkom meradle (napr. na rozľahlom území) alebo má za následok vysoký počet obetí.¹²⁹ Systematickosť útoku zas odkazuje na jeho organizovanosť, bez ktorej by útok nebolo možné vykonať alebo by nemal rovnaký účinok.¹³⁰ Značí teda metodický plán, ktorý je dôkladne naplánovaný a sleduje pravidelný vzorec správania. V dôsledku nasadenia AI sa môže vo výraznej miere zmeniť rozsah útoku po kvalitatívnej i kvantitatívnej stránke. Umožňuje totiž vyselektovať a zaútočiť na oveľa väčší počet cieľov za oveľa kratší čas. Navyše, keďže AI funguje na báze vopred prednastavených vzorcov, je podľa nás *ipso facto* prítomný prvok plánovitosti a koordinovanosti útoku. Preto využitie AI zvyšuje možnosť naplnenia tohto znaku objektívnej stránky ZPL.

1.2.3. Namierený proti akémukol'vek civilnému obyvateľstvu

Tento znak skutkovej podstaty značí, že civilné obyvateľstvo¹³¹ musí byť primárnym cieľom útoku.¹³² Na jeho naplnenie však nie nutné, aby cieľom útoku bola celá populácia územia, kde sa útok vykonal. Postačuje preukázať, že útok nesmeroval iba proti obmedzenej skupine náhodne vybraných jednotlivcov.¹³³ Pojem „civilné obyvateľstvo“ je chápaný *largo sensu*, pričom jeho civilný charakter ostáva zachovaný i v prípade prítomnosti osôb, ktorým normy medzinárodného humanitárneho práva nepriznávajú status civilistu. Dôležité je, aby si obyvateľstvo ako celok zachovalo *prevažne civilný charakter*.¹³⁴ Takýto prístup totiž zabezpečuje napĺňanie základného cieľa konceptu zločinov proti ľudskosti – ochranu základných ľudských práva ľudskej dôstojnosti.¹³⁵ Zároveň sa žiada poukázať i na absolútny charakter zákazu nasmerovania útokov proti civilným osobám, ktorý trestnú zodpovednosť nevyklučuje ani z dôvodu vojenskej nevyhnutnosti, proporcionality či sledovania „vyššieho“ politického cieľa¹³⁶ (napr. boj proti terorizmu).

¹²⁸ *Prosecutor v. Blaškić*, IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 3. marec 2000, bod 206.

¹²⁹ *Prosecutor v. Bashir*, ICC-02/05-01/09, Decision on the Prosecution's Application for a Warrant against Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 4. marec 2009, bod 81.

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ Pod pojmom civilné obyvateľstvo sa rozumie každá osoba, ktorá sa priamo nezúčastňuje na nepriateľstve.

¹³² *Prosecutor v. Bemba*, ICC-01/05-01/08-424, Decision Pursuant to Article 61(7)(a) and (b) of the Rome Statute on the Charges of the Prosecutor Against Jean-Pierre Bemba Gombo, 15. jún 2009, bod 76.

¹³³ *Ibid.*, bod 77.

¹³⁴ *Prosecutor v. Kordić et al.*, IT-95-14/2-T, Trial Chamber Judgement, 26. február 2001, bod 180.

¹³⁵ SCHABAS, W., (2010). The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute. New York: Oxford University Press. ISBN 9780199560738, s. 154.

¹³⁶ *Moinina Fofana et al.*, SCSL-2003-11-A, Appeal Judgement, 28. máj 2008, bod 247.

Predovšetkým v kontexte autonómnych zbraňových systémov vyvstáva pri tomto znaku problém s preukázaním potrebnej miery zavinenia. To vzhľadom na ich nepredvídateľnosť, nevysvetliteľnosť a netransparentnosť, keďže striktne nenasledujú prednastavené pravidlá, ale rozhodujú aj na základe dát získaných pri interakcii s konkrétnym operačným prostredím.¹³⁷ Z tohto dôvodu operátor častokrát nedokáže pochopiť a vysvetliť, ako a prečo systém dospel ku konkrétnemu rozhodnutiu, a teda *ex ante* predvídať jeho správanie.¹³⁸ Nie je preto možné o tomto znaku vyvodiť zovšeobecňujúci záver. Jeho naplnenie bude potrebné posudzovať *ad hoc*, v závislosti od nastavenia konkrétnej AI.

1.2.4. Súlad s politickým smerovaním štátu

Táto požiadavka implikuje, že útok má sledovať určitý vzorec správania vytvorený skupinou vykonávajúcou efektívnu kontrolu,¹³⁹ pričom politické smerovanie nemusí byť formálne deklarované. Stačí, pokiaľ je útok plánovaný, riadený alebo organizovaný,¹⁴⁰ a pokiaľ je v značnej miere financovaný z verejných zdrojov.¹⁴¹ Keďže AI je v analyzovanom kontexte využívaná prevažne štátnymi orgánmi, možno predpokladať, že tento znak bude naplnený vo väčšine prípadov.

1.2.5. Vedomie o útoku

Tento znak špecifikuje subjektívnu stránku podľa čl. 30 RŠ. Vzťahuje sa ako na vedomosť páchatel'a o existencii útoku proti civilnému obyvateľstvu, tak i na vedomosť o tom, že jeho konanie je súčasťou takého útoku alebo prinajmenšom na vedomé podstupovanie rizika, že sa svojím konaním podieľa na implementácii ideológie, politiky alebo plánu.¹⁴² Naopak, nie je potrebné, aby si páchatel' bol vedomý všetkých aspektov útoku, ani aby vedel o všetkých detailoch plánu či politiky štátu,¹⁴³ postačuje vedomie o faktických okolnostiach, za ktorých konal.¹⁴⁴ V nadväznosti na závery predchádzajúceho oddielu možno predpokladať, že k používaniu AI bude dochádzať pri implementácii štátnej politiky či už ozbrojenými silami alebo inými zložkami začlenenými do štátnych štruktúr. Ťažko si predstaviť, že by tieto subjekty nedisponovali potrebnou mierou vedomia, keďže sú založené na princípe subordinácie. Preto možno predpokladať,

¹³⁷ MVČK, (2019). *Autonomy, Artificial Intelligence and Robotics: Technical Aspects of Human Control*. Online. Ženeva. Dostupné na: https://www.icrc.org/en/download/file/102852/autonomy_artificial_intelligence_and_robotics.pdf/. [citované 2025-10-17], s. 10.

¹³⁸ MVČK, (2021). *ICRC position and background paper on autonomous weapon systems*. Online. 12. máj 2021. Dostupné na: https://www.icrc.org/en/download/file/166330/icrc_position_on_aws_and_background_paper.pdf/. [citované 2025-10-17], s. 7.

¹³⁹ *Op. cit. Bemba.*, bod 81.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ *Op. cit. Katanga*, bod 396.

¹⁴² *Op. cit. Blaškić.*, bod 257.

¹⁴³ *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Introduction, bod 2.

¹⁴⁴ CASSESE, A., GAETA, P. a JONES, J. R., (2002). *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary*. New York: Oxford University Press. ISBN 0199258988, s. 365.

že budú konať na príkaz nadriadeného. Uvedený znak subjektívnej stránky tak bude naplnený.

2. Stíhanie zločinov proti ľudskosti za pomoci AI

Cieľom tejto kapitoly je identifikovať a analyzovať právne výzvy spojené s využívaním AI pred MTS, a to najmä so zameraním na proces dokazovania v konaní o ZPL.

2.1 Digitalizácia vyšetrovania

Úrad prokurátora MTS, poukazujúc na procesnú hospodárnosť a efektívnosť vyšetrovania, v roku 2023 spustil systémy OTPLink¹⁴⁵ a Project Harmony Platforma **OTPLink** umožňuje elektronické podávanie informácií o trestnom čine v jurisdikcii MTS, ako aj pripojenie elektronických dôkazov k týmto podaniam,¹⁴⁶ čím dopĺňa režim čl. 15 RŠ. Zároveň tým umožňuje realizovať právo na prístup k súdu širšiemu okruhu jednotlivcov. Medzi októbrom 2023 a októbrom 2024 bolo prostredníctvom tejto platformy prijatých 74 803 podaní obsahujúcich 401 488 elektronických súborov.¹⁴⁷

Project Harmony tieto súbory za pomoci strojového učenia ďalej zhromažďuje, spracúva, vyhodnocuje a uchováva pre potreby súdneho konania.¹⁴⁸ Nástroje AI tu plnia *inter alia* nasledovné úlohy:¹⁴⁹ kategorizácia dôkazov podľa právnej relevancie, rešerš dôkazov, či rekonštrukcia skutkového deja. AI tiež asistuje pri *prima facie* overovaní pravosti a spoľahlivosti dôkazu.¹⁵⁰ Posudzuje teda, či s dôkazom nebolo manipulované alebo či nejde o tzv. *deepfake*. Tým v podstate určuje rozsah dôkazov, ktoré budú vykonané v súdnej časti. Osobitným prínosom v kontexte ZPL je vyhľadávanie časových, priestorových a osobných korelácií medzi jednotlivými prameňmi dôkazov (napr. porovnávaním biometrických znakov), čo umožňuje rýchlu identifikáciu opakujúcich sa vzorcov správania v rôznych geografických oblastiach. Pravidelné útoky na nemocnice, školy či obytné bloky by tak napríklad mohli indikovať, že útoky na civilnú infraštruktúru nie sú len ojedinelými incidentmi, ale sú súčasťou širšej vojenskej stratégie štátu. AI teda môže zohrať kľúčovú úlohu pri preukazovaní systematického alebo rozsiahleho

¹⁴⁵ Vid': <https://otplink.icc-cpi.int/>.

¹⁴⁶ KHAN, K. A. A., (2023). ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC announces launch of advanced evidence submission platform: OTPLink: vyhlásenie. Online. Haag. 24. máj 2023. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-announces-launch-advanced-evidence-submission-platform-otplink/>. [citované 2025-10-16].

¹⁴⁷ MEDZINÁRODNÝ TRETNÝ SÚD [MTS], (2024). Office of the Prosecutor Annual Report 2024. Online. Haag: MTS. 11. 12. 2024. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/files/2024-12/2024-12-04-ICC-Annual-Report-OTP-web.pdf/>. [citované 2025-10-16], s. 27–28.

¹⁴⁸ EVANS, H. a HAZIM, M., (2023). Digital Evidence Collection at the Int'l Criminal Court: Promises and Pitfalls. Online. 5. júl 2023. Dostupné na: <https://www.justsecurity.org/87149/digital-evidence-collection-at-the-intl-criminal-court-promises-and-pitfalls/>. [citované 2025-10-16].

¹⁴⁹ MEDZINÁRODNÝ TRETNÝ SÚD [MTS], (2022). Annual Report of the Office of the Prosecutor – 2022. Online. Haag: MTS. 1. december 2022. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-05-annual-report-of-the-office-of-the-prosecutor.pdf/>. [citované 2025-10-16], s. 16–17

¹⁵⁰ MEDZINÁRODNÝ TRETNÝ SÚD [MTS], (2018). Regulations of the Registry. ICC-BD/03-03-13. Online. Haag: MTS. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Regulations-of-the-Registry.pdf/>. [citované 2025-10-18], Regulation 26, ods. 2.

charakteru útoku na civilné obyvateľstvo. Spolahlivosť týchto nástrojov založených na strojovom učení však závisí od kvality vstupných dát.¹⁵¹ Ak systém nesprávne vyhodnotí pravosť či pravdivosť dôkazu, prípadne pri spracúvaní dát obsah dôkazu pozmení,¹⁵² môže dôjsť k vzniku systémovej predpojatosti AI pri analýze budúcich dôkazov. Jej prejavom môže byť napríklad to, že softvér na rozpoznávanie tvárí identifikuje osoby určitej rasy presnejšie než osoby inej rasy,¹⁵³ alebo rozdielne interpretuje ujmu v prípade žien a inak v prípade mužov.¹⁵⁴ Takto získaný dôkaz by bol neprípustný v zmysle čl. 69 ods. 7 RŠ, ktorý vylučuje použitie dôkazov *získaných porušením RŠ alebo medzinárodne uznávaných ľudských práv, ak takéto porušenie vrhá vážne pochybnosti na spoľahlivosť dôkazov alebo by pripustenie dôkazu bolo v rozpore s bezúhonnosťou konania a mohlo by ju vážne ohroziť*.

Z uvedeného dôvodu sa preto javí vhodné zaviesť požiadavku na riadne dokumentovanie procesu spracovania dát a zaznamenávanie každého zásahu AI do dôkazového materiálu tak, aby výstupy AI bolo možné *ex post* overiť nezávislým odborníkom. Systém AI by mal byť schopný vysvetliť, ako a prečo dospela AI k záveru o existencii určitého vzorca správania, či o pravosti a pravdivosti dôkazu. Len tak môže byť zabezpečená spoľahlivosť a neporušenosť elektronických dôkazov od ich získania až do predloženia súdu. Transparentnosťou by sa zároveň posilnila zásada kontradiktórnosti konania a bolo by garantované právo na spravodlivý proces, keďže by obhajobe bolo umožnené overiť, či sa pri spracovaní dôkazu nevyskytla chyba, predpojatosť či nerovnaké zaobchádzanie.

2.2 AI ako dôkazný prostriedok v konaní pred súdom

Prokuratúra v konaní pred MTS dvakrát využila interaktívne virtuálne platformy slúžiace na vizualizáciu dôkazov *in situ*. V prípade *Al Mahdi*¹⁵⁵ táto platforma umožňovala na interaktívnej mape Timbuktu kliknutím na konkrétnu zničenú kultúrnu pamiatku vizualizovať videá, fotografie, satelitné snímky a panoramatické zábery, pričom bolo možné porovnať stav tohto miesta pred, počas a po jeho zničení.¹⁵⁶ V rámci prípadu *Al Hassan*¹⁵⁷ táto platforma pozostávala okrem satelitných snímok, panoramatických

¹⁵¹ *Supra* pozn. 52.

¹⁵² MIMRAN, T. a WEINSTEIN, L., (2023). Digitalize It: Digital Evidence at the ICC. In: Lieber Institute West Point. Online. 14. 8. 2023. Dostupné na: <https://lieber.westpoint.edu/digitalize-it-digital-evidence-icc/>. [citované 2025-10-18].

¹⁵⁵ MEDZINÁRODNÝ TRETNÝ SÚD [MTS], (2016). Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi. ICC-01/12-01/15. Transcript. Online. 22. august 2016. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Transcripts/CR2016_05767.PDF/. [citované 2025-10-20], s. 41.

¹⁵⁶ SITU RESEARCH. ICC Digital Platform: Timbuktu, Mali. Online. Dostupné na: <https://situ.nyc/research/projects/icc-digital-platform-timbuktu-mali/>. [citované 2025-10-20].

¹⁵⁷ MEDZINÁRODNÝ TRETNÝ SÚD [MTS], (2024). Prosecutor v. Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud. ICC-01/12-01/18-T-018-Red-ENG. Transcript. Online. 15. júl 2024. Dostupné na:

obrázkov, videí, fotografií a geolokačných dát taktiež z 3D modelu miesta činu.¹⁵⁸ Tieto platformy neboli v konaní navrhnuté ako samostatný dôkaz, ale predstavovali dôkazný prostriedok, ktorý umožňoval efektívnejšie vykonanie elektronických dôkazov. Preto možno konštatovať, že platformy *per se* nenahrádzajú dôkazy, z ktorých pozostávajú, ale slúžia len na ich usporiadanie, zosumarizovanie a prezentáciu.¹⁵⁹ Na druhej strane však prekračujú rámec púhych „vizualizačných nástrojov“, keďže jednotlivé dôkazy v nich obsiahnuté zasadzujú do kontextu, čím v podstate prispievajú k overovaniu pravosti a vierohodnosti týchto dôkazov vo vzájomných súvislostiach. Tým sa zvyšuje ich dôkazná hodnota. Vo svetle narastajúceho počtu a významu digitálnych dôkazov, ako aj iniciatív mimovládnych organizácií o vytvorenie vlastných digitálnych platforiem na zhromažďovanie dôkazov, ako napríklad platformy vyvinuté na mapovanie útokov na zdravotnícke zariadenia v pásme Gazy¹⁶⁰, sa preto vynára otázka, či by mohli byť tieto platformy predložené ako samostatné dôkazy.

Keďže niet osobitného ustanovenia upravujúceho vykonávanie elektronických dôkazov, treba vychádzať zo všeobecnej úpravy v čl. 69 RŠ v spojení s čl. 63 a nasl. Pravidiel súdneho konania a vykonávania dôkazov.¹⁶¹ Aby bol dôkaz procesne prípustný, musí splniť 3-stupňový test zakotvený v čl. 69 ods. 4 RŠ: (i) musí byť *prima facie* relevantný pre merito veci, (ii) musí mať dôkaznú hodnotu,¹⁶² (iii) musí byť natoľko relevantný a presvedčivý, že jeho dôkazná hodnota prevažuje nad akýmkoľvek nepriaznivým dopadom na spravodlivé posúdenie veci.¹⁶³ Digitálne platformy v uvedených prípadoch dokumentovali, na ktorých miestach a v akom časovom slede sa odohrali útoky na chránené objekty. Tým umožnili lepšie vizualizovať rozsah systematického ničenia týchto objektov. Preto podľa nás majú dôkaznú hodnotu a sú meritórne relevantné. Pri overovaní dôkazov, z ktorých platformy zväčša vychádzajú, napr. geolokačné údaje alebo fotografie, MTS vychádza buď z externých znaleckých posudkov¹⁶⁴ alebo z porovnania so svedeckými výpoveďami,¹⁶⁵ príp. inými listinnými dôkazmi, pričom uplatňuje holistický model hodnotenia dôkazov. Nerozhoduje teda

https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Transcripts/CR2020_04686.PDF/. [citované 2025-10-20], s. 13–15.

¹⁵⁸ *Op.cit. SITU RESEARCH*.

¹⁵⁹ *Hassan op. cit.*, bod 24.

¹⁶⁰ FORENSIC ARCHITECTURE. Destruction of Medical Infrastructure in Gaza. Online. Dostupné na: <https://forensic-architecture.org/investigation/destruction-of-medical-infrastructure-in-gaza/>. [citované 2025-10-19].

¹⁶¹ MEDZINÁRODNÝ TRETNÝ SÚD [MTS], (2019). Rules of Procedure and Evidence. Online. Haag: MTS. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Rules-of-Procedure-and-Evidence.pdf/>. [citované 2025-10-19].

¹⁶² Dôkaznú hodnotu MTS posudzuje *ad hoc* na základe nasledovných faktorov: relevancia, prameň dôkazu, či vo vzťahu k dokazovanej skutočnosti ide o priamy alebo nepriamy dôkaz, vierohodnosť, spoľahlivosť a pravosť. (Vid' *Bemba op. cit.*, body 41, 42 a 47-60).]. [citované 2025-10-19].

¹⁶³ *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*. ICC-01/05-01/08-2299. Decision on the admission into evidence of items deferred in the Chamber's "Decision on the Prosecution's Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute". 27. jún 2013, bod 9.

¹⁶⁴ *Al Mahdi op. cit.*, s. 113.

¹⁶⁵ *Prosecutor v. Bosco Ntaganda*. ICC-01/04-02/06. Judgment. 8. júl 2019, bod 59-60.

o prípustnosti každého dôkazu pri jeho predložení, ale až pri vydávaní rozhodnutia, a to vo vzájomných súvislostiach s inými dôkazmi.¹⁶⁶ Ak teda bude digitálna platforma sprístupnená protistrane, nebude porušované právo na spravodlivý súdny proces. Obhajobe by totiž ostala zachovaná možnosť spochybniť dôkazy v rámci výsluchov znalcov a svedkov. Okrem samotného obsahu jednotlivých dôkazov, z ktorých dané platformy vychádzajú, by však malo byť overiteľné aj to, či v procese spracovania týchto dôkazov pomocou AI nedošlo k ich modifikácii. Preto je i v tomto prípade nevyhnutné, aby bol ako proces tvorby, tak i proces fungovania takejto platformy transparentný. Tým sa zabezpečí nielen dôveryhodnosť týchto dôkazov, ale aj ochrana procesných práv strán konania.

Záver

Cieľom príspevku bolo preskúmať úlohu AI pri páchaní ZPL, ako aj pri ich postihovaní, a zároveň poukázať na právne problémy s tým súvisiace. Prvou výskumnou otázkou bolo, či v súvislosti s protiprávnym použitím AI môže dôjsť k naplneniu skutkovej podstaty ZPL podľa čl. 7 RŠ. Táto otázka bola posudzovaná na dvoch modelových príkladoch. Prvý sa vzťahoval na vojenské operácie počas ozbrojeného konfliktu, v rámci ktorých je AI využívaná na podporu rozhodovania pri výbere legitímnych vojenských cieľov. Druhý bol zameraný na bezpečnostné operácie v čase mieru, exemplifikované systémami na rozpoznávanie tvárí. Z vykonanej analýzy vyplynulo, že v kontexte ZPL môže v dôsledku nasadenia AI dôjsť k spáchaniu protiprávných činov kvalifikovaných ako vražda, vyhladzovanie, prenasledovanie, ba dokonca trestný čin apartheidu. Kruciálnym zistením bolo, že technické charakteristiky AI, najmä rýchlosť s akou dokáže v reálnom čase selektovať obrovské množstvo cieľov, môžu zásadne prispieť k naplneniu znaku rozsiahleho a systematického útoku proti civilnému obyvateľstvu. Automatizácia rozhodovania však súčasne vedie k erózii individuálnej trestnej zodpovednosti, najmä pokiaľ ide o naplnenie subjektívnej stránky ZPL. Problematickým bude predovšetkým ustálenie požadovanej miery úmyselného zavinenia, keďže operátor systému častokrát nedokáže pochopiť, vysvetliť, a teda ani vopred predvídať konkrétne rozhodnutia AI systému. V tejto súvislosti preto bolo poukázané na potrebu normovania minimálnych požiadaviek na ľudskú kontrolu nad tými systémami AI, v kauzálnej súvislosti s použitím ktorých môže dôjsť k usmrteniu civilných osôb alebo závažnému porušeniu základných ľudských práv.

Na druhej strane môže AI vo významnej miere prispieť k efektívnemu vyhľadávaniu, spracúvaniu a vizualizácii dôkazov v konaniach o ZPL. Platformy ako Project Harmony umožňujú identifikovať opakujúce sa vzorce správania, čo môže mať zásadný význam na preukázanie rozsiahleho a systematického charakteru útokov. Interaktívne virtuálne platformy zas predstavujú nové dôkazné prostriedky umožňujúce lepšiu rekonštrukciu skutkového stavu, ako aj kontextualizáciu jednotlivých dôkazov.

¹⁶⁶ *Prosecutor v. Bemba et al.*, ICC-01/05-01/13-2275-Red. Public Redacted Judgment on the appeals. 8. máj 2018, bod 607.

S ohľadom na technické limity a možné skreslenia vyplývajúce so systémovej predpojatosti AI je však nevyhnutné, aby boli dôkazy spracované AI v rámci vyšetrovania a dokazovania podrobené nezávislej verifikácii a aby boli vyhodnocované vo vzájomnej súvislosti s inými listinnými dôkazmi, prípadne svedeckými výpoveďami. Nevyhnutným predpokladom použitia AI na procesné účely tak je transparentnosť a podrobná dokumentácia jednotlivých krokov procesu spracovania digitálneho dôkazu. Len tak totiž možno zabezpečiť, že v prípade pochybností bude možné znalecky overiť konzistentnosť toho-ktorého dôkazu, a tým pádom garantovať zachovanie zásad spravodlivého súdneho procesu.

Zoznam zdrojov

1. ABRAHAM, Y., (2023). 'A mass assassination factory': Inside Israel's calculated bombing of Gaza. In: +972 Magazine. Online. 30. november 2023. Dostupné na: <https://www.972mag.com/mass-assassination-factory-israel-calculated-bombing-gaza/>. [citované 2025-10-17].
2. ABRAHAM, Y., (2024). 'Lavender': The AI machine directing Israel's bombing spree in Gaza. In: +972 Magazine. Online. 3. apríl 2024. Dostupné na: <https://www.972mag.com/lavender-ai-israeli-army-gaza/>. [citované 2025-10-17].
3. AMNESTY INTERNATIONAL, (2023). Israel and Occupied Palestinian Territories: Automated Apartheid: How facial recognition fragments, segregates and controls Palestinians in the OPT. Online. 2. máj 2023. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/6701/2023/en/>. [citované 2025-10-17].
4. CASSESE, A., GAETA, P. a JONES, J. R., (2002). The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary. New York: Oxford University Press. ISBN 0199258988, s. 365.
5. DÜZ, S. a KOÇAKOĞLUS, M., (2025). DEADLY ALGORITHMS Destructive Role of Artificial Intelligence in Gaza War: výskumná správa. Online. SETA. s. 30. Dostupné na: <https://media.setav.org/>. [citované 2025-10-17].
6. DÜZ, S., M. KOÇAKOĞLUS op. cit., s. 25. Umiestnenie týchto technológií nie je limitované len na check-pointy. Sú rozmiestnené napr. v mnohých palestínskych častiach Starého mesta vo východnom Jeruzaleme.
7. DÜZ, S., M. KOÇAKOĞLUS op. cit., s. 26-27. V rámci tohto postupu sa nevyžaduje predloženie dokladov alebo inej dokumentov preukazujúcich totožnosť.
8. *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Crime against humanity of murder, bod 1.
9. *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Introduction, bod 2.
10. *Elements of Crimes*. Crimes against humanity, Introduction, bod 3.
11. EVANS, H. a HAZIM, M., (2023). Digital Evidence Collection at the Int'l Criminal Court: Promises and Pitfalls. Online. 5. júl 2023. Dostupné na:

- <https://www.justsecurity.org/87149/digital-evidence-collection-at-the-intl-criminal-court-promises-and-pitfalls/>. [citované 2025-10-16].
12. FORENSIC ARCHITECTURE. Destruction of Medical Infrastructure in Gaza. Online. Dostupné na: <https://forensic-architecture.org/investigation/destruction-of-medical-infrastructure-in-gaza/>. [citované 2025-10-19].
 13. KHAN, K. A. A., (2023). ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC announces launch of advanced evidence submission platform: OTPLink: vyhlásenie. Online. Haag. 24. máj 2023. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-announces-launch-advanced-evidence-submission-platform-otplink/>. [citované 2025-10-16].
 14. MAISON, R. *Droit pénal international*. Paríž : Presses Universitaires de France, 2017, s. 174.
 15. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2013). Elements of Crimes. Online. Haag: MTS. ISBN 92-9227-232-2. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf/>. [citované 2025-10-14].
 16. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2016). Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi. ICC-01/12-01/15. Transcript. Online. 22. august 2016. Dostupné na: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Transcripts/CR2016_05767.PDF/. [citované 2025-10-20], s. 41.
 17. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2018). Regulations of the Registry. ICC-BD/03-03-13. Online. Haag: MTS. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Regulations-of-the-Registry.pdf/>. [citované 2025-10-18], Regulation 26, ods. 2.
 18. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2019). Rules of Procedure and Evidence. Online. Haag: MTS. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Rules-of-Procedure-and-Evidence.pdf/>. [citované 2025-10-19].
 19. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2022). Annual Report of the Office of the Prosecutor – 2022. Online. Haag: MTS. 1. december 2022. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2022-12/2022-12-05-annual-report-of-the-office-of-the-prosecutor.pdf/>. [citované 2025-10-16], s. 16–17
 20. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2024). Office of the Prosecutor Annual Report 2024. Online. Haag: MTS. 11. 12. 2024. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/sites/files/2024-12/2024-12-04-ICC-Annual-Report-OTP-web.pdf/>. [citované 2025-10-16], s. 27–28.
 21. MEDZINÁRODNÝ TREŠTNÝ SÚD [MTS], (2024). Prosecutor v. Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud. ICC-01/12-01/18-T-018-Red-ENG. Transcript. Online. 15. júl 2024. Dostupné na: <https://www.icc->

21. [cpi.int/sites/default/files/Transcripts/CR2020_04686.PDF/](https://www.cpi.int/sites/default/files/Transcripts/CR2020_04686.PDF/). [citované 2025-10-20], s. 13–15.
22. MIMRAN, T. a WEINSTEIN, L., (2023). Digitalize It: Digital Evidence at the ICC. In: Lieber Institute West Point. Online. 14. 8. 2023. Dostupné na: <https://lieber.westpoint.edu/digitalize-it-digital-evidence-icc/>. [citované 2025-10-18].
23. *Moinina Fofana et al.*, SCSL-2003-11-A, Appeal Judgement, 28. máj 2008, bod 247.
24. MVČK, (2019). Autonomy, Artificial Intelligence and Robotics: Technical Aspects of Human Control. Online. Ženeva. Dostupné na: https://www.icrc.org/en/download/file/102852/autonomy_artificial_intelligence_and_robotics.pdf/. [citované 2025-10-17], s. 10.
25. MVČK, (2021). ICRC position and background paper on autonomous weapon systems. Online. 12. máj 2021. Dostupné na: https://www.icrc.org/en/download/file/166330/icrc_position_on_aws_and_background_paper.pdf/. [citované 2025-10-17], s. 7.
26. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 333/2002 Z. z. o prijatí Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.
27. *Prosecutor v. Bemba et al.* ICC-01/05-01/13-2275-Red. Public Redacted Judgment on the appeals. 8. máj 2018, bod 607.
28. *Prosecutor v. Blaškić*, IT-95-14-T, Trial Chamber Judgement, 3. marec 2000, bod 206. *Prosecutor v. Bashir*, ICC-02/05-01/09, Decision on the Prosecution's Application for a Warrant against Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 4. marec 2009, bod 81.
29. *Prosecutor v. Bosco Ntaganda*. ICC-01/04-02/06. Judgment. 8. júl 2019, bod 59-60.
30. *Prosecutor v. Harun et al.*, ICC-02/05-01/07, Decision on the Prosecution Application under Article 58 (7) of the Statute, 27. apríl 2007, bod 74.
31. *Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*. ICC-01/05-01/08-2299. Decision on the admission into evidence of items deferred in the Chamber's "Decision on the Prosecution's Application for Admission of Materials into Evidence Pursuant to Article 64(9) of the Rome Statute". 27. jún 2013, bod 9.
32. *Prosecutor v. Katanga and Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-01/07, Decision on the Confirmation of the Charges, 30. september 2008, bod 421.
33. *Prosecutor v. Kordić et al.*, IT-95-14/2-T, Trial Chamber Judgement, 26. február 2001, bod 180.
34. SCHABAS, W., (2010). The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute. New Yor Oxford University Press. ISBN 9780199560738, s. 154.
35. SITU RESEARCH. ICC Digital Platform: Timbuktu, Mali. Online. Dostupné na: <https://situ.nyc/research/projects/icc-digital-platform-timbuktu-mali/>. [citované 2025-10-20].

Nové právne rámce pre medzinárodné rodinné právo: Dopad rozvoja reprodukčných technológií na cezhraničné rodinné vzťahy

Bc. Radoslava Hanusinová

Úvod

Rozvoj biomedicínskych technológií v oblasti reprodukcie priniesol nové možnosti pre jednotlivcov a páry, ktoré čelia problémom s neplodnosťou, no zároveň otvoril množstvo právnych, etických a spoločenských otázok. Najmä asistovaná reprodukcia, darcovstvo gamét a surogátne (náhradné) materstvo zásadným spôsobom menia tradičné chápanie rodičovstva a rodinných vzťahov, pričom sa tieto otázky čoraz častejšie presúvajú do medzinárodnoprávneho priestoru. Vychádzajúc z komparatívnej analýzy právnych úprav členských štátov Európskej únie, pričom osobitná pozornosť je venovaná štátom, ktoré umožňujú altruistické náhradné materstvo, ako aj tým, ktoré ho výslovne zakazujú. Príspevok využíva metódu analýzy právnych predpisov, judikatúry, ako aj metódu komparácie a dedukcie, s cieľom poukázať na existujúce rozdiely a ich praktické dôsledky. Cieľom tohto príspevku je analyzovať, akým spôsobom rozvoj reprodukčných technológií ovplyvňuje medzinárodné rodinné právo, so zameraním na problematiku uznávania rodičovstva a uplatňovania výhrady verejného poriadku v jednotlivých štátoch Európskej únie.

1. Reprodukčné technológie a výzvy medzinárodného rodinného práva

Rozvoj asistovanej reprodukcie, darcovstva gamét a surogátneho materstva v posledných rokoch zásadne ovplyvnil cezhraničné rodinné vzťahy. Moderné medicínske technológie umožňujú vznik biologického rodičovstva bez prítomnosti rodičov v krajine pôvodu, čím vzniká priestor na tzv. „reprodukčný turizmus“. Tento jav však so sebou prináša aj medzinárodnoprávne dôsledky z dôvodu, že právne uznanie rodičovstva sa medzi jednotlivými štátmi líši.¹⁶⁷ Niektoré štáty ako napr. Írsko, Grécko, Cyprus či Ukrajina umožňujú a regulujú surogátne materstvo, zatiaľ čo iné npr. Bulharsko, Chorvátsko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko či Slovinsko ho považujú za právne neplatné alebo proti verejnému poriadku. Dôsledkom týchto rozdielov je jav tzv. „krívajúce rodičovstvo“ (limping parentage), to je situácia, keď je rodičovstvo uznané v jednom štáte, no v druhom štáte odmietnuté. Právnym dôsledkom takéhoto javu môže byť to, že

¹⁶⁷EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE, (2025). Briefing — Surrogacy in the European Union: legal framework and policy challenges. Online. Brussels: European Parliament. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf). [citované 2025-10-23], s. 1–3

sa dieťa dostane do situácie v ktorej nemá uznaných rodičov, občianstvo či rodinný život v zmysle čl. 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁶⁸

1.1 Inštitút surogačného (náhradného) materstva

Surogačné (náhradné) materstvo predstavuje špecifickú oblasť výkonu asistovanej reprodukcie, pri ktorej do reprodukčného procesu páru vstupuje tretia osoba, žena ochotná podstúpiť proces oplodnenia a následného tehotenstva s tým, že dieťa po pôrode odovzdá objednávateľom a vzdá sa všetkých svojich rodičovských práv k nemu. Právnym základom tohto vzťahu je dohoda uzavretá medzi neplodným párom a ženou, ktorá tento proces dobrovoľne podstúpi, a to buď bezodplatne, alebo za odplatu dojednanú v dohode.

Pokiaľ ide o dohodu, pri ktorej budúci rodič či rodičia neplatia náhradnej matke nič alebo, častejšie, iba jej výdavky spojené s náhradným materstvom nazýva sa to altruistická dohoda. Komerčná dohoda o náhradnom materstve je naopak taká, pri ktorej náhradný rodič či rodičia zaplatia poplatok, ktorý si náhradná matka účtuje za vynosenie dieťaťa. V rámci surogačného materstva sa na oplodnenie využívajú mužské pohlavné bunky buď od muža z objednávateľského páru, alebo od darcu. Výber ženských pohlavných buniek je širší, a teda môžu pochádzať od ženy z páru, od anonymnej či známej darkyne, prípadne od samotnej náhradnej matky. Na základe pôvodu gamét sa rozlišujú dve formy náhradného materstva. Prvým je tradičné surogačné materstvo, pri ktorom sa oplodňuje vajíčko náhradnej matky, a tá je zároveň genetickou matkou dieťaťa. V druhom prípade ide o gestačné surogačné materstvo, kde sa používa vajíčko inej ženy, a náhradná matka teda s dieťaťom nie je geneticky príbuzná.¹⁶⁹

1.2 Postoje európskych štátov k možnosti využitia výhrady verejného poriadku ako dôvodu pre neuznanie rodičovstva u detí narodených v zahraničí na základe dohôd o náhradnom materstve

Otázka uznávania rodičovstva detí narodených prostredníctvom náhradného materstva v zahraničí predstavuje jednu z najspornejších tém v rámci medzinárodného práva súkromného. Európske štáty zaujímajú v tejto oblasti rôzne postoje, pričom kľúčovú úlohu zohráva výhrada verejného poriadku. Tá umožňuje štátu odmietnuť uznanie zahraničného rozhodnutia alebo právneho vzťahu, ak by jeho uznanie bolo v rozpore so základnými princípmi národného právneho poriadku, napríklad s etikou rodinného práva. V posledných rokoch sa problematika ešte viac vyostrila v súvislosti s narastajúcim počtom medzinárodných dohôd o náhradnom materstve a rozličnými

¹⁶⁸ *Ibid.* s. 4-5.

¹⁶⁹ KUBIŠOVÁ, K., (2022). Právna úprava surogačného materstva vo vybraných štátoch. In: Porovnávacie analýzy. Online. Bratislava: Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky, Odbor Parlamentný inštitút, s. 5. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=511039>. [citované 2025-10-15].

prístupmi členských štátov Európskej únie k ich právnemu uznávaniu. Vychádzajúc z príspevkov na odbornom blogu European Association of Private International Law ďalej len EAPIL, rozdiely medzi jednotlivými štátmi, najmä medzi Francúzskom, Španielskom, Dánskom a Poľskom odrážajú napätie medzi princípom najlepšieho záujmu dieťaťa a ochranou verejného poriadku.

Vo Francúzsku sa doteraz často uplatňovala zásada verejného poriadku ako opodstatnenie na odmietnutie uznania rodičovstva dieťaťa narodeného prostredníctvom zahraničnej dohody o náhradnom materstve. Napríklad po rozhodnutí francúzskeho Kasačného súdu zo 14. novembra 2024, kde išlo o uznanie cudzieho (kanadského) rozsudku, ktorý ustanovuje rodičovstvo v prospech osoby, ktorá nie je biologickým rodičom dieťaťa narodeného prostredníctvom surogačného materstva, bolo potvrdené, že zahraničné rozhodnutie o rodičovstve vyplývajúce z náhradného materstva nenarušuje francúzsky verejný poriadok, a teda môže byť uznané. Zároveň však francúzsky Najvyšší súd zdôraznil, že uznanie môže byť odmietnuté, ak rozhodnutie obsahuje nedostatočné odôvodnenie, najmä ak nie je možné overiť súhlas náhradnej matky. Dňa 9. apríla vydalo francúzske Ministerstvo spravodlivosti pokyny adresované štátnym zástupcom v Nantes a Rennes, ktorí zodpovedajú za centrálny register osobného stavu vo Francúzsku (registre central de l'état civil). Podľa týchto pokynov majú úrady registrovať rodičovstvo určené cudzími rozhodnutiami o surogačnom materstve. Inštrukcia sa opiera o rozhodnutie Kasačného súdu z októbra a novembra 2024, v ktorých bolo potvrdené, že zahraničné rozsudky týkajúce sa surogačného materstva majú byť vo francúzsku uznané. Pokyn ukladá úradom povinnosť zapísať do rodného listu dieťaťa rodičov tak, ako ich určil zahraničný súd. Explicitne uvádza, že zápis sa má uskutočniť aj prípadoch, ak sú rodičmi dvaja muži, ale aj v prípade ak je matkou žena, ktorá dieťa neporodila. Tento prístup znamená, že Francúzsko sa posúva od striktniejšieho odmietania k opatrnejšiemu uznávaniu, pričom zachováva možnosť výhrady verejného poriadku, ak sú splnené určité podmienky.

V Španielsku výhrada verejného poriadku pri zahraničných prípadoch náhradného materstva zohráva významnú úlohu. V Španielsku je zakázané uzatvárať dohody o surogačnom materstve a ich uznanie je výrazne obmedzené prostredníctvom výhrady verejného poriadku. Tým pádom si Španielsko zachováva konzervatívnejší prístup, čo vytvára komplikácie pri registrácii rodičovstva a právnom postavení dieťaťa. Prístup Dánska k problematike uznávania rodičovstva detí narodených prostredníctvom surogačného materstva predstavuje umiernennejšiu líniu v porovnaní s inými európskymi krajinami. Vychádzajúc z príspevku publikovaného na EAPIL zo dňa 14. apríla 2024 dánsky parlament v spolupráci s vládou uzavrel politickú dohodu o právnom postavení detí narodených v dôsledku zahraničného surogačného materstva. Cieľom tejto dohody je posilniť právnu istotu dieťaťa, aby bolo možné uznať zamýšľaných rodičov ako rodičov už od momentu narodenia, čím sa predchádza právnej neistote v otázke rodičovských práv a povinností. Na rozdiel od Španielska či Poľska neposilňuje výhradu verejného

poriadku ako primárnu obranu proti uznávaniu takýchto vzťahov, ale pristupuje k nej ako k výnimočnému nástroju, teda ako k poslednej možnosti, ak by uznanie bolo v priamom rozpore so základnými princípmi dánskeho právneho poriadku. Tento postoj odráža snahu o vyváženie medzi ochranou verejných hodnôt a záujmom dieťaťa na právnej stabilite, pričom Dánsko zdôrazňuje potrebu rešpektovať aj realitu medzinárodných rodinných väzieb vytvorených prostredníctvom surogačného materstva.

Poľsko aktívne využíva výhradu verejného poriadku pri transkripcii rodných listín detí narodených v dôsledku zahraničného surogačného materstva. V praxi to znamená odmietnutie zápisu rodičovstva. Tento prístup poukazuje na to, že v Poľsku je výhrada verejného poriadku jedným z hlavných právnych nástrojov na odmietnutie rodičovstva plynúceho zo surogačného materstva.¹⁷⁰

2. Pravidlá týkajúce sa surogačného materstva v členských štátoch EÚ

Členské štáty Európskej únie nemajú jednotný právny názor čo sa týka otázky surogačného materstva. Kým niektoré členské štáty prijali zákony umožňujúce surogačné materstvo, iné štáty surogáciu výslovne zakázali. V mnohých členských štátoch nie je náhradné materstvo právne upravené, čo znamená, že sa síce môže uskutočniť, no vznikajú problémy pri určovaní rodičovstva a vymáhaní dohôd o náhradnom materstve.¹⁷¹

2.1 Členské štáty EÚ, ktoré umožňujú surogačné materstvo

Írsko, Grécko, Cyprus a Portugalsko prijali zákony umožňujúce altruistické náhradné materstvo. Portugalsko predstavuje osobitný prípad, pretože prijalo legislatívu o altruistickom náhradnom materstve, avšak chýbajú k nej vykonávacie predpisy. V minulosti už Portugalsko zaviedlo viacero zákonov týkajúcich sa tejto oblasti, no Ústavný súd ich vyhlásil za protiústavné. Prvým pokusom o právnu úpravu bol zákon č. 25/2016, ktorým sa menil zákon č. 32/2006 o lekárskej asistovanej reprodukcii. V rozsudku č. 225/2018 Ústavný súd konštatoval, že samotná náhradná materinská dohoda nie je v rozpore s ústavou, avšak niektoré ustanovenia zákona boli problematické. Súd uviedol tri hlavné nedostatky. Prvým bolo, že zákon neposkytoval dostatočnú predvídateľnosť a niektoré požiadavky nebolo možné kontrovať. Druhým bolo, že náhradná matka nemohla odvolať svoj súhlas a tretím dôvodom bola anonymita darcov preto, lebo neprimerane obmedzovala právo dieťaťa poznať svoj pôvod. Po viacerých novelizáciách rozsudok č. 465/2019 opäť vyhlásil zmenený zákon za protiústavný, pretože problém nemožnosti odvolania súhlasu náhradnou matkou nebol vyriešený a až zákon č. 90/2021 bol Ústavným súdom posúdený ako v súlade s požiadavkami predchádzajúcich rozhodnutí a nadobudol účinnosť 1. januára 2022. Zákon však stále

¹⁷⁰ EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE, (2025). Briefing — Surrogacy in the European Union: legal framework and policy challenges. Online. Brussels: European Parliament. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf). [citované 2025-10-23], s. 5–6.

¹⁷¹ *Ibid.*

vyžaduje prijatie vykonávacích nariadení. dňa 13. januára 2024 prezident návrh nariadenia vrátil vláde na dopracovanie, takže jeho konečná verzia zatiaľ nie je prijatá.

V Holandsku sa o návrhu zákona, ktorý má upraviť altruistické náhradné materstvo, stále rokuje v parlamente. Štátna rada poukázala na nedostatok spoľahlivých výskumov o tejto problematike v krajine. Následne na základe štúdie sa dospelo k záveru, že v Holandsku sa ročne narodí 30 až 50 detí prostredníctvom surogácie. Štúdia zdôraznila potrebu jasnej právnej regulácie, avšak konštatovala, že predložený návrh zatiaľ neposkytne dostatočnú ochranu zúčastneným stranám.¹⁷²

1.2.1 Právne úpravy v členských štátoch Európskej únie, kde je surogácia regulovaná

Ako už bolo vyššie spomenuté, tak Portugalsko stále čaká na vykonávacie predpisy, preto nie je v tejto časti rozoberané. Grécko umožnilo náhradné materstvo už v roku 2002 prostredníctvom zákona č. 3089/2002, ktorý novelizoval občiansky zákonník v časti o rodičovstve. Následne zákon č. 3305/2005 stanovil konkrétne pravidlá pre lekárske asistovanú reprodukciu. V roku 2022 sa v krajine narodilo 81 detí v rámci náhradného materstva a v roku 2023 ich bolo 51. Na Cypre sú pravidlá upravené v článkoch 22 až 27 zákona o lekárske asistovanej reprodukcii z roku 2015 (zákon č. 69(I)/2015). V roku 2022 bolo podaných 21 žiadostí o náhradné materstvo a v roku 2023 10 žiadostí, pričom v každom roku bola zamietnutá iba jedna. Počet detí narodených z týchto dohôd nie je známy. Očakáva sa prijatie podrobnejších ustanovení prostredníctvom vykonávacích dekrétov.

Írsko prijalo právnu úpravu v zákone Health (Assisted Human Reproduction) Act 2024, avšak relevantné časti zákona zatiaľ nevstúpili do platnosti.¹⁷³

1.2.2 Spoločné prvky právnych úprav

Všetky platné právne úpravy v členských štátoch Európskej únie, ktoré surogáciu umožňujú, majú nasledujúce spoločné črty. Po prvé, komerčné náhradné materstvo je zakázané. Druhou spoločnou črtou je existencia osobitného orgánu, ktorý dohliada na uzatváranie dohôd o náhradnom materstve a ktorého súhlas je podmienkou uzatvorenia takejto dohody. Poslednou spoločnou črtou je to, že reklama na služby náhradného materstva je obmedzená a povoľuje sa iba prostredníctvom špeciálne určených orgánov.

1.2.3 Pravidlá vzťahujúce sa na zamýšľaných rodičov

Pravidlá, ktoré sa vzťahujú na zamýšľaných rodičov, sa v jednotlivých krajinách mierne líšia. Všetky štáty požadujú, aby mali zamýšľaní rodičia (alebo zamýšľaná matka v prípade Cypru a Grécka) trvalý alebo prechodný pobyt v krajine, kde sa má dieťa narodiť. Írsko vyžaduje, aby aspoň jeden zo zamýšľaných rodičov (ako aj náhradná matka) žili v Írsku najmenej dva roky. V Írsku musia mať zamýšľaní rodičia minimálne 21

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

rokov, pričom aspoň jeden z nich musí mať primeraný predpoklad dožiť sa dospelosti dieťaťa. Podľa gréckeho práva je maximálny vek zamýšľanej matky určený hranicou prirodzenej reprodukčnej schopnosti, spravidla 50 rokov, s možnosťou predĺženia do 54 rokov. Grécka a cyperská legislatíva jasne stanovujú, že dohoda o náhradnom materstve sa uzatvára predovšetkým medzi zamýšľanou matkou a náhradnou matkou, keďže zamýšľaná matka je lekárske neschopná otehotnieť. Z toho vyplýva, že zamýšľanými rodičmi môže byť heterosexuálny pár alebo slobodná žena, avšak mužský homosexuálny pár či slobodný muž túto možnosť nemajú. Postavenie ženských párov nie je v týchto krajinách úplne jasne upravené. Treba však poznamenať, že Grécko v roku 2024 legalizovalo manželstvá osôb rovnakého pohlavia, čo znamená, že pojem „manželský pár“ v tejto súvislosti možno vykladať aj ako ženský pár. Zákon o manželstvách osôb rovnakého pohlavia tiež ustanovil, že rodičovstvo uznané v zahraničí bude v Grécku uznávané, čo v praxi znamená, že náhradné materstvo realizované v zahraničí mužskými párami môže byť v Grécku právne uznané.

V Írsku môžu byť zamýšľanými rodičmi heterosexuálne aj homosexuálne páry, ako aj slobodné matky, ak jediným (alebo oboma) zamýšľanými rodičmi je muž/muž, alebo ak sú všetky zamýšľané matky neschopné počať, vynosiť alebo porodiť dieťa, alebo ak by tehotenstvo alebo pôrod mohli závažne ohroziť ich zdravie alebo život. Írske právo zároveň stanovuje, že aspoň jeden zo zamýšľaných rodičov musí byť geneticky príbuzný s dieťaťom. Naopak grécka a cyperská legislatíva ustanovujú, že náhradná matka nesmie byť genetickou matkou dieťaťa (čím implicitne vylučujú tradičné náhradné materstvo) a že vajíčko môže pochádzať od zamýšľanej matky alebo darcu. O genetickom príbuzenskom vzťahu zamýšľaného otca zákon nehovorí, keďže zmluva sa uzatvára primárne medzi náhradnou a zamýšľanou matkou. Z toho vyplýva, že v niektorých prípadoch dieťa nemusí mať žiadne genetické spojenie so zamýšľanými rodičmi.¹⁷⁴

1.2.4 Pravidlá vzťahujúce sa na náhradnú matku.

Vo všetkých troch štátoch musí byť náhradná matka fyzicky a zdravotne spôsobilá vynosiť dieťa, a zároveň musí absolvovať psychologické vyšetrenie. Každý z týchto štátov vyžaduje, aby mala náhradná matka pobyt na území daného členského štátu. Írsko konkrétne stanovuje, že náhradná matka musí žiť v Írsku najmenej dva roky. Cyprus umožňuje výnimku. Ak sa v krajine nenájde vhodná matka, môže byť vybraná žena žijúca v zahraničí, ak sa na území Cypru bude nachádzať od 28. týždňa tehotenstva. Vo všeobecnosti sa vo všetkých troch štátoch vyžaduje, aby náhradná matka už mala aspoň jedno vlastné dieťa, hoci v Grécku táto požiadavka od roku 2022 už nie je výslovne stanovená, hoci bola zahrnutá v predchádzajúcej právnej úprave z roku 2017. Čo sa týka veku, Írsko aj Grécko požadujú, aby náhradná matka mala minimálne 25 rokov. Grécko určuje maximálny vek 50 rokov, s možnosťou predĺženia do 54 roku života. Vo všetkých troch krajinách platí, že náhradná matka môže surogačné materstvo vykonať najviac dvakrát, pričom grécka úprava dopĺňa, že žena nesmie mať za sebou viac ako dva cisárske

¹⁷⁴ *Ibid.*

rezy. V každom z vyššie spomínaných prípadov, ak je náhradná matka vydatá, je potrebný písomný súhlas jej manžela.

1.2.5 Spôsob určenia rodičovstva

Vo všetkých členských štátoch Európskej únie, ktoré prijali legislatívu o náhradnom materstve, bol zriadený osobitný orgán dohliadajúci na tieto dohody a jeho súhlas je nevyhnutný pred začatím procesu. Cyprus a Grécko stanovujú, že súd musí schváliť zmluvu o náhradnom materstve pred vložením embrya, a to po získaní súhlasu vyššie uvedeného orgánu. Po schválení sú zamýšľaní rodičia považovaní za rodičov od narodenia dieťaťa. Írsko naopak stanovuje, že po narodení dieťaťa musí byť vydaný súdny príkaz o rodičovstve (parental order). O vydanie takéhoto príkazu možno požiadať najskôr 28 dní a najneskôr 6 mesiacov po narodení dieťaťa. Portugalská legislatíva neobsahuje ustanovenia o úlohe súdu, ale vyžaduje iba súhlas osobitného orgánu dohliadajúceho na náhradné materstvo.¹⁷⁵

1.2.6 Odmena

Keďže vo všetkých členských štátoch Európskej únie, ktoré náhradné materstvo upravili, je povolená iba altruistická forma, zákony presne stanovujú typy a maximálne výšky finančných náhrad. Tieto náhrady vždy pokrývajú náklady na vyvolanie tehotenstva, ako aj výdavky počas tehotenstva a po pôrode. Súčasťou býva aj kompenzácia straty príjmu.

Grécko ma v tejto oblasti najpodrobnejšiu právnu úpravu. Na Cypre sa príslušné pravidlá ešte pripravujú a Írsko ich musí vypracovať v súlade so zákonom. Grécka právna úprava uvádza, že náhrady sa poskytujú iba v prípade, ak tieto výdavky nehradí poisťovňa alebo, v prípade straty príjmu, ak náhradnej matke nebol vyplatený plat. Zároveň stanovuje horné limity kompenzácií za fyzickú záťaž 10 000 EUR pri jednom tehotenstve a 15 000 EUR pri viacpočetnom tehotenstve. Za stratu príjmu, ak je náhradná matka nezamestnaná, výška sa určí podľa jej odbornej kvalifikácie a mzdy, ktorú by mohla získať. V každom prípade je horný limit kompenzácie 10 000 EUR.¹⁷⁶

2.2 Členské štáty Európskej únie, ktoré zakazujú surogačné materstvo

Niektoré členské štáty Európskej únie výslovne zakázali uzatváranie dohôd o surogačnom materstve. Je potrebné zdôrazniť, že táto časť sa týka zákazov takýchto dohôd uzavretých priamo na území členských štátov Európskej únie, a nie nevyhnutne dohôd uzavretých v zahraničí občanmi alebo rezidentmi týchto štátov. Jedine v taliansky právny poriadok obsahuje ustanovenie s extrateritoriálnym účinkom. Ba dokonca sa v rámci Európskej únie výrazne zvýšil podiel uplatňovania špecifickej formy extrateritoriality, a to je transteritorialita. Jej podstatou je, že právne akty vydané jedným štátom majú rovnaké právne účinky, aké majú na území tohto štátu, aj na území iného štátu (resp. iných štátov) bez toho, aby bolo potrebné ich uznať podľa právneho poriadku

¹⁷⁵ *Ibid.* s. 7.

¹⁷⁶ *Ibid.* s. 7.

dotknutého štátu, t. j. majú automatické účinky na území iného štátu.¹⁷⁷ Treba zdôrazniť, že existencia zákazu surogačného materstva môže mať význam aj z hľadiska uznávania zahraničných rozhodnutí o rodičovstve, pretože môže byť dôvodom na uplatnenie zásady verejného poriadku.

Väčšina štátov, ktoré surogačné materstvo zakazujú, tak robia v rámci svojej legislatívy o asistovanej reprodukcií. Tieto zákazy môžu mať buď výslovný alebo implicitný charakter. Surogačné materstvo je výslovne zakázané v Bulharsku, kde je zákaz uvedený v ods. 5.14 časti IV prílohy k Nariadeniu č. 28 o asistovanej reprodukcií zo dňa 20. júna 2007, a zároveň zakotvený v článkoch 182a a 182b trestného zákona. Chorvátsko, ktorého zákon NN 86/12 o lekárskej asistovanej reprodukcií, konkrétne článok 31, zakazuje vykonávanie surrogácie. Francúzsko, kde článok 16-7 Občianskeho zákonníka už od roku 1994 stanovuje, že akékoľvek dohody o surogačnom materstve sú neplatné. Nemecko, ktoré prostredníctvom § 1 ods. 1 bod 7 zákona o ochrane embryí (Embryonenschutzgesetz) zakazuje surogačné materstvo zdravotníckym pracovníkom a porušenie zákazu je trestané odňatím slobody až na tri roky. Dopĺňa ho aj článok 13c zákona o sprostredkovaní adopcií (Adoptionsvermittlungsgesetz), ktorý zakazuje uzatváranie surogačných zmlúv. Taliansko, kde článok 12 ods. 6 zákona č. 40/2004 zakazuje surogačné materstvo s trestom odňatia slobody na tri mesiace až dva roky. V novembri 2024 bol zákon novelizovaný tak, že zákaz sa rozšíril aj na talianskych občanov, ktorí uzavreli zmluvu o surrogácii v zahraničí. Litva, ktorá zákaz obsahuje v článku 11 zákona XII-2608 o asistovanej reprodukcií. Malta, kde oddiel 6(f) zákona o ochrane embryí (Embryo Protection Act) zakazuje surogáciu už od roku 2012. Slovinsko, podľa článku 7 zákona o liečbe neplodnosti a biomedicínskych postupoch asistovanej reprodukcie, žena, ktorá plánuje byť náhradnou matkou, nemá nárok na využitie technológií asistovanej reprodukcie. Španielsko, v ktorom článok 10 zákona č. 35/1988 o technikách asistovanej reprodukcie stanovil zákaz surrogácie, tento zákaz bol prevzatý aj do zákona č. 14/2006 o technikách asistovanej ľudskej reprodukcie, taktiež v článku 10.

Čo sa týka implicitných zákazov, tak v niektorých krajinách síce surogačné materstvo nie je výslovne zakázané, avšak z právneho rámca asistovanej reprodukcie vyplýva jeho neprípustnosť. Ide najmä o prípady, keď je in vitro oplodnenie povolené výlučne v rámci manželstva alebo registrovaného partnerstva a prenesenie embrya na tretiu osobu je možné iba v súvislosti s darcovstvom pohlavných buniek. Takto koncipované obmedzenie fakticky znemožňuje realizáciu surogačného materstva. Typickým príkladom je Rakúsko, ktorého zákon o reprodukčných medicínskych

¹⁷⁷ JAKAB, R., SEMAN, T. a JANČÁT, L., (2024). Cezhraničné účinky správnych aktov. Online. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-8028-600-648. Dostupné na: <https://obchod.wolterskluwer.cz/cz/ebook-ke-stazeni-cezhranicne-ucinky-spravnych-aktov.dm-25145.pdf>. [citované 2025-08-28], s. 9.

postupoch obsahuje nielen implicitný, ale aj výslovný zákaz implantácie vajíčka tretej osobe. Podobné implicitné zákazy platia aj v Estónsku, Fínsku, Maďarsku a Švédsku.¹⁷⁸

3. Fenomén surogačného materstva

V posledných rokoch sa surogačné materstvo celosvetovo rozširuje, pričom čoraz viac prípadov má medzinárodný charakter. Budúci rodičia, najmä z ekonomicky vyspelých krajín, využívajú služby náhradných matiek v štátoch, kde je táto prax legálne povolená. V roku 2023 sa hodnota globálneho trhu so surogačným materstvom odhadovala približne na 14,95 miliardy amerických dolárov, pričom do roku 2033 sa predpokladá nárast až na 99,75 miliardy dolárov. Zárobky samotných náhradných matiek však predstavujú iba malú časť celkovej odmeny, pretože väčšina finančných prostriedkov smeruje sprostredkovateľom alebo agentúram. Podľa dostupných údajov matky získavajú často len 10 až 27,5 % z celkovej sumy. V niektorých krajinách existujú aj motivačné programy pre osoby, ktoré sprostredkujú ženy agentúram, napríklad v Spojených štátoch amerických môže ísť o bonus 1 000 až 5 000 amerických dolárov, zatiaľ čo v Indii môže dosiahnuť až 100 amerických dolárov.¹⁷⁹

3.1 Násilie páchané na ženách a dievčatách v kontexte surogačného materstva

Náhradné matky patria medzi najzraniteľnejšie skupiny žien, pokiaľ ide o riziko vykorisťovania, násilia a iných foriem nátlaku počas celého procesu náhradného materstva. Ich sociálno-ekonomické postavenie hrá pritom zásadnú úlohu. Mnohé z nich pristupujú na túto formu reprodukčnej práce z dôvodu chudoby, zadlženosti alebo nemožnosti pokryť základné životné potreby. Hoci existujú prípady altruistických náhradných matiek, ktoré sú finančne zabezpečené a majú pozitívne skúsenosti, väčšina pochádza z prostredí, ktoré im neposkytujú dostatočné možnosti vyjadriť nesúhlas alebo upozorniť na utrpenie, ktoré počas procesu zažívajú.

Častým problémom je, že ženy nedostanú sľúbenú finančnú odmenu alebo zostávajú bez akejkoľvek podpory v prípade potratu či nesplnenia zmluvných podmienok. V niektorých prípadoch dokonca musia samy hradiť náklady na lieky podporujúce plodnosť, ak sa im nepodarí otehotnieť. V krajinách, kde je náhradné materstvo legálne, sa tento proces často chápe ako čisto súkromná dohoda, pričom štát nezhrmažďuje ani

¹⁷⁸ EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE, (2025). Briefing — Surrogacy in the European Union: legal framework and policy challenges. Online. Brussels: European Parliament. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf). [citované 2025-10-23], s. 8.

¹⁷⁹ UNITED NATIONS, (2025). Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences: The different manifestations of violence against women and girls in the context of surrogacy [A/80/158]. Online. In: UN General Assembly. New York: United Nations. 14. júla 2025. Dostupné na: <https://docs.un.org/en/A/80/158>. [citované 2025-10-15], s. 5.

nespravuje údaje, ktoré by umožnili efektívnu kontrolu či ochranu žien pred zneužívaním. Zmluvy o náhradnom materstve často obsahujú ustanovenia, ktorými sa ženy vopred vzdávajú práva rozhodovať o vlastných zdravotných úkonoch či na zachovanie dôvernosti informácií získaných počas lekárskeho ošetrovania. V praxi sa objavujú aj škodlivé a neetické praktiky, ako napríklad implantácia maximálneho počtu embryí s cieľom zvýšiť úspešnosť tehotenstva, selektívne potraty, neustály dohľad objednávateľských rodičov často aj prostredníctvom kamerového sledovania, či obmedzovanie pohybu náhradnej matky. Tieto postupy sú v rozpore so zásadami dôstojnej práce a základných ľudských práv, čím sa celý proces dostáva mimo rámca zmluvnej slobody a rovnosti strán. Ekonomický tlak vedie mnohé ženy do cyklu závislosti od platieb za náhradné materstvo. Po strate zamestnania alebo príjmu počas tehotenstva sú nútené pokračovať v tejto činnosti opakovane alebo predávať svoje vajíčka, často aj po tom, čo už nie sú fyzicky spôsobilé niesť ďalšie tehotenstvo. Tento jav je obzvlášť rozšírený v rozvojových krajinách. Okrem ekonomického aspektu je náhradné materstvo spojené aj s psychologickým násilím. Ženy sú často vystavené emocionálnemu tlaku, aby sa stali náhradnými matkami a tento tlak je neraz maskovaný ako prejav solidarity či lásky, napríklad voči párom, ktoré nemôžu mať deti. Takéto emocionálne manipulácie bránia ženám vyhľadať pomoc alebo vyjadriť nesúhlas, pretože sa cítia morálne zaviazané odovzdať dieťa, ku ktorému si už vytvorili citové puto.

Výskumy ukazujú, že náhradné matky trpia zvýšenou mierou depresie počas tehotenstva aj po pôrode. Mnohé z nich majú ťažkosti pri odovzdávaní novorodencov, pociťujú vinu alebo ľútosť nad rozhodnutím stať sa náhradnou matkou, a značná časť je vystavená riziku posttraumatickej stresovej poruchy či úzkosti. Ani existujúce regulačné mechanizmy nedokážu úplne zabrániť týmto psychologickým ujmom. Niektoré agentúry dokonca ponúkajú tzv. terapie odpútania, ktorých cieľom je emocionálne odlúčiť matku od dieťaťa. Takéto praktiky však môžu viesť ku kognitívnej disociácii a ďalším formám psychickej traumy. Mnohé ženy majú po pôrode zakázaný kontakt s novorodencom a nesmú ho ani držať v náručí. K psychickým a sociálnym rizikám sa pridávajú aj vážne zdravotné ohrozenia. Napriek tomu, že propagačné materiály prezentujú náhradné materstvo ako bezpečný a kontrolovaný proces, dôkazy ukazujú, že náhradné matky čelia vyššiemu riziku zdravotných komplikácií než iné ženy. Lieky, ktoré si často aplikujú samy, sú klasifikované ako nebezpečné látky. Náhradné tehotenstvá majú vyšší výskyt mimomaternicového tehotenstva, cisárskeho rezu, tehotenskej cukrovky, hypertenzie a nesprávne uloženia placenty.¹⁸⁰ Zvlášť alarmujúce sú správy z Indie, Mexika a Nepálu, kde sa cisárske rezy plánujú rutinne, bez ohľadu na zdravotný stav matky či jej želania. Tieto postupy zvyšujú riziko pooperačných komplikácií, najmä u žien z chudobných vidieckych oblastí, ktoré nemajú prístup k primeranej následnej starostlivosti. Nerovnováha moci medzi náhradnými matkami a objednávateľskými rodičmi vytvára priestor aj pre reprodukčné násilie. V praxi dochádza k nátlaku na potrat v prípadoch viacpočetného tehotenstva alebo ak je dieťa diagnostikované s postihnutím.

¹⁸⁰ *Ibid.* s. 11-14.

Existujú prípady, keď boli ženy nútené ukončiť aj zdravé tehotenstvá prostredníctvom finančného tlaku, hrozieb alebo odobratia podpory. Argumentom pritom býva tvrdenie, že dieťa „patrí“ objednávateľským rodičom. Viacpočetné tehotenstvá, bežný dôsledok umelého oplodnenia, predstavujú zvýšené zdravotné riziko, pričom objednávateľia často žiadajú tzv. selektívnu redukciu, teda úmyselné ukončenie jedného alebo viacerých plodov. V spoločnostiach, kde pretrváva silná preferencia pre mužské deti, sa k tomu pridáva aj výber pohlavia, čo prehľbuje rodovú nerovnosť. Závažné zneužívanie sa týka aj dárkyň vajčiek, ktoré sú často mesiace vykorisťované opakovaným odoberaním vajčiek. Objavujú sa správy o zneužívaní mladistvých dievčat a žien s postihnutím, ktoré sú využívané ako „materiál“ pre reprodukčné procedúry. V niektorých prípadoch, napríklad v Číne, dochádza k týmto praktikám v nelegálnych laboratóriách, kde sú ženy identifikované len podľa kódov a kategorizované ako „prémiové“ alebo „nízkej kvality“ podľa fyzického vzhľadu a zdravotného stavu, pričom každé vajčko má pridelenú cenu.

Tieto zistenia potvrdzujú, že náhradné materstvo, najmä v jeho komerčnej podobe, predstavuje komplexnú formu ekonomického, psychologického, zdravotného a reprodukčného násillia voči ženám. V prostredí nerovnováhy moci, nedostatočnej regulácie a ekonomického tlaku sa z procesu, ktorý je na prvý pohľad prezentovaný ako akt pomoci, často stáva mechanizmus systematického vykorisťovania ženského tela a reprodukčných schopností.¹⁸¹

1.3.1 Otrocko a obchodovanie s ľuďmi

Ziskovo orientovaná povaha poskytovania služieb náhradného materstva zvyšuje riziko obchodovania s ľuďmi v každej fáze tohto procesu a to vrátane prepravy žien do iných krajín s cieľom vykonávať nútenú reprodukčnú prácu. Napríklad v Gruzínsku bolo podľa správ najmenej 100 žien držaných v zajatí a nútených odovzdávať svoje vajčka po umelom vyvolaní ovulácie. Aj v krajinách, kde je náhradné materstvo regulované, ako je Grécko, riziká pretrvávajú, pretože ženy sú údajne pašované do krajiny, aby pôsobili ako náhradné matky. Dohody o náhradnom materstve môžu mať povahu alebo znaky moderného otroctva, pretože stavajú ženy do pozície, v ktorej sa na nich uplatňujú niektoré alebo všetky atribúty vlastníckeho práva. Objednávateľskí rodičia vykonávajú „právo užívania“ (usus) nad telom ženy tým, že jej predpisujú konkrétnu diétu, odmietajú určité lekárske zákroky alebo ju nútia podstúpiť tzv. redukciu embryí či potrat. V Argentíne boli chudobnejšie ženy verbované prostredníctvom sociálnych sietí, aby sa stali náhradnými matkami v podmienkach, ktoré prokuratúra opísala ako „stav poddanstva“. Na Ukrajine boli ženy údajne nútené žiť v malých, preplnených bytoch bez teplej vody a s prísnyimi obmedzeniami slobody pohybu.

¹⁸¹ EAPIL BLOG, (2025). French Ministry of Justice directs public officials to register foreign surrogacy judgments. Online, príspevok na blogu. 15. apríl 2025. Dostupné na: <https://eapil.org/2025/04/15/french-ministry-of-justice-directs-public-officials-to-register-foreign-surrogacy-judgments/?utm>. [citované 2025-10-23].

Niektorí autori tvrdia, že regulácia a dohľad môžu znížiť riziko obchodovania so ženami a dievčatami v kontexte náhradného materstva a obmedziť škody, avšak dostupné dôkazy takéto tvrdenia nepodporujú. Komerčné náhradné materstvo, ktoré predstavuje drvivú väčšinu prípadov na celom svete, v skutočnosti znamená predaj detí, čo je trestný čin. Bez samotného prenosu dieťaťa by neexistoval dôvod na uzavretie zmluvy o náhradnom materstve. V krajinách, kde je komerčné náhradné materstvo legálne, spočíva hlavný rozdiel medzi nelegálnym predajom detí a legálnym náhradným materstvom len v momente, keď dochádza k prevodu rodičovských práv. Po odovzdaní dieťaťa zamýšľaným rodičom je veľmi náročné určiť, aké formy vykorisťovania a zneužívania boli spáchané voči náhradnej matke a dieťaťu. Rovnako vznikajú ťažkosti pri určovaní, kto má byť považovaný za páchatel'a, obeť alebo svedka. V niektorých prípadoch chudobné rodiny samy predávajú svoje dcéry do sietí náhradného materstva, často pod zámienkou pracovnej príležitosti alebo manželstva. Ďalším problémom je tzv. dvojité trestnosť – situácia, keď náhradné materstvo nie je trestným činom vo všetkých dotknutých jurisdikciách, čo výrazne sťažuje medzinárodnú spoluprácu pri presadzovaní práva.¹⁸²

4. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

Rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva v prípadoch *Mennesson* proti Francúzsku zo dňa 26. júna 2014 vo veci č. 65192/11, *Labassee* proti Francúzsku zo dňa 26. júna 2014 vo veci č. 65941/11 a *Paradiso a Campanelli* proti Taliansku zo dňa 24. januára 2017 vo veci č. 25358/12 predstavujú základný rámec pre výklad článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života).

4.1 Mennesson proti Francúzsku a Labassee proti Francúzsku

V prípadoch *Mennesson* proti Francúzsku a *Labassee* proti Francúzsku išlo o francúzske páry, ktoré uzavreli zmluvy o surogácii v Spojených štátoch amerických, kde boli tieto dohody legálne. Deti sa narodili prostredníctvom náhradných matiek a zahraničné súdy uznali právne rodičovstvo párov. Francúzske orgány však odmietli deti zapísať do registra narodení s odôvodnením, že surogačné materstvo je vo Francúzsku zakázané a takéto zmluvy odporujú francúzskemu verejnému poriadku.

ESLP v oboch prípadoch rozhodol, že Francúzsko porušilo článok 8 Dohovoru, konkrétne v časti práva na rešpektovanie súkromného života detí. Súd zdôraznil, že aj napriek tomu, že štáty majú široký priestor na posúdenie pri regulácii surogácie, tento priestor je obmedzený, ak ide o základné aspekty identity dieťaťa, akými sú biologický

¹⁸² UNITED NATIONS, (2025). Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences: The different manifestations of violence against women and girls in the context of surrogacy [A/80/158]. Online. In: UN General Assembly. New York: United Nations. 14. júla 2025. Dostupné na: <https://docs.un.org/en/A/80/158>. [citované 2025-10-15], s. 14–16.

pôvod a právne väzby k rodičom. Odmietnutie Francúzska uznať právne väzby medzi deťmi a ich biologickým otcom podľa ESLP zasiahlo do ich osobnej identity a vytvorilo stav právnej neistoty. V dôsledku toho štát porušil svoju povinnosť zabezpečiť rešpektovanie súkromného života detí. Z týchto rozsudkov vyplýva, že štát môže odmietnuť legalizovať surogáciu, avšak nesmie odmietnuť uznať rodičovstvo vo vzťahu k dieťaťu, ktoré sa legálne narodilo v zahraničí prostredníctvom surogácie. V oboch rozhodnutiach figuruje princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý má mať prednosť pred vnútroštátnymi zákazmi založenými na verejnom poriadku.¹⁸³ Tento prístup bol následne potvrdený aj v poradnom stanovisku ESLP z 10. apríla 2019, ktoré bolo vydané na žiadosť francúzskeho Kasačného súdu. Súd v ňom konštatoval, že štát je povinný uznať právny vzťah medzi dieťaťom a jeho biologickým rodičom narodeným v dôsledku surogácie v zahraničí, hoci môže regulovať spôsob uznania vzťahu k druhému rodičovi napríklad prostredníctvom adopcie.¹⁸⁴

4.2 Paradiso a Campanelli proti Taliansku

V prípade Paradiso a Campanelli proti Taliansku posudzoval ESLP situáciu, keď taliansky pár uzavrel dohodu o surogačnom materstve v Rusku, no dieťa nebolo biologicky príbuzné ani s jedným z páru. Po návrate talianske úrady odmietli uznať zahraničné dokumenty z dôvodu, že konanie páru považovali za porušenie zákazu surogácie a dieťa im odobrali. ESLP neuznal existenciu rodinného života podľa článku 8 Dohovoru, keďže chýbalo biologické alebo právne puto dieťaťa a s pármí žilo len krátko (8 mesiacov). Súd preto netvrdí porušenie Dohovoru, pričom poukázal na legitímny cieľ Talianska, ktorým je ochrana detí pred obchodovaním a zachovanie verejného poriadku. Z tohto rozsudku vyplýva, že článok 8 Dohovoru, nie je absolútnym prostriedkom ochrany na prípady týkajúce sa surogačného materstva a štáty môžu zasiahnuť v prípadoch, keď ide o zneužívanie reprodukčných technológií alebo absenciu skutočného rodinného puta.

185

4.3 Význam judikatúry ESLP pre medzinárodné rodinné právo

Súhrnne možno konštatovať, že judikatúra ESLP nezavádza povinnosť členských štátov legalizovať surogačné materstvo, avšak vyžaduje uznanie rodičovstva vo vzťahu k biologickému rodičovi a ochranu identity dieťaťa. Umožňuje štátom obmedziť uznanie v prípadoch, kde neexistuje biologické alebo reálne rodinné puto a potvrdzuje potrebu harmonizácie európskeho prístupu prostredníctvom mechanizmov ako sú iniciatívy Haagskej konferencie pre medzinárodné právo súkromné ďalej len HCCH a Európskej únie. Rozhodnutia ESLP preto predstavujú referenčný rámec pre tvorbu nových

¹⁸³ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 26. jún 2014, Mennesson v. France, no. 25358/12.

¹⁸⁴ COUR DE CASSATION (FRANCÚZSKO), (2024). Communiqué: GPA faite à l'étranger sans lien biologique avec l'enfant. Online. 14. november 2024. Dostupné na: <https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2024/11/14/communique-gpa-faite-letranger-sans-lien-biologique-avec-lenfant>. [citované 2025-10-23].

¹⁸⁵ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS [ECHR]. Case – access via HUDOC, item 001-170359. Online. Strasbourg: ECHR. Dostupné na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-170359%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-170359%22]}). [citované 2025-10-23].

medzinárodných právnych nástrojov v oblasti určovania rodičovstva a uznávania právnych cezhraničných väzieb. Princípy z týchto prípadov sa premietli aj do aktuálnych diskusií HCCH o návrhu Medzinárodného dohovoru o uznávaní rodičovstva, ako aj politických iniciatív Európskej únie v oblasti cezhraničného uznávania rodinných väzieb.

5. Iniciatívy Haagskej konferencie o medzinárodnom práve súkromnom

Haagska konferencia reaguje na rastúci počet cezhraničných prípadov určovania rodičovstva, najmä tie kde bola využitá surogačná reprodukčná metóda, pretože rozdiely v národných právnych úpravách vytvárajú najmä pre deti ale aj pre rodičov stav právnej neistoty. HCCH má mandát navrhovať medzinárodné mechanizmy procedurálnej spolupráce a uznávania, ktoré by minimalizovali tieto situácie bez toho, aby vnútroštátne poriadky boli nútené kompletne harmonizovať svoje právne predpisy.¹⁸⁶ Pracovné skupiny HCCH v rámci Projektu Rodičovstva/Surogačného materstva diskutujú o dvojúrovňovom riešení. Prvým je všeobecný návrh dohovoru o zákonných rodičoch (draft Convention on legal parentage), ktorý by upravoval pravidlá o vzniku, určení a medzinárodnom uznávaní právneho rodičovstva. Druhým je doplnkový návrh Protokolu (draft Protocole) špecificky zameraný na právne následky medzinárodných surogčných dohôd, ktorý by obsahoval podmienky a minimálne záruky pre uznanie právnych vzťahov vzniknutých pri surogácii ako napríklad overenie súhlasu, prevencia vykorisťovania a podobne. Tieto dva nástroje sú koncipované tak, aby boli sa navzájom dopĺňali a to tak, že dohovor by mohol upraviť širší rámec uznávania rozhodnutí a určovanie aplikovateľného práva, zatiaľ čo protokol by riešil špecifické riziká a zabezpečenia súvisiace so surogáciou.¹⁸⁷

Z dokumentov HCCH vyplýva, že cieľom nie je harmonizácia hmotného práva, teda nemá za cieľ zrušiť vnútroštátne zákazy, ale vytvorenie procedurálnych pravidiel uznávania a medzinárodnej spolupráce, ktoré minimalizujú právnu neistotu. Pre praktickú právnu aplikáciu to znamená, že návrhy HCCH by mohli zabezpečiť jednotnejší prístup k overovaniu a zápisu údajov v matričných registroch, vytvorenie medzinárodne uznávaných štandardov pre prípady surogácie a zníženie počtu súdnych sporov o uznanie rodičovstva tým, že sa definujú jasné podmienky pre neuznanie napr. vykorisťovanie či podvod. Práce HCCH sú doplnkom, nie náhradou európskych iniciatív akými sú návrhy EÚ nariadení o uznávaní rodičovstva, pričom oba procesy sa zbiehajú v cieľoch, medzi ktorými je aj zvyšovanie právnej istoty detí a rodičov v cezhraničných situáciách. Kým Európska únia môže dosiahnuť záväzné pravidlá medzi členskými štátmi, HCCH má

¹⁸⁶ HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW [HCCH], (b. r.). Parentage / Surrogacy Project. Online. Dostupné na: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/parentage-surrogacy>. [citované 2025-10-23].

¹⁸⁷ *Ibid.*

potenciál zabezpečiť širší medzinárodný rámec, užitočný pre štáty mimo EÚ a tam, kde EÚ jurisdikcia nepôsobí.¹⁸⁸

6. Iniciatívy Európskej únie

Dňa 7. decembra 2022 Európska komisia predstavila návrh nariadenia COM(2022) 695 final – Návrh Nariadenia Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní rozhodnutí a prijímaní verejných listín vo veciach rodičovstva a o zavedení európskeho osvedčenia o rodičovstve. Cieľom návrhu je, aby rodičovstvo priznané v jednom členskom štáte bolo automaticky uznané vo všetkých ostatných členských štátoch, bez ohľadu na spôsob počatia alebo rodovú identitu rodičov. Medzi kľúčové body návrhu patrí aj uznanie, ktoré sa má vzťahovať aj na prípady, v ktorých sa dieťa narodilo prostredníctvom surogačnej dohody, pokiaľ je rodičovstvo v štáte pôvodu právne uznané.

Cieľom je zabrániť situáciám, keď dieťa, ktoré je v jednej krajine právne dieťaťom oboch rodičov, stráca tento status po prekročení hraníc iného členského štátu. Dôležitým nástrojom, ktorý návrh zavádza, je osvedčovací doklad o rodičovstve. Tento dokument má zjednodušiť administratívne konania a umožniť rýchle a jednoduché uznávanie rodičovstva. Nariadenie sa opiera o zásadu najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorá tvorí základnú zásadu rodinného práva v rámci Európskej únie, ako aj judikatúru Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva. Tieto inštitúcie opakovane zdôraznili, že práva detí nesmú byť obmedzované z dôvodu okolností ich narodenia, vrátane využitia surogačného materstva či asistovanej reprodukcie. Cieľom návrhu teda nie je legalizovať samotnú prax surogácie, ale zabezpečiť, aby deti narodené týmto spôsobom neboli diskriminované a mali rovnaké právne postavenie v celej Európskej únii.¹⁸⁹

7. Postoj Slovenskej republiky k inštitútu surogačného materstva

Slovenská republika patrí ku krajinám, ktoré nemajú osobitným právnym predpisom regulované surogačné materstvo. Slovensko náhradné materstvo nepodporuje a vyjadruje to nepriamo aj v nižšie spomenutých ustanoveniach právnych predpisov. Keďže surogácia je spravidla nevyhnutne spätá s asistovanou reprodukciou, prvá otázka, ktorou sa treba zaoberať, je otázka, či súčasná legislatíva umožňuje využiť metódy asistovanej reprodukcie žene, ktorá vystupuje ako náhradná matka. Druhá otázka sa týka určovania materstva podľa slovenského právneho poriadku a tiež toho, či a za akých podmienok umožňujú právne normy prevod alebo prechod rodičovských práv a povinností z náhradnej matky (rodičov) na objednávateľov.¹⁹⁰ Zo zákona o rodine

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ EUR-LEX, (2022). Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition of decisions and acceptance of authentic instruments in matters of parenthood (COM/2022/695 final). Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0695>. [citované 2025-10-23].

¹⁹⁰ KUBIŠOVÁ, K., (2022). Právna úprava surogačného materstva vo vybraných štátoch. In: Porovnávacie analýzy. Online. Bratislava: Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky, Odbor Parlamentný inštitút, s.

a o zmene a doplnení niektorých zákonov 36/2005 Z. z. § 82 ods. 1 vyplýva, že: „Matkou dieťaťa je žena, ktorá dieťa porodila.“¹⁹¹ a § 82 ods. 2 z ktorého vyplýva, že: „Dohody a zmluvy, ktoré sú v rozpore s odsekom 1, sú neplatné.“ Toto ustanovenie predstavuje základnú prekážku akceptácie surogačného materstva v slovenskom právnom prostredí.¹⁹²

Okrem toho, podľa dôvodovej správy k zákonu o rodine, súčasná právna teória hodnotí potenciálne dohody o náhradnom materstve ako zmluvy neplatné pre súčasný rozpor s ustanoveniami § 3 a § 39 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v z. n. p. Takáto dohoda by totiž svojím obsahom jednak odporovala zákonu, priečila by sa však tiež dobrým mravom.¹⁹³ Pre lepšiu ilustráciu možno uviesť Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 424/2015, kde ÚS SR konštatoval, že zmluva o náhradnom materstve by trpela neplatnosťou pre rozpor s dobrými mravmi – slovenská právna úprava je v tomto smere striktná. Na Slovensku nie je možný tzv. „prenájom maternice“. ¹⁹⁴ Čo sa týka trestnoprávných aspektov slovenské právo výslovne netrestá samotný akt surogácie, no ak by dohoda mala komerčný charakter, mohla by napĺňať skutkovú podstatu trestného činu obchodu s ľuďmi podľa § 179 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona, ak by išlo o využívanie ženy alebo dieťaťa na účely finančného zisku.¹⁹⁵

Slovenská republika v rámci diskusií EÚ a HCCH vystupuje konzervatívne a dlhodobo podporuje riešenia, ktoré chcú chrániť práva dieťaťa bez legitimácie surogácie ako takej, zdôrazňujú zásadu najlepšieho záujmu dieťaťa a odmietajú komercializáciu ľudskej reprodukcie. V roku 2023 sa Slovensko v rámci stanoviska Rady EÚ k návrhu vyššie spomínaného nariadenia COM(2022) 695- final (o uznávaní rodičovstva) postavilo proti automatickému uznávaniu rodičovstva založeného na surogácii, argumentujúc tým, že takýto mechanizmus by bol v rozpore s ústavnou ochranou materstva, konkrétne s článkom 41 Ústavy Slovenskej republiky, a princípom verejného poriadku.¹⁹⁶ Dňa 26. septembra 2025 bola prijatá novela Ústavy Slovenskej republiky, ktorá prináša zásadnú zmenu v oblasti rodinného a reprodukčného práva. Novela obsahuje explicitný zákaz surogačného materstva. Článok 15 Ústavy sa dopĺňa odsekom 5, ktorý znie: „(5) Dohoda o porodení dieťaťa pre iného sa zakazuje.“ Tento zákaz znamená, že dohody o náhradnom materstve nie sú v Slovenskej republike právne prípustné a nemôžu byť podporované ani štátnymi orgánmi.

8. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=511039>. [citované 2025-10-20].

¹⁹¹ Zákon č. 36/2005 Z. z., Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 82 ods. 1).

¹⁹² *Ibid.* § 82 ods. 2

¹⁹³ Zákon č. 40/1964 Zb. „Občiansky zákonník.“

¹⁹⁴ *Op.cit. KUBIŠOVÁ, K. S. 8-11.*

¹⁹⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z. „Trestný zákon.“

¹⁹⁶ EUR-LEX, (2022). Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition of decisions and acceptance of authentic instruments in matters of parenthood (COM/2022/695 final). Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0695>. [citované 2025-10-23].

Z hľadiska uznávania zahraničných rozhodnutí a dokumentov je tento princíp verejného poriadku kľúčový. Podľa zákona o matrikách, pôrodoch a štátnom občianstve (zákon o MPS, § 64 písm. f) môže štát odmietnuť uznať rozhodnutie zahraničného súdu alebo dokument, ak je jeho obsah v rozpore s verejným poriadkom Slovenskej republiky, teda napríklad v prípade, že ide o uznanie rodičovstva dieťaťa narodeného prostredníctvom surogácie v zahraničí. Tento ústavný zákon je platný od 3. októbra 2025 a účinnosť nadobudne 1. novembra 2025. Tento zákaz je po prvýkrát vyjadrený priamo v ústavnom texte, čím sa vytvára právna prekážka pre uzákonenie alebo uznanie náhradného materstva v slovenskom právnom poriadku. Novela zároveň ustanovuje, že matka je žena a otec je muž, pričom z nej vyplýva aj ústavné právo dieťaťa poznať svojich rodičov. Tým sa potvrdzuje biologický princíp rodičovstva a vylučuje možnosť právneho uznania rodičovstva na základe dohody či asistovanej reprodukcie s účasťou náhradnej matky. Z hľadiska právnej praxe táto zmena posilňuje konzervatívny postoj Slovenskej republiky v otázkach rodiny a reprodukcie a môže mať dopad aj na medzinárodné prípady, napríklad odmietanie uznania rodičovstva založeného na surogácií v zahraničí. Novela teda upevňuje právnu istotu v prospech ochrany tradičného modelu rodiny, no zároveň uzatvára priestor pre budúcu liberalizáciu reprodukčných práv. Tento ústavný zákon je platný od 3. októbra 2025 a účinnosť nadobudne 1. novembra 2025.¹⁹⁷

Záver

V priebehu spracovania tohto príspevku sa ukázalo, že rozvoj reprodukčných technológií významne mení nielen medicínske a spoločenské vnímanie rodičovstva, ale aj právny rámec medzinárodného rodinného práva. Analýza právnych úprav členských štátov Európskej únie potvrdila, že napriek snahám o zjednotenie právnych noriem pretrvávajú výrazne rozdiely v prístupe k otázke surogačného materstva, darcovstva gamét a uznávania rodičovstva detí narodených v zahraničí. Tieto rozdiely majú zásadný dopad na právne postavenie detí a na uplatňovanie princípu najlepšieho záujmu dieťa. Hlavným problémom ostáva využívanie výhrady verejného poriadku, ktorá umožňuje členským štátom odmietnuť uznanie zahraničných rozhodnutí o rodičovstve a hoci je tento nástroj opodstatnený z hľadiska ochrany základných princípov vnútroštátneho práva, môže viesť k situáciám právnej neistoty. Je preto potrebné hľadať rovnováhu medzi ochranou verejného poriadku a rešpektovaním ľudských práv, najmä práv detí a žien zapojených do procesu asistovanej reprodukcie. Výsledky práce potvrdzujú, aj potrebu vytvorenia jednotného európskeho rámca alebo aspoň minimálnych spoločných štandardov v oblasti uznávania rodičovstva a regulácie surogačného materstva.

¹⁹⁷Zákon č. 255/2025 Z. z., Ústavný zákon, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Zoznam zdrojov

1. COUR DE CASSATION (FRANCÚZSKO), (2024). Communiqué: GPA faite à l'étranger sans lien biologique avec l'enfant. Online. 14. november 2024. Dostupné na: <https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2024/11/14/communiqu%C3%A9-gpa-faite-letranger-sans-lien-biologique-avec-lenfant>. [citované 2025-10-23].
2. EAPIL BLOG, (2025). French Ministry of Justice directs public officials to register foreign surrogacy judgments. Online, príspevok na blogu. 15. apríl 2025. Dostupné na: <https://eapil.org/2025/04/15/french-ministry-of-justice-directs-public-officials-to-register-foreign-surrogacy-judgments/?utm>. [citované 2025-10-23].
3. EUR-LEX, (2022). Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition of decisions and acceptance of authentic instruments in matters of parenthood (COM/2022/695 final). Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0695>. [citované 2025-10-23].
4. EUR-LEX, (2022). Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law, recognition of decisions and acceptance of authentic instruments in matters of parenthood (COM/2022/695 final). Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0695>. [citované 2025-10-23].
5. Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 26. jún 2014, Mennesson v. France, no. 25358/12.
6. EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS [ECHR]. Case – access via HUDOC, item 001-170359. Online. Strasbourg: ECHR. Dostupné na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-170359%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-170359%22]}). [citované 2025-10-23].
7. EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE, (2025). Briefing — Surrogacy in the European Union: legal framework and policy challenges. Online. Brussels: European Parliament. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf). [citované 2025-10-23], s. 1–3
8. EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE, (2025). Briefing — Surrogacy in the European Union: legal framework and policy challenges. Online. Brussels: European Parliament. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf). [citované 2025-10-23], s. 5–6.
9. EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE, (2025). Briefing — Surrogacy in the European Union: legal framework and policy challenges. Online. Brussels: European Parliament. Dostupné na:

- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI\(2025\)769508_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/769508/EPRS_BRI(2025)769508_EN.pdf). [citované 2025-10-23], s. 8.
10. HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW [HCCH], (b. r.). Parentage / Surrogacy Project. Online. Dostupné na: <https://www.hcch.net/en/projects/legislative-projects/parentage-surrogacy>. [citované 2025-10-23].
 11. JAKAB, R., SEMAN, T. a JANČÁT, L., (2024). Cezhraničné účinky správnych aktov. Online. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-8028-600-648. Dostupné na: <https://obchod.wolterskluwer.cz/cz/ebook-ke-stazeni-cezhranicne-ucinky-spravnych-aktov.dm-25145.pdf>. [citované 2025-08-28], s. 9.
 12. KUBIŠOVÁ, K., (2022). Právna úprava surogačného materstva vo vybraných štátoch. In: Porovnávacie analýzy. Online. Bratislava: Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky, Odbor Parlamentný inštitút, s. 5. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=511039>. [citované 2025-10-15].
 13. Zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník.
 14. Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.
 15. Zákon č. 36/2005 Z. z., Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (§ 82 ods. 1).
 16. Zákon č. 255/2025 Z. z., Ústavný zákon, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.
 17. UNITED NATIONS, (2025). Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences: The different manifestations of violence against women and girls in the context of surrogacy [A/80/158]. Online. In: UN General Assembly. New York: United Nations. 14. júla 2025. Dostupné na: <https://docs.un.org/en/A/80/158>. [citované 2025-10-15], s. 5.
 18. UNITED NATIONS, (2025). Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences: The different manifestations of violence against women and girls in the context of surrogacy [A/80/158]. Online. In: UN General Assembly. New York: United Nations. 14. júla 2025. Dostupné na: <https://docs.un.org/en/A/80/158>. [citované 2025-10-15], s. 14–16.

Právne výzvy regulácie umelej inteligencie v medzinárodnom práve: Perspektívy do budúcnosti

Bc. Kamila Csatáryová

Úvod

Regulácia umelej inteligencie (UI) sa stáva jednou z najzásadnejších výziev súčasného medzinárodného práva, keďže táto technológia rýchlo mení spoločenské, ekonomické i právne prostredie na globálnej úrovni. Cieľom tejto práce je analyzovať právne rámce a normotvorbu týkajúcu sa implementácie UI na rôznych kontinentoch so sústredením sa na spoločné trendy i rozdielnosti v prístupe k regulácii UI. Každá kapitola sa sústreďuje na najrelevantnejšie dokumenty v danom regióne či už ide o *soft law* alebo *hard law*. Právny aspekt, na ktorý sa tento príspevok zameriava, spočíva najmä v určení rozsahu zodpovednosti subjektov pri používaní UI. Predmetom je, či existuje záväzná právna norma, ktorá stanovuje konkrétne povinnosti, ako aj okruh osôb, na ktoré sa tieto povinnosti vzťahujú. Rovnako sa zameriava na to, kto nesie zodpovednosť za prípadné škody alebo porušenia, a aké právne následky z toho vyplývajú. Dôležitou súčasťou je aj analýza toho, či existuje účinný kontrolný mechanizmus alebo sankčný systém, ktorého úlohou je zabezpečiť dodržiavanie právnych noriem a predchádzať ich obchádzaniu v praktickej rovine. Príspevok je štruktúrovaný podľa miery regulácie UI pričom kontinenty sú usporiadané od najmenej regulovaných v otázke UI po najregulovanejšie.

1. Afrika

V tejto časti sa venujem normotvorbe Africkej únie z dôvodu najväčšieho dosahu a relevancie na Africkom kontinente. Vychádzajúc z knihy *Zodpovedná umelá inteligencia v Afrike*,¹⁹⁸ potreba samostatnej regulácie UI vyplýva z dôvodu, že doterajšie úpravy, ktoré podporujú etické princípy UI, vychádzajú z neafrického kontextu, pričom aplikácie a nástroje umelej inteligencie sa potenciálne budú používať v africkom kontexte. Keďže Afrike nechýbajú morálne tradície ani etické princípy hodné zohľadnenia v globálnej diskusii o etike umelej inteligencie, pokračujúca globálna diskusia o zodpovednej alebo etickej umelej inteligencii bez perspektívy z Afriky predstavuje poznávaciu nespravodlivosť.

Prvé regulácie, hoci nie sú priamo zamerané na umelú inteligenciu, vytvorili nevyhnutný legislatívny základ pre riadenie dát a kybernetickú bezpečnosť. Základom tohto rozvoja je Dohovor Africkej únie o kybernetickej bezpečnosti a ochrane osobných

¹⁹⁸ EKE, Damian Okaibedi; WAKUNUMA, Kutoma a AKINTOYE, Simisola, (Rok vydania). Responsible AI in Africa: Challenges and Opportunities. In: Social and Cultural Studies of Robots and AI. Online. Dostupné na: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/60787/978-3-031-08215-3.pdf?sequence=1#page=33>. [citované 2025-11-09].

údajov (African Union Convention on Cyber Security and Personal Data Protection)¹⁹⁹, z roku 2014. Tento dokument si kladie za cieľ vytvoriť minimálne štandardy na zabezpečenie bezpečného kybernetického priestoru a ochranu súkromia užívateľov na internete. Napriek tomu, že dohovor zatiaľ nie je všeobecne záväzný v celej Africkej únii, jeho ratifikácia sa považuje za dôležitý krok k harmonizácii pravidiel spracovania osobných údajov na kontinente. Potreba komplexnej regulácie umelej inteligencie vyplýva aj z dokumentu Stratégia digitálnej transformácie pre Afriku na obdobie 2020–2030 (The digital transformation strategy for Africa ďalej len „DTS“)²⁰⁰, schváleného vo februári 2020. V tejto stratégii sa explicitne označujú vznikajúce technológie vrátane umelej inteligencie za kľúčové pre rozvoj kontinentu. Stratégia definuje UI ako *„počítačové systémy, ktoré dokážu simulovať procesy prirodzenej inteligencie prejavovanej ľuďmi, kde stroje používajú technológie, ktoré im umožňujú učiť sa a prispôbovať sa, vnímať a interagovať, predpovedať a odporúčať dôvody a plány, optimalizovať postupy a parametre, fungovať autonómne, byť kreatívne a extrahovať vedomosti z veľkého množstva údajov, aby mohli robiť rozhodnutia a odporúčania na účely dosiahnutia súboru cieľov stanovených ľuďmi.“* DTS uznáva, že hoci UI, automatizácia a digitalizácia prinášajú značnú prosperitu, súčasné politiky a regulačné rámce za technologickým vývojom značne zaostávajú. Preto stratégia nabáda členské štáty, aby prijali *„agilné, iteratívne a kolaboratívne metódy regulácie“*, pričom kladie dôraz na potrebu špecifických stratégií pre technológie ako 5G a UI. Štáty sú *„zodpovedné za vytváranie prostredia ktoré podporuje digitálny rozvoj a za dohľad nad digitálnymi trhmi a dátami“*. Stratégia vyžaduje harmonizáciu zákonov (napr. o kyberbezpečnosti, dátach, e-transakciách), ale ich implementácia zostáva na jednotlivých štátoch. Ich pokrok je hodnotený na základe monitorovacích správ Komisie Africkej únie avšak nie je nastavený sankčný mechanizmus.

S cieľom zabezpečiť jasný a jednotný režim správy dát – ktorý je kľúčový pre fungovanie UI – prijala Africká únia vo februári 2022 Rámcový dohovor Africkej únie o dátovej politike (AU Data Policy Framework, An Integrated, Prosperous and Peaceful Africa)²⁰¹, v ktorom sa štáty zaväzujú podporovať rozvoj regionálnej a kontinentálnej dátovej infraštruktúry na hostovanie pokročilých dátovo orientovaných technológií (ako sú veľké dáta, strojové učenie a umelá inteligencia). Tento rámcový dohovor predstavuje strategický nástroj na harmonizáciu správy dát a vytvorenie spoločného dátového priestoru. V roku 2024 sa regulácia UI rozšírila aj do ekonomického a obchodného práva v rámci Protokolu o digitálnom obchode (Protocol to the Agreement Establishing the

¹⁹⁹ AFRICAN UNION, „Convention on Cyber Security and Personal Data Protection“. Online. Dostupné na: https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-treaty-0048_-_african_union_convention_on_cyber_security_and_personal_data_protection_e.pdf. [citované 2025-10-17].

²⁰⁰ AFRICAN UNION, (2020). The Digital Transformation Strategy for Africa 2020-2030. Online. Dostupné na: https://au.int/sites/default/files/documents/38507-doc-DTS_for_Africa_2020-2030_English.pdf. [citované 2025-10-17].

²⁰¹ AFRICAN UNION, (2024). AU data policy framework an integrated, prosperous and Peaceful Africa. Online. Dostupné na: <https://au.int/sites/default/files/documents/42078-doc-DATA-POLICY-FRAMEWORKS-2024-ENG-V2.pdf>. [citované 2025-10-17].

African Continental Free Trade Area on Digital Trade ďalej len „protokol“)²⁰², ktorý zdôrazňuje inkluzívnu digitálnu transformáciu a reflektuje význam vznikajúcich technológií. V časti VII, článku 34 protokolu, *„Zmluvné štáty sa dohodli na uľahčení prijímania a regulácie nových a pokročilých technológií, s výhradou ich legitímnych cieľov verejnej politiky a základných bezpečnostných záujmov.“* Protokol zároveň vyžaduje vytvorenie rámcových pravidiel pre etické, dôveryhodné a bezpečné využívanie technológií a ustanovuje aj dodatok venovaný vznikajúcim a pokročilým technológiám. Zvláštnu pozornosť pritom venuje cezhraničnému prenosu dát, ktorý však musí rešpektovať špecifické pravidlá a zabezpečiť rovnováhu medzi obchodom a ochranou súkromia – teda tzv. „podmienенý transfer dát namiesto úplnej otvorenosti.“ Ako výzvu do budúcnosti pre Africký kontinent môžeme považovať článok 48 vyššie citovaného Protokolu ktorý ukladá členským štátom povinnosť zosúladiť svoje vnútroštátne právne poriadky s Protokolom do piatich rokov od nadobudnutia platnosti. To znamená každý zmluvný štát musí okrem iného prijať alebo udržiavať právnu úpravu, ktorá zabezpečuje ochranu osobných údajov. Strany sú tiež povinné vyžadovať od súkromného sektora na svojom území, aby prijali, udržiavali a zverejňovali svoje zásady a postupy súvisiace s ochranou osobných údajov. Môžeme konštatovať, že povinnosť a zodpovednosť je na strane štátov. Článok 49 ustanovuje dohľad nad implementáciou tohto protokolu, ktorý má vykonávať Výbor pre digitálny obchod, ktorý je zodpovedný za monitorovanie a hodnotenie. Výbor má každoročne predkladať hodnotiacu správu Rade ministrov prostredníctvom Výboru vysokých obchodných úradníkov na posúdenie a prijatie. K dnešnému dňu je protokol v štádiu podpisovania.

Najnovším dokumentom prijatým na kontinente je Africká deklarácia o umelej inteligencii (The Africa Declaration on Artificial Intelligence),²⁰³ prijatá v apríli 2025 v Kigali spoločne Africkou úniou, programom Smart Africa a vládami 54 afrických štátov. Deklarácia vytvára rámcovú úpravu riadenia UI, medzi ktoré patrí ochrana pred škodami, rešpektovanie súkromia, etiky a transparentnosti. Prioritou je zachovanie ľudskej dôstojnosti a základných práv, pričom sa aplikujú princípy dátovej spravodlivosti, ktoré majú predchádzať štrukturálnym nerovnostiam pri automatizovanom rozhodovaní. Deklarácia tiež podporuje agilnú reguláciu prostredníctvom zdieľania vedomostí, využívania politických nástrojov a regulačných pieskovísk pre UI, ktoré umožňujú flexibilné testovanie a spoluprácu. Ďalej je ustanovený inštitucionálny dohľad formou Africkej rady pre UI, ktorá koordinuje strategické zosúladenie a formuje pozíciu Afriky v globálnom UI systéme.

²⁰² AFRICAN UNION, „Protocol to the agreement establishing the African Continental Free Trade Area on Digital Trade. Online. Dostupné na: <https://au.int/en/treaties/protocol-agreement-establishing-african-continental-free-trade-area-digital-trade>. [citované 2025-10-17].

²⁰³ THE AFRICA DECLARATION ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE, „Online. Dostupné na: <https://c4ir.rw/docs/Africa-Declaration-on-Artificial-Intelligence.pdf>. [citované 2025-10-17].

2. Amerika

Viaceré krajiny Latinskej Ameriky zakotvili stratégie umelej inteligencie v hodnotách založených na ľudských právach. Regionálne záväzky prijaté väčšinou krajín, ako Santiago deklarácia a Interamerické usmernenia pre správu údajov a umelú inteligenciu (MIGDIA), odrážajú pevné záväzky k ľudskej dôstojnosti, transparentnosti, spravodlivosti a demokratickému dohľadu. Krajiny ako Čile, Kostarika a Mexiko kladú dôraz na etické a ľudskoprávne princípy vo svojich politických návrhoch, pričom mechanizmy vynútenia bývajú často nejasné alebo nedostatočne rozvinuté.²⁰⁴ MIGDIA, ktoré vznikli na pôde Organizácie amerických štátov (Inter-American Guidelines on Data Governance and AI, ďalej len „Usmernenia“) predstavujú kľúčový dokument, ktorého cieľom je definovať koordinovaný a kontinuálny prístup k UI v krajinách Amerického regiónu. To zahŕňa povinnosť aktualizovať regulačné rámce, najmä pokiaľ ide o súkromie a ochranu osobných údajov, a zosúladiť ich s medzinárodnými štandardmi a etickými usmerneniami, ako sú odporúčania UNESCO o etike umelej inteligencie a princípy Medzinárodnej charty otvorených údajov. Napríklad, čl. 5.4 požaduje zabezpečiť plnú vysvetliteľnosť rozhodnutí založených na UI, najmä ak ide o procesy, ktoré môžu ovplyvniť práva jednotlivcov. Článok 5.6 stanovuje potrebné opatrenia na riadenie rizík a prevenciu potenciálneho škodlivého dopadu na práva, pričom sú odporúčané nástroje ako posudzovanie vplyvu, audity a kontinuálne monitorovanie (články 5.6-5.8). Zdôrazňuje sa aj potreba definovať a prijať špecifické bezpečnostné opatrenia na ochranu algoritmov, aby boli chránené pred zraniteľnosťami a útokmi, ktoré by mohli porušiť individuálne ľudské práva a základné slobody. Vlády musia okrem technickej infraštruktúry budovať aj kultúru zdieľania dát a UI v rámci verejného sektora a medzi občanmi. To zahŕňa implementáciu digitálnej gramotnosti a programov občianstva pre všetkých obyvateľov, ktoré im pomôžu pochopiť, ako sú dáta generované a spracovávané, a aké riziká hrozia ľudským právam v rámci dátových cyklov a cyklov UI. Pre maximalizáciu dopadu sa odporúča navrhovať a prijímať mechanizmy na meranie a monitorovanie a podporovať alternatívne metódy hodnotenia dopadu, vrátane príbehov o vplyve (impact narratives), na komplexné zachytenie účinkov iniciatív na jednotlivcov a komunity. Usmernenia tiež vyzývajú k prioritizácii verejného investovania do výskumu a vývoja.

Usmernenia navádzajú členské štáty aby prijali mechanizmus ktorý umožní občanom podávanie sťažností a ich následnú nápravu v reakcii na porušenia práv, ktoré môžu byť dôsledkom nedostatočnej správy údajov alebo používania umelej inteligencie. Pri prijímaní národných právnych úprav majú členské štáty spolupracovať s ad hoc pracovnou skupinou pre správu údajov a umelú inteligenciu (RedGealc) ktorá predkladá svoje zistenia Výboru pre právne a politické záležitosti (CAJP). V tomto prípade ide len o

²⁰⁴ DOBLES CAMARGO, Claudia., Critical vulnerabilities of AI in Latin America. In: Critical Vulnerabilities of AI in Latin America. Online. Dostupné na: <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/162299>. [citované 2025-11-09].

usmernenia určené členským štátom, ktoré majú slúžiť ako návod, ako regulovať aj otázky umelej inteligencie vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch. Tieto usmernenia však nepredstavujú právne záväzné akty, a preto neukladajú štátom povinnosť prijať konkrétne legislatívne opatrenia. Napriek tomu môžu mať významnú politickú alebo morálnu váhu a v praxi slúžiť ako referenčný materiál pri tvorbe štátnej politiky. z čoho vyplýva, že ide len o politický záväzok.

Za dôležité považujem spomenúť aj Rámcovú úpravu umelej inteligencie Skupiny medziamerickej rozvojovej banky (Inter-American Development Bank Group)²⁰⁵, publikovaný v januári 2025, keďže zastrešuje 48 štátov ako svojich členov a akcionárov z čoho je 26 členských štátov zároveň tzv. „požičiavajúcimi“ krajinami, ktoré majú oprávnenie prijímať úvery od banky²⁰⁶, čím môže ovplyvňovať regulačné snahy v daných štátoch. Vychádzajúc z tejto úpravy vlády členských štátov by mali vytvoriť komplexné rámce správy UI, ktoré sú zosúladené s národnými rozvojovými prioritami a etickými štandardmi najmä v oblastiach správy údajov (Data Governance), algoritmickú transparentnosť a spravodlivosť a taktiež zmiernenie algoritmických predsudkov, zabezpečenie vysvetliteľnosti automatizovaných rozhodnutí a udržiavanie ľudského dohľadu a kontroly nad procesmi riadenými UI. Na zabezpečenie nepretržitého etického dohľadu a adaptácie rámcov na technologický pokrok sa odporúča zriadiť nezávislé etické komisie pre UI. Rámcová úprava požaduje zavedenie jasného rámca zodpovednosti, ktorý vymedzí zodpovednosť medzi vývojármi, implementátormi a používateľmi UI v prípade zlyhania autonómnych systémov alebo spôsobenia škody. Za najväčšie riziká považuje vysoké počiatočné náklady a prístup k dátam v málo alebo neregulovaných kontextoch môžu viesť k de facto monopolom a vytváraniu bariér vstupu pre menšie firmy. Nedostatok konkurencie v UI trhoch je rastúcou obavou, pretože to ovplyvňuje inovácie a ochranu spotrebiteľa. Ako ďalšie riziko považuje, že UI systémy môžu byť zneužitú na manipuláciu verejnej mienky (napr. deepfakes, cielená reklama, algoritmické predsudky), čo predstavuje riziko pre demokraciu a občianske práva. Nerovnosti v prístupe k vstupným faktorom umelej inteligencie, predovšetkým ku kvalifikovaným zručnostiam, môžu potenciálne prehĺbiť existujúce socioekonomické rozdiely medzi jednotlivými spoločenskými skupinami. Navyše, rozvoj a aplikácia umelej inteligencie môže viesť k výraznejšej polarizácii trhu pracovných síl. Ako riešenie ponúka akési Regulačné „sandboxy“ teda priestory, kde sa dajú testovať a skúmať nové technológie, čo môže byť obojstranne výhodné prostredie pre verejný aj súkromný sektor a to pre regulačnú istotu a obchodné inovácie.

²⁰⁵ INTER-AMERICAN DEVELOPMENT BANK GROUP. Artificial Intelligence Framework for the Inter-American Development Bank Group. Online. Dostupné na: <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Artificial-Intelligence-Framework-for-the-Inter-American-Development-Group.pdf>. [citované 2025-10-17].

²⁰⁶ INTER-AMERICAN DEVELOPMENT BANK. About Us. Online. Dostupné na: <https://www.iadb.org/en/who-we-are/about-us>. [citované 2025-10-17].

Aj keď ide o veľmi podrobnú úpravu, obsahuje len odporúčania pre členské štáty bez akéhokoľvek právneho záväzku. Je však potrebné podotknúť, že kombinácia dlhodobého financovania a technickej podpory, ktorú poskytuje Medziamerická rozvojová banka, môže v praxi výrazne ovplyvňovať formovanie národných politík. Štáty sa tak často prispôsobujú navrhovaným smerovaniam nie z dôvodu právnej povinnosti, ale pre potrebu zabezpečenia kontinuálnej finančnej spolupráce a odborného zázemia, čím sa odporúčania môžu nepriamo presadzovať v ich vnútroštátnych stratégiách.

3. Ázia

V tejto kapitole sme sa sústredili na normotvorbu Združenia národov juhovýchodnej Ázie (ďalej len „ASEAN“) ktoré sa momentálne združuje 10 členských štátov (Indonézia, Malajzia, Filipíny, Singapur, Thajsko, Brunej, Vietnam, Laos, Mjanmarsko a Kambodža) Digitálny generálny plán ASEANu 2025²⁰⁷, ktorý bol prijatý v januári 2021 Radou ministrov financií, predstavuje komplexný a ambiciózny plán, ktorého ústredným cieľom je transformovať ASEAN na poprednú digitálnu komunitu a ekonomický blok. Plán definuje tri základné podmienky pre zlepšenie digitálnych služieb a to najmä všadeprítomné a kvalitné pripojenie prostredníctvom telekomunikačnej infraštruktúry, bezpečné a relevantné služby pre koncových používateľov a odstránenie prekážok, ktoré bránia širokému používaniu digitálnych služieb (ako sú zručnosti obyvateľov pri používaní UI a jej cenová dostupnosť) Najnovším dokumentom v oblasti umelej inteligencie je Príručka pre dôveryhodnú a etickú implementáciu umelej inteligencie (ASEAN Guide on UI Governance and Ethics, ďalej len „príručka“)²⁰⁸ ktorá bola vytvorená s cieľom poskytnúť vládam a medzinárodným organizáciám v regióne praktického sprievodcu pre zodpovedný návrh, vývoj a nasadenie tradičných technológií umelej inteligencie (UI) v komerčných a nevojenských aplikáciách. Táto príručka, ktorá je výsledkom spolupráce členských štátov ASEAN, nie je určená na nahradenie existujúcich národných zákonov a má dobrovoľný charakter. Jej hlavné ciele spočívajú v podpore zosúladenia v rámci ASEAN a v podpore interoperability rámcov UI naprieč jurisdikciami. UI definuje ako „...technicky vytvorený alebo strojovo založený systém, ktorý dokáže pre daný súbor cieľov generovať výstupy ako predpovede, odporúčania alebo rozhodnutia, ktoré ovplyvňujú reálne alebo virtuálne prostredia.“ Príručka opisuje sedem kľúčových princípov, ktoré sú nevyhnutné pre zabezpečenie dôveryhodnosti UI systémov a ich zodpovedného nasadenia s ohľadom na širší spoločenský dopad. Tieto princípy zahŕňajú transparentnosť a vysvetliteľnosť, spravodlivosť a rovnosť, bezpečnosť a ochranu, zameranie na človeka, súkromie a správu údajov, zodpovednosť a integritu, ako aj robustnosť a spoľahlivosť. Prvý princíp kladie dôraz na potrebu informovať používateľov o používaní UI a jej vplyve na rozhodovacie procesy. Dôležitou súčasťou je schopnosť UI

²⁰⁷ ZDRUŽENIA NÁRODOV JUHOVÝCHODNEJ ÁZIE, (2025). ASEAN Digital Masterplan 2025 - ASEAN mUI portal. Online. Dostupné na: <https://asean.org/book/asean-digital-masterplan-2025/>. [citované 2025-10-17]

²⁰⁸ ZDRUŽENIA NÁRODOV JUHOVÝCHODNEJ ÁZIE, (2024). ASEAN guide on UI Governance and ethics. Online. Dostupné na: https://asean.org/wp-content/uploads/2024/02/ASEAN-Guide-on-UI-Governance-and-Ethics_beautified_201223_v2.pdf. [citované 2025-10-17]

systémov komunikovať svoje rozhodnutia zrozumiteľne rôznym skupinám používateľov, čo podporuje auditovateľnosť, dokumentáciu dát a využívanie nástrojov ako Model Cards.²⁰⁹ Druhý princíp vyžaduje zabezpečiť, že algoritmické rozhodovania neprehlbujú diskriminácie a že tréningové dáta sú diverzné a reprezentatívne. Systematické testovanie na odhaľovanie a odstraňovanie predsudkov je nevyhnutné na zabezpečenie spravodlivosti a rovnosti v rozhodovacích procesoch založených na umelej inteligencii. Ochrana súkromia je základným prvkom, ktorý vyžaduje zavedenie mechanizmov zabezpečujúcich zákonnosť a transparentnosť zberu a spracovania údajov. Zdôrazňuje sa minimalizácia zberu irelevantných údajov, uplatňovanie princípu „privacy-by-design“ a použitie technológií na ochranu súkromia, ako je diferenciálna súkromnosť. Tento princíp je realizovaný prostredníctvom pridávania adekvátne kalibrovaného šumu do výstupov alebo medzičlánkov výpočtov, čím sa minimalizuje riziko narušenia súkromia bez významného ovplyvnenia celkovej informatívnej hodnoty spracovaných dát. Príručka zdôrazňuje potrebu jasného definovania rolí, dokumentácie chýb a neetických výsledkov a ich následnej nápravy, aby bola zabezpečená integrita celej UI infraštruktúry. Za rozhodnutia prijaté UI systémami nesú vždy zodpovednosť ľudia. V príručke sa špecificky reflektuje aj jedinečné riziká generatívnej UI (napr. halucinácie, šírenie dezinformácií, deepfakes, porušenie autorských práv a úniky súkromných informácií). Na ich zvládnutie sa odporúča adaptácia existujúcich princípov, rozvoj zdieľanej zodpovednosti a zavedenie technológií ako digitálne „vodoznaky“ na identifikáciu UI-generovaného obsahu. Na regionálnej úrovni sa navrhuje zriadenie Pracovnej skupiny ASEAN na správu UI, ktorá by koordinovala implementáciu princípov a prispôbovala ich technologickým výzvam. Národné vlády majú podporovať edukáciu UI talentov, investície do výskumu a vývoja a prijímanie užitočných nástrojov na zabezpečenie etiky a bezpečnosti UI.

Príručka ustanovuje komplexný systém zodpovednosti v oblasti UI, ktorý rozdeľuje povinnosti medzi vývojárov a prevádzkovateľov týchto systémov. Vývojári sú zodpovední za návrh, kódovanie, testovanie a zabezpečenie kvality UI systémov, pričom ich povinnosťou je aj predchádzať diskriminácii a zaručiť spravodlivosť. Prevádzkovatelia na druhej strane nesú zodpovednosť za riadnu prevádzku, dodržiavanie všetkých príslušných právnych predpisov a etických štandardov, ako aj za kontinuálny dohľad a monitorovanie systémov UI. Okrem toho novovzniknutá ASEAN Working Group on AI Governance plní úlohu koordinátora a dozerá na zjednocovanie a implementáciu AI politík a etických rámcov medzi členskými štátmi ASEAN, avšak táto pracovná skupina nemá právomoc priamo kontrolovať členské štáty, čo odráža jej konzultačný a koordinačný charakter. *„ASEAN nebol schopný prijať záväznú stratégiu v oblasti riadenia umelej inteligencie, čiastočne kvôli rozdielnej pripravenosti na umelú inteligenciu v*

²⁰⁹ Model card je stručný dokument sprevádzajúci trénované modely strojového učenia, ktorý zverejňuje kontext ich zamýšľaného použitia, podrobnosti o postupoch hodnotenia výkonu a ďalšie relevantné informácie. Cieľom je poskytnúť transparentnosť o fungovaní UI modelu, jeho vývojom a testovacím procese, ako aj o jeho obmedzeniach.

juhovýchodnej Ázii. Singapur je považovaný za jediný členský štát ASEAN, ktorý je pripravený reagovať na výzvy a príležitosti, ktoré predstavuje umelá inteligencia.“²¹⁰

4. Európa

Prihliadnuc na právne úpravy na ostatných kontinentoch môžeme konštatovať, že v európskom regióne sa nachádza najpodrobnejšia a najkonkrétnejšia úprava UI. Z dôvodu obmedzeného priestoru sa v tejto kapitole budem venovať najvýznamnejším dokumentom a to: Rámcový dohovor o umelej inteligencii, ľudských právach, demokracii a právnom štáte²¹¹ (ďalej len „Rámcový dohovor“) prijatému na pôde Rady Európy a Nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie²¹² (ďalej len „Akt o umelej inteligencii“)

Rámcový dohovor v článku 2 definuje systém UI ako *strojový systém, ktorý na základe výslovne alebo implicitne stanovených cieľov vyvodzuje z prijatých vstupov spôsob, akým má generovať výstupy, ako sú predikcie, obsah, odporúčania alebo rozhodnutia, ktoré môžu ovplyvňovať fyzické alebo virtuálne prostredie. Rôzne systémy AI sa líšia mierou autonómie a schopnosti prispôsobovania po ich nasadení*. Pôsobnosť Rámcového dohovoru sa vzťahuje na činnosti v rámci životného cyklu UI systémov, ktoré majú potenciál zasahovať do ľudských práv, demokracie a zásad právneho štátu. Vzťahuje sa na činnosti vykonávané verejnými orgánmi alebo súkromnými subjektmi konajúcimi v ich mene. Riziká a vplyvy zo strany iných súkromných subjektov musia byť riešené spôsobom zodpovedajúcim účelu Dohovoru, pričom každá zmluvná strana musí podať vyhlásenie o spôsobe implementácie tejto povinnosti. Z pôsobnosti sú vylúčené záležitosti súvisiace s národnou obranou a činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti (ak sú v súlade s medzinárodným právom a demokratickými procesmi). Rámcový dohovor kladie dôraz na ochranu základných hodnôt a právnych princípov, medzi ktoré patrí predovšetkým ochrana ľudských práv zakotvených v medzinárodnom a vnútroštátnom práve. Strany sú povinné zabezpečiť, aby používanie UI nebolo v rozpore s týmito záväzkami. Súčasťou je aj ochrana demokracie a právneho štátu, pričom je zakázané používať UI na podkopávanie integrity, nezávislosti a efektívnosti demokratických inštitúcií, vrátane princípu del'by moci, nezávislosti súdnych orgánov a zaručenia prístupu k spravodlivosti. Dôležitým aspektom je aj zabezpečenie transparentnosti a dohľadu, ktoré musia byť primerané charakteru a rizikám súvisiacim s používaním UI. To zahŕňa aj povinnosť

²¹⁰ PUTRA, Bama Andika, (2024). Governing AI in Southeast Asia: ASEAN's way forward. In: *Frontiers in Artificial Intelligence*. Online. roč. 7, č. Z, s. 1411838. Dostupné na: DOI: 10.3389.

²¹¹ THE FRAMEWORK CONVENTION ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE - ARTIFICIAL INTELLIGENCE,. Online. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-frameworkconvention-on-artificial-intelligence#how-elaborated>. [citované 2025-10-19].

²¹² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii) (Text s významom pre EHP). Ú. v. EÚ L, 2024/1689, 12.7.2024.

identifikovať obsah generovaný UI, čo napomáha zodpovednosti a informovanosti používateľov. Zároveň musí byť zabezpečená zodpovednosť za nepriaznivé dopady UI na ľudské práva, demokraciu a právny štát, aby bol vytvorený mechanizmus na nápravu prípadných škôd. Dohovor vytvára v článku 23 orgán nazývaný Konferencia zmluvných strán ktorý sa skladá zo zástupcov zmluvných strán dohovoru. Konferencia strán má niekoľko úloh, medzi ktoré patrí uľahčovanie efektívnej aplikácie a implementácie tohto dohovoru vrátane identifikácie akýchkoľvek problémov, ako aj predkladanie návrhov na zlepšenie efektívneho využívania a implementácie tohto dohovoru. Konferencia zmluvných strán má právomoc rozhodnúť o obmedzení účasti zmluvnej strany, ktorá prestala byť členom Rady Európy podľa článku 8 Štatútu Rady Európy a to z dôvodu závažného porušenia článku 3 Štatútu.²¹³ „Každý člen Rady Európy je povinný rešpektovať zásady právneho štátu, dodržiavať ľudské práva a základné slobody všetkých osôb nachádzajúcich sa na jeho území a úprimne spolupracovať pri napĺňaní cieľov Rady...“ Podobné opatrenia môžu byť prijaté voči zmluvným stranám, ktoré nie sú členmi Rady Európy, na základe rozhodnutia Výboru ministrov o ukončení vzťahov s daným štátom z dôvodov porovnateľných s tými, ktoré sú uvedené v článku 3 Štatútu. Takéto rozhodnutia reflektujú záväzok Rady Európy zabezpečiť, aby všetky zmluvné strany zachovávali základné hodnoty organizácie, najmä v oblasti ochrany ľudských práv a právneho štátu.

Rámcový dohovor bol otvorený k podpisu 5. septembra 2024 a hoci vznikol pôde regionálnej medzinárodnej organizácie signatármi sa stali aj štáty ako Spojené štáty americké, Kanada, Uruguay, Japonsko a ďalší. K dnešnému dňu však ešte nenadobudol platnosť. Európska únia pristúpila k podpisu dohovoru a Európska komisia pripravila návrh rozhodnutia Rady EÚ o uzavretí dohovoru. Európsky parlament by mal tiež udeliť svoj súhlas. K dnešnému dňu sa Európsky parlament k uvedenej záležitosti zatiaľ nevyjadril, keďže je potrebné jeho formálne schválenie. Proces pripomienkovania a posudzovania bol pridelený Výboru pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľa (IMCO), avšak zatiaľ nie je naplánované hlasovanie o prijatí tohto kroku.²¹⁴

Akt o umelej inteligencii nadobudol platnosť 1. augusta 2024 a bude plne uplatniteľný 2. augusta 2026, s výnimkami v určitých prípadoch ako napríklad článok 6 ods. 1 a zodpovedajúce povinnosti - pravidlá upravujúce štruktúru správy a riadenia, ako aj sankcie ukladané poskytovateľom modelov UI určených na všeobecné použitie. Nariadenie má široký rozsah pôsobnosti. Vzťahuje sa na poskytovateľov uvádzajúcich systémy UI alebo modely UI na všeobecné účely (GPUI) na trh Únie, bez ohľadu na to, či sú usadení v Únii alebo v tretej krajine. Zahŕňa aj používateľov usadených v Únii a zahraničných poskytovateľov, ak sa výstup od UI používa v Únii. Systém UI je definovaný

²¹³ RADA EURÓPY, (1949). Štatút Rady Európy, ETS č. 1, prijatý 5. 5. 1949. Online. Štrasburg: Rada Európy. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680306052>. [citované 2025-10-19].

²¹⁴ EUROPEAN PARLIAMENT, (2025). Procedure file: 2025/0136(NLE): Legislative Observatory. Online. Dostupné na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedurefile?reference=2025%2F0136%28NLE%29>. [citované 2025-10-19].

ako „strojový systém, ktorý je dizajnovaný na prevádzku s rôznymi úrovňami autonómnosti, ktorý môže po nasadení prejavovať adaptabilitu a ktorý pre explicitné alebo implicitné ciele odvodzuje zo vstupov, ktoré dostáva, spôsob generovania výstupov, ako sú predpovede, obsah, odporúčania alebo rozhodnutia, ktoré môžu ovplyvniť fyzické alebo virtuálne prostredie.“ Základným pilierom nariadenia je rozdelenie systémov UI podľa miery rizika, ktoré predstavujú pre spoločnosť a jednotlivcov. Najstriktnejšie regulovanú kategóriu tvoria systémy predstavujúce neakceptovateľné riziko, ktorých používanie je v Únii úplne zakázané. Medzi zakázané praktiky patrí napríklad biometrická kategorizácia na základe citlivých atribútov, ako je rasa, politické názory, náboženské presvedčenie alebo sexuálna orientácia ale aj posudzovanie rizika spáchania trestného činu výlučne na základe profilovania fyzických osôb alebo posudzovania ich osobnostných črt a charakteristík. Ďalším príkladom zakázaných praktík sú systémy na hodnotenie alebo klasifikáciu fyzických osôb na základe ich spoločenského správania takzvané sociálne skóre, ktoré vedú k ujme. Druhou úrovňou kategorizácie sú vysokorizikové systémy UI, ktoré majú potenciál významne ovplyvniť základné práva alebo bezpečnosť osôb. Ide napríklad o systémy využívané v oblasti kritickej infraštruktúry, vzdelávania, presadzovania práva, výkonu spravodlivosti či riadenia migrácie a hraníc. Tieto systémy podliehajú prísnyim požiadavkám na riadenie rizík, kvalitu dát a transparentnosť. Poskytovatelia vysokorizikových systémov sú povinní zaviesť komplexný systém riadenia rizík, ktorý pokrýva celý životný cyklus UI systému – od návrhu po nasadenie. Základom je identifikácia, hodnotenie a zmierňovanie rizík vrátane predvídateľného nesprávneho použitia. Osobitnú kategóriu tvoria modely UI na všeobecné účely, ako sú rozsiahle generatívne modely. Tieto modely majú široké uplatnenie a môžu byť základom pre rôzne aplikácie, čo zvyšuje ich potenciálne systémové dopady. Poskytovatelia musia preto vypracovať a aktualizovať technickú dokumentáciu modelu, zabezpečiť dodržiavanie autorského práva a zverejniť prehľad o dátach použitých na tréning. Na úrovni Únie bol zriadený Úrad pre umelú inteligenciu, ktorý dohliada na implementáciu a vykonávanie nariadenia. Podporuje ho Európska rada pre UI, zložená zo zástupcov členských štátov, a vedecký panel expertov, ktorý poskytuje technickú expertízu pri hodnotení systémových rizík. Vysokorizikové systémy musia byť registrované v Databáze Únie a označené označením CE ako dôkaz súladu.

Každý členský štát je povinný prijať vnútroštátne pravidlá, ktoré upravujú sankcie a iné opatrenia presadzovania v prípade porušenia nariadenia. Tieto sankcie musia byť v súlade so zásadami účinnosti, primeranosti a odstrašujúceho účinku. Zároveň sa od štátov vyžaduje, aby zohľadnili osobitné postavenie malých a stredných podnikov (MSP) a startupov, ktorých ekonomická životaschopnosť by nemala byť ohrozená neprimeranými sankciami. Takýto prístup reflektuje snahu o rovnováhu medzi prísnyim dohľadom a podporou technologickej inovácie. Členské štáty musia svoje vnútroštátne opatrenia oznámiť Európskej komisii a informovať ju o každej ich zmene. Európska komisia tak nadobúda možnosť sledovať jednotnosť a súlad sankčných režimov naprieč Úniou, čím sa predchádza právnej fragmentácii a nerovným podmienkam pre prevádzkovateľov.

Najzávažnejšie sankcie sa uplatňujú za porušenie základných zákazov uvedených v článku 5 nariadenia. Za takéto porušenia možno uložiť správnu pokutu až do výšky 35 miliónov eur alebo 7 % z celosvetového ročného obratu podniku, podľa toho, ktorá suma je vyššia. Menej závažné, no stále významné porušenia – ako nesúlad s povinnosťami poskytovateľov, dovozcov, distribútorov či nasadzujúcich subjektov – podliehajú pokutám do 15 miliónov eur alebo 3 % celosvetového obratu. Za poskytnutie nepravdivých alebo zavádzajúcich informácií orgánom dohľadu sa sankcie pohybujú do 7,5 milióna eur alebo 1 % obratu. Pri rozhodovaní o výške pokuty sú príslušné orgány povinné prihliadať na viacero faktorov. Medzi ktoré patrí povaha, závažnosť a trvanie porušenia, počet dotknutých osôb, ako aj výška spôsobenej ujmy. Dôležitým hľadiskom je aj úmyselnosť alebo nedbanlivosť konania, miera spolupráce prevádzkovateľa s orgánmi, rozsah prijatých nápravných opatrení a hospodársky význam subjektu. Z uvedeného možno konštatovať, že obsahuje dostatočne prepracovaný systém zodpovednosti a sankcií, ktorý má potenciál účinne zabezpečiť dodržiavanie stanovených pravidiel a podporiť zodpovedné využívanie UI v súlade s hodnotami Európskej únie.

V súvislosti s nariadením je dôležité spomenúť aj Návrh smernice o prispôsobení pravidiel mimozmluvnej občianskoprávnej zodpovednosti umelej inteligencii,²¹⁵ ktorá predstavuje cielený legislatívny krok Európskej únie zameraný na podporu zavádzania dôveryhodnej UI a zároveň zaistenie rovnakej ochrany obetí ako v prípade škôd spôsobených tradičnými výrobkami. Obete môžu mať ťažkosti so identifikáciou zodpovednej osoby, s preukázaním pochybenia a s určením príčinného vzťahu medzi pochybením a výstupom či neexistenciou výstupu, ktorý by spôsobil škodu. Na ochranu poškodených zavádza smernica dva kľúčové procesné mechanizmy: poskytovanie dôkazov a vyvrátenie domnienky príčinnej súvislosti. Prvý mechanizmus, poskytovanie dôkazov, umožní vnútroštátnym súdom mandátne vyžadovať relevantné dôkazy o vysokorizikových systémoch UI. Druhý mechanizmus, vyvrátenie domnienky príčinnosti, zavádza princíp, že ak navrhovateľ preukázal pochybenie vo vzťahu k ochrannej povinnosti a je pravdepodobné, že toto pochybenie ovplyvnilo výstup UI alebo jeho absenciu, a ak navrhovateľ preukázal škodu, potom vzniká príčinná súvislosť. K dnešnému dňu bolo prijaté stanovisko Výborom pre vnútorný trh a ochranu spotrebiteľa avšak ešte nebol pridelený termín prvého čítania v Európskom parlamente.

Záver

V závere po preskúmaní prístupov rôznych kontinentov, od Afriky po Európu, sa ukazuje, že regulačné rámce sa rozvíjajú rôznymi tempami a smermi. Napriek roztrieštenej právnej regulácii môžeme konštatovať, že je to výzva, s ktorou sa pasuje celé medzinárodné spoločenstvo. Čo však majú všetky právne úpravy spoločné, je dôraz na

²¹⁵EURÓPSKA ÚNIA, (2022). Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o prispôsobení pravidiel mimozmluvnej občianskoprávnej zodpovednosti umelej inteligencii (smernica o zodpovednosti za umelú inteligenciu). Online. Dostupné na: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/SK/TxT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0496&from=EN>. [citované 2025-11-09].

budovanie a udržiavanie dôvery v digitálne technológie, považovanej za základný predpoklad ich bezpečného a etického využívania. Táto dôvera je neoddeliteľne spätá s ochranou základných ľudských práv a slobôd. Kľúčovým aspektom regulácie je aj ochrana súkromia a správa údajov, keďže kvalitné a bezpečné spracovanie dát je nevyhnutnou podmienkou pre fungovanie UI. Transparentnosť a vysvetliteľnosť UI sú ďalšími základnými princípmi, ktoré sa vyskytujú naprieč právnymi úpravami a zabezpečujú, aby používatelia vždy vedeli, kedy a ako interagujú s UI systémom a ako sa prijímajú rozhodnutia.

Rozdiely medzi kontinentmi sú však zreteľné, zatiaľ čo Afrika a Amerika sa nachádzajú v štádiu postupného formovania základných rámcov a etických zásad, Ázia preferuje soft law a usmernenia zamerané na harmonizáciu a regionálnu spoluprácu. Európa naopak predstavuje najpokročilejší model právnej úpravy, založený na záväzných pravidlách a kategorizácii rizík, ktoré stanovujú jasné hranice medzi prijateľným a zakázaným využívaním umelej inteligencie. Do budúcnosti možno očakávať, že sa bude zvyšovať tlak na vytvorenie globálneho koordinačného rámca, ktorý by umožnil prepojiť jednotlivé regionálne prístupy a zamedziť vzniku regulačných medzier. Medzinárodné právo tak bude musieť reagovať nielen na technologický pokrok, ale aj na nové otázky zodpovednosti, cezhraničného prenosu dát, algoritmickej diskriminácie či etickej kontroly autonómnych systémov.

Zoznam zdrojov

1. AFRICAN UNION, (2020). The Digital Transformation Strategy for Africa 2020-2030. Online. Dostupné na: https://au.int/sites/default/files/documents/38507-doc-DTS_for_Africa_2020-2030_English.pdf. [citované 2025-10-17].
2. AFRICAN UNION, (2024). AU data policy framework: an integrated, prosperous and Peaceful Africa. Online. Dostupné na: <https://au.int/sites/default/files/documents/42078-doc-DATA-POLICY-FRAMEWORKS-2024-ENG-V2.pdf>. [citované 2025-10-17].
3. AFRICAN UNION,. Convention on Cyber Security and Personal Data Protection. Online. Dostupné na: https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-treaty-0048_-_african_union_convention_on_cyber_security_and_personal_data_protection_e.pdf. [citované 2025-10-17].
4. AFRICAN UNION,. Protocol to the Agreement Establishing the African Continental Free Trade Area on Digital Trade. Online. Dostupné na: <https://au.int/en/treaties/protocol-agreement-establishing-african-continental-free-trade-area-digital-trade>. [citované 2025-10-17].

5. DOBLES CAMARGO, Claudia,. Critical vulnerabilities of AI in Latin America. Online. Dostupné na: <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/162299>. [citované 2025-11-09].
6. EKE, Damian; WAKUNUMA, Kutoma a AKINTOYE, Simisola,. Responsible AI in Africa: Challenges and Opportunities. Online. Dostupné na: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/60787/978-3-031-08215-3.pdf?sequence=1#page=33>. [citované 2025-11-09].
7. EURÓPSKA ÚNIA, (2022). Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o prispôsobení pravidiel mimozmluvnej občianskoprávnej zodpovednosti umelej inteligencii (smernica o zodpovednosti za umelú inteligenciu). Online. Dostupné na: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/SK/TxT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0496&from=EN>. [citované 2025-11-09].
8. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii) (Text s významom pre EHP). Ú. v. EÚ L, 2024/1689, 12.7.2024.
9. EUROPEAN PARLIAMENT, (2025). Procedure file: 2025/0136(NLE): Legislative Observatory. Online. Dostupné na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2025%2F0136%28NLE%29>. [citované 2025-10-19].
10. INTER-AMERICAN DEVELOPMENT BANK GROUP,. Artificial Intelligence Framework for the Inter-American Development Bank Group. Online. Dostupné na: <https://publications.iadb.org/publications/english/document/Artificial-Intelligence-Framework-for-the-Inter-American-Development-Group.pdf>. [citované 2025-10-17].
11. INTER-AMERICAN DEVELOPMENT BANK,. About Us. Online. Dostupné na: <https://www.iadb.org/en/who-we-are/about-us>. [citované 2025-10-17].
12. PUTRA, Bama Andika, (2024). Governing AI in Southeast Asia: ASEAN's way forward. In: Frontiers in Artificial Intelligence. Online. roč. 7, č. Z, s. 1411838. Dostupné na: DOI: 10.3389.
13. RADA EURÓPY, (1949). Štatút Rady Európy, ETS č. 1, prijatý 5. 5. 1949. Online. Štrasburg: Rada Európy. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680306052>. [citované 2025-10-19].
14. THE AFRICA DECLARATION ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE - C4IR RWANDA,. Online. Dostupné na: <https://c4ir.rw/docs/Africa-Declaration-on-Artificial-Intelligence.pdf>. [citované 2025-10-17].
15. THE FRAMEWORK CONVENTION ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE,. Online. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the->

frameworkconvention-on-artificial-intelligence#how-elaborated. [citované 2025-10-19].

16. ZDRUŽENIA NÁRODOV JUHOVÝCHODNEJ ÁZIE, (2024). ASEAN Guide on AI Governance and Ethics. Online. Dostupné na: https://asean.org/wp-content/uploads/2024/02/ASEAN-Guide-on-AI-Governance-and-Ethics_beautified_201223_v2.pdf. [citované 2025-10-17].
17. ZDRUŽENIA NÁRODOV JUHOVÝCHODNEJ ÁZIE, (2025). ASEAN Digital Masterplan 2025. Online. Dostupné na: <https://asean.org/book/asean-digital-masterplan-2025/>. [citované 2025-10-17].

Reakcia medzinárodného práva súkromného na rozvoj civilného letectva

Samuel Babják

Úvod

Písal sa deň 17. december roku 1903, kedy dvaja bratia Orville a Wilbur Wrightovci, na piesočnej dune Kill Devil Hill v Severnej Karolíne, prvýkrát na ostro otestovali svoj nový vynález.²¹⁶ Test dopadol úspešne a bratia čoskoro požiadali Patentový úrad Spojených štátov o registráciu nového patentu na „lietajúci stroj O. a W. Wrighta“.²¹⁷ Takto nenápadne (o udalosti podrobne informovali len v jedných miestnych novinách) vstúpila ľudská spoločnosť do novej éry – éry letectva. Potenciál lietadiel, ako nového vynálezu schopného nielen sa vlastnou silou udržať, ale aj rýchlo a po pomerne dlhú dobu sa pohybovať v atmosfére, sa už čoskoro naplno prejavil v priebehu prvej svetovej vojny. O tom, ako bojujúce veľmoci využívali nové stroje a ich pilotov na rozličné bojové úlohy nie je na tomto mieste potrebné rozsiahlo hovoriť. Isté však je, že napriek nezmernému ľudskému utrpeniu, ktoré táto vojna priniesla, nastal v jej dôsledku značný a rýchly technologický pokrok v oblasti leteckej výroby. Tak sa objavili lietadlá schopné prepravovať pasažierov a náklad na veľké vzdialenosti, čím sa vytvorili podmienky pre rozvoj civilnej leteckej prepravy.

Niet preto divu, že prakticky ihneď po vojne začali v severnej a západnej Európe vznikať obchodné spoločnosti, ktoré sa takejto preprave zamýšľali venovať komerčne. Už v roku 1919 prebehol prvý medzinárodný komerčný let, prevádzkovaný spoločnosťou Farman na linke medzi Parížom a Londýnom. Spoločnosť naň využila lietadlo Farman F.60 Aerobus Goliath – na civilné účely konvertovaný vojenský dvojplášník, schopný prepraviť 12 cestujúcich. Do medzinárodnej leteckej prepravy sa okrem Paríža a Londýna už zakrátko pridali aj ďalšie mestá ako Brusel, Kodaň či Alžír. Ešte v tom istom roku bola preto v holandskom Haagu vytvorená medzinárodná asociácia leteckých prepravcov IATA, ktorá existuje dodnes. Podobne ako všetky ostatné novovzniknuté ľudské činnosti, aj medzinárodnú leteckú prepravu sprevádzalo pri jej vzniku viacero právnych otázok. Časť z nich mala verejnoprávnu povahu a súvisela najmä s výkonom zvrchovanosti štátov nad svojim vzdušným priestorom. Tieto otázky boli v medzinárodnoprávnej praxi riešené ako prvé, a to popri versailskej mierovej konferencii, v rámci ktorej bol dňa 13. októbra 1919 prijatý tzv. Parížsky dohovor, ktorý ich na európskej úrovni upravoval.²¹⁸ Zároveň však bolo potrebné vyriešiť aj množstvo súkromnoprávných otázok, súvisiacich najmä so zodpovednosťou leteckých spoločností za ich lietadlami prepravovaných cestujúcich

²¹⁶ WRIGHT, Orville, (1903). Telegram from Orville Wright in Kitty Hawk, North Carolina, to His Father Announcing Four Successful Flights. Online. Dátum publikovania: 1903-12-17. Dostupné na: <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library>.

²¹⁷ WRIGHT, O. & W. FLYING MACHINE. Číslo/označenie patentu US Patent No. 821,393.

²¹⁸ INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (ICAO). Milestones in International Civil Aviation. Online. Dostupné na: <https://www.icao.int/milestones-international-civil-aviation>.

a náklad. O tom, ako subjekty medzinárodného práva tieto otázky vyriešili a dodnes riešia bude pojednávať tento príspevok.

1. Historický vývoj medzinárodného leteckého práva súkromného

1.1 Varšavský systém

Potreba prijatia unifikovanej súkromnoprávnej úpravy pre medzinárodnú leteckú prepravu vyplývala priamo z jej povahy. V rámci medzinárodnej leteckej prepravy sa totiž osoby, batožina a náklad pohybujú medzi množstvom rôznych štátov. Ak by sa leteckí dopravcovia mali cestujúcim a odosielateľom prepravovaného nákladu zodpovedať podľa najrozličnejších právnych poriadkov, v praxi by to zrejme viedlo k vzniku veľmi komplikovaného systému s nízkou mierou vymožiteľnosti práva.

Túto skutočnosť si ako prvá uvedomila francúzska diplomacia už v roku 1923. Práve na jej návrh sa ešte v tom istom roku v Paríži konala prvá diplomatická konferencia na účely prijatia dohovoru upravujúceho právnu zodpovednosť v medzinárodnej leteckej preprave. Z jej rozhodnutia sa následne zrodil Medzinárodný technický výbor právnych expertov na letecké otázky (CITEJA). Tento následne pripravil znenie Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel o medzinárodnej leteckej doprave, ktorý bol následne štátmi prijatý na medzinárodnej konferencii vo Varšave dňa 12. októbra 1929.²¹⁹ Tento dohovor mal od počiatku univerzálny charakter, pretože okrem európskych krajín (z ktorých niektoré boli v danej dobe zároveň koloniálnymi veľmocami) ho podpísali aj krajiny ako Austrália, Brazília, Čína, či Japonsko. Medzi pôvodných signatárov dohovoru patrila aj Československá republika. Dohovor bol v zbierke zákonov a nariadení ČSR vyhlásený pod číslom 15/1935²²⁰ a zákonom č. 243/1933²²¹ mu bola zároveň prepožičaná vnútroštátna účinnosť. Prijatím Varšavského dohovoru však samozrejme dynamický vývoj na poli medzinárodného civilného letectva ani zďaleka neskončil. V priebehu nasledujúcich desaťročí preto muselo niekoľkokrát dôjsť k rozličným zmenám a doplneniam tohto dohovoru, čím sa vytvoril tzv. Varšavský systém. Prípravu týchto zmien a doplnení pritom zabezpečovala Medzinárodná organizácia pre civilné letectvo (ICAO) so sídlom v Montreale, zriadená na základe tzv. Chicagského dohovoru z roku 1944.²²²

Prvou významnou revíziou Varšavského dohovoru bol tzv. Haagsky protokol prijatý na medzinárodnej konferencii organizovanej ICAO v Haagu dňa 28. septembra 1955. Protokol bol reakciou na rýchly rozvoj medzinárodnej leteckej prepravy po druhej svetovej vojne. Právni experti ICAO pritom pôvodne pripravili návrh celkom nového dohovoru, ktorý mal nahradiť Varšavský dohovor. S tým však nesúhlasili tohto zmluvné

²¹⁹ DE REMER, Dale a MC LEAN, Donald W., (1998). Global Navigation for Pilots. 2nd ed. Aviation Supplies & Academics, Inc. 370 s. ISBN 978-1560273127.

²²⁰ Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě., Zbierka. č. 15/1935 Sb.

²²¹ Zákon, jímž se propůjčuje vnitrostátní účinnost Úmluvě o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě a jejímu Dodatkovému protokolu, Zbierka. č. 243/1933 Sb.

²²² Úmluva o mezinárodním civilním letectví, Zbierka. č. 147/1947 Sb.

strany. Aj napriek tomu sa však Haagskym protokolom podarilo do Varšavského dohovoru zakotviť viacero významných zmien, ako napr. zdvojnásobenie limitu zodpovednosti leteckého dopravcu za cestujúcich z cca. 10 000 na cca. 20 000 \$, či zjednodušenie pravidiel vzťahujúcich sa na prepravné dokumenty.²²³ Tento protokol vstúpil do platnosti v roku 1963 a do československej právnej úpravy bol transformovaný v roku 1966.²²⁴

Na túto úpravu následne už onedlho štáty nadviazali prijatím tzv. Guadalajarského dohovoru, ktorý svojim obsahom dopĺňal Varšavský dohovor, rozlišujúc medzi skutočným a zmluvným leteckým dopravcom. Tento dohovor bol podpísaný v Guadalajare dňa 18. septembra 1961, do platnosti vstúpil v roku 1964 a o krátko na to k nemu pristúpila aj ČSSR.²²⁵ K Haagskemu protokolu, ani ku Guadalajarskému dohovoru však nepristúpili Spojené štáty americké, ktoré nesúhlasili so zvýšením limitov zodpovednosti leteckých dopravcov, ktoré tieto prinášali. Negatívny postoj USA k rodiacemu sa Varšavskému systému vyvrcholil ich odstúpením od Varšavského dohovoru v roku 1965.²²⁶ Uvedené spôsobilo krízu vo vývoji medzinárodného leteckého práva súkromného. Neúspešne sa vyvíjali rokovania na pôde ICAO so Spojenými štátmi a neúspešne dopadol aj pokus o ďalšie vylepšenie Varšavského dohovoru prostredníctvom tzv. Guatemalského protokolu, ktorý bol prijatý v roku 1971, avšak v dôsledku nedostatku ratifikácií nevstúpil do platnosti. Kríza sa však nakoniec vyriešila v roku 1975 prijatím tzv. Montrealských protokolov a neskorším opätovným vstupom USA do Varšavského systému.

1.2 Montrealský dohovor

K ďalšiemu prelomu vo vývoji súkromnoprávnej úpravy medzinárodnej leteckej prepravy došlo v dôsledku udalostí z dňa 21. decembra 1989. Onoho dňa totiž líbyjskí teroristi spáchali bombový útok na let Pan Am 103 v škótskom Lockerbie, pri ktorom zomrelo 270 ľudí. V Spojených štátoch amerických sa následne z iniciatívy pozostalých obetí tohto útoku vytvorila lobistická skupina, snažiaca sa dosiahnuť zmenu Varšavského systému, a to najmä vo forme zvýšenia obmedzení zodpovednosti leteckého dopravcu za smrť a zranenie cestujúcich.

Na aktivity tejto skupiny napokon reflektoval aj americký prezident Clinton, ktorý začal v tomto smere presadzovať prijatie novej medzinárodnoprávnej úpravy.²²⁷ Táto nová iniciatíva sa prejavila najprv na úrovni medzinárodnej asociácie leteckých dopravcov IATA a následne aj na úrovni ICAO, ktorá v máji 1999 hostila vo svojom sídle

²²³ DEMPSEY, Paul Stephen, (2004). International Air Cargo & Baggage Liability and the Tower of Babel. In: George Washington International Law Review. Online. roč. 36, č. 2, s. 244.

²²⁴ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1966 Zb. o Protokole, ktorým sa mení Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel o medzinárodnej leteckej doprave, podpísaný vo Varšave 12. októbra 1929.

²²⁵ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 27/1968 Zb. o Dohovore o zjednotení niektorých pravidiel o medzinárodnej leteckej preprave vykonávanej inou osobou ako zmluvným dopravcom, dopĺňujúcim Varšavský dohovor.

²²⁶ *Ibid.*

²²⁷ DEMPSEY, Paul Stephen, (2023). Origins of the Montreal Convention 1999. In: The Montreal Convention. s. 1-12. ISBN 9781800889859.

v Montreale medzinárodnú konferenciu, na ktorej bol dňa 28. mája 1999 prijatý nový Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (ďalej len „Montrealský dohovor“ alebo „MD“), ktorý podpísali zástupcovia päťdesiatich dvoch štátov. Tento dohovor v plnom rozsahu nahradil Varšavský systém, pokiaľ ide o medzinárodnú leteckú prepravu medzi jeho zmluvnými stranami.²²⁸ Týchto zmluvných strán je v súčasnosti 141, vrátane Slovenskej republiky, ktorej Národná rada s ním vyslovila súhlas uznesením č. 838 z dňa 10. mája 2000. Dohovor následne dňa 26. septembra 2000 ratifikoval prezident Slovenskej republiky a súčasne s jeho vstupom do platnosti, došlo aj k jeho vyhláseniu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky vo forme Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu.²²⁹ Vzhľadom na to, že právna úprava MD spadá do oblasti dopravy, pristúpila k Montrealskému dohovoru aj Európske únia (resp. Európske spoločenstvo ako jej právny predchodca v zmysle čl. 1 Zmluvy o Európskej únii), a to na základe Rozhodnutia Rady č. 2001/539 z 5. apríla 2001 o uzavretí Európskym spoločenstvom dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (Montrealský dohovor). Oblasť dopravy totiž spadá do rámca zmiešaných právomocí členských štátov a Európskej únie v zmysle čl. 4 ods. 2 písm. g) Zmluvy o fungovaní Európskej únie. MD tak z hľadiska komunitárneho práva predstavuje tzv. zmiešanú medzinárodnú zmluvu (zmluvu, ktorej stranou sú ako členské štáty, tak Európska únia).²³⁰ Do sekundárneho práva EÚ bol následne MD implementovaný Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 z 13. mája 2002, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) 2027/97 o zodpovednosti leteckého dopravcu v prípade nehôd.

1.1.1 Ochrana spotrebiteľa v medzinárodnej leteckej preprave v práve EÚ

Problematikou ochrany spotrebiteľa v medzinárodnej leteckej preprave sa právo Európskej únie zaoberalo už pred prijatím Montrealského dohovoru. Dňa 4. februára 1991 bolo v tomto smere Radou európskych spoločenstiev prijaté prvé Nariadenie Rady (EHS) č. 295/91 stanovujúce spoločné pravidlá systému náhrad pri odmietnutí nástupu do lietadla v pravidelnej leteckej doprave. Toto nariadenie bolo následne, po prijatí Montrealského dohovoru nahradené Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91 (ďalej len „nariadenie č. 261/2004“), ktoré vo formálne nezmenenej podobe platí v Únii dodnes.

²²⁸ HARAKAS, A. Air carrier liability for passenger injury or death occurring during international carriage by air: an overview of the montreal convention of 1999. Online. In: American Bar Association. Dostupné na: <https://www.americanbar.org/content/dam/aba-cms-dotorg/products/inv/book/271303000/Chapter%201.pdf>.

²²⁹ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu.

²³⁰ Rozhodnutie Rady č. 2001/539 z 5. apríla 2001 o uzavretí Európskym spoločenstvom dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (Montrealský dohovor). Ú. v. EÚ L 194, s. 38 – 38.

Zaujímavým problémom, ktorý sa v praxi prejavil prakticky ihneď po prijatí nariadenia č. 261/2004 bola otázka súladu jeho ustanovení upravujúcich práva cestujúcich v prípade meškania letu s Montrealským dohovorom. Podľa čl. 29 MD sa totiž cestujúcemu môže priznať náhrada škody spôsobenej v medzinárodnej leteckej preprave len za podmienok a obmedzení stanovených v MD.²³¹ Podmienky vzniku nároku na náhradu škody spôsobenej omeškaním sú pritom stanovené v čl. 19 MD tak, že predmetný nárok vzniká len v prípade, ak bola cestujúcemu v dôsledku omeškania letu spôsobená skutočná škoda. Naproti tomu čl. 6 nariadenia č. 261/2004 upravuje práva cestujúcich meškajúcim letom paušálne, bez ohľadu či im v dôsledku omeškania akákoľvek škoda vznikla.²³² Týmto zdanlivým rozporom sa preto musel zaoberať Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „SDEÚ“) vo veci C-344/04 IATA a ELFAA. SDEÚ pritom dospel k záveru, že nariadenie č. 261/2004 nie je v rozpore s Montrealským dohovorom, ale ho naopak dopĺňa. Ako vysvetlil SDEÚ, zatiaľ čo účelom čl. 19 MD je kompenzovať cestujúcim skutočné škody, ktoré môžu a nemusia v dôsledku omeškania letu vzniknúť, účelom nariadenia č. 261/2004 je kompenzovať cestujúcim nepríjemnosti, ktoré im v dôsledku omeškania letu vzniknú vždy. Nariadenie č. 261/2004 tak upravuje oblasť, na ktorú sa Montrealský dohovor vôbec nevzťahuje, v dôsledku čoho s ním nemôže byť v rozpore.²³³

2. Súčasná úprava zodpovednosti leteckého dopravcu za škodu a omeškanie v medzinárodnej leteckej preprave

2.1 Všeobecne k niektorým aspektom súčasnej úpravy

V súčasnosti možno v podmienkach Európskej únie rozlišovať šesť hlavných druhov zodpovednosti leteckého dopravcu, a to a) zodpovednosť za smrť a zranenie cestujúcich; b) zodpovednosť za poškodenie, zničenie alebo stratu batožiny; c) zodpovednosť za poškodenie, zničenie alebo stratu nákladu; d) zodpovednosť za zrušenie letu; e) zodpovednosť za odmietnutie nástupu cestujúceho do lietadla a f) zodpovednosť za omeškanie. Tieto druhy zodpovednosti upravuje najmä Montrealský dohovor a nariadenie č. 261/2004.

Ako už bolo spomenuté, z judikatúry SDEÚ vyplýva, že Montrealský dohovor a nariadenie č. 261/2004 sa navzájom dopĺňajú. Aj napriek tomu však medzi nimi možno pozorovať niekoľko rozdielov. Prvá odlišnosť spočíva v rozdielnej pôsobnosti oboch noriem. MD sa totiž vzťahuje výlučne na medzinárodnú prepravu, ktorá je v jeho čl. 1 ods. 2 definovaná ako preprava medzi dvoma zmluvnými štátmi alebo ako preprava v rámci

²³¹ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu.

²³² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91. Ú. v. EÚ L 046, s. 1 – 8.

²³³ Rozsudok Súdného dvora EÚ Z 2016, C-344/04, IATA a ELFAA v. Department of Transport. ECLI:EU:C:2006:10.

jedného zmluvného štátu so zastávkou na území iného štátu, bez ohľadu na to, či je tento iný štát zmluvnou stranou MD. Za medzinárodnú prepravu sa však v zmysle MD prirodzene nepovažuje preprava výlučne v rámci jedného štátu, hoc by aj tento štát bol zmluvnou stranou MD. Vzhľadom na univerzálny charakter MD sa tiež jeho úprava vzťahuje na väčšinu štátov po celom svete.²³⁴ Naopak, pôsobnosť nariadenia č. 261/2004 sa pochopiteľne vzťahuje len na lety z letísk nachádzajúcich sa na území EÚ, resp. na lety smerujúce na jedno z takýchto letísk. V prípade letov smerujúcich na jedno z takýchto letísk, vznikajú navyše cestujúcim nároky v zmysle nariadenia č. 261/2004 len za predpokladu, že im obdobné nároky už neboli splnené v krajine, z ktorej odlietali a prevádzkovateľom ich letu bol letecký dopravca spoločenstva, teda spoločnosť s platnou prevádzkovou licenciou udelenou členským štátom Únie, v súlade s ustanoveniami Nariadenia Rady (EHS) č. 2407/92 z 23. júla 1992 o licenciách leteckých dopravcov. Judikatúra SDEÚ pritom rozlišuje medzi pojmi „let“ a „cesta“, pričom pojem „let“ vykladá doslovne. To znamená, že v prípade obojsmernej letenky ide o jednu cestu, pozostávajúcu z dvoch letov.²³⁵ Na druhej strane v prípade série letov, ide z právneho hľadiska o jednu leteckú prepravu.²³⁶

Odlišne je v rámci MD na jednej strane a nariadenia č. 261/2004 upravená aj preklúzia a premlčanie nárokov. V čl. 35 ods. 1 MD je totiž upravená všeobecná dvojročná prekluzívna lehota na všetky nároky z MD. Táto je však neaplikovateľná na nároky z nariadenia č. 261/2004, čo vo svojej judikatúre potvrdil aj SDEÚ.²³⁷ Preklúzia a premlčanie nárokov z nariadenia č. 261/2004 sa preto spravuje vnútroštátnym právom jednotlivých členských štátov. Napokon, významný rozdiel medzi MD a nariadením č. 261/2004 spočíva aj v určení súdov s právomocou rozhodovať o nárokoch vyplývajúcich z týchto noriem. Podľa čl. 33 ods. 1 MD má žalobca právo voľby jurisdikcie, v rámci ktorej sa bude o jeho nároku rozhodovať. Žalobu môže totiž podať buď v sídle leteckého dopravcu; alebo v jeho skutočnom hlavnom mieste podnikania; taktiež v mieste podnikania, v ktorom bola uzavretá zmluva o preprave (určiť ho môže byť problematické až nemožné, a to najmä pri zmluvách uzavretých cez internet); či v mieste určenia (miesto, v ktorom let končí). Čl. 33 ods. 2 MD zároveň ustanovuje tzv. výhodu piatej jurisdikcie pre nároky na náhradu škody spôsobenej v dôsledku smrti alebo zranenia cestujúcich. Tieto nároky si totiž v zmysle predmetného ustanovenia možno uplatniť aj v mieste kde mal v dobe nehody, ktorá smrť alebo zranenie cestujúceho spôsobila, cestujúci bydlisko za predpokladu, že letecký dopravca vykonáva v tomto mieste priamo alebo sprostredkovane leteckú prepravu.²³⁸ Naopak, nariadenie č. 261/2004 neobsahuje žiadne

²³⁴ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu. In: Zbierka zákonov slovenskej republiky.

²³⁵ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2008, C-173/07, Emirates Airlines v. Schenkel. ECLI: EU:C:2008:756.

²³⁶ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2013, C-11/11, Air France SA v. Folkerts. ECLI: EU:C:2013:106.

²³⁷ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, C-139/11, Joan Cuadrench Moré v. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV. ECLI:EU:C:2012:741.

²³⁸ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu.

ustanovenie, ktoré by určovalo miestnu príslušnosť súdu oprávneného rozhodovať o nárokoch založených na tomto nariadení.²³⁹ Právomoc súdu rozhodovať o spore by sa tak určovala podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach v prepracovanom znení (tzv. nariadenie Brusel I bis). Toto nariadenie totiž upravuje právomoc súdov v cezhraničných súdnych sporoch v rámci EÚ. Do jeho pôsobnosti teda spadajú aj v európskom priestore uzavreté zmluvy o medzinárodnej leteckej preprave. Z judikatúry SDEÚ totiž vyplýva, že o právny vzťah s cudzím prvkom ide pri spotrebiteľoch aj vtedy ak sú obe zmluvné strany príslušníkmi jedného a toho istého štátu, no predmetom zmluvy je cesta, ktorej cieľ sa nachádza v zahraničí.²⁴⁰ Z nariadenia Brusel I bis pritom vyplýva, že v prípade nárokov založených na nariadení č. 261/2004 by žaloba mohla byť podaná v štáte, v ktorom má žalovaný sídlo (v takom prípade by sa príslušnosť konkrétneho súdu určovala podľa vnútroštátnych právnych predpisov) alebo v mieste plnenia zmluvy. Ako vysvetlil SDEÚ vo svojej judikatúre, miestom zmluvného plnenia sa pri leteckej preprave rozumie, ako miesto odletu, tak miesto priletu s tým, že žalobca má v tomto smere právo výberu.²⁴¹ Z nariadenia Brusel I bis však tiež vyplýva, že žalobca, hoc by aj bol v právnom postavení spotrebiteľa, by nemohol žalobu týkajúcu sa nárokov podľa nariadenia č. 261/2004 podať v mieste svojho bydliska, keďže v zmysle čl. 17 ods. 3 nariadenia Brusel I bis sa osobitná úprava osobitnej právomoci súdov podľa tohto nariadenia v spotrebiteľských sporoch nevzťahuje na nároky vyplývajúce z prepravných zmlúv.²⁴²

1.2.1 Objektívna zodpovednosť leteckých dopravcov podľa Montrealského dohovoru

Jedinečnosť Montrealského dohovoru, ako unifikovanej medzinárodnej súkromnoprávnej úpravy spočíva aj v tom, že tento dohovor zavádza objektívnu zodpovednosť leteckých dopravcov za škody na životoch a zdraví cestujúcich, ako aj škody na ich batožine či náklade, či škody spôsobené omeškaním. Táto zodpovednosť však nie je absolútna. Podľa čl. 20 MD sa jej totiž dopravca môže zbaviť ak preukáže, že príslušnú škodu zaviniť bud' samotný poškodený alebo osoba, ktorá si od neho odvodzuje nárok na jej náhradu. V prípade škody na batožine (za batožinu sa podľa najnovšej judikatúry SDEÚ, na účely MD, považuje aj spoločenské zvieratá cestujúceho²⁴³) zodpovedá

²³⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91. *Ú. v. EÚ L 046, S. 1 – 8.*

²⁴⁰ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2024, C-774/22, JX v. FTI Touristik GmbH. ECLI:EU:C:2024:646.

²⁴¹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2009, C-204/08, Peter Rehder v. Air Baltic Corporation. ECLI:EU:C:2009:439.

²⁴² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie). *Ú. v. EÚ L 351, S. 1-32.*

²⁴³ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2025, C-218/24, Felicísima v. Iberia Líneas Aéreas de España SA Operadora Unipersona a IATA España SLU. ECLI:EU:C:2025:794.

dopravca navyše objektívne len za zapísanú batožinu. Za zapísanú batožinu sa na účely MD považuje batožina, ktorú cestujúci zveril po dobu letu dopravcovi do starostlivosti. Nie je pritom rozhodujúce, na ktorého cestujúceho bol kufor alebo cestovná taška zapísaná. Nárokovať si náhradu škody totiž môže aj ten cestujúci, na ktorého síce kufor resp. cestovná taška nebola zapísaná, ale ktorý v nej aj napriek tomu mal svoje veci.²⁴⁴ Naopak za škodu na palubnej batožine, s ktorou môže cestujúci v priebehu letu relatívne voľne nakladať zodpovedá dopravca len vtedy, ak škodu zavinil on alebo jeho pracovníci či agenti.²⁴⁵ Aj v prípade zapísanej batožiny však dopravca nezodpovedá za škodu, ktorá vznikla v dôsledku jej vnútornej vady alebo povahy. Podobne ako pri batožine, aj pri preprave nákladu nezodpovedá dopravca za škodu, ktorá vznikla v dôsledku jeho vnútornej vady či povahy. V prípade nákladu však dopravca nezodpovedá ani za škody vzniknuté v dôsledku jeho chybného balenia, ozbrojeného konfliktu či konania orgánu verejnej moci. Takisto pri škode spôsobenej v dôsledku omeškania sa môže dopravca zbaviť zodpovednosti ak preukáže, že on a jeho pracovníci či agenti podnikli všetky kroky, ktoré od nich bolo možné odôvodnene požadovať za účelom predídania meškaniu, resp. že takéto kroky nebolo z objektívnych dôvodov možné podniknúť.

V prípade smrti alebo zranenia cestujúcich zodpovedá navyše dopravca len za škodu spôsobenú v dôsledku „nehody“. Tento pojem SDEÚ vo svojej judikatúre vyložil ako objektívne neočakávanú, neúmyselnú a poškodzujúcu udalosť, ktorá však nemusí nijako súvisieť s leteckou prevádzkou. SDEÚ preto za nehodu uznáva napr. aj vyliatie sa poháru s horúcou kávou na cestujúcu.²⁴⁶ Pokiaľ ide o výklad pojmu „škoda“, za ktorú letecký dopravca v zmysle ustanovení Montrealského dohovoru zodpovedá, právna doktrína sa v minulosti prinajmenšom pri smrti a zranení cestujúcich prikláňala k záveru, že škodou sa na účely MD rozumie len fyzická a nie psychická ujma²⁴⁷. Tento záver korešpondoval aj s chápaním pojmu „škoda“ v slovenskej právnej doktríne.²⁴⁸ SDEÚ sa však napokon vo svojej judikatúre priklonil k opačnému záveru, a síce že pri batožine²⁴⁹, ako aj pri živote a zdraví cestujúcich²⁵⁰ sa škodou na účely MD rozumie aj nemajetková ujma. Objektívna zodpovednosť za škodu podľa MD však podlieha určitým obmedzeniam. Tieto obmedzenia sú nominálne vyjadrené v zvláštnych právach čerpania (SDR), čo je jednotná menová a účtovná jednotka používaná v rámci Medzinárodného menového fondu. Za účelom zachovania rovnakej reálnej hodnoty obmedzení zodpovednosti ustanovených

²⁴⁴ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, C-410/11, Pedro Espada Sánchez a ďalší v. Iberia Líneas Aéreas de España SA. ECLI:EU:C:2012:747.

²⁴⁵ SEDLÁČEK, Pavel, (2018). MONTREALSKÁ ÚMLUVA Medzinárodní letecká přeprava KOMENTÁŘ. Praha: 1. VOX a.s. ISBN 978-80-87480-62-5.

²⁴⁶ BOKAREVA, O., (2022). The Meaning of “Accident” under the Montreal Convention in Light of cjeu Jurisprudence. In: Regulation of risk. s. 157-184. ISBN 978-90-04-51868-1.

²⁴⁷ SEDLÁČEK, Pavel. 2018. MONTREALSKÁ ÚMLUVA Medzinárodní letecká přeprava KOMENTÁŘ. Praha : 1. VOX a.s.; 2018, ISBN 978-80-87480-62-5, s. 90-92.

²⁴⁸ ŠTEVČEK, M. et al., (2015). Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-597-8. s. 1340-1342.

²⁴⁹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2010, C-63/09, Axel Walz v. Clickair SA. ECLI:EU:C:2010:251.

²⁵⁰ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2022, C-111/21, BT v. Laudamotion GmbH. ECLI:EU:C:2022:808.

v čl. 21 a 22 MD, podlieha ich nominálne vyjadrenie pravidelnej revízií zo strany ICAO. K poslednej revízií došlo dňa 28. decembra 2024. V súčasnosti je preto objektívna zodpovednosť leteckého dopravcu za smrť a zranenie cestujúcich obmedzená na 151 880 SDR (cca. 186 000 €), za škodu spôsobenú omeškaním na 6303 SDR (cca. 7700 €), za škodu na batožine na 1519 SDR (cca. 1860 €) a za škodu na náklade na 26 SDR/kg (cca. 32 € / kg).²⁵¹

Nad tieto obmedzenia je zodpovednosť leteckého dopravcu za smrť a zranenie cestujúcich obmedzená na škodu zavinenú dopravcom, resp. jeho pracovníkmi či agentmi (zavinenie dopravcu sa zároveň prezumuje). Za škodu spôsobenú omeškaním resp. škodu na batožine zodpovedá dopravca nad výšku obmedzenia len v prípade úmyselne alebo vedomo nedbanlivo zavinennej škody. Pokiaľ škodu zaviniли dopravcovi pracovníci či agenti, zodpovedá za ňu dopravca len ak títo zároveň konali v rámci svojich pracovných povinností. Za škodu na náklade nezodpovedá dokonca dopravca nad MD stanovenú výšku obmedzenia vôbec. Montrealským dohovorom stanovené obmedzenia zodpovednosti za škodu na batožine a náklade však majú dispozitívnu povahu. Cestujúci resp. odosielateľ nákladu má totiž právo urobiť pri odovzdaní batožiny či nákladu dopravcovi osobitné vyhlásenie o záujme na dodaní batožiny či nákladu na miesto určenia. V tomto vyhlásení cestujúci resp. odosielateľ určí novú výšku obmedzenia zodpovednosti leteckého dopravcu, ktorá však nesmie prevyšovať jeho skutočný záujem na dodaní batožiny či nákladu na miesto určenia. Na druhej strane, letecký dopravca má právo takéto vyhlásenie zo strany cestujúceho resp. odosielateľa spoplatniť.²⁵² Z Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 z 13. mája 2002, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) 2027/97 o zodpovednosti leteckého dopravcu v prípade nehôd, ktorým sa do sekundárneho práva EÚ implementoval Montrealský dohovor pritom vyplýva že tak musí urobiť na základe ustálenej tarify, ktorá musí byť cestujúcemu resp. odosielateľovi na požiadanie predložená.²⁵³

1.1.2 Zodpovednosť dopravcu za zrušenie letu, odmietnutie nástupu do lietadla a omeškanie podľa nariadenia č. 261/2004

Najdôležitejšie práva cestujúceho, ktoré má voči dopravcovi podľa nariadenia č. 261/2004 sú upravené v čl. 7-9 tohto nariadenia. Čl. 7 upravuje výšky paušálnych náhrad, na ktoré majú cestujúci nárok v prípade zrušenia letu alebo odmietnutia nástupu do lietadla proti ich vôli. Ide o náhradu vo výške 250 € pri lete so vzdialenosťou do 1500 km, 400 € pri všetkých dlhších letoch v rámci EÚ a pri všetkých ostatných letoch so vzdialenosťou 1500-3500 km a 600 € pri všetkých ostatných letoch nad 3500 km.

²⁵¹ INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (ICAO). CONVENTION FOR THE UNIFICATION OF CERTAIN RULES FOR INTERNATIONAL CARRIAGE BY AIR DONE AT MONTREAL ON 28 MAY 1999. Online. Dostupné na: https://www2023.icao.int/secretariat/legal/List%20of%20Parties/Mtl99_EN.pdf.

²⁵² Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu.

²⁵³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 z 13. mája 2002, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) 2027/97 o zodpovednosti leteckého dopravcu v prípade nehôd. Ú. v. EÚ L 140, s. 2 – 5.

Dopravca však nie je povinný túto náhradu poskytnúť cestujúcim, ktorých o zrušení letu v dostatočnom časovom predstihu, resp. im zároveň ponúkol náhradný let v približne rovnakom čase. Dopravca takisto nie je povinný poskytnúť túto náhradu v prípade, ak bol nútený let zrušiť kvôli mimoriadnym okolnostiam, ktorým sa nedalo zabrániť ani vtedy, ak boli prijaté všetky potrebné opatrenia. Ak by aj dopravca cestujúcich o zrušení letu v dostatočnom časovom predstihu neinformoval, resp. by im odmietol proti ich vôli nástup na palubu, ale by im zároveň poskytol náhradný let v približne rovnakom čase, znižuje sa výška paušálnej náhrady o polovicu.

Podľa čl. 8 má cestujúci v prípade zrušenia letu, odmietnutia nástupu do lietadla (hoc s tým aj cestujúci napokon súhlasil, potom čo dopravca začal v zmysle čl. 4 ods. 1 nariadenia č. 261/2004 zháňať dobrovoľníkov, ktorí by boli vzhľadom na prekročenie kapacity lietadla ochotní neletieť), či veľkého meškania letu (ide o meškanie dve hodiny pri lete do 1500 km, tri hodiny pri lete na 1500-3500 km a štyri hodiny pri lete nad 3500 km) právo výberu medzi vrátením ceny letenky, náhradným letom pri najbližšej možnej príležitosti alebo náhradným letom v neskoršom termíne, ak sú naňho voľné miesta. Napokon podľa čl. 9 má cestujúci v prípade zrušenia letu, odmietnutia nástupu do lietadla proti jeho vôli, či veľkého meškania právo na jedlo a občerstvenie, ako aj na dva telefonické hovory, telexy, faxy či e-maily. V prípade, ak je cestujúci v dôsledku týchto udalostí nútený zotrvať v mieste odletu viac ako jeden deň, je navyše dopravca povinný mu preplatiť hotelové ubytovanie, ako aj prepravu medzi ním a letiskom.²⁵⁴ Už krátko po prijatí nariadenia č. 261/2004 sa toto stalo vďačným predmetom výkladu v judikatúre SDEÚ. Uvedené sa týka najmä čl. 5 tohto nariadenia, ktorý sa týka zrušenia letu. Viaceré letecké spoločnosti totiž predmetné ustanovenie obchádzali tým, že zrušené lety „začleňovali“ do letov naplánovaných na nasledujúci deň, tvrdiac, že ide o tie isté lety, ktoré majú viac ako 24-hodinové meškanie. SDEÚ na to v prelomovom rozsudku v spojených veciach C-402/07 a C-432/07 *Sturgeon a ďalší* reagoval extenzívnym výkladom pojmu „zrušenie“, pod ktorý subsumoval aj meškanie presahujúce tri hodiny. Cestujúci tak de facto získali právo na paušálnu náhradu podľa čl. 7 nariadenia č. 261/2004 aj v prípade meškania letu²⁵⁵, ktorého čas predstavuje podľa judikatúry SDEÚ rozdiel medzi plánovaným časom priletu a momentom, kedy sú po prilete otvorené aspoň jedny dvere lietadla a cestujúcim je zároveň umožnené vystupovať.²⁵⁶ S týmto výkladom sa pochopiteľne nestotožnili leteckí dopravcovia, a ani časť právnej vedy, ktorá ho označovala za „preukázateľne nesprávny a fundamentálne chybný“.²⁵⁷ Otázkou sa preto musel SDEÚ zaoberať znova, tentoraz zasadaúc vo veľkej komore. V rozsudku vo veci C-581/10 *Nelson a ďalší* veľká komora SDEÚ potvrdila prístup, zvolený v rozsudku

²⁵⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91 Ú. v. EÚ L 046, S. 1 – 8.

²⁵⁵ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2009, Spojené veci C-402/07 a C-432/07, *Sturgeon a ďalší v. Condor Flugdienst GmbH a Air France SA*. ECLI:EU:C:2009:716.

²⁵⁶ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2014, C-452/13, *Germanwings GmbH v. Ronny Henning*. ECLI:EU:C:2014:2141.

²⁵⁷ BERNARD, N., (2021). Taking Air Passenger Rights Seriously: The Case Against the Exclusivity of the Montreal Convention. In: *International Community Law Review*, roč. 23, s. 313-343.

Sturgeon. SDEÚ sa pritom opieral najmä o zásadu rovnakého zaobchádzania, v duchu ktorej dospel k záveru, že s cestujúcimi, ktorým bol let zrušený, nemožno zachádzať priaznivejšie než s cestujúcimi, ktorých let mešká. Pokiaľ ide o súlad extenzívneho výkladu s Montrealským dohovorom, SDEÚ v podstate len zopakoval svoju argumentáciu z rozsudku IATA a ELFAA, zdôrazniac odlišnosť predmetu úpravy Montrealského dohovoru a predmetu úpravy nariadenia č. 261/2004, pričom zároveň konštatoval aj súlad extenzívneho výkladu s princípmi proporcionality a právnej istoty.²⁵⁸

Okrem pojmu zrušenia letu sa SDEÚ musel vo svojej judikatúre rozsiahlo zaoberať aj čl. 5 ods. 3 nariadenia č. 261/2004 a v ňom použitými pojmami mimoriadnych okolností a potrebných opatrení, ktoré môže dopravca prijať na to, aby zrušeniu letu (resp. jeho meškaniu) zabránil. Pokiaľ ide o pojem mimoriadne okolnosti, SDEÚ vykladá v záujme ochrany spotrebiteľa tento pojem reštriktívne, s prihliadnutím na odôvodnenie 14 nariadenia č. 261/2004, zaradzujúc pod neho akúkoľvek okolnosť, ktorá nie je bežnou súčasťou leteckej prevádzky a ktorá sa vymyká účinnej kontrole dopravcu²⁵⁹. Za mimoriadnu okolnosť na účely čl. 5 ods. 3 nariadenia č. 261/2004 tak SDEÚ uznal uzavretie vzdušného priestoru²⁶⁰, štrajk zamestnancov letiska²⁶¹, kolíziu lietadla s vtákom²⁶², poškodenie lietadla pohyblivým odpadom na prístávacej dráhe letiska²⁶³, prítomnosť paliva na prístávacej dráhe (pokiaľ nepochádzalo z lietadla príslušného dopravcu)²⁶⁴, agresívne správanie cestujúceho, v dôsledku ktorého bolo lietadlo nútené pristáť²⁶⁵, dopravcom nezavinený výpadok dodávok paliva²⁶⁶, technickú poruchu v dôsledku dovtedy neznámej skrytej koncepčnej vady motora lietadla²⁶⁷, neočakávaný nedostatok zamestnancov letiska zodpovedných za nakladanie batožiny do lietadla²⁶⁸, či úder blesku do lietadla²⁶⁹. Naopak, za mimoriadnu okolnosť SDEÚ neuznáva hoc aj neočakávanú bežnú technickú poruchu lietadla²⁷⁰, štrajk zamestnancov dopravcu²⁷¹, či

²⁵⁸ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, Spojené veci C-581/10 a C-629/10, Emeka Nelson a ďalší v. Deutsche Lufthansa a Civil Aviation Authority. ECLI:EU:C:2012:657.

²⁵⁹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2025, C-399/24, AirHelp Germany GmbH v. Austrian Airlines AG. ECLI:EU:C:2025:791.

²⁶⁰ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2013, C-12/11, Denise McDonagh v. Ryanair Ltd. ECLI:EU:C:2013:43.

²⁶¹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, C-22/11, Finnair Oyj v. Timy Lassooy. ECLI:EU:C:2012:604.

²⁶² Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2017, C-315/15, Pešková a Peška v. Travel Service, a.s. ECLI:EU:C:2017:342.

²⁶³ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2019, C-501/17, Germanwings GmbH v. Wolfgang Pauels. ECLI:EU:C:2019:288.

²⁶⁴ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2019, C-159/18, André Moens v. Ryanair Ltd. ECLI:EU:C:2019:535.

²⁶⁵ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2020, C-74/19, LE v. Transportes Aéreos Portugueses SA. ECLI:EU:C:2020:460.

²⁶⁶ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2022, C-308/21, KU a ďalší v. SATA International – Azores Airlines SA. ECLI:EU:C:2022:533.

²⁶⁷ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2024, C-411/23, D. S.A. v. P. S.A. ECLI:EU:C:2024:498.

²⁶⁸ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2024, C-405/23, Touristic Aviation Services Ltd v. Flightright GmbH. ECLI:EU:C:2024:408.

²⁶⁹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2025, C-399/24, AirHelp Germany GmbH v. Austrian Airlines AG. ECLI:EU:C:2025:791.

²⁷⁰ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2008, C-549/07, Friederike Wallentin-Hermann v. Alitalia – Linee Aeree Italiane SpA. ECLI:EU:C:2008:771.

²⁷¹ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2021, C-613/20, CS v. Eurowings GmbH. ECLI:EU:C:2021:820.

náhle úmrtie či chorobu člena posádky.²⁷² Pokiaľ ide o pojem potrebné opatrenia, prevádzkujúci letecký dopravca je povinný prijať všetky opatrenia spôsobilé zabrániť zrušeniu letu (resp. veľkému meškaniu), pokiaľ mu prijatie takýchto opatrení nespôsobí neprimerané straty vzhľadom na personálne a hospodárske kapacity jeho podniku v rozhodnom čase. Príkladom takéhoto opatrenia môže byť napríklad vytvorenie časovej rezervy na vzlet, aby tak let nemusel byť zrušený v prípade, že dôjde ku krátkodobej mimoriadnej okolnosti, akou je napr. dočasné uzavretie vzdušného priestoru.²⁷³

Záver

Účelom tohto príspevku bolo čitateľa uviesť do sveta európskej a medzinárodnoprávnej úpravy zodpovednosti leteckých dopravcov za škodu a omeškanie v medzinárodnej leteckej preprave. Na základe vyššie uvedeného možno preto podľa môjho názoru záverom konštatovať, že medzinárodné letecké právo súkromné si od prvých komerčných medzinárodných letov krátko po skončení prvej svetovej vojny prešlo dlhou a náročnou cestou. Súčasná právna úprava sa komplexne dotýka všetkých otázok, ktoré sú rozhodujúce pre posúdenie nárokov cestujúcich a odosielateľov nákladu v medzinárodnej leteckej preprave. Táto úprava sa pritom v európskom priestore zameriava nielen na kompenzáciu skutočných škôd, ktoré môžu týmto cestujúcim a odosielateľom vzniknúť, ale aj na kompenzáciu nemajetkovej ujmy, ktorá môže spočívať vo vážnom psychickom utrpení, ale aj v zdanlivo banálnom nepohodlí spôsobenom meškaním letu. Silne sa v nej pritom prejavuje tendencia EÚ chrániť cestujúcich ako spotrebiteľov, ktorá sa v rovnakej, ak nie v ešte väčšej miere prejavuje aj pri interpretácii tejto úpravy Súdny dvorom Európskej únie a jej následnom uplatňovaní. Z môjho pohľadu je pritom zrejme, že ani, na pomery iných regiónov nadštandardné, nároky, ktoré sú takto kladené na leteckých dopravcov im nezabraňujú čím ďalej tým viac dostupnejšie ponúkať svoje služby pasažierom. Uvedené preto považujem za jeden z významných výdobytkov európskej integrácie.

Zoznam zdrojov

1. BERNARD, N., (2021). Taking Air Passenger Rights Seriously: The Case Against the Exclusivity of the Montreal Convention. In: International Community Law Review, roč. 23.
2. BOKAREVA, O., (2022). The Meaning of “Accident” under the Montreal Convention in Light of cjeu Jurisprudence. In: Regulation of risk. s. 157-184. ISBN 978-90-04-51868-1.
3. Zákon, jímž se propůjčuje vnitrostátní účinnost Úmluvě o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě a jejímu Dodatkovému protokolu, Zbierka. č. 243/1933 Sb.

²⁷² Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ Z 2023, Spojené veci C-156/22 až C-158/22, TAP Portugal v. flightright GmbH a Myflyright GmbH. ECLI:EU:C:2023:393.

²⁷³ Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ Z 2011, C-294/10, Eglītis a Ratnieks v. Air Baltic Corporation. ECLI:EU:C:2011:303.

4. Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě. Zbierka. č. 15/1935 Sb.
5. Úmluva o mezinárodním civilním letectví, Zbierka. č. 147/1947 Sb.
6. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1966 Zb. o Protokole, kterým se mění Dohovor o zjednotení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, podpísaný ve Varšavě 12. října 1929. In: Zbierka zákonů.
7. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 27/1968 Zb. o Dohovore o zjednotení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě vykonávané inou osobou jako zmluvným dopravcem, doplňujícím Varšavský dohovor.
8. DE REMER, Dale a MC LEAN, Donald W., (1998). *Global Navigation for Pilots*. 2nd ed. Aviation Supplies & Academics, Inc. 370 s. ISBN 978-1560273127.
9. DEMPSEY, Paul Stephen, (2004). *International Air Cargo & Baggage Liability and the Tower of Babel*. In: *George Washington International Law Review*. Online. roč. 36, č. 2.
10. DEMPSEY, Paul Stephen, (2023). *Origins of the Montreal Convention 1999*. In: *The Montreal Convention*. ISBN 9781800889859.
11. HAKAKAS, A. *Air carrier liability for passenger injury or death occurring during international carriage by air: an overview of the montreal convention of 1999*. Online. In: American Bar Association. Dostupné na: <https://www.americanbar.org/content/dam/aba-cms-dotorg/products/inv/book/271303000/Chapter%201.pdf>.
12. INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (ICAO). *CONVENTION FOR THE UNIFICATION OF CERTAIN RULES FOR INTERNATIONAL CARRIAGE BY AIR DONE AT MONTREAL ON 28 MAY 1999*. Online. Dostupné na: https://www2023.icao.int/secretariat/legal/List%20of%20Parties/Mtl99_EN.pdf.
13. INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (ICAO). *Milestones in International Civil Aviation*. Online. Dostupné na: <https://www.icao.int/milestones-international-civil-aviation>.
14. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91.). Ú. v. EÚ L 046, s. 1 – 8.
15. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 z 13. mája 2002, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) 2027/97 o zodpovednosti leteckého dopravcu v prípade nehôd.). Ú. v. EÚ L 140, S. 2 – 5.
16. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie).). Ú. v. EÚ L 351, S. 1-32.
17. Rozhodnutie Rady č. 2001/539 z 5. apríla 2001 o uzavretí Európskym spoločenstvom dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (Montrealský dohovor). Ú. v. EÚ L 194, s. 38 – 38.

18. SEDLÁČEK, Pavel, (2018). MONTREALSKÁ ÚMLUVA Medzinárodná letecká preprava KOMENTÁŘ. Praha: 1. VOX a.s. ISBN 978-80-87480-62-5.
19. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 544/2003 Z. z. o prijatí Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu. In: Zbierka zákonov slovenskej republiky.
20. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2006, C-344/04, IATA a ELFAA v. Department of Transport. ECLI:EU:C:2006:10.
21. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2008, C-173/07, Emirates Airlines v. Schenkel. ECLI: EU:C:2008:756.
22. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2008, C-549/07, Friederike Wallentin-Hermann v. Alitalia – Linee Aeree Italiane SpA. ECLI:EU:C:2008:771.
23. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2009, Spojené veci C-402/07 a C-432/07, Sturgeon a ďalší v. Condor Flugdienst GmbH a Air France SA. ECLI:EU:C:2009:716.
24. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2009, C-204/08, Peter Rehder v. Air Baltic Corporation. ECLI:EU:C:2009:439.
25. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2010, C-63/09, Axel Walz v. Clickair SA. ECLI:EU:C:2010:251.
26. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2011, C-294/10, Eglītis a Ratnieks v. Air Baltic Corporation. ECLI:EU:C:2011:303.
27. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, Spojené veci C-581/10 a C-629/10, Emeka Nelson a ďalší v. Deutsche Lufthansa a Civil Aviation Authority. ECLI:EU:C:2012:657.
28. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, C-139/11, Joan Cuadrench Moré v. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV. ECLI:EU:C:2012:741.
29. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, C-22/11, Finnair Oyj v. Timy Lassooy. ECLI:EU:C:2012:604.
30. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2012, C-410/11, Pedro Espada Sánchez a ďalší v. Iberia Líneas Aéreas de España SA. ECLI:EU:C:2012:747.
31. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2013, C-11/11, Air France SA v. Folkerts. ECLI: EU:C:2013:106.
32. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2013, C-12/11, Denise McDonagh v. Ryanair Ltd. ECLI:EU:C:2013:43.
33. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2014, C-452/13, Germanwings GmbH v. Ronny Henning. ECLI:EU:C:2014:2141.
34. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2017, C-315/15, Pešková a Peška v. Travel Service, a.s. ECLI:EU:C:2017:342.
35. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2019, C-159/18, André Moens v. Ryanair Ltd. ECLI:EU:C:2019:535.
36. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2019, C-501/17, Germanwings GmbH v. Wolfgang Pauels. ECLI:EU:C:2019:288.
37. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2020, C-74/19, LE v. Transportes Aéreos Portugueses SA. ECLI:EU:C:2020:460.

38. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2021, C-613/20, CS v. Eurowings GmbH. ECLI:EU:C:2021:820.
39. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2022, C-111/21, BT v. Laudamotion GmbH. ECLI:EU:C:2022:808.
40. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2022, C-308/21, KU a ďalší v. SATA International – Azores Airlines SA. ECLI:EU:C:2022:533.
41. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2023, Spojené veci C-156/22 až C-158/22, TAP Portugal v. flightright GmbH a Myflyright GmbH. ECLI:EU:C:2023:393.
42. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2024, C-405/23, Touristic Aviation Services Ltd v. Flightright GmbH. ECLI:EU:C:2024:408.
43. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2024, C-411/23, D. S.A. v. P. S.A. ECLI:EU:C:2024:498.
44. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2024, C-774/22, JX v. FTI Touristik GmbH. ECLI:EU:C:2024:646.
45. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2025, C-218/24, Felicísima v. Iberia Líneas Aéreas de España SA Operadora Unipersona a IATA España SLU. ECLI:EU:C:2025:794.
46. Rozhodnutie Súdneho dvora EÚ z 2025, C-399/24, AirHelp Germany GmbH v. Austrian Airlines AG. ECLI:EU:C:2025:791.
47. ŠTEVČEK, M. et al., (2015). Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-597-8.
48. WRIGHT, O. & W. FLYING MACHINE. Číslo/označenie patentu US Patent No. 821,393.
49. WRIGHT, Orville, (1903). Telegram from Orville Wright in Kitty Hawk, North Carolina, to His Father Announcing Four Successful Flights. Online. Dátum publikovania: 1903-12-17. Dostupné na: <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library>.

Právna regulácia kozmických aktivít: Udržateľné využívanie kozmického priestoru a ochrana kozmického prostredia

Jakub Zavacký

Úvod

Právna regulácia kozmického priestoru je komplexnou a neustále sa vyvíjajúcou oblasťou medzinárodného práva, ktorá vznikla v reakcii na rýchly rozvoj kozmických technológií a nových výziev, ktoré vyplývajú z ich využívania. Hoci sa kozmické činnosti riadili primárne vnútroštátnymi predpismi, s rozvojom vesmírnych programov a ich komerčného využívania sa čoraz viac ukázala potreba medzinárodnej spolupráce a právnej regulácie. Tieto snahy vyústili do prijatia významných medzinárodných zmlúv a odporúčaní, ktoré dnes tvoria základ právneho rámca kozmických činností. Organizácia Spojených národov (OSN) zohráva v tejto oblasti zásadnú úlohu a jej Výbor pre mierové využívanie kozmického priestoru (COPUOS) je kľúčovým orgánom pri stanovovaní medzinárodných noriem pre správanie štátov v kozmickom priestore.

Cieľom tohto príspevku je poskytnúť prehľad o právnej regulácii kozmického priestoru, analyzovať historický vývoj medzinárodných právnych predpisov, ktoré riadia kozmické činnosti, a vyhodnotiť aktuálnu situáciu v oblasti udržateľného využívania kozmického priestoru. Osobitnú pozornosť venujeme aj úlohe Európskej únie v tejto oblasti, jej vesmírnym programom a legislatívnym iniciatívam, ktoré formujú kozmické právo na kontinentálnej úrovni. V tomto príspevku sa budeme takisto venovať právnej regulácii kozmických aktivít v kontexte Slovenskej republiky, s dôrazom na udržateľné využívanie kozmického priestoru a ochranu kozmického priestoru. Príspevok tiež prináša ucelený pohľad na analýzu otázky dlhodobej udržateľnosti kozmického priestoru, ako aj odporúčania a opatrenia, ktoré by mali byť prijaté na zabezpečenie zodpovedného a mierového využívania kozmického priestoru v súčasnosti i budúcnosti. Vymedzený cieľ príspevku sa pokúsime dosiahnuť pomocou metódy historickej analýzy, syntézy, ale aj pomocou indukcie, a sčasti dedukcie.

1. Exkurz problematikou právnej regulácie v kozmickom priestore

Podľa doktrínálnej definície je kozmické právo oblasť medzinárodného práva, ktorá sa venuje regulácii kozmických aktivít štátov. Nachádzame ho v rôznych medzinárodných zmluvách. Organizácia Spojených národov zohráva od začiatku vesmírnej éry ústrednú úlohu v oblasti medzinárodnej spolupráce pri kozmických aktivitách. Výbor pre mierové využívanie kozmického priestoru (COPUOS) vznikol ako výsledok Valného zhromaždenia OSN, ktoré vo svojej rezolúcii č. 1348 z 13. decembra 1958 zdôraznilo význam využívania kozmického priestoru na mierové účely a potrebu podpory medzinárodnej spolupráce pri vykonávaní kozmických činností. V tejto kapitole načrtujeme historický vývoj právnej úpravy kozmických aktivít, hlavné medzinárodné

dokumenty a dohody, prístup Európskej únie, ako aj ustanovenia Valného zhromaždenia OSN pre udržateľné využívanie kozmického priestoru.

1.1 Medzinárodnoprávna regulácia kozmických činností OSN

Výbor pre mierové využívanie kozmického priestoru bol zriadený Valným zhromaždením OSN v roku 1959 s cieľom riadiť prieskum a využívanie kozmického priestoru v prospech celého ľudstva: pre mier, bezpečnosť a rozvoj. Výbor bol poverený prehodnocovaním medzinárodnej spolupráce v oblasti mierového využívania kozmického priestoru, skúmaním kozmických aktivít, ktoré by mohla vykonávať Organizácia Spojených národov, podporou programov vesmírneho výskumu a štúdiom právnych problémov vyplývajúcich z prieskumu kozmického priestoru. Výbor zohral kľúčovú úlohu pri prijatí medzinárodných zmlúv. Medzinárodná spolupráca v oblasti prieskumu kozmického priestoru a využívania kozmických technológií na dosiahnutie globálnych cieľov rozvoja sa každoročne diskutuje vo Výbore. Vzhľadom na rýchly pokrok vo kozmických technológiách sa agenda týkajúca sa kozmického priestoru neustále vyvíja. Výbor preto poskytuje jedinečnú globálnu platformu na sledovanie a diskusiu o týchto zmenách. Výbor má dva podriadené orgány: Vedecko-technický podvýbor a Právny podvýbor. Oba boli zriadené v roku 1961. Výbor podáva správy štvrtému výboru Valného zhromaždenia, ktorý každoročne prijíma rezolúciu o medzinárodnej spolupráci v mierovom využívaní kozmického priestoru.

Prvým dokumentom OSN, ktorý obsahoval odporúčania adresované štátom, týkajúce sa činností v kozme, bola rezolúcia OSN A/RES/1721(XVI), ktorá bola jednomyselne prijatá Valným zhromaždením 20. decembra 1961. Uznávajúc spoločný záujem ľudstva o ďalšie mierové dobývanie kozmu, o nadväzovanie medzinárodnej spolupráce v tejto oblasti a o jeho zameranie na blaho celého ľudstva, Valné zhromaždenie prijalo odporúčanie, aby sa štáty vo svojej činnosti pri výskume a využívaní kozmu riadili zásadami medzinárodného práva, vrátane Charty OSN. Dôležitý význam týchto téz spočíval predovšetkým v tom, že potvrdili základný princíp, podľa ktorého štáty sú povinné riadiť sa medzinárodným právom v každej svojej činnosti a v každom prostredí, vrátane kozmického priestoru. Len dva roky po tom, ako začal pracovať Výbor OSN pre kozmický priestor, Valné zhromaždenie OSN dostalo jeho prvé predloženie deklarácie na schválenie. V dôsledku intenzívnych rokovaní vo Výbore a jeho právnom podvýbore bola pripravená a Valnému zhromaždeniu predložená na schválenie Deklarácia právnych zásad, usmerňujúcich činnosť štátov pri výskume a využívaní kozmického priestoru. Deklarácia bola jednomyselne prijatá Valným zhromaždením OSN 13. decembra 1963 a zohrala veľmi dôležitú úlohu pri vzniku medzinárodného kozmického práva.²⁷⁴ Rezolúciou Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov z 19.

²⁷⁴MRÁZ, S., (2012). 45. výročie Zmluvy o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní kozmického priestoru, vrátane Mesiaca a iných nebeských telesách. In: Medzinárodné vzťahy : vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, kultúrne a právne vzťahy. Online. roč. 10, č. 2, s. 119-130. Dostupné na: [chrome extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2012/2/mv_2012_2_119-130_mrAZ_p.pdf](https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2012/2/mv_2012_2_119-130_mrAZ_p.pdf). [citované 2025-10-21].

decembra 1966 bola prijatá Zmluva o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní kozmického priestoru vrátane Mesiaca a iných nebeských telies. Ustanovenia tejto zmluvy sa vzťahujú na všetky činnosti vykonávané zmluvnými štátmi samostatne alebo spoločne s inými štátmi, vrátane činností v rámci medzinárodných vládnych organizácií, pričom otázky vzniknuté pri takýchto činnostiach riešia štáty buď priamo s medzinárodnou organizáciou, alebo s jej členskými štátmi, ktoré sú zároveň zmluvnými stranami tejto zmluvy.

Počas rokov zvažoval rôzne aspekty dlhodobej udržateľnosti kozmických činností. Na základe predchádzajúcich snáh začal v roku 2010 Vedecko-technický podvýbor zahrňovať do svojej agendy tému dlhodobej udržateľnosti vonkajšieho kozmického priestoru. Bola zriadená pracovná skupina pre dlhodobú udržateľnosť kozmických činností, ktorej cieľmi bolo identifikovať oblasti záujmu týkajúce sa dlhodobej udržateľnosti kozmických činností, navrhnúť opatrenia na zvýšenie udržateľnosti a vypracovať dobrovoľné odporúčania na zníženie rizík ohrozujúcich dlhodobú udržateľnosť. Pracovná skupina a jej odborné skupiny sa zaoberali tematickými oblasťami, ako je udržateľné využívanie kozmického priestoru podporujúce udržateľný rozvoj na Zemi; vesmírny odpad, kozmické operácie a nástroje podporujúce spoluprácu pri monitorovaní vesmírnej situácie; vesmírna meteorológia, a regulačné režimy a usmernenia pre aktérov v oblasti kozmického priestoru. V júni 2016 Výbor schválil prvý súbor odporúčaní pre dlhodobú udržateľnosť kozmických aktivít. V roku 2018 sa dosiahol konsenzus o preambule a deviatich ďalších odporúčaní, hoci pracovná skupina nedokázala schváliť svoju záverečnú správu.²⁷⁵

Dňa 26. októbra 2018 bola prijatá Valným zhromaždením Rezolúcia OSN (A/RES/73/6), pri príležitosti 50. výročia prvej Konferencie OSN o prieskume a mierovom využívaní kozmického priestoru. Zhromaždenie v roku 2018 označilo za významný krok k vypracovaniu budúcej agendy „Space2030“ a implementačného plánu, ktoré sú súčasťou širšej stratégie na posilnenie prínosu kozmických aktivít k dosiahnutiu globálnych cieľov trvalo udržateľného rozvoja. Výbor bol vyzvaný, aby na základe týchto výsledkov pokračoval vo vývoji agendy a plánu implementácie a predložil ich Valnému zhromaždeniu na zváženie. Zároveň je uznaný význam globálneho partnerstva a spolupráce medzi členskými štátmi, organizáciami, priemyslom a súkromným sektorom pri realizácii tejto agendy. Všetky členské štáty sú povzbudzované, aby aktívne podporovali medzinárodnú spoluprácu v mierovom využívaní kozmického priestoru, riešili globálne výzvy a zabezpečili dlhodobú udržateľnosť kozmických činností, pričom sa zohľadňujú potreby rozvojových krajín. Výzva platí tiež na rozvíjanie bilaterálnej, multilaterálnej, regionálnej a širšej medzinárodnej spolupráce, vrátane budovania kapacít a zdieľania infraštruktúry, s cieľom zvýšiť účasť nových kozmických národov a pomôcť

²⁷⁵ UNITED NATIONS, (2016). Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Online. Dostupné na: [chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v16/039/11/pdf/v1603911.pdf](https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v16/039/11/pdf/v1603911.pdf). [citované 2025-10-21].

pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja. Dôležitá je aj podpora koordinovaných krokov, aby kozmická veda, technológie a ich aplikácie slúžili trvalo udržateľnému rozvoju a zlepšeniu kvality života obyvateľstva.

V júni 2019 boli prijaté Odporúčania pre dlhodobú udržateľnosť kozmických aktivít Výborom pre mierové využívanie kozmického priestoru. Tieto odporúčania poskytujú usmernenie týkajúce sa politického a regulačného rámca pre kozmické činnosti; bezpečnosti kozmických operácií, medzinárodnej spolupráce, budovania kapacít a zvyšovania povedomia, a vedeckého a technického výskumu a vývoja. Výbor vyzýva štáty a medzinárodné medzivládne organizácie, aby dobrovoľne prijímali opatrenia na zabezpečenie čo najväčšieho možného a praktického uplatnenia týchto odporúčaní. Výbor by mal tiež slúžiť ako hlavné fórum pre pokračujúci inštitucionalizovaný dialóg o otázkach súvisiacich s implementáciou a prehodnocovaním odporúčaní. Na svojom 62. zasadnutí v roku 2019 Výbor tiež rozhodol zriadiť novú pracovnú skupinu na túto tému v rámci Vedecko-technického podvýboru.²⁷⁶

Iniciatíva LTS (Long-Term Sustainability) v rámci **Výboru OSN pre mierové využívanie kozmického priestoru (UNCOPUOS)** vznikla ako reakcia na narastajúce výzvy spojené s intenzívnym využívaním kozmického priestoru. V roku 2021 prijal Výbor COPUOS **21 dobrovoľných, právne nezáväzných odporúčaní pre dlhodobú udržateľnosť kozmických činností** (tzv. **LTS Guidelines**), ktoré predstavujú ucelený a medzinárodne dohodnutý rámec správania sa štátov pri kozmických činnostiach. Hoci odporúčania nepredstavujú technologické maximum toho, čo by bolo možné urobiť pre ochranu kozmického priestoru, usmerňujú minimálny základný štandard zodpovedného správania sa v tomto priestore a slúžia ako základ pre ďalší rozvoj noriem a spolupráce. Tieto odporúčania sú dobrovoľné a nie sú právne záväzné podľa medzinárodného práva. Existujúce zmluvy a zásady Organizácie Spojených národov o využívaní kozmického priestoru poskytujú základný právny rámec pre tieto odporúčania. Skutočnosť, že nie sú právne záväzné, však neznamená, že nemajú právny význam – štáty, ktoré nesú medzinárodnú zodpovednosť za kozmické aktivity osôb a subjektov pod ich jurisdikciou, sa môžu rozhodnúť začleniť jednotlivé prvky týchto odporúčaní do svojho vnútroštátneho právneho poriadku ako súčasť povoľovania a priebežného dohľadu nad kozmickými aktivitami, podobne ako to bolo v prípade odporúčaní COPUOS o zmierňovaní tvorby kozmického odpadu.²⁷⁷ Týmto krokom sa začal nový proces, ktorý má za cieľ zabezpečiť, aby bol kozmický priestor aj naďalej dostupný, bezpečný a udržateľný pre súčasné aj budúce generácie.

²⁷⁶ UNITED NATIONS, (2019). Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Online. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/3824351?ln=en&v=pdf>. [citované 2025-10-21].

²⁷⁷ MARTINEZ, P. The UN COPUOS Guidelines for the Long-term Sustainability of Outer Space Activities, Article 4. In: Journal of Space Safety Engineering. Online. Volume 8, Issue 1. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2468896721000094>. [citované 2025-10-21].

Výbor a jeho podvýbory spolu s Úradom pre záležitosti kozmického priestoru sú považované za jedinečné platformy pre medzinárodnú spoluprácu, rozvoj kozmického práva a podporu dialógu medzi rôznymi kozmickými národmi, pričom sa zdôrazňuje potreba posilniť ich úlohy a činnosti v súlade s meniacimi sa potrebami. Je tiež nevyhnutné naďalej koordinovať úsilie o posilnenie implementácie medzinárodných kozmických zmlúv a princípov a podporovať ich univerzálnosť. Koordinácia medzi Výborom a jeho podvýbormi by mala byť posilnená s cieľom komplexne riešiť vedecké, technické, právne a politické aspekty využívania kozmického priestoru ako hnacej sily globálneho trvalo udržateľného rozvoja. Generálny tajomník je vyzvaný, aby zabezpečil dostatočné zdroje pre Úrad pre záležitosti kozmického priestoru, aby mohol plne vykonávať svoj mandát vrátane budovania kapacít v oblasti kozmickej vedy, technológií, práva a politiky. Nakoniec sa vyzývajú členské štáty a ďalší darcovia, aby poskytovali dobrovoľné mimorozpočtové zdroje na podporu týchto činností.

1.2. Právna úprava z pera Európskej únie

Právna úprava regulácie kozmických činností je nielen z pohľadu medzinárodného práva, ale aj v kontexte záväzkov a možností pre Slovenskú republiku ako členský štát Európskej únie. Keďže Slovensko je súčasťou integračného celku, v ktorom sa čoraz viac rozvíja spoločná vesmírna politika a spolupráca v rámci Európskej vesmírnej agentúry a iných inštitúcií EÚ, je dôležité analyzovať, ako sa táto problematika rieši Únia na svojej úrovni. Vesmírny program EÚ je prvým integrovaným vesmírnym programom, ktorý Európska únia vytvorila na podporu svojej politiky v oblasti kozmického priestoru, riešenie spoločenských výziev, ako sú zmena klímy a technologické inovácie, podporu vnútorného trhu EÚ a ďalšie. Európsky vesmírny program vykonáva kozmické činnosti v oblasti pozorovania Zeme, satelitnej navigácie, konektivity, vesmírneho výskumu a inovácií. Podnecuje a podporuje inovácie a konkurencieschopnosť prostredníctvom investícií do kritických infraštruktúr a prelomových technológií. Generálne riaditeľstvo pre obranný priemysel a kozmický priestor zohráva kľúčovú úlohu pri rozvoji a presadzovaní regulačných rámcov, ktorými sa riadia kozmické činnosti v rámci Európskej únie. Vykonáva Vesmírny program Únie a zároveň posudzuje súčasné trendy, identifikuje vznikajúce výzvy a zabezpečuje, aby ciele Vesmírneho programu boli v súlade s prioritami EÚ, ako sú inovácie, hospodársky rast a bezpečnosť.²⁷⁸ Únia od 90. rokov minulého storočia zvyšuje svoje investície do kozmického sektora. Dokonca ešte pred nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy s novým článkom 189 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorým sa položili základy jej činnosti v tejto oblasti, Únia úspešne rozvíjala programy EGNOS a Galileo, teda európske programy satelitnej navigácie. Oba

²⁷⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/696 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Vesmírny program Únie a Agentúra Európskej únie pre vesmírny program a ktorým sa zrušujú nariadenia (EÚ) č. 912/2010, (EÚ) č. 1285/2013 a (EÚ) č. 377/2014 a rozhodnutie č. 541/2014/EÚ. Ú. v. EÚ L 170, 12.5.2021, s. 69 – 148.

tieto programy naďalej prebiehajú , pričom Galileo sa v súčasnosti považuje za kľúčový systém Únie.

V roku 2014 bol k prvým dvom programom doplnený program Copernicus pre pozorovanie Zeme, ktorý vychádza z programu GMES. Nedávno začala Únia uskutočňovať činnosti v medziach rámca pre dohľad nad kozmickým priestorom a sledovanie tohto priestoru (Space Surveillance and Tracking Support). Komisia vo svojom oznámení z 26. októbra 2016 s názvom „Stratégia pre Európu v oblasti kozmického priestoru“ stanovila novú vesmírnu stratégiu pre Európu, ktorá sa zameriava na štyri strategické ciele: maximalizácia prínosov kozmického priestoru pre spoločnosť a hospodárstvo EÚ, podpora rozvoja konkurencieschopného a inovačného európskeho kozmického sektora, posilnenie strategickej autonómie Európy, pokiaľ ide o prístup k kozmickému priestoru a jeho využívanie v bezpečnom a chránenom prostredí, a posilnenie úlohy Európy ako globálneho aktéra, ako aj podpora medzinárodnej spolupráce. Stratégia pre Európu v oblasti kozmického priestoru bola prijatá vzhľadom na veľký význam kozmického sektora pre Úniu a na potrebu, aby sa európsky kozmický sektor prispôbil meniacemu sa globálnemu prostrediu. Môže to zohrávať kľúčovú úlohu pri účinnom riešení nových výziev, ako je zmena klímy, udržateľný rozvoj, kontrola hraníc, námorný dozor a bezpečnosť občanov Únie. Nové priority Únie vedú k novým spôsobom rozvoja tohto programu.

Kľúčovým legislatívnym aktom v EÚ je Nariadenie EÚ č. 2021/696, ktorým sa zriaďuje vesmírny program Európskej únie na roky 2021 – 2027 a Agentúra Európskej únie pre vesmírny program. Cieľom programu je zachovať poprednú pozíciu EÚ v oblasti kozmického priestoru, zabezpečiť, aby EÚ zostala konkurencieschopnou v novom vesmírnom hospodárstve, a riešiť niektoré z najnaliehavejších výziev dneška, ako sú zmena klímy a stimulácia technologickej inovácie. Legislatívny návrh predložený komisiou 6. júna 2018 spája všetky činnosti EÚ do jedného programu a poskytuje ucelený rámec pre investície. Zvýšením efektívnosti pomôže zaviesť nové vesmírne služby, z ktorých budú mať prospech občania EÚ. Rada a Európsky parlament dosiahli 16. decembra 2020 predbežnú politickú dohodu o nariadení, ktorým sa stanovuje Vesmírny program Únie na roky 2021 – 2027.²⁷⁹ Najnovšou legislatívnou iniciatívou Európskej komisie je Akt EÚ o vesmíre, ktorým sa zavádza rámec pre kozmické činnosti v celej Únii. V súčasnom geopolitickom kontexte rastúcej mocenskej konkurencie a zintenzívnenia hrozieb prijíma EÚ opatrenia na ochranu svojich kozmických prostriedkov, obranu svojich záujmov, odrádzanie od nepriateľských činností vo vesmíre a posilnenie svojej strategickej pozície a autonómie. Cieľom návrhu, ktorý bol predložený 25. júna 2025, je zaistiť bezpečnosť, odolnosť a environmentálnu udržateľnosť a zároveň posilniť konkurencieschopnosť vesmírneho sektora EÚ. Táto vízia predstavuje zmenu paradigmy v tom, ako Európa pristupuje k politike v oblasti kozmického priestoru. Po prvýkrát sa

²⁷⁹ VESMÍRNY PROGRAM ÚNIE, (2021). Online. Dostupné na: <https://eraportal.sk/eraportal/ine-europske-programy/european-space-programme/>. [citované 2025-10-21]

európske kozmické hospodárstvo rieši ako komplexný systém, ktorý zahŕňa nielen priemyselnú základňu, ale aj orbitálne a mimoorbitálne rozmery vrátane vznikajúcich oblastí, ako je ťažba vo vesmíre a využívanie kozmických zdrojov. O legislatívnom návrhu budú v rámci riadneho legislatívneho postupu rokovať Európsky parlament a Rada.²⁸⁰

2. Udržateľnosť kozmického priestoru – Quo vadis?

Pojem trvalo udržateľný rozvoj bol najvýznamnejšie definovaný v správe Organizácie Spojených národov „*Naša spoločná budúcnosť*“ z roku 1987, od jej hlavnej autorky, nórskej političky Gro Harlem Brundtlandovej. Táto správa definuje trvalo udržateľný rozvoj ako „rozvoj, ktorý naplňa potreby súčasnosti bez toho, aby ohrozil schopnosť budúcich generácií naplňať svoje vlastné potreby.“²⁸¹

Téma udržateľnosti kozmického priestoru sa vzťahuje na zodpovedné, bezpečné, odolné a mierové využívanie kozmického priestoru s cieľom zabezpečiť dlhodobú životaschopnosť kozmických aktivít. **Vlády a medzivládne organizácie zohrávajú kľúčovú úlohu v oblasti vedenia aktivít zameraných na vesmírnu udržateľnosť a snahy priemyslu sú vo veľkej miere závislé od ich podpory a spolupráce na dosiahnutí celkového úspechu. Kozmický priestor je často skrytým prvkom každodenného života. Bez toho, aby si to ľudia uvedomovali, môžu denne využívať až 100 satelitov. V kontexte udržateľnosti by navyše vedecké porozumenie a monitorovanie klimatických zmien boli bez pozorovaní Zeme z kozmického priestoru značne obmedzené. Vesmírny sektor je vo všeobecnosti vnímaný ako kľúčový prispievateľ k zvýšeniu povedomia o klimatických zmenách. To však nie je celý obraz. Naša schopnosť udržateľne využívať kozmický priestor v dlhodobom horizonte nie je zaručená. Počet aktérov v kozmickom priestore sa za posledných 20 rokov výrazne zvýšil. 10 krajín získalo schopnosť uskutočňovať kozmické štarty, viac než 55 krajín a regionálnych vládnych organizácií prevádzkuje satelity na obežnej dráhe Zeme a rastúci počet súkromných spoločností prevádzkuje komerčné satelitné systémy – a to hlavne na geostacionárnej obežnej dráhe, ktorá je určená najmä na telekomunikačné účely, tak aj na nízkej obežnej dráhe Zeme na telekomunikáciu a pozorovanie Zeme.**²⁸²

²⁸⁰ VÍZIA PRE EURÓPSKE VESMÍRNE HOSPODÁRSTVO, (2025). Online. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/vision-european-space-economy_en?prefLang=sk&etrans=sk. [citované 2025-10-21]

²⁸¹ HOERBER, T., (2025). Sustainability theory building through European space policy – the analysis of sustainable development in the European space sector leading to the concept of political sustainability, Article 1. In: Space Policy. Online. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0265964625000451>. [citované 2025-10-21]

²⁸² BRACHET, G., (2012). The origins of the “Long-term Sustainability of Outer Space Activities” initiative at UN COPUOS, Article 1. In: Space Policy. Online. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026596461200063X?via%3Dihub>. [citované 2025-10-21].

2.1. Odporúčania pre udržateľný rozvoj pod hlavičkou OSN

Vychádzajú zo základných odporúčaní Výboru OSN pre mierové využívanie kozmického priestoru (UNCOPUOS) z rokov 2018/2019 o dlhodobej udržateľnosti kozmických aktivít. Osobitne nadväzujú na definíciu týchto aktivít ako „schopnosti vykonávať kozmické činnosti neobmedzene v budúcnosti spôsobom, ktorý napĺňa ciele spravodlivého prístupu k výhodám prieskumu a využívania kozmického priestoru na mierové účely, aby sa uspokojili potreby súčasných generácií pri zachovaní vesmírneho prostredia pre budúce generácie“.²⁸³ Odporúčania vesmírnej udržateľnosti však idú nad rámec tejto definície a snažia sa tiež reagovať na obavy uvedené v odporúčaní A.2, týchto odporúčaní UNCOPUOS. Ide konkrétne o vplyvy ľudskej činnosti na Zem, ako aj na kozmické prostredie a o riziká pre ľudí, majetok, verejné zdravie a životné prostredie spojené so štartom, činnosťou na obežnej dráhe a opätovným vstupom kozmických objektov.

2.2 Politika EÚ s dôrazom na udržateľnosť

Európsky úrad pre sledovanie a monitorovanie kozmického priestoru (EU SST) podpísal Deklaráciu Net Zero Space, čím sa pripojil k medzinárodnej skupine verejných a súkromných organizácií, ktoré sa zaväzujú podporovať udržateľné kozmické činnosti a chrániť orbitálne prostredie Zeme. Táto iniciatíva bola predstavená na Parížskom mierovom fóre 2021, kde sa EU SST zúčastnil a prezentoval svoj aktívny príspevok k zabezpečeniu udržateľného využívania kozmického priestoru. Rastúci počet ľudsky vytvorených kozmických objektov sa stal vážnou hrozbou pre bezpečnosť a udržateľnosť. V tomto kontexte EÚ ešte v roku 2014 založila rámec pre podporu sledovania a monitorovania kozmického priestoru (Framework for Space Surveillance and Tracking Support). Sedem členských štátov EÚ (Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko a Španielsko) v spolupráci s Európskym satelitným centrom prepojilo svoje kapacity v oblasti senzorov, spracovania dát a poskytovania služieb, aby poskytovali bezplatné operačné služby – predchádzanie kolíziám, analýzu návratu na Zem a analýzu fragmentácie – vlastníkom a prevádzkovateľom kozmických aktív, civilným ochranným orgánom a ďalším európskym subjektom. EU SST podporuje implementáciu odporúčaní OSN pre dlhodobú udržateľnosť kozmických aktivít tým, že podporuje medzinárodnú spoluprácu na zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti kozmických aktivít a zapája verejný, súkromný a akademický sektor, najmä prostredníctvom výskumu a vývoja. Predpokladá sa, že v rámci nového nariadenia EÚ o vesmíre, budú jej služby prístupné aj medzinárodným organizáciám, ako aj krajinám a subjektom mimo EÚ, čím sa podporí širšie spektrum používateľov pri vykonávaní

²⁸³ UNITED NATIONS, (2021). Guidelines for the Long-term Sustainability of Outer Space Activities. Online. Dostupné na: <https://docs.un.org/en/A/AC.105/C.1/L.366>. [citované 2025-10-21].

bezpečných a udržateľných kozmických aktivít.²⁸⁴ Pokiaľ ide o udržateľnosť a environmentálnu zodpovednosť, je nevyhnutné uprednostniť udržateľné prístupy vo vesmíre. Zvyšovanie udržateľnosti kozmického priestoru a efektívne riadenie vesmírneho odpadu sú kľúčové na to, aby kozmický priestor zostal bezpečný a prístupný pre všetkých používateľov. Jednou z hlavných otázok týkajúcich sa strategickej autonómie EÚ vo vesmíre je, ako ju plne dosiahnuť a udržať – či už prostredníctvom rozvoja vlastných kapacít, alebo v spolupráci s inými krajinami a medzinárodnými organizáciami. Podpora rastu vesmírneho priemyslu v EÚ by nepochybne posilnila konkurencieschopnosť Únie v komerčnom vesmírnom sektore a zároveň zabezpečila jej technologickú suverenitu.

Dňa 25. júna 2025 Komisia zverejnila návrh Nariadenia o bezpečnosti, odolnosti a udržateľnosti kozmických aktivít v Európskej únii („vesmírny zákon EÚ“). Väčšina členských štátov už prijala alebo zvažuje prijatie tejto legislatívy. Význam tohto nariadenia bol zdôraznený v správe Maria Draghiho o budúcnosti Európskej konkurencieschopnosti, ktorá objasnila úlohu kozmických systémov a služieb pri podpore suverenity a hospodárstva EÚ.²⁸⁵ Článok 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je právnym základom navrhovaného nariadenia. Cieľom je vytvoriť jednotný trh pre kozmické činnosti založený na spoločných pravidlách bezpečnosti, udržateľnosti a odolnosti, ktoré by sa mali v zásade vzťahovať na každý subjekt poskytujúci kozmické služby v EÚ.²⁸⁶

Záver

„Európa si musí vybrať medzi rozpadom, paralýzou a integráciou.“ – Mario Draghi

Na záver možno konštatovať, že problematika trvalo udržateľného rozvoja je zakotvená v kľúčových medzinárodných a európskych dokumentoch. Pojem trvalo udržateľného rozvoja bol najvýznamnejšie definovaný v správe Organizácie Spojených národov „Naša spoločná budúcnosť“ z roku 1987, ktorú pripravila nórska politička Gro Harlem Brundtlandová. Ďalej vychádzajú odporúčania pre udržateľný rozvoj z odporúčaní Výboru OSN pre mierové využívanie kozmického priestoru (UNCOPUOS) z

²⁸⁴ EU SST, (2021). EU SST joins Net Zero Space initiative calling for protection of Earth's orbital environment. Online. Dostupné na: <https://www.eusst.eu/newsroom/news/eu-sst-joins-net-zero-space-initiative-calling-protection-earths-orbital-environment>. [citované 2025-10-21].

²⁸⁵ DRAGHI, M., (2025). A competitiveness strategy for Europe (Part A). Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf. [citované 2025-10-21].

²⁸⁶ EVROUX, C.T., (2025). EU space act. Online. s. 1. Dostupné na: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775922/EPRS_BRI\(2025\)775922_EN.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775922/EPRS_BRI(2025)775922_EN.pdf). [citované 2025-10-21].

rokov 2018/2019, ktoré sa zameriavajú na dlhodobú udržateľnosť kozmických aktivít a spravodlivý prístup k výhodám kozmického prieskumu.

Na úrovni Európskej únie je udržateľnosť kozmického priestoru podporovaná iniciatívou Deklarácie Net Zero Space, ktorú podpísal Európsky úrad pre sledovanie a monitorovanie kozmického priestoru (EU SST), ako aj rámcom pre sledovanie a monitorovanie kozmického priestoru (Framework for Space Surveillance and Tracking Support) z roku 2014, ktorý umožňuje členským štátom poskytovať služby predchádzania kolíziám a analýzy vesmírnych objektov. Posledným významným krokom je návrh Nariadenia o bezpečnosti, odolnosti a udržateľnosti kozmických aktivít v EÚ („vesmírny zákon EÚ“) z 25. júna 2025, ktorého význam bol podčiarknutý aj v správe Maria Draghiho o budúcnosti Európskej konkurencieschopnosti, ktorá zdôraznila úlohu kozmických systémov a služieb pri podpore suverenity a hospodárskeho rozvoja Únie. Celý tento rámec dokumentov podčiarkuje, že dlhodobá udržateľnosť kozmických aktivít vyžaduje koordinovanú medzinárodnú spoluprácu, jasné pravidlá, technologickú suverenu a environmentálnu zodpovednosť, aby bol kozmický priestor bezpečný, dostupný a spravodlivý pre súčasné i budúce generácie.

Zoznam zdrojov

1. BRACHET, G., (2012). The origins of the “Long-term Sustainability of Outer Space Activities” initiative at UN COPUOS, Article 1. In: Space Policy. Online. roč. 28, č. 3,. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026596461200063X?via%3Dihub>. [citované 2025-10-21].
2. DRAGHI, M., (2025). A competitiveness strategy for Europe (Part A). Online. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf. [citované 2025-10-21].
3. EVROUX, C.T., (2025). EU space act. Online. s. 1. Dostupné na: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775922/EPRS_BRI\(2025\)775922_EN.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775922/EPRS_BRI(2025)775922_EN.pdf). [citované 2025-10-21].
4. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/696 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Vesmírny program Únie a Agentúra Európskej únie pre vesmírny program a ktorým sa zrušujú nariadenia (EÚ) č. 912/2010, (EÚ) č. 1285/2013 a (EÚ) č. 377/2014 a rozhodnutie č. 541/2014/EÚ. Ú. v. EÚ L 170, 12.5.2021, s. 69 – 148.
5. EU SST, (2021). EU SST joins Net Zero Space initiative calling for protection of Earth’s orbital environment. Online. Dostupné na: <https://www.eusst.eu/newsroom/news/eu-sst-joins-net-zero-space-initiative-calling-protection-earths-orbital-environment>. [citované 2025-10-21].

6. HOERBER, T., (2025). Sustainability theory building through European space policy – the analysis of sustainable development in the European space sector leading to the concept of political sustainability, Article 1. In: Space Policy. Online. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0265964625000451>. [citované 2025-10-21].
7. MARTINEZ, P., (2021). The UN COPUOS Guidelines for the Long-term Sustainability of Outer Space Activities, Article 4. In: Journal of Space Safety Engineering. Online. roč. 8, č. 1. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2468896721000094>. [citované 2025-10-21].
8. MRÁZ, S., (2012). 45. výročie Zmluvy o zásadách činnosti štátov pri výskume a využívaní kozmického priestoru, vrátane Mesiaca a iných nebeských telesách. In: Medzinárodné vzťahy : vedecký časopis pre medzinárodné politické, ekonomické, kultúrne a právne vzťahy. Online. roč. 10, č. 2, s. 119-130. Dostupné na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2012/2/mv_2012_2_119-130_mraz_p.pdf. [citované 2025-10-21].
9. UNITED NATIONS, (2016). Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Online. Dostupné na: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://documents.un.org/doc/undoc/gen/v16/039/11/pdf/v1603911.pdf>. [citované 2025-10-21].
10. UNITED NATIONS, (2019). Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Online. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/3824351?ln=en&v=pdf>. [citované 2025-10-21].
11. UNITED NATIONS, (2021). Guidelines for the Long-term Sustainability of Outer Space Activities. Online. Dostupné na: <https://docs.un.org/en/A/AC.105/C.1/L.366>. [citované 2025-10-21].
12. VESMÍRNY PROGRAM ÚNIE, (2021). Online. Dostupné na: <https://eraportal.sk/eraportal/ine-europske-programy/european-space-programme/>. [citované 2025-10-21].
13. VÍZIA PRE EURÓPSKE VESMÍRNE HOSPODÁRSTVO, (2025). Online. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/vision-european-space-economy_en?prefLang=sk&etrans=sk. [citované 2025-10-21].

Nenávistné komentáre v online priestore: dala im EÚ „stopku“ prostredníctvom Aktu o digitálnych službách (Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065)?

Bc. David Guman

Úvod

Internet a sociálne sú v súčasnej dobe fenoménom, keďže je pomerne náročné nájsť človeka, ktorý v súčasnosti nedisponuje žiadnou zo sociálnych sietí a vedie život výlučne v off-line svete. Nie je to však záležitosť týkajúca sa mladej generácie, ale súčasťou komunity na sociálnych sieťach sú aj naše mamy, otcovia, staré mamy a starí otcovia. Sociálne siete vznikli ako skvelý prostriedok, ktorý spájal rodinných príslušníkov a priateľov, ktorí sa z rôznych dôvodov rozprchli naprieč svetom. Časom sa však zo sociálnych sietí vytvoril priestor neobmedzených možností. Neobmedzená sloboda prejavu, ktorú nám priniesol digitálny svet, sa stala ornou pôdou pre šírenie aj nenávistných prejavov na internete. To v niektorých prípadoch mohlo vyústiť aj do nenávisti či násilia v reálnom svete, či už vo forme fyzického násilia či verbálnej šikany. Problém šírenia nenávisti na internete sa stal natoľko závažným, že bolo potrebné na to legislatívne reagovať, či už na vnútroštátnej úrovni, ale aj na medzinárodnej úrovni. Dňa 1. 8. 2022 nadobudol účinnosť zákon o mediálnych službách²⁸⁷, ktorý zavádza unikátny mechanizmus zameraný na zamedzenie šírenia nelegálneho obsahu na online platformách.²⁸⁸

Na úrovni Európskej únie bolo o niečo neskôr v tom období prijaté Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 (ďalej aj ako „DSA“ alebo „Akt o digitálnych službách“), ktoré malo prispieť ku komplexnej úprave práv a povinností v súvislosti s poskytovaním služieb v digitálnom priestore. Aj na základe toho môžeme konštatovať, že zákonodarcovia naprieč viacerými krajinami cítili potrebu mať reguláciu v tejto oblasti. Podľa Eurostatu, v roku 2023 bol realizovaný prieskum týkajúci sa vnímania prítomnosti nenávistných prejavov na internete. Z výsledku štatistiky vyplýva, že 49% z nich evidovalo existenciu obsahu na sociálnych sieťach, ktorý bol nepriateľský voči jednotlivcom alebo skupine ľudí. Dokonca ak hovoríme iba o slovenských respondentoch, tak 65% z nich sa súhlasne vyjadrilo ku vnímaniu takéhoto obsahu. Išlo

²⁸⁷ Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

²⁸⁸ REPIŠČÁKOVÁ, Diana, (2024). Už žiadne nenávistné prejavy na sociálnych sieťach? In: *Justičná revue*, roč. 76, č. 1, s. 48.

najmä o nenávisť v súvislosti s politickými názormi, sexuálnou orientáciou, rasou a etnickým pôvodom, ale aj kvôli viere či pohlaviu.²⁸⁹

Ako môžeme vidieť, problematika nenávistných prejavov už nemohla ostať nepovšimnutá, a preto zákonodarcovia priniesli právne akty, ktorých úsilím je vniesť sociálnym sieťam slobodné, no zároveň bezpečné prostredie. Internet a sociálne siete nemajú hranice, preto vnútroštátna úprava by nepostačovala, preto úprava na úrovni Európskej únie podľa nášho názoru je oveľa efektívnejšia. Cieľom tejto práce bude zamerať sa na súčasný stav na sociálnych sieťach a pokúsiť sa porovnať vývoj správania sa pred prijatím Nariadenia a po jeho následnom uplatňovaní. Na úvod však považujeme za dôležité zodpovedať si otázku, aké hranice slobody prejavu máme v rámci našej legislatívy. Zameriame sa však hlavne na Akt o digitálnych službách, ktorý je v súčasnosti najzásadnejším právnym aktom v tejto oblasti na úrovni Európskej únie. Preskúmame, aký vplyv mal pre dnešný digitálny svet a či opatrenia, ktoré stanovil, spĺňajú predpokladaný cieľ, prípadne aké nedostatky stále pretrvávajú.

1. Nenávistné prejavy ako problém súčasnosti

1.1 Vymedzenie pojmu nenávistný prejav

Na úvod pokladáme za potrebné charakterizovať, čo nenávistný prejav je a kam ho môžeme zaradiť. Šikana je pokladaná ako jeden z najzávažnejších prejavov násilia, ktoré sú medzi deťmi a mladistvými. Nie je to však problém len maloletých, no v súčasnosti sa táto forma násilia preniesla aj do digitálneho priestoru, čo v tomto prípade nesie názov kyberšikana. Pre osoby, ktoré sú týmito šikanátormi na internete ide často o pocit zadosťučinenia, keď pod rúškom anonymity môžu vystrašiť, rozrušiť či zneistiť iné osoby posielaním nevhodných správ. Rozdielom oproti klasickému šikanovaniu je to, že tu už nejde o telesné proporcie a silu, avšak ide o technickú zdatnosť pracovať s elektronickými zariadeniami a internetom. Zvýšenú závažnosť možno pozorovať aj v tom, že pri elektronickom šikanovaní niet úniku či úteku, ako by to bolo v prípadoch šikany v reálnom prostredí. Za jednu z foriem kyberšikany možno popri klebetách, vytváraníu posmešných či falošných profilov považovať práve aj **nenávistné prejavy**.²⁹⁰ Nenávistné prejavy na internete pokladáme za širší pojem, keďže vo svojej podstatne môžu mať viacero podôb. Môže ísť zdieľanie príspevkov vzbudzujúce nenávisť voči konkrétnej osobe či neurčitému počtu osôb, prípadne to môže byť reakcia na tieto príspevky pomocou tzv. reakčných tlačidiel a nakoniec to môžu byť nenávistné komentáre pod

²⁸⁹ ŠTATISTICKÝ ÚRAD EURÓPSKEJ ÚNIE, (2025). *Jednotlivci, ktorí sa stretávajú s nepriateľskými alebo ponižujúcimi správami v online priestore*. Online. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ci_hm_custom_12224713/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=6a9296b0-5560-4adc-aebf-16149ff4a2b9&c=1721629647252.

²⁹⁰ FERENČÍKOVÁ, Simona; MAŠAN, Marko, (2021). Kyberšikana ako predmet trestnoprávnej a administratívno-právnej úpravy. In: SZABOVÁ, Eva; VRTÍKOVÁ, Katarína a MOKRÁ, Il'ja, (eds.). *Ochrana základných ľudských práv prostriedkami trestného práva. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. s. 163–168.

týmito príspevkami. Jedná sa väčšinou o články, ktoré publikujú médiá, ale môže ísť rovnako aj o príspevky rôznych blogerov či iných známych osôb, ale aj súkromných osôb s menším okruhom publika. Zameranie uvedeného článku môže rozprúdiť vášnivú diskusiu, ktorej obsahom v konečnom dôsledku môžu byť práve nenávistné prejavy, či už vo forme komentárov alebo vo forme používania reakčných tlačidiel. V tomto príspevku sa primárne zameriame práve na **nenávistné komentáre publikované na sociálnych sieťach**.

Trestný zákon²⁹¹, ale ani iný zákon v Slovenskej republike nedefinuje pojem „nenávistný prejav“. Na medzinárodnej úrovni sa však vyvinula určitá definícia, konkrétne v Odporúčaniach č. R (97) 20 Výboru ministrov členským štátom o prejavoch nenávisti ako *„všetky formy vyjadrenia, ktoré rozširujú, podnecujú, podporujú alebo ospravedlňujú rasovú nenávisť, xenofóbiu, antisemitizmus, či iné formy diskriminácie a nenávisti, založené na neznášanlivosti, vrátane neznášanlivosti prejavujúcej sa agresívnym nacionalizmom a etnocentrizmom, diskrimináciou a nevraživosťou voči menšinám, migrantom a ľuďom imigračného pôvodu“*.²⁹²

Otázkou ostáva, či možno nenávistné prejavy na internete subsumovať pod pojem nelegálny obsah. Na vnútroštátnej úrovni bol v roku 2022 prijatý zákon o mediálnych službách, ktorý definuje pojem nelegálny obsah. Vymedzuje ho ako obsah, ktorý podľa podmienok v Trestnom zákone napĺňa znaky detskej pornografie alebo znaky extrémistického materiálu, prípadne ak tento obsah schvaľuje alebo podnecuje ku konaniu naplňajúceho znaky niektorého z trestných činov terorizmu alebo pôjde o prípady spojené so schvaľovaním holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti, trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia či podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti. Podľa Repiščákovej možno problematiku nenávistných prejavov subsumovať práve pod spomínané trestné činy hanobenia, podnecovania či schvaľovania.²⁹³ Na mieste je však ešte dodať, že vychádzajúc z odôvodnenia 12 preambuly DSA, tento právny akt poníma nezákonný obsah omnoho širšie ako naša vnútroštátna úprava. Zaraduje tam okrem nenávistných prejavov, diskriminačného či teroristického obsahu aj informácie, ktoré súvisia s nezákonnými produktmi, službami alebo činnosťami. Napriek širokému rozsahu však vymedzuje aj situácie, kedy obsah nepovažuje za nezákonný, napr. videozáznam svedka zachytávajúci protiprávny čin, ktorý nenapĺňa znaky nezákonnosti podľa vnútroštátneho práva alebo práva EÚ.²⁹⁴

²⁹¹ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. I

²⁹² SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA, (2021). *Správa z monitoringu nenávistných prejavov a trestných činov extrémizmu*. Bratislava: SNSLP.

²⁹³ REPIŠČÁKOVÁ, Diana, (2024). Už žiadne nenávistné prejavy na sociálnych sieťach? In: *Justičná revue*, roč. 76, č. 1, s. 49.

²⁹⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách). Odôvodnenie č. 12. Ú. v. EÚ L 277, 27.10.2022, s. 1–102.

1.2 Sloboda prejavu vs. sloboda sebaurčenia

Sloboda je jedným z ľudských práv, ktorý sa frekventovane vyskytujú v najvýznamnejších ľudskoprávných dokumentoch, či už hovoríme o Charte základných práv EÚ alebo Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ale máme ju zakotvenú aj v Ústave Slovenskej republiky, rovnako aj ostatné členské štáty Európskej únie. Vychádza teda otázka, či regulácia obsahu na sociálnych sieťach neobmedzuje toto právo, ktoré nám priznávajú tieto ústavy, medzinárodné zmluvy a dohody. Každý z nás má vo svojom vnútri hranicu slobody prejavu umiestnenú niekde inde. Existujú ľudia, ktorí sú za neobmedzenú (absolútnu) slobodu prejavu, ktorá zahŕňa aj prítomnosť akéhokoľvek názoru (napr. ako v USA), na druhej strane sú ľudia, ktorí zastávajú myšlienku jedného názoru a obmedzovania iných. Vychádzajúc z Charty základných práv EÚ možno povedať, že sloboda prejavu sa zaručuje, avšak podľa čl. 52 ods. 1 je za podmienok stanovených zákonom možno práva obmedziť, ak to zodpovedá cieľom všeobecného záujmu uznaných Úniou alebo v prípade ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných osôb. Je teda na zákonodarcovi a judikatúre, aby vytvorila hranice, ktoré v rámci spoločnosti bude aplikovať a regulovala tak rozsah slobody prejavu. Možno tak povedať, že v našich podmienkach máme slobodu prejavu niekde na pomedzí spomínaných úvah, teda existuje sloboda prejavu, z ktorej však existujú zákonné výnimky. Aj keď možno niektoré konania zaradiť pod slobodu prejavu, neznamená že má automaticky ochranu, čo sa týka právnej úpravy na vnútroštátnej úrovni alebo nadnárodnej úrovni. Identifikátorom toho, že prejav nebude predmetom ústavnej či medzinárodnoprávnej ochrany, je napríklad prítomnosť istej nebezpečnosti tohto prejavu, ktorá môže byť nepriaznivým javom ako pre jednotlivca, tak aj pre štát a spoločnosť – máme tým namysli najmä HATE SPEECH (nenávisťné prejavy), obzvlášť v prostredí, kde užívatelia vystupujú anonymne.²⁹⁵

Článok 26 ods. 4 Ústavy SR, už spomínaný článok 52 ods. 1 Charty a zároveň článok 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznávajú mantinely absolútnej slobode prejavu. Hranicu pre voľné šírenie myšlienok, vrátane nenávisťných prejavov, tieto dokumenty stanovili na predchádzanie nepokojom a zločinnosti, ochranu povesti a práv iných či ochrane zdravia a morálky. Tým pádom, podľa nášho názoru, sa možno dôvodne domnievať, že šírenie nenávisťných prejavov ako výzva ku kolektívnej likvidácii, násiliu či smrti je jedným z predpokladov, ktoré vytvárajú priestor pre obmedzenie slobody prejavu. Pri uplatňovaní obmedzenia slobody prejavu je však potrebné dbať aj na dodržiavanie iných ľudských práv. Do kolízie s právom na slobodu prejavu je napríklad právo na ochranu osobnosti, ku ktorému môže dochádzať k zásahu do cti a ľudskej dôstojnosti konkrétnej osoby. V tomto prípade však hovoríme skôr o šírení informácii, ktoré sa nezakladajú na pravde, no ohrozenie tohto práva nie je to

²⁹⁵ KRUNKOVÁ, Alena, (2021). Článok 26. In: OROSZ, Ladislav; SVÁK, Ján. *Ústava Slovenskej republiky: komentár. Zväzok I.* Bratislava: Wolters Kluwer. s. 342. ISBN 9788057103806.

automatické so zverejnením akejkoľvek ľživej informácie. Pri rozhodovaní o tom, ktoré z týchto práv bude mať v konkrétnom prípade prednosť, je potrebné aplikovať test proporcionality – či obmedzenie slobody prejavu dokáže ochrániť iné ľudské právo a či daný zásah je nevyhnutný.²⁹⁶

2. Akt o digitálnych službách

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES, známe aj ako **Akt o digitálnych službách**, je právny akt práva Európskej únie, ktorý priniesol právnu úpravu aj čo sa týka regulácie nenávistného obsahu na internete. Toto nariadenie poskytuje širokú škálu úpravy činnosti, či už ide o transparentnosť reklamy, zodpovednosť veľkých platforiem alebo odstraňovanie nezákonného obsahu a iné. V tejto práci však tento rozsah obmedzíme len na tému nenávistných prejavov, proti ktorým chcel Akt bojovať.

Právna úprava týkajúca sa zamedzovaniu nelegálneho obsahu na sociálnych sieťach bola kedysi spravovaná dohodou z roku 2016 medzi Európskou komisiou a veľkými platformami ako Facebook, YouTube či Twitter, známa ako **Kódex správania pre boj proti nezákonným nenávistným prejavom na internete**. Táto dohoda v upravenej podobe sa v januári roku 2025 začlenila do regulačného rámca Aktu o digitálnych službách.²⁹⁷ Vychádzajúc z odôvodnenia č. 12 preambuly, cieľom Nariadenia bolo **vytvoriť bezpečné, predvídateľné a dôveryhodné online prostredie** a preto by nezákonný obsah, ktorý vnímame v reálnom svete by sa mal približovať k tomu, aby aj v online svete bolo k nemu prístupované s rovnakou vážnosťou. Zákonodarca príkladmo uvádza aj príklady zdieľanie obrázkov sexuálneho zneužívania detí, nezákonné zdieľanie snímok bez súhlasu či nezákonný predaj živých zvierat. Zároveň Nariadenie rozlišuje medzi dvoma druhmi príkazov – **príkaz konať proti nezákonnému obsahu a príkaz na poskytnutie informácií**.

- a) ak hovoríme o **príkaze konať proti nezákonnému obsahu**, jedná sa o príkaz štátu voči platforme, aby konkrétny nenávistný obsah odstránila, pričom o odstránení musí informovať orgán, ktorý tento príkaz vydal. Na odstránenie obsahu však nie je pevne stanovená lehota, ale je vyjadrená slovne „bez zbytočného odkladu“. To môže v praxi spôsobiť, že na online platforme bude nezákonný obsah aj niekoľko hodín alebo dní. V našich podmienkach ide o rozhodnutia Rady pre mediálne služby o zamedzení šírenia nelegálneho obsahu, podľa § 153 zákona o mediálnych službách. Takéto

²⁹⁶ KRUNKOVÁ, Alena, (2021). Článok 26. In: OROSZ, Ladislav; SVÁK, Ján et al. *Ústava Slovenskej republiky: komentár. Zväzok I*. Bratislava: Wolters Kluwer. s. 358. ISBN 9788057103806.

²⁹⁷ EURÓPSKA KOMISIA. *Kódex správania pre boj proti nezákonným nenávistným prejavom na internete*. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/library/code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online>.

rozhodnutie vydala prvýkrát na zasadnutí Rady dňa 24.4.2024 voči sociálnej sieti X (bývalý Twitter), kedy táto spoločnosť nevymazala príspevok s rasistickým obsahom na svojej platforme, ale skryla ho len pred slovenskými užívateľmi.²⁹⁸

- b) **príkaz poskytnúť informácie** udeľuje právomoc štátu požadovať informácie o konkrétnom používateľovi, ak je podozrivý z porušenia zákona.

Akt o digitálnych službách stanovuje, že každý členský štát si má určiť koordinátora digitálnych služieb. V podmienkach Slovenskej republiky zastáva túto pozíciu **Rada pre mediálne služby (ďalej aj ako „Rada“)**, ktorá svojho času nahradila Radu pre vysielanie a retransmisiu. Nariadenie v článku 22 rovnako pracuje s osobami, ktoré označuje ako tzv. **dôveryhodní nahlasovatelia**. Ide o kvalifikované subjekty, ktoré majú rozšírené znalosti v oblasti rozlišovania nezákonného obsahu a zároveň nie sú nijakým spôsobom závislé od tej-ktorej online platformy. Ich úlohou je monitorovať nezákonný obsah a pri jeho náleze uskutočniť objektívne, dôsledné a presné oznámenie. O svojej činnosti by mali vydávať aj správy, kde budú koordinátora digitálnych služieb informovať o akom nezákonnom obsahu sa dozvedeli na konkrétnej platforme a aké opatrenia následne poskytovatelia týchto služieb prijali na odstránenie takého obsahu.

Husovec za dôležitý aspekt kvalitného uplatnenia DSA považuje vytváranie štruktúr na miestnej úrovni, v podobe, práve, dôveryhodných kvalifikovaných nahlasovateľov. Nemožno však zriadiť centrálnu jednu skupinu z jedného štátu, ale každý členský štát by mal mať vytvorenú svoju štruktúru tejto skupiny ľudí. Odôvodňuje to najmä tým, že reguláciu nenávisťného obsahu nemôže plnohodnotne poskytnúť francúzsky používateľ, v nadväznosti na slovenský digitálny priestor a opačne. To možno dosiahnuť najmä podporou občianskej spoločnosti, ktorá sa zaoberá témami v tejto oblasti.²⁹⁹ Bežní nahlasovatelia môžu mať rovnako určitý prínos pri dosahovaní bezpečného a priaznivého digitálneho prostredia. Ako sme však už spomínali, každý má hranice slobody prejavu niekde inde a práve preto dôveryhodní nahlasovatelia, ktorí majú rozšírené vedomosti v tejto oblasti vedia lepšie odlíšiť, čo možno subsumovať pod nelegálny nenávisťný obsah. Z tohto dôvodu je následne spolupráca medzi vnútroštátnym koordinátorom digitálnych služieb a dôveryhodnými nahlasovateľmi efektívnejšia. Poskytovatelia hostingových služieb, čiže online platformy, však nefungujú len na základe ohlasovacej povinnosti zo strany používateľov. Podľa článku 18 DSA sú povinné informovať príslušné justičné orgány daného členského štátu, ak sa dozvedia o informácii, ktorá by dôvodne vzbudzovala obavu, že život či bezpečnosť osoby mohla byť ohrozená. Nariadenie ustanovilo aj zriadenie vlastného nezávislého a poradného orgánu – **Európsky výbor pre digitálne služby**. Jeho úlohou je snažiť sa dohliadať nad

²⁹⁸ RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2024). *Tlačová informácia zo zasadnutia Rady pre mediálne služby dňa 24. 4. 2024*. Online. Dostupné na: <https://rpms.sk/tlacove-spravy/tlacova-informacia-zo-zasadnutia-rady-pre-medialne-sluzby-dna-24-4-2024>.

²⁹⁹ HUSOVEC, Martin, (2022). Will the DSA work? On money and effort. In: *VerfBlog*. Online, príspevok na blogu. 09. 11. 2022. Dostupné na: <https://verfassungsblog.de/dsa-money-effort/>. DOI: 10.17176/20221109-095546-0.

uplatňovaním Nariadenia, byť nápomocným prvkom v spolupráci medzi Európskou komisiou a koordinátormi digitálnych služieb a napomáhať im pri usmerňovaní v otázke nových problémov spojených s vnútorným trhom.³⁰⁰ V júli 2024 sa stala Rada pre mediálne služby plnohodnotným členom tohto výboru.

3.Činnosť Rady pre mediálne služby v otázke moderovania nelegálneho obsahu

Podľa zákona o mediálnych službách má senát Rady sa s obsahom podnetu, ktorý obsahuje nahlásenie nelegálneho obsahu má zaoberať do 45 dní od evidovania tohto podnetu. Následne môže Rada začať konanie, ak usúdi, že sa môže jednať o nezákonný obsah, pričom má tento obsah možnosť ohroziť práva iných alebo verejný záujem a zároveň poskytovateľ hostingovej služby bol na túto vec upozornený a neprijal dostatočné nápravné opatrenia.³⁰¹

3.1 Činnosť Rady v roku 2022

Z výročnej správy z roku 2022 sa na základe podnetov zaoberala Rada pre mediálne služby zaoberala 21 prípadmi. Z informácii uvedených v správe vyplýva, že ani v jednom z podnetov Rada nevzhliadla nezákonný obsah, preto tieto podnety vyhodnotila ako neopodstatnené alebo ich odložila.³⁰² Rada však uskutočnila v súvislosti s nezákonným obsahom na online platformách aj 5 vlastných monitoringov. V troch prípadoch vzhliadla možnosť, že mohlo dôjsť k publikovaniu nelegálneho obsahu, pričom voči príslušnému poskytovateľovi digitálnych služieb **iniciovala správne konanie** o zamedzení šírenia nelegálneho obsahu.

- 1) V prvom prípade išlo o publikáciu rozlúčkového listu atentátnika zo Zámockej ulice, kde došlo k zavraždeniu 2 ľudí. V predmetnom liste bola obsiahnutá výzva k boji voči príslušníkom určitého náboženstva či osôb určitej sexuálnej orientácie. Rada usúdila, že to môže naplňať znaky skutkovej podstaty trestného činu hanobenia rasy alebo národa a rovnako podnecovania k násiliu a nenávisti voči určitej skupine osôb.
- 2) V druhom prípade šlo o blog, ktorý hovoril o páchaní genocídy na Donbase, príslušníkmi židovskej komunity a taktiež o tom, že sú úmyselne šírené nepravdivé informácie o holokauste. Okrem trestných činov spomínaných v predošlom prípade tu išlo aj o podozrenie zo spáchania trestného činu verejného spochybňovania holokaustu.
- 3) Tretí prípad sa vo svojej podstate týkal rovnakej veci ako v prvom prípade, avšak v inom médiu.

³⁰⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách). Ú. v. EÚ L 277, 27.10.2022, s. 1 – 102, čl. 61.

³⁰¹ Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 152 ods. 1 a 2.

³⁰² RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2024). Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2022, s. 118–121. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2024-06/Vyrocná_správa_2022.pdf.

Vo štvrtom prípade sa **správne konanie už nezačalo**, keďže obsah bol medzičasom z platformy odstránený online platformou – týkal sa výzvy na postrieľanie utečencov. V poslednom prípade Rada usúdila, že o **nelegálny obsah nejde**.³⁰³

3.2 Činnosť Rady v roku 2023

V roku 2023 sa zaoberala Rada pre mediálne služby 253 prípadmi výskytu nelegálneho obsahu na sociálnych sieťach, z toho 130 z nich boli komentáre. Z celkového počtu prípadov podnikli platformy opatrenia len v 4,7% z nich. Navyše, platformy nelegálny obsah odstránili až po 32 dňoch. Z 253 nahlásených prípadov spoločnosťou Trust Lab, ktorá spolupracuje s Radou, bolo Radou vyhodnotených ako nezákonný obsah len 26 z nich, pričom v súvislosti s nimi Rada iniciovala komunikáciu s platformami a tie všetkých 26 odstránili. Z monitorovacej činnosti spoločnosť Trust Lab usúdila, že aktuálne mechanizmy nie sú dostatočne účinné, keďže k odstráneniu došlo až po intervencii Radou pre mediálne služby, a na ich podnety k žiadnej reakcii zo strany platformy TikTok nedošlo. Dospel sa taktiež k záveru, že ak nejaký obsah nahlásil bežný užívateľ, platformy nevynaložili dostatočné úsilie v otázke riešenia problému. Okrem toho, používatelia sú vynaliezaví a akonáhle sa zistí, že obsah ich správ môže porušovať pravidlá platformy, ich reakciou je rovnaké správanie no sofistikovanejšie – v podobe použitia slangu či emotikonov.

Komunikácia Rady pre mediálne služby a online platforiem prebieha najmä prostredníctvom eskalačných kanálov, kde je možné nezákonný obsah nahlasovať. Zo štatistiky vyplýva, že priemerný čas kedy napr. spoločnosť Meta reagovala na eskalovaný obsah bol 9 dní, čo bolo oproti roku 2022 zlepšenie, kedy bol priemerný čas až 63 dní. Nezákonný obsah, teda ten ktorý porušuje zákon o mediálnych službách, tvoril 9,6% z 1295 nahlásených prípadov v roku 2023.³⁰⁴

3.4 Činnosť Rady v roku 2024

V roku 2024 Rada pre mediálne služby uskutočnila 2 monitorings na zistenie nezákonného obsahu.

- 1) V prvom z nich sa zaoberala 14 nenávisťnými komentármi voči menšinám na platforme Facebook, ktoré mali napĺňať znaky extrémistického materiálu alebo podnecovania k národnostnej, rasovej alebo etnickej nenávisti. Platforma odmietla predmetné komentáre odstrániť, na základe čoho Rada iniciovala správne konanie a zároveň vyzvala platformu na odstránenie tohto obsahu.
- 2) Rovnako aj druhý prípad sa týkal nenávisťných komentárov voči menšinám, konkrétne výzvy na likvidáciu a násilie voči týmto skupinám ľudí. Rovnako to mohlo napĺňať znaky podnecovania k nenávisti ako aj znaky extrémistického materiálu.

³⁰³ *Ibid.* s. 124-125

³⁰⁴ RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2025). Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2023, s. 101–110. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2025-03/Vyrocná_správa_za_rok_2023.pdf.

Spoločnosť Google, ako prevádzkovateľ platformy však po informácii o začatí správneho konania, spomínané komentáre z platformy odstránila.³⁰⁵

V roku 2024 reagovala Rada pre mediálne služby na 14 podnetov v otázke nelegálneho obsahu, pričom 10 z nich boli podľa nich neopodstatnené, 3 boli odložené a voči jednému bolo začaté správne konanie a následne aj zastavené, keďže medziasom poskytovateľ hostingovej služby daný obsah vymazal.³⁰⁶

Záver

Pri odpovedi na otázku, či EÚ dala stopku nenávisťným komentárom na sociálnych sieťach v tejto chvíli nemožno odpovedať podľa nášho názoru jednoznačne. Ak sa však na to pozrieme kritickým okom, odpoveď je jednoznačné nie. Ak chceme byť však realisti, šanca zamedziť úplne všetkým nenávisťným komentárom na internete, je nulová.

Na jednej strane Nariadenie prinieslo mechanizmy, ktoré môžu zlepšiť prostredie na internete, no v súčasnosti je Nariadenie plne účinné vyše jedného roka a preto si to vyžaduje čas pre plné uplatnenie. Žijeme dobu, kedy nastal rozmach umelej inteligencie a s tým sú spojené aj trollie farmy, ktoré na základe programu vytvárajú komentáre a preto nie je kapacitou sociálnych sietí to vymazávať instantne. Navyše, doba kontroly jednotlivých komentárov trvá nejaký čas, v prípade Rady pre mediálne služby je iba lehota na rozhodnutie, či sa začne správne konanie až 45 dní. Ak však hovoríme o online platformách, tým síce stanovil čas na odstránenie pomerne neurčito (t.j. bez zbytočného odkladu), to však nebráni tomu, aby sa uvedený nenávisťný komentár nachádzal verejne aj niekoľko dní. Vnútroštátna úprava je v tomto konkrétnejšia a tá stanovuje lehotu 2 dni na oznámenie, akým spôsobom bude platforma riešiť obsah, o ktorom ju Rada informovala. V opačnom prípade začne voči platforme správne konanie. V praxi to však znamená, že nenávisťné prejavy môžu byť na sociálnej sieti aj niekoľko dní, pretože vychádzajúc z výročných správ Rady sa správne konanie zastavilo v prípade ak online platforma medziasom komentár/príspevok odstránila.

Ak hovoríme o podaní podnetu fyzickou osobou, počas tejto kontroly je nelegálny obsah rovnako plne prístupný verejnosti, čím sa míňa cieľ sledovaný Nariadením o bezpečnom digitálnom prostredí. K tomu ešte dodáme, používatelia sociálnych sietí sú zvyknutí sledovať najnovšie informácie a pokiaľ je doba na preskúmanie príspevku niekoľko dní, väčšina ľudí sa k daným príspevkom už nevráti a preto je irelevantné, či tam nenávisťný komentár je, alebo nie je, pretože on mohol mať vplyv v čase, keď ešte pretrvával na danej sociálnej sieti. Podporujeme myšlienku podieľania sa občianskej spoločnosti na miestnej úrovni na monitorovaní nenávisťných komentárov na sociálnych sieťach. Malo by ísť práve o osoby, ktoré budú mať znalosti v rozlišovaní toho, čo

³⁰⁵ RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2025). *Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2024*, s. 57–58. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2025-05/VS_2024.pdf.

³⁰⁶ RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2025). *Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2024*, s. 138–139. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2025-05/VS_2024.pdf.

nezákonný obsah je a čo nie je. Následne aj podnety podané Rade pre mediálne služby budú na vyššej úrovni a ch vzájomná spolupráca napomôže tomu, že sa tým naplní cieľ, ktorý Akt o digitálnych službách sleduje. V praxi sme mohli vidieť, že podnety podávané laickou verejnosťou sa nestretli s pozitívnou odozvou, či už sa jednalo o objektívne dôvody a o nezákonný obsah sa teda nejednalo, alebo po subjektívnej stránke sa názorovo nezhodli nahlasovateľ a Rada na nelegálnosti. Aj z tohto dôvodu pokladáme za viac ako vhodné vzdelávať v tejto oblasti a mať po ruke spolupracovníkov, ktorí budú „priamo v teréne“ vedieť objektívne spoznať nezákonný obsah. Z uvedeného teda konštatujeme pozitívny prínos Aktu o digitálnych službách, ktorý nastavil nové mechanizmy v rámci fungovania sociálnych sietí a moderácii jej obsahu. Existujú však nedostatky, ktoré sa praxou vynorili a existuje tak priestor na ich zefektívnenie. Pokladáme to však za pozitívny prínos pre túto oblasť, avšak je stále čo zlepšovať. „Stopku“ im zatiaľ Akt nedal, vnímame však, že naštartoval procesy, ktoré napomáhajú k vytvoreniu bezpečného a predvídateľného online priestoru.

Zoznam zdrojov

1. HUSOVEC, Martin, (2022). Will the DSA work?: On money and effort. In: Verfassungsblog. Online, príspevok na blogu. 09. 11. 2022. Dostupné na: <https://verfassungsblog.de/dsa-money-effort/>. DOI: 10.17176/20221109-095546-0.
2. OROSZ, Ladislav; SVÁK, Ján et al., (2021). Ústava Slovenskej republiky: komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer. 362 s. ISBN 9788057103806.
3. REPIŠČÁKOVÁ, Diana, (2024). Už žiadne nenávistné prejavy na sociálnych sieťach? In: Justičná revue, roč. 76, č. 1, s. 140.
4. SZABOVÁ, Eva; VRTÍKOVÁ, Katarína a MOKRÁ, Il'ja, (2021). Ochrana základných ľudských práv prostriedkami trestného práva. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges. 405 s.
5. ŠTATISTICKÝ ÚRAD EURÓPSKEJ ÚNIE, (2024). Graf – Jednotlivci, ktorí sa stretávajú s nepriateľskými alebo ponížujúcimi správami v online priestore. Online. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ci_hm_custom_12224713/bookmark/bar?lang=en&bookmarkId=6a9296b0-5560-4adc-aebf-16149ff4a2b9&c=1721629647252.
6. EURÓPSKA KOMISIA. Kódex správania pre boj proti nezákonným nenávistným prejavom na internete. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/library/code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online>.
7. SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA, (2021). Správa z monitoringu nenávistných prejavov a trestných činov extrémizmu. Online. Bratislava: SNSLP. ISBN 978-80-99917-23-2. Dostupné na:

- https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Sprava-z-monitoringu-nenavistnych-prejavov-a-trestnych-cinov-extremizmu_-web.pdf.
8. RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2024). Tlačová informácia zo zasadnutia Rady pre mediálne služby dňa 24. 4. 2024. Online. Dostupné na: <https://rpms.sk/tlacove-spravy/tlacova-informacia-zo-zasadnutia-rady-pre-medialne-sluzby-dna-24-4-2024>.
 9. RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2024). Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2022. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2024-06/Vyročna_sprava_2022.pdf.
 10. RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2025). Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2023. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2025-03/Vyročna_sprava_za_rok_2023.pdf.
 11. RADA PRE MEDIÁLNE SLUŽBY, (2025). Výročná správa Rady pre mediálne služby za rok 2024. Online. Dostupné na: https://rpms.sk/sites/default/files/2025-05/VS_2024.pdf.
 12. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 z 19. októbra 2022 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách). Ú. v. EÚ L 277, 27.10.2022, s. 1 – 102.
 13. Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: Zbierka zákonov Slovenskej republiky. 2022.
 14. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Medzinárodnoprávne mechanizmy monitorovania stavu životného prostredia: súčasný stav a perspektívy vývoja z pohľadu aplikácie vyvíjajúcich sa monitorovacích technológií

Nikola Mrenicová

Úvod

„Človek je súčasťou prírody a jeho vojna proti prírode je nevyhnutne vojnou proti sebe samému.“ - Rachel Carson

Ako spomína citát americkej zoologičky a morskej biologičky Rachel Carson, človek je súčasťou prírody a vojnu, ktorú voči nej rozpútal nie je schopný vyhrať. Keď zničíme naše životné prostredie, zničíme samých seba. Našťastie, ako ľudstvo si to pomaly začíname uvedomovať a podnikáme prvé kroky k ochrane, toho najvzácnejšie čo máme, k prírode. Ona sama v roku 1962 so svojou knihou *Silent Spring*, rozhýbala globálne hnutie proti používaniu chemických pesticídov, ktoré viedlo k založeniu US Environmental Protection Agency (EPA).³⁰⁷ K téme ochrany životného prostredia sa pripojí aj moja práca, ktorá sa zaoberá medzinárodnoprávnymi mechanizmami monitorovania prírody. Budem sa venovať viacerým aspektom, ktoré prechádzajú od dnes účinných a plne využívaných mechanizmov až k viac abstraktným, ktoré by sa mohli stať skutočnosťou až o pár rokov. Taktiež nezapomeniem zmieniť viacero druhov monitorovania. Dôležitým východiskom pre existenciu medzinárodnoprávných mechanizmov sú mnohé environmentálne zmluvy OSN a regionálne dohody, ktoré obsahujú zakotvenie mechanizmov monitorovania, reportovania a hodnotenia stavu životného prostredia. Výber tých, ktoré v práci menovite a bližšie spomeniem:

1. Rámcový dohovor EHK o cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia (1979)³⁰⁸
2. Rámcový dohovor o zmene klímy (1992)³⁰⁹
3. Helsinský dohovor o Baltskom mori (1992)³¹⁰
4. Kjótský protokol (1997)³¹¹
5. Parížska dohoda (2015)³¹²

³⁰⁷MICHALS, Debra, (2015). Rachel Carson. Online. Dostupné na: www.womenshistory.org/education-resources/biographies/rachel-carson.

³⁰⁸ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 5/1958 o Dohovore o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov.

³⁰⁹ Oznámenie Ministra zahraničných vecí č. 96/1997 Z. z. o prijatí Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy.

³¹⁰ Rozhodnutie Rady z 21. februára 1994 o pristúpení spoločenstva k Dohovoru o ochrane morského prostredia oblasti Baltického mora z roku 1974 (Helsinský dohovor).

³¹¹ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 139/2005 Z.z. o uzavretí Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy.

³¹² Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 99/2017 Z.z. o prijatí Parížskej dohody.

1.Oblasti monitorovania

Monitorovanie životného prostredia je dôležitý prostriedok medzinárodnej, ale aj vnútroštátnej politiky na kontrolu dôležitých ukazovateľov, toho v akom stave sa nachádza ovzdušie, pôda, vodné toky a plochy. Vďaka získaným údajom vieme zhodnotiť, či prostredie v ktorom žijeme je pre nás a ostatné organizmy prospešné alebo či je nutné urobiť kroky k jeho neodkladnému vyčisteniu. Za posledné desaťročie len nedostačujúci počet krajín dokáže efektívne monitorovať znečistenie ovzdušia, ktoré je nesmierne dôležité pre naše zdravie. Podľa údajov WHO z roku 2024, len 7 krajín z 134 krajín a viac ako 30 000 monitorovacích staníc po celom svete spĺňa stanovenú kvalitu ovzdušia - Austrália, Estónsko, Fínsko, Grenada, Island, Maurícius a Nový Zéland. I keď tu nemôžem neopomenúť dôležitý komentár riaditeľa Ústavu vied o Zemi Jána Madarása: „*Vo všeobecnosti ide prevažne o krajiny s riedkym osídlením, logicky mi preto vyplýva, že je to vďaka veľkému nepomeru medzi rozlohou a počtom obyvateľov.*“³¹³ Problém slabého monitorovania tuhého a nebezpečného odpadu ma za následok, že priemyselné emisie nie sú účinne zaznamenané. Nedostatočné údaje vedú k oslabeniu politických nástrojov ako sú emisné poplatky a pokuty.

Na piatej konferencii Životného prostredia pre Európu (Kyjev, 2003) ministri Európskej Hospodárskej Komisie (EHK) schválili: odporúčania na posilnenie monitorovacích a informačných systémov životného prostredia v európskych a stredoázijských krajinách, ktoré vypracovala pracovná skupina EHK OSN pre monitorovanie životného prostredia. Ministri tiež schválili usmernenia EHK OSN pre prípravu národných správ o stave životného prostredia. Tieto dokumenty spolu poskytujú plán na posilnenie monitorovania a podávania správ v európskom a stredoázijskom subregióne.³¹⁴

1.1 Monitorovanie vzdušného znečistenia

Emisie oxidov dusíka a nemetánových prchavých organických zlúčenín, ktoré pochádzajú z priemyselných činností sú hlavnými faktormi tvorby prízemného ozónu. Prízemný ozón ovplyvňuje ľudské zdravie tým, že spôsobuje dýchacie problémy, znižuje funkciu pľúc a prispievajú k astme a výskytom mŕtvice.³¹⁵ Taktiež znižuje priemerný vek o 8,6 mesiaca.³¹⁶

³¹³ AKTUALITY.SK, (2024). Znečistenie ovzdušia dosahuje kritickú úroveň: Len 7 krajín spĺňa medzinárodné normy kvality ovzdušia. Online. Dátum aktualizácie: 2024-05-08.

³¹⁴ EHK OSN, (2023). Environmental Monitoring. Online. Dostupné na: <https://unece.org/environmental-monitoring>.

³¹⁵ EEA, (2023). Ground-level Ozone. Online. Dostupné na: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/sk/observatory/evidence/health-effects/ground-level-ozone>.

³¹⁶ WHO REGIONAL OFFICE FOR EUROPE, (2006). Health Risks of Particulate Matter from Trans-boundary Air Pollution,.

Monitorovanie znečistenia ovzdušia sa vykonáva skrz:

- 1) **Automatizované monitorovacie stanice** - merajú koncentráciu plyných látok a prachových častíc, prístroje neustále zaznamenávajú údaje v reálnom čase.
- 2) **Pasívne vzorky** - tieto prístroje majú tvar trubičiek alebo diskov, znečistenie absorbujú za daný čas do svojho vnútra.
- 3) **Mobilné monitorovacie stanice** - fungujú ako bod č.1, ale nie sú statické.
- 4) **Senzory a detektory kvality** - malé digitálne prenosné zariadenia používané najmä v domácnostiach a kanceláriách.
- 5) **Diaľkový prieskum a satelitné technológie** - satelity sledujú veľkoplošne smogové opary nad mestami a priemyselnými časťami.³¹⁷

Ukazovateľ znečisťujúcich látok v ovzduší hodnotí tlak špecifických znečisťujúcich látok na atmosférický vzduch v jednotlivých krajinách alebo v konkrétnych sektoroch, ako napríklad doprava, priemysel, poľnohospodárstvo. Údaje o kvalite ovzdušia by sa mali využívať v procese udeľovania povolení sektorov, či môžu pokračovať alebo majú obmedziť výrobu. Na tomto základe môžu verejné orgány podniknúť kroky k environmentálnej politike a zmeniť, či upraviť limit pre emisie.

1.2 Monitorovanie vodného znečistenia

Monitorovanie vodného znečistenia je nesmierne dôležité, pretože voda je jednou z nenahraditeľných zložiek pre fungovanie všetkého živého, čo sa na našej planéte nachádza, bez nej by nemohli prebiehať fyziologické procesy v žiadnom organizme. Voda sa prirodzene vyskytuje v dvoch typoch na základe obsahu NaCl. Pre organizmy je dôležitejšia sladká voda. Prístup k nej je rozdielny medzi regiónmi a keďže nie je neobmedzený, je vyvíjaný obrovský tlak na zdroj, ktorý je častokrát nadmerne využívaný, čo vedie aj k väčšiemu znečisteniu. Hlavným cieľom monitorovania znečistenia vody je minimalizácia zdravotných a environmentálnych rizík spojených s znečisteným.

Dohovor o ochrane a využívaní cezhraničných vodných tokov a medzinárodných jazier vyžaduje, aby zmluvné strany zaviedli udržateľné hospodárenie s vodou vrátane ekosystémového prístupu a racionálneho a spravodlivého využívania cezhraničných vôd.³¹⁸

Hlavné druhy znečistenia vody a vodných tokov:

- 1) Najnebezpečnejšie sú priame výstupy z tovární
- 2) Rozšírenejším zdrojom znečistenia je poľnohospodárska činnosť, ktorá využíva pesticídy v rámci poľnohospodárskej výroby.

³¹⁷ MONITORING AIR QUALITY: ESSENTIAL INSTRUMENTS AND TECHNIQUES.", (2023). In: Environmental Science Journal, roč. 12, č. 3.

³¹⁸ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 358/2002 Z.z. o prijatí Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier.

- 3) Nebezpečné sú aj látky vypúšťané do ovzdušia, ktoré následne klesajú na zem, či do mora. Napríklad spaľovanie fosílného paliva³¹⁹

Monitorovanie znečistenia vody sa vykonáva skrz analyzátory, je ich viacero druhov: Kolorimetrické, Titračné a Potenciometrické tieto sledujú znečistenie nežiaducimi látkami ako sú napríklad: amoniak, dusičnany, dusitany, ropné látky, ťažké kovy, železo a mnoho ďalších. Ďalší druh v podobe sond, sleduje parametre vody ako je: PH, vodivosť, ORP potenciál, prienik fotosyntetického žiarenia, hustotu čpavku a chlóru.³²⁰

1.3 Monitorovanie ochrany biodiverzity

Biodiverzita označuje pojem toho, že viacero organizmom rôzneho druhu, spoločne obýva daný priestor a medzi sebou interagujú. Je to ekosystémová rôznorodosť rastlín, živočíchov a mikroorganizmov. Je potrebné, aby sme sa ju snažili udržať, lebo si to nemusíme uvedomovať, ale biodiverzita ekosystému má vplyv na čistotu vody a ovzdušia, kvalitu pôdy a na opel'ovanie plodín. Pomáha bojovať proti zmene klímy.³²¹ Nebezpečné hrozby pre biodiverzitu sú odlesňovanie, intenzívne poľnohospodárstvo, urbanizácia. Tiež je nebezpečné nadmerné využívanie zdrojov, ako napríklad: lov, rybolov alebo nadmerné zbieranie plodov.

Monitorovanie biodiverzity zahŕňa sledovanie, meranie a vyhodnocovanie zmien v počte, rozšírení a zložení druhov a ekosystémov v priebehu času. Je to kľúčová súčasť ochrany prírody a environmentálneho manažmentu, poskytuje dôležité informácie o stave a odolnosti ekosystémov, čo umožňuje robiť informované rozhodnutia a vytvárať efektívne stratégie na ochranu a obnovu biodiverzity.³²²

1.4 Monitorovanie vyprodukovaného odpadu

Odpad predstavujú materiály, ktoré už nevieme spracovať na niečo iné a tým strácajú pre nás význam. Likvidácia takého odpadu spôsobuje znečistenie životného prostredia a skládky ničia biodiverzitu na danom území. Zvyšuje sa koncentrácia škodlivých látok a infekčných organizmov. Zníženie objemu vyprodukovaného odpadu je znakom posunu ekonomiky krajiny k materiálovo nenáročnej výrobe. Hlavným účelom monitorovania odpadu je merať jeho objem a rozdeliť odpad do kategórií, aby mala krajina prehľad o tom, čo ho produkuje veľa, nech vie, čo má obmedziť:

- 1) Komunálny odpad

³¹⁹ EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. Aké sú hlavné zdroje znečistenia vody? Online. Dostupné na: <https://www.eea.europa.eu/sk/help/casto-kladene-otazky/ake-su-hlavne-zdroje-znečistenia-vody>.

³²⁰ ECM MONITORY. Meranie kvality vody. Online. Dostupné na: <https://www.ecm-monitory.sk/product/meranie-kvality-vody/>.

³²¹ EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. Čo je biodiverzita a prečo je dôležitá? Online. Dostupné na: <https://www.eea.europa.eu/sk/help/casto-kladene-otazky/co-je-biodiverzita-a-preco>.

³²² EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. Monitorovanie biodiverzity: Prípady použitia a zdroje. Online. Dostupné na: <https://marine.copernicus.eu/sk/services/use-cases-by-topic/biodiversity-monitoring>.

- 2) Triediteľný odpad
- 3) Biologicky rozložiteľný odpad
- 4) Nebezpečný odpad
- 5) Stavebný odpad
- 6) Elektorodpad³²³

2. Konceptia environmentálnej vlády práva - základ medzinárodného environmentálneho monitorovania

Koncept enviromental rule of law predstavuje modernejšiu podobu práva životného prostredia, kde môžeme zaradiť aj fungovania medzinárodných mechanizmov určených na monitorovanie stavu životného prostredia. Tento koncept prepája princípy právneho štátu, zodpovednosti a transparentnosti s environmentálnou politikou. Jeho podstatou je uplatňovanie jasných, vynútitel'ných, spravodlivých a efektívnych právnych noriem. Dané normy budú umožňovať aktívnu kontrolu stavu životného prostredia, jeho prípadné zmeny a dodržiavanie záväzkov štátov v oblasti ochrany životného prostredia. Základ tohto konceptu vznikol v rámci programu OSN pre životné prostredie (UNEP). Prvýkrát oficiálne bol použitý pojem enviromental rule of law (environmentálna vláda práva) v rozhodnutí rady UNEP č.27/9 z roku 2013. Taktiež sa definovali jeho piliere princípov: transparentnosť, zverejňovanie informácií, účasť verejnosti, zodpovednosť, vykonateľnosť/vynútitel'nosť zákonov a efektívnosť pri riešení environmentálnych sporov. UNEP týmto položil základ pre vytvorenie globálneho systému environmentálneho riadenia, ktorého súčasťou je aj monitorovanie životného prostredia prostredníctvom vedecky podložených mechanizmov. (Niektoré z nich sú podrobnejšie rozpísané nižšie v mojej práci.) Tento koncept rozvinula aj rezolúcia z roku 2014 (1/13 Environmentálneho zhromaždenia programu OSN), ktorá spomína aby jednotlivé štáty posilnili práva v oblasti životného prostredia na všetkých úrovniach - medzinárodnej, regionálnej a vnútroštátnej. Mala dopomôcť tomu, aby sa právne normy prepojili s praxou a vznikol právne zastrešený systém pre: kontinuálny zber dát, spracovanie informácií a dostupnosť pre verejnosť. Tieto opatrenia vytvorili základ pre legitímne a transparentné monitorovacie mechanizmy.

Ďalším dokumentom, ktorý upevnil koncept, je Svetová deklarácia environmentálnej vlády práva Medzinárodnej únie pre zachovanie prírody (IUCN, 2016). Definuje základné princípy environmentálnej spravodlivosti.

- 1) Povinnosť chrániť prírodu
- 2) Právo na prírodu a práva prírody
- 3) Právo na životné prostredie
- 4) Ekologická udržateľnosť a odolnosť
- 5) In dubio pro natura

³²³ HOSPODÁRSKA KOMISIA OSN PRE EURÓPU. Monitorovanie odpadu. Online. Dostupné na: <https://unece.org/environmental-monitoring>.

- 6) Ekologické funkcie majetku
- 7) Rovnosť medzi generáciami
- 8) Vnútro-generačná rovnosť
- 9) Rodová rovnosť
- 10) Účasť menších a zraniteľných skupín
- 11) Účasť domorodých a kmeňových obyvateľstva
- 12) Zákaz zabránenie postupu
- 13) Rozvoj

Záverečná časť deklarácie žiada všetky vládne a spoločenské sektory, aby prispeli k budovaniu, udržiavaniu a presadzovaniu environmentálneho právneho štátu. V roku 2019 bol zverejnený report, ktorý bol vypracovaný kolektívom expertov UNEP „Environmental Rule of Law - First Global Report“ z Nairobi. Hodnotenie nebolo vôbec priaznivé, lebo ukázalo, že aj napriek výraznému vzrastu environmentálnych zákonov, ich presadzovanie zostalo slabé a neefektívne. Nedostatočné vykonávanie právnych noriem je jednou z hlavných príčin, prečo pretrvávajú problémy v oblasti klimatických zmien, znečistenia a pomalého strácania sa biodiverzity. Report zdôrazňuje, že bez účinného posilnenia environmentálneho právneho štátu nemožno zabezpečiť vymožitelnosť environmentálnych noriem ani ochranu práva na priaznivé životné prostredie. V prípade ak sa na danú problematiku nepozeralo celosvetovo, ale len regionálne, tak vieme princíp environmentálnej ochrany nájsť v článkoch 191 až 193 ZFEÚ. Legislatívny systém EÚ vytvára záväzne normy a mechanizmy monitorovania a presadzovania práva. (Nižšie v mojej práci mám menovito vypísané a vysvetlené určité mechanizmy a aj pokuty za ich nedodržiavanie). Aj v tomto priestore viem spomenúť napríklad: Program environmentálneho monitorovania a hodnotenie bol vytvorený v rámci Európskej hospodárskej komisie OSN. Slúži na podporu členských štátov pri budovaní systémov zhromažďovania a zdieľania environmentálnych informácií, je to základ pre systém: Shared Environmental Information System (SEIS) v európskom regióne.³²⁴

Dané nástroje zakotvené v európskom systéme poskytujú spoľahlivé údaje o životnom prostredí, ktoré môžu viesť k ľahšiemu a zodpovednejšiemu prístupu členských štátov o rozhodovaný environmentálny problém. Zhrnutím možno povedať, že environmentálny právny štát zohráva kľúčovú úlohu pri začleňovaní moderných monitorovacích technológií do systému ochrany životného prostredia. Prepája technologické možnosti so zásadami právneho poriadku a umožňuje ich využitie spôsobom, ktorý rešpektuje spravodlivosť, transparentnosť a zodpovednosť voči spoločnosti. Prostredníctvom vzájomného pôsobenia medzinárodného a európskeho práva vzniká viacvrstvová právna architektúra, ktorá zabezpečuje, že environmentálne monitorovanie slúži nielen vedeckým účelom, ale aj ochrane verejného záujmu na globálnej úrovni.

³²⁴ UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE (UNECE). Environmental Monitoring and Assessment. Online. Dostupné na: <https://unece.org/environmental-monitoring>.

3. Ďalšie medzinárodné mechanizmy monitorovania stavu životného prostredia

3.1 CBAM - carbon border adjustment mechanism

CBAM je nástrojom environmentálnej politiky, jeho hlavným cieľom je zníženie produkcie skleníkových plynov, aspoň o 55% do roku 2030 a dosiahnuť neutralitu rámci klimatických zmien do roku 2055. Dopĺňa Európsky systém obchodovania s emisiami (EU Emissions Trading System), v ktorom výrobcovia platia poplatky za svoju výrobu, ktorá vedie k vzniku skleníkových plynov. Je to európske, čiže to funguje len v krajinách, ktoré sú súčasťou Európskej únie. Mechanizmus CBAM, to chce rozšíriť celoplošne a nezameriavať sa na krajiny ako na jednu jednotku, ale na jednotlivé sektory, ktoré sú najviac náchylné na produkciu skleníkových plynov. Týmto sektormi sú tie, ktoré sa zaoberajú spracovaným: cementu, železa, ocele, hliníka, hnojív, vodíka a elektriny.

Colné orgány by nemali povoliť dovoz tovaru nikým okrem schváleným deklarantom CBAM - naše ministerstvo životného prostredia začalo udeľovať statusy v máji 2025 v súlade s článkami 46 a 48 nariadenia Európskeho parlamentu. Pri výpočte emisii skleníkových plynov sa berú do úvahy tri roky emisií:

- 1) Priame emisie (uvolnené počas výroby)
- 2) Nepriame emisie (spojené s používaným vstupných faktorov výroby, elektrina, preprava)
- 3) Emisie medziproduktov

Za nepredloženie správy alebo predloženie nesprávnych údajov o CBAM je možné uložiť pokutu v rozmedzí 10-50€ za každú nenahlásenú tonu emisií skleníkových plynov.

„Od roku 2026 budú môcť dovážať tovar CBAM na colné územie EÚ len schválení deklaranti CBAM. Zakúpia si certifikáty CBAM za cenu vypočítanú Európskou komisiou za každý kalendárny týždeň ako priemer záverečných cien kvót EU ETS na aukčnej platforme v súlade s postupmi stanovenými v nariadení (EÚ)“³²⁵

3.2 EMEP - european monitoring and evaluation programme

EMEP je program pre monitorovanie a hodnotenie diaľkového prenosu látok, ktoré znečisťujú ovzdušie nad európskym kontinentom. Vychádza z dohovoru, ktorý je nižšie v práci spomenutí: 1. Rámcový dohovor EHK o cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia. Na správne dodržiavanie dohovoru, program EMEP otvoril 5 centier:

- 1) Centrum pre inventarizáciu a projekciu emisií
- 2) Chemické koordinačné centrum
- 3) Meteorologické syntetizujúce centrum - Západ

³²⁵C&D SERVICES. Uhlíkové clo a mechanizmus CBAM. Online. Dostupné na: <https://www.cdservices.sk/mechanizmus-cbam/>.

- 4) Meteorologické syntetizujúce centrum - Východ
- 5) Centrum pre integrované modelovanie hodnotenia

WebDab je emisná databáza EMEP-u, ktorá je verejne prístupná verejnosti na ich internetovej stránke, ukladá informácie o emisiách od roku 1980. Obsahuje zoznam všetkých krajín, ktoré podávajú správy EHK OSN o ich vyprodukovaných emisiách. Vráťane Slovenska. Znečisťujúce látky sú rozdelené do 4 skupín: Hlavné znečisťujúce látky (oxid siričitý, oxidy dusíka, amoniak, oxid uhoľnatý, nemetánové prchavé organické zlúčeniny) , PM - častice (tuhé/kvapalné častice v ovzduší), ťažké kovy (Arzén, Meď, Olovo, Ortuť, Selén) a perzistentné organické znečisťujúce látky (polycyklické aromatické uhl'ovodíky, polychlórované bifenyly, hexachlórobezény)³²⁶ EMEP MSC-W je mriežkový systém EMEP-u, ktorý rozdeľuje zber informácií podľa rozdelenia kontinentu na pravidelné štvorce, aby bolo možné modelovať a porovnávať koncentrácie škodlivých látok.³²⁷

3.3 HELCOM - the baltic marine environment protection commission

Monitorovacia komisia HELCOM je zameraná na monitorovanie Baltského mora. Je to vnútrozemské more Atlantického oceánu, ktoré obmýva sever Európy. Je obklopené 9 krajinami: Dánsko, Estónsko, Fínsko, Litva, Lotyšsko, Nemecko, Poľsko, Švédsko a Rusko. HELCOM začalo more monitorovať v roku 1979, vtedy monitorovalo, len vstup živých organizmov. Od roku 1998 sa k monitorovaniu pridalo sledovanie nebezpečných látok. Komisia HELCOM sa stretáva každoročne a zúčastňujú sa jej všetky zmluvné strany. Prijímajú sa odporúčania týkajúce sa ochrany morského prostredia a udržateľnosti námorných činností.³²⁸

Na fungovanie a kontrolovanie založila 8 pracovných skupín (working group - WG):

- 1) **WG GEAR** - ekosystémový prístup k hospodáreniu s morom
- 2) **WG námorná doprava** - kontroluje dopravu v oblasti baltského mora
- 3) **WG pre morské tlaky** - zaznamenáva a kontroluje zmeny v vodného tlaku
- 4) **WG pre odozvy na otázky** - reaguje na vonkajšie otázky fyzických a právnických osôb
- 5) **WG BioDiv** - zabezpečuje a kontroluje biodiverzitu
- 6) **WG pre ryby** - zabezpečuje udržateľnosť rybolovu
- 7) **WG pre to čo vstupuje do mora** - manažuje živiny a zdroje škodlivých látok
- 8) **WG HELCOM - VASAB MSP** - zabezpečuje námorné priestorové plánovanie³²⁹

³²⁶ CEIP – CENTRE ON EMISSION INVENTORIES AND PROJECTIONS. Reported emission data. WebDab Emission Database. Databáza. Dostupné na: <https://www.ceip.at/webdab-emission-database/reported-emissiondata>.

³²⁷EMEP / MSC-W. MSCW model data. Online. Dostupné na: https://www.emep.int/mscw/mscw_moddata.html.

³²⁸ HELCOM. About us. Online. Dostupné na: <https://helcom.fi/about-us/>.

³²⁹ HELCOM. Groups – HELCOM at work. Online. Dostupné na: <https://helcom.fi/helcom-at-work/groups/>.

3.4 MRV - measurement, reporting and verification

Je to mechanizmus EU Emissions Trading system, ktorý zabezpečuje dodržiavanie predpisov. V jednoduchosti spočíva v tom, že jednotlivé členské štáty odmerajú vyprodukované emisie, nahlásia ich EU ETS a ten ich následne overí, aby boli údaje považované za dôveryhodné. Na podporu efektívneho uplatňovania, tohto mechanizmu poskytuje Európska komisia šablóny na plánovanie monitorovania, písanie výročných správ o emisiách. Je umožnený prístup aj k ďalším nástrojom, ktoré pomáhajú lepšie pochopiť požiadavky MRV. MRV pre leteckú dopravu slúži na nahlasovanie a overenie emisií CO₂. Producenti, ktorý ročne vyprodukujú menej než 25 000 ton ročne môžu využívať zjednodušený mechanizmus, ktorý odosiela automaticky vytvorenú správu cez systém EMIS bez ďalšieho overovania. Každá zúčastnená krajina určila príslušný orgán, ktorý dohliada nad správnosťou odoslania údajov.

Prepravné spoločnosti v námornej doprave počas roka zaznamenávajú svoje emisie a do 31. marca nasledujúceho roka odovzdajú overenú správu o nich. Do 1. apríla musia byť tieto údaje potvrdené v registri Európskej únie. Proces sa každý rok opakuje. Za nadmerné emisie je stanovená pokuta 100€ za každú tonu. Suma sa každý rok zvyšuje na základe miery inflácie v EÚ. Zoznam, všetkých, ktorí museli pokutu zaplatiť je verejne dostupný na vyhľadanie.³³⁰

3.5ETF - enhanced transparency framework

Je to rozšírenie MRV zavedené Parížskou dohodou, ktorým cieľom je zjednotiť a sprísniť kontrolu štátov, aby plnili záväzky, ktorými sa zaviazali. Okrem pravidelného podávania správ o vyprodukovaných emisiách, podávajú aj správy ohľadom toho, čo podnikli v tom, aby ich znížili. Transparentnosť vedie k verejným údajom, čo prispieva k „súťaži“ keďže sa môžu štáty medzi sebou porovnávať a predbiehať. Verejný údajov vedie aj k väčšej dôvere medzi štátmi.³³¹

3.6 GEMS - globálny environmentálny monitorovací systém

GEMS predstavuje jeden z najvýznamnejších celosvetových nástrojov environmentálnej politiky OSN. Od svojho vzniku prešiel dlhú cestu a dnes predstavuje komplexnú sieť monitorovacích programov, ktoré spoločne zabezpečujú systematický zber, analýzu a hodnotenie údajov o životnom prostredí. V poslednom čase sa začal špecializovať bližšie na monitorovanie čistoty a kvality vody prostredníctvom iniciatívy GEMS/WATER, ktorá funguje v blízkej spolupráci s celosvetovými organizáciami ako je WHO a UNEP. Daná spolupráca poskytuje jednotnú metodiku monitorovania kvality

³³⁰ EUROPEAN COMMISSION, DIRECTORATE-GENERAL FOR CLIMATE ACTION. Monitoring, reporting and verification. Online. Dostupné na: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/carbon-markets/eu-emissions-trading-system-eu-ets/monitoring-reporting-and-verification_en.

³³¹ UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE. Preparing for the ETF. Online. Dostupné na: <https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/preparing-for-the-ETF>.

povrchových aj podzemných vôd vo viac ako 100 krajinách sveta.³³² Údaje z GEMS-u sú jedným zo základov pre vypracovanie celkových správ o globálnom stave v rámci UNEP-u a prispievajú k plneniu stanovených cieľov, ktoré dopomáhajú udržiavať chcený rozvoj OSN. Okrem monitorovania sa GEMS zameriava aj na podporu štátom, najmä v rozvojových oblastiach, aby sa posilnila globálna environmentálna spravodlivosť a umožnilo by sa zberu porovnateľných údajov skrz celý svet, čo dopomôže k lepšiemu hodnoteniu cezhraničných environmentálnych rizík.³³³

3.7 GMES - global monitoring for environment and security

Tento program bol vytvorený na úrovni EÚ, ale v roku 2014 bol pretransformovaný do novej podoby v rámci názvu Copernicus. Je to systém, ktorý funguje na báze, ktorú som v práci spomenula len okrajovo. Je to systém, ktorý monitoruje Zem na základe satelitných údajov programu Sentinel. Poskytuje údaje, ktoré sú dostupné širokej verejnosti na základe internetovej stránky. Dané údaje sa využívajú pri monitorovaní klimatických zmien, znečistenia ovzdušia, pôdnej degradácie, odlesňovania, havarijnej situácie či námornej bezpečnosti. Získané informácie sú cenné v hľadisku toho, že dopomáhajú kontrolovať, či si členské štáty plnia svoje povinnosti, ktoré im vychádzajú z viacerých medzinárodných zmlúv.³³⁴

4. Medzinárodné zmluvy: ich záujem monitorovania a mechanizmus monitorovania

Zmluva/Dohovor	Rok prijatia	Miesto prijatia	Čo sa monitoruje	Mechanizmus monitorovania
1.Rámcový dohovor EHK o cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia	1979	Ženeva	Prenos znečisťujúcich látok na veľké vzdialenosti	Program EMEP
Rámcový dohovor OSN o zmene klímy	1992	New York	Emisie skleníkových plynov	Mechanizmus MRV
Helsinský dohovor o Baltskom mori	1992	Helsinki	Kvalita vody, biodiverzita, znečistenie Baltského mora	Monitorovací program HELCOM
Kjótský protokol	1997	Kjóto	Redukcia emisií	Nezávislé revízie

³³² UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME, (2025). Monitoring water quality. Online. Dátum publikovania: 2025-05-16. Dostupné na: <https://www.unep.org/topics/fresh-water/water-quality/monitoring-water-quality>.

³³³ EUROPEAN CENTRE FOR ELECTORAL SUPPORT, (2025). Global Election Management System (GEMS). Online. Dostupné na: <https://www.eces.eu/en/global-election-management-system-gems>.

³³⁴ EUROPEAN UNION. Copernicus. Online. Dostupné na: <https://www.copernicus.eu/en>.

Parížska dohoda	2015	Paríž	Udržať globálne otepľovanie pod 2°C	Mechanizmus monitorovania ETF
-----------------	------	-------	-------------------------------------	-------------------------------

4.1 Rámcový dohovor EHK o cezhraničnom znečisťovaní ovzdušia

Krajiny, ktoré ho ratifikovali sa zaviazali k spolupráci bojovať proti znečisteniu, ktoré prechádza hranicami štátov. Stranami dohovoru sú všetky členské štáty EÚ. Dohovor vymedzil diaľkové znečistenie ako uvoľňovanie látok do ovzdušia v dôsledku ľudskej činnosti. Dané látky avšak musia mať nepriaznivé účinky na ľudské zdravie, životné prostredie vo viacerých krajinách. Kontextom celého dohovoru je, že krajiny súhlasia s výmenou informácií. Národné politiky jednotlivých štátov budú spolupracovať v stratégiách na zníženia znečistenia ovzdušia.

V rámci tohto dohovoru bolo vypracovaných 8 protokolov:

- 1) **Protokol EMEP** - je základom pre skúmanie a posudzovanie znečistenia ovzdušia v Európe s cieľom znížiť zdroj emisií.
- 2) **Helsinský protokol** - sa zameriava na zníženie emisií síry o 30% v porovnaní s rokom 1980.
- 3) **Sofijský protokol** - základom je znižovanie emisií zlúčenín dusíka, vrátane amoniaku a prchavých organických látok
- 4) **Protokol VOC** - stanovil si cieľ zníženie emisií prchavých organických látok, ktoré sú zodpovedné za tvorbu prízemného ozónu o 30% a keď sa to podarí (tak sa stalo v roku 2020, klesli o 32%³³⁵) udržať ich stabilizované.
- 5) **Protokol z Osla** - vychádza z Helsinského protokolu o znižovaní emisií síry stanovuje emisný strop. Zmluvné strany (členské štáty EÚ) musia prijať najúčinnnejšie opatrenia vrátane: zvyšovanie energetickej účinnosti, využívanie energie z obnoviteľných zdrojov, znižovanie obsahu síry v palivách.
- 6) **Aarhuský protokol** - protokol zameraný na ťažké kovy, menovite na Kadmium, Olovo a Ortuť. Zníženie ich obsahu, ako sú napríklad: ortuť v teplomeroch a batériách. Cieľ bol dosiahnutý a tak sa zmenil v roku 2012 na zavedenie prísnejších limitov pre ťažké kovy v spaľovacích a priemyselných zdrojoch emisií.
- 7) **Protokol o perzistentných organických látkach** - jeho cieľom je celkové zrušenie tohto typu emisií.
- 8) **Göteborgský protokol** - stanovuje emisný strop (obdobie 2010 až 2020) látok: oxid siričitý, amoniak, a VOC pre konkrétne zdroje emisií: spaľovacie zariadenia, výroba elektriny a chemické čistenie vozidiel.

³³⁵ CO2 NEWS, (2024). Čo sú emisie skleníkových plynov? Online. Dátum publikovania: 2024-05-30. Dostupné na: <https://www.co2news.sk/2024/05/30/co-su-emisie-sklenikovych-plynov/>.

Dohovor bol podpísaný v roku 1979 v Ženeve v rámci Európskej hospodárskej komisie OSN a účinnosť nadobudol v roku 1983.³³⁶

4.2 Rámcový dohovor OSN o zmene klímy

Podpísaný 9.5.1992 v New Yorku. Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (UNFCCC) predstavuje jeden zo základných celosvetových dokumentov v oblasti ochrany klímy. Okrem ochrany vytvára aj právny rámec pre monitorovanie emisií skleníkových plynov a kontroluje, či zaviazané štáty si plnia svoje záväzky. Hlavným cieľom je stabilizovanie koncentrácie skleníkových plynov v atmosfére.

„ZMLUVNÉ STRANY TOHTO DOHOVORU, POTVRDZUJÚC, že zmena klímy Zeme a jej nepriaznivé dôsledky sú spoločným záujmom celého ľudstva; BERÚC NA VEDOMIE, že najväčší podiel na minulých a súčasných celosvetových emisiách plynov, ktoré spôsobujú skleníkový efekt, majú vyspelé krajiny“³³⁷

Jednými zo záväzkov, ktoré musia zmluvne strany dodržiavať je napríklad:

- 1) Vedenie environmentálnej politiky, tak aby údaje neprekročili hodnoty z roku 1990.
- 2) Podporovať vedomosť občanov v danej téme.
- 3) Držať tempo s modernizáciou technológií.³³⁸

4.3 Helsinský dohovor o Baltskom mori

Bol podpísaný všetkými štátmi, ktoré hraničia s baltským morom, cieľom je znížiť znečistenie, na to bola zriadená komisia HELCOM. Dohovor bol pôvodne prijatý v roku 1980, pozmenený v roku 1992 a v súčasnej podobe je účinný od 17. januára 2000.³³⁹

4.4 Kjótsky protokol

Kjótsky protokol je akýmsi rozšírením rámcového dohovoru OSN o zmene klímy. Krajiny sa zaviazali znížiť emisie do roku 2012 priemerne o 5%, a do roku 2020 o 18% v porovnaní s rokom 1990. Keď skončila záväznosť protokolu bola vypracovaná Parížska dohoda. V rámci protokolu sa doteraz monitorujú skutočné emisie zúčastnených strán a vedú sa záznamy o obchodoch s emisiami. Komisia EÚ každoročne zverejňuje pokrok svojich členských štátov.³⁴⁰

³³⁶ EUR-LEX – PRÁVNÝ OBSAH EÚ. Ženevský dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/geneva-convention-on-long-range-transboundary-air-pollution.html>.

³³⁷ Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy (UNFCCC). Online. In: Úradný vestník Európskej únie. L 33, s. 11–30. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:21994A0207\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:21994A0207(02)).

³³⁸ ENVIROPORTÁL. Rámcový dohovor OSN o zmene klímy. Online. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokument/ramcovy-dohovor-osn-o-zmene-klimy>.

³³⁹ EUR-LEX. Helsinský dohovor o ochrane Baltského mora. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/helsinki-convention-on-the-protection-of-the-baltic-sea.html>.

³⁴⁰ EUR-LEX. Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy (UNFCCC). Online. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM:kyoto_protocol.

4.5 Parížska dohoda

Prijatá na parížskej klimatickej konferencii s 196 zmluvnými stranami. Je to prvá dohoda, ktorá je celosvetovo právne záväzná. Hlavným cieľom je odvrátiť nebezpečnú zmenu klímy, obmedziť otepľovanie minimálne na 1,5°C z 2°C. Taktiež ustanovuje právny rámec na pomoc krajinám zvládať dôsledky zmeny klímy. Dohoda nadobudla platnosť 4.11.2016. Každá zmluvná strana má predložiť komplexný národný akčný plán v oblasti klímy.³⁴¹Slovensko predložilo Integrovaný národný energetický a klimatický plán (NEKP) na roky 2021-2030. Sú v ňom zahrnuté adaptačné zložky, ktoré udržujú SR v súlade s požiadavkami Parížskej dohody, vydané ministerstvom hospodárstva SR.

5.Vývoj do budúcnosti

Nikdy sa nedá s istotou povedať, ako to bude vyzerat' zajtra, o týždeň alebo o 10 rokov. Vieme, to len odhadnú na základe toho, kde sa vo vývoji nachádzame teraz a ako rýchlo napredujeme a taktiež porovnávaným údajov z minulosti. V rámci hľadania informácií k danej téme som prešla viacero odborných dokumentov. Najlepšie by som vedela okomentovať dokument EHK OSN³⁴², ktorý bol zostavený ako manuál pre možnosť lepšieho monitorovania dát kvality ovzdušia a vody v krajinách východnej Európy, Kaukazu, strednej Ázie a juhovýchodnej Európy.

Dokument je komplexným návodom pre rozvoj národných stratégií využívania monitorovania ovzdušia a kvality vody. Podľa dokumentu je dôležité integrovať dáta získané zo sledovania kvality s emisnými inventármi, čo bude viesť ku kvalitnejšej environmentálnej politike. Dokument zahŕňa odporúčania toho, aby výsledky monitorovania sa nahodili do systému, kde by sa mohli následne vďaka získaním dátam prehrať scenáre, ktoré môžu nastať v rámci toho, ako sa vyvíja kvalita ovzdušia a vody. Taktiež by sa výsledky sledovania kvality životného prostredia mali celoplošne integrovať s údajmi zo zdravotníctva. Cieľom je poskytovať spoľahlivé dáta pre rozhodovanie v oblasti požiadaviek na kvalitu ovzdušia a vody, aby bolo možné posúdiť či sa dodržia stanovené normy prijaté viacerými medzinárodnými zmluvami a dohovormi. Národné systémy sú vyzvané na modernizáciu a posilnenie svojich monitorovacích programov. Odporúča sa zavedenie nových technológií, ktoré sú automatizované a kompatibilné medzi všetkými národmi, pre zabezpečenie jednoduchého porovnania dát. Mal by sa vytvoriť moderný informačný systém na správu a vzájomné zdieľanie, aby bolo možné celoplošné simulovanie možnej budúcnosti a aby sa mohli kvalitnejšie sledovať nežiadúce zdravotné ťažkosti a ich prepojenie s kvalitou životného prostredia. Tieto nové

³⁴¹EUR-LEX. Parížska dohoda. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/paris-agreement.html>.

³⁴² EHK OSN. Smernice pre rozvoj národných stratégií využitia monitorovania kvality ovzdušia a vody ako nástrojov environmentálnej politiky: Východná Európa, Kaukaz, Stredná Ázia a juhovýchodná Európa. Online.

technológie by mali podporiť presnosť a spoľahlivosť získaných údajov, čo by malo umožniť lepšie rozhodovanie a efektívnejšie riadenie environmentálnej politiky.

Záver

V mojej práci som sa snažila komplexnejšie priblížiť problematiku monitorovania životného prostredia. Tému som sa snažila rozdeliť na jednotlivé oblasti monitorovania, aby sa ľahšie pochopil význam monitorovania životného prostredia, nech si vieme všetci predstaviť prax pod daným pojmom. Monitorovanie ovzdušia, vody, pôdy ale aj biologickej rozmanitosti, čiže biodiverzity. Následne som sa pokúsila priblížiť právny rámec a ochranu, ktorú nám môže právo poskytnúť na celosvetovom merítku, ale aj v národnej legislatíve. Moja práca ukázala, že kvalitný systém monitorovania je základom pre efektívnu ochranu životného prostredia, pretože získané dáta umožňujú zákonodarcom prijať informačne odôvodnené rozhodnutia. Z môjho pohľadu ako študentky právnickej fakulty UPJŠ, som si danú tému vybrala, pretože mi príde nesmierne aktuálna. Vidím v právnom rámci monitorovania významný nástroj nielen na ochranu, ale aj na prevenciu ničenia životného prostredia. Právne normy by nemali byť vnímané len ako represívny mechanizmus, ale ako aktívny prostriedok spolupráce medzi vedou, štátom a spoločnosťou. Je to oblasť na ktorej ako ľudstvo musíme ešte popracovať, aby boli dosiahnuté požadované výsledky. Preto si myslím, že budúci rozvoj bude závisieť najmä na tom, či dokážeme efektívne prepojiť právnu reguláciu s technologickým pokrokom a transparentnosťou voči verejnosti. Ak by sa to podarilo a všetky štáty by si plnili záväzky ku ktorým sa sami zaviazali, bude existovať vyvážený systém, ktorý bude slúžiť na ochranu prírody a v konečnom dôsledku aj na ochranu samotného človeka.

Zoznam zdrojov

1. AKTUALITY.SK, (2024). Znečistenie ovzdušia dosahuje kritickú úroveň: Len 7 krajín spĺňa medzinárodné normy kvality ovzdušia. Online. Dátum aktualizácie: 2024-05-08.
2. C&D SERVICES. Uhlíkové clo a mechanizmus CBAM. Online. Dostupné na: <https://www.cdservices.sk/mechanizmus-cbam/>.
3. CEIP – CENTRE ON EMISSION INVENTORIES AND PROJECTIONS. Reported emission data. WebDab Emission Database. Databáza. Dostupné na: <https://www.ceip.at/webdab-emission-database/reported-emissiondata>.
4. ČSSR, (1984). Rámcový dohovor EHK o cezhraničnom znečistení ovzdušia. In: Zbierka zákonov. č. 130/1984 Zb.
5. CO2 NEWS, (2024). Čo sú emisie skleníkových plynov? Online. Dátum publikovania: 2024-05-30. Dostupné na: <https://www.co2news.sk/2024/05/30/co-su-emisie-sklenikovych-plynov/>.
6. ECM MONITORY. Meranie kvality vody. Online. Dostupné na: <https://www.ecm-monitory.sk/product/meranie-kvality-vody/>.

7. EEA, (2023). Ground-level Ozone. Online. Dostupné na: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/sk/observatory/evidence/health-effects/ground-level-ozone>.
8. EHK OSN. Smernice pre rozvoj národných stratégií využitia monitorovania kvality ovzdušia a vody ako nástrojov environmentálnej politiky. Online.
9. EHK OSN, (2023). Environmental Monitoring. Online. Dostupné na: <https://unece.org/environmental-monitoring>.
10. EMEP / MSC-W. MSCW model data. Online. Dostupné na: https://www.emep.int/mscw/mscw_moddata.html.
11. ENVIROPORTÁL. Rámcový dohovor OSN o zmene klímy. Online. Dostupné na: <https://www.enviroportal.sk/dokument/ramcovy-dohovor-osn-o-zmene-klimy>.
12. EUR-LEX – PRÁVNY OBSAH EÚ. Ženevský dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/geneva-convention-on-long-range-transboundary-air-pollution.html>.
13. EUR-LEX. Helsinský dohovor o ochrane Baltského mora. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/helsinki-convention-on-the-protection-of-the-baltic-sea.html>.
14. EUR-LEX. Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy (UNFCCC). Online. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM:kyoto_protocol.
15. EUR-LEX. Parížska dohoda. Online. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/glossary/paris-agreement.html>.
16. EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. Aké sú hlavné zdroje znečistenia vody? Online. Dostupné na: <https://www.eea.europa.eu/sk/help/casto-kladene-otazky/ake-su-hlavne-zdroje-znečistenia-vody>.
17. EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. Čo je biodiverzita a prečo je dôležitá? Online. Dostupné na: <https://www.eea.europa.eu/sk/help/casto-kladene-otazky/co-je-biodiverzita-a-preco>.
18. EURÓPSKA ENVIRONMENTÁLNA AGENTÚRA. Monitorovanie biodiverzity: Prípady použitia a zdroje. Online. Dostupné na: <https://marine.copernicus.eu/sk/services/use-cases-by-topic/biodiversity-monitoring>.
19. EURÓPSKA ÚNIA, (1994). Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy (UNFCCC). In: Úradný vestník Európskej únie. L 33, s. 11–30.
20. EUROPEAN CENTRE FOR ELECTORAL SUPPORT, (2025). Global Election Management System (GEMS). Online. Dostupné na: <https://www.eces.eu/en/global-election-management-system-gems>.

21. EUROPEAN COMMISSION, DIRECTORATE-GENERAL FOR CLIMATE ACTION. Monitoring, reporting and verification. Online. Dostupné na: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/carbon-markets/eu-emissions-trading-system-eu-ets/monitoring-reporting-and-verification_en.
22. EUROPEAN UNION. Copernicus. Online. Dostupné na: <https://www.copernicus.eu/en>.
23. HELCOM. About us. Online. Dostupné na: <https://helcom.fi/about-us/>.
24. HELCOM. Groups – HELCOM at work. Online. Dostupné na: <https://helcom.fi/helcom-at-work/groups/>.
25. HOSPODÁRSKA KOMISIA OSN PRE EURÓPU. Monitorovanie odpadu. Online. Dostupné na: <https://unece.org/environmental-monitoring>.
26. MICHALS, Debra, (2015). Rachel Carson. Online. Dostupné na: www.womenshistory.org/education-resources/biographies/rachel-carson.
27. "MONITORING AIR QUALITY: ESSENTIAL INSTRUMENTS AND TECHNIQUES.", (2023). In: Environmental Science Journal, roč. 12, č. 3.
28. Oznámenie Ministra zahraničných vecí č. 96/1997 Z. z. o prijatí Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy.
29. Rozhodnutie Rady z 21. februára 1994 o pristúpení spoločenstva k Dohovoru o ochrane morského prostredia oblasti Baltického mora z roku 1974 (Helsinský dohovor).
30. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 139/2005 Z.z. o uzavretí Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy.
31. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 358/2002 Z.z. o prijatí Dohovoru o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier.
32. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 99/2017 Z.z o prijatí Parížskej dohody.
33. UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE (UNECE). Environmental Monitoring and Assessment. Online. Dostupné na: <https://unece.org/environmental-monitoring>.
34. UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME, (2025). Monitoring water quality. Online. Dátum publikovania: 2025-05-16. Dostupné na: <https://www.unep.org/topics/fresh-water/water-quality/monitoring-water-quality>.
35. UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE. Preparing for the ETF. Online. Dostupné na: <https://unfccc.int/process-and-meetings/transparency-and-reporting/preparing-for-the-ETF>.
36. WHO REGIONAL OFFICE FOR EUROPE, (2006). Health Risks of Particulate Matter from Trans-boundary Air Pollution.

Globálny digitálny kompakt OSN a jeho potenciál na udržateľnosť a ochranu práv

Bianka Sabolová

Úvod

Dvadsaťdruháho septembra 2024 bol v rámci Summitu o budúcnosti konaného v New Yorku predstavený členským štátom OSN návrh Globálneho digitálneho kompaktu.³⁴³ Bol prijatý ako súčasť Paktu pre budúcnosť, ktorý s odkazom na sedemdesiate piate výročie založenia OSN formuluje vo svojej tretej kapitole záväzky týkajúce sa rozvoja technológií, inovácií a kooperácií v tejto oblasti.³⁴⁴ Vymedzená je okrem iného snaha zabezpečiť rovnosť medzi ženami a mužmi, dopomôcť k plnohodnotnej aplikácii základných práv či pomoc rozvojovým krajinám v zlepšení digitálneho, vedeckého skúmania a konkurencieschopnosti.³⁴⁵ Členské štáty OSN si uvedomujú, že aj otázka umelej inteligencie a jej využívania širokospektrálne spadá pod uvedenú oblasť, lebo už dnes dochádza k prípadom medzinárodným právom neregulovaným, no vyžadujúcim právne posúdenie. Napríklad z hľadiska autorského práva, ako sme aj nedávno mohli zaznamenať v prípade zneužitia štýlu ilustrátora animovaných filmov Haraa Mijazakiho.³⁴⁶ Firma OpenAI, poskytujúca nástroj umelej inteligencie ChatGPT v marci roku 2025 predstavila nový generátor obrázkov, ktorý z grafického hľadiska presnejšie tvorí obrázky podľa pokynov používateľa a aj technika či farebná hĺbka sú adekvátnejšími. Bez povolenia japonského animovacieho štúdia Ghibli však došlo ku kopírovaniu ich prác, respektíve vizuálneho jazyka, ktorým následne tvorili obrazy útoku na Svetové obchodné centrum alebo aj rodinné fotografie s jasne rozlíšiteľnými prvkami daného štúdia i samotného Mijazakiho. Denník New York Times kvôli použitiu ich materiálov bez povolenia už inicioval súdne konanie voči spoločnosti OpenAI.³⁴⁷

Cieľmi príspevku je analyzovať v jednotlivých kapitolách potenciál a potencionálne vplyvy Globálneho digitálneho kompaktu OSN ako takzvaného soft-law dokumentu s poukázaním na aktuálnu tému udržateľnosti technológií i súčasnú ochranu a posilnenie základných práv so zreteľom najmä na rozvojové krajiny. V závere je ambíciou ponúknuť pohľad na možné zintenzívnenie „aktivizmu“ jednotlivcov ako subjektov

³⁴³ EURÓPSKA KOMISIA, (2024). Členovia organizácie Spojených národov prijali globálny digitálny pakt, ktorým sa formuje bezpečná a udržateľná digitálna budúcnosť pre všetkých. Online.

³⁴⁴ OSN, (2024). Pact for the future. Online.

³⁴⁵ *Ibid.*

³⁴⁶ HRIVŇÁK, Tomáš, (2025). Chat-GPT vykradol štýl známeho filmára Mijazakiho a oživil debatu o autorských právach. Online.

³⁴⁷ *Ibid.*

v medzinárodnom spoločenstve, vzhľadom aj na úpravu a návrh postupov, ktoré Digitálny kompakt OSN navrhuje.

V tomto príspevku budeme vychádzať najmä z oficiálneho znenia Digitálneho kompaktu OSN a iných právnych predpisov, sčasti z prípravných dokumentov predchádzajúcim jeho vzniku, z odborných článkov týkajúcich sa medzinárodnej ochrany ľudských práv a základných slobôd. Využívať pri tom budeme najmä analýzu a syntézu, ale aj metódu komparácii.

1. Udržateľnosť v kontexte Digitálneho kompaktu OSN

Udržateľný rozvoj bol definovaný v Brundtlandskej správe Svetovej Komisie pre životné prostredie a rozvoj v roku 1987 ako, „*rozvoj, ktorý spĺňa potreby súčasnosti, dneška, bez ohrozenia schopnosti budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby.*“³⁴⁸ Nejedná sa o právne záväzný dokument, ale inšpiroval iné právne záväzné dokumenty tzv. hard law, ktoré precizujú konkrétne ciele, ako je napríklad Dohovor o biologickej diverzite prijatý v Riu de Janeiro v roku 1992. Ten ho definuje podobne a dodáva, že sa dosahuje prostredníctvom zachovania biologickej rozmanitosti, trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov a spravodlivého a rovnocenného rozdeľovania prínosov z využívania genetických zdrojov.³⁴⁹ Jednak z Brundtlandskej správy, ale aj z Dohovoru o biologickej diverzite a iných konvencií, vychádzali aj ciele udržateľného rozvoja, ktoré sa medzinárodné spoločenstvo rozhodlo plniť prostredníctvom Agendy 2030 prijatej Organizáciou spojených národov.

Globálny digitálny kompakt bol prijatý na urýchlenie plnenia rezolúcie Valného zhromaždenia z 25. septembra 2015 – Transformujeme náš svet: Agenda 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj. Vychádza z jej cieľov a opiera sa o ne, ako je uvedené napríklad v zásadách Globálneho digitálneho paktu v zásadách, pod písmenom b. 7 V úvodných ustanoveniach Paktu pre budúcnosť sa odkazuje na implementáciu Agendy 2030 a dosiahnutie udržateľného rozvoja a jeho cieľov bez výnimky. Rezolúcia Valného zhromaždenia z 25. septembra 2015 predstavuje komplexný právne nezáväzný dokument, ktorý vo viacerých zo sedemnástich cieľov, ktoré stanovuje, spomína udržateľnosť. V bode sedem je to zabezpečenie prístupu k cenovo dostupným, spoľahlivým a trvalo udržateľným moderným energiám pre všetkých, v celi číslo deväť podpora inkluzívnej a trvalo udržateľnej industrializácie a posilnenie inovácií.³⁵⁰ Globálny digitálny kompakt udržateľný rozvoj spomína vo viacerých svojich cieľoch. Ako jeden zo základných a naliehavých cieľov je uvedené začlenenie digitálnej ekonomiky

³⁴⁸ SVETOVÁ KOMISIA PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ROZVOJ, (1987). Správa Naša spoločná budúcnosť. Online. Dostupné na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

³⁴⁹Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 34/1996 Z. z. o uzavretí Dohovoru o biologickej diverzite.

³⁵⁰ OSN, (2024). Pact for future. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN z 21. októbra 2024. A/79/L.2. Online.

a z nej plynúcich výhod pre všetkých.³⁵¹ Jej prínosom by mala byť práve možnosť udržateľnejšieho hospodárenia a mohla by prispieť ku väčšej spolupráci technicky vyspelejších a menej vyspelých štátov a spoločností. Taktiež by to značne urýchlilo nielen rozvoj, ale aj dosahovanie cieľov. Pri efektívnej eliminácii nástrah digitálnej ekonomiky existuje predpoklad zlepšenia integrácie jednotlivých subjektov, ale aj istý dopad na stav životného prostredia v súvislosti s niektorými odvetviami priemyslu. Domnievame sa, že v súčasnej dobe a ani v dohľadnej budúcnosti piatich rokov by nevýhody zavedenia digitálnej ekonomiky prevážili nad jej prínosmi. Dôvodom je technická náročnosť, nastavenie trhu aj starnutie obyvateľstva i otázky napríklad regulácie internetu ako takého i problematika umelej inteligencie. To ostatne akcentuje aj samotný Kompakt v snahe podpory technologického hospodárstva kvôli novým príležitostiam v ceste za udržateľnejšou Zemou, no zároveň so zreteľom na minimalizovanie vplyvu na životné prostredie.³⁵²

2. Ochrana ľudských práv a základných slobôd v Digitálnom kompakte OSN

Ako je uvedené v zásadách Globálneho digitálneho kompaktu OSN v bode 8 písmena c, za cieľ si kladie rešpektovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd, ktoré musia byť podporované, chránené a rešpektované online aj offline.³⁵³ Toto konštatovanie, ktoré je súčasťou právneho vedomia a aj rozhodovania medzinárodných súdnych a mimosúdnych orgánov, by mohla v budúcnosti inšpirovať zmluvnú normotvorbu i prípadnú rekodifikáciu či doplnenie právne záväzných aktov medzinárodného práva ľudských práv. V rovnakej zásade rozvíja aj možnosť efektívneho využívania všetkých práv vrátane práv detí, osôb so zdravotným postihnutím.³⁵⁴ V súvislosti s právami osôb so zdravotným je kľúčová podpora ich práva na prístup k internetu i digitálnym zariadeniam pre plnohodnotný život v spoločnosti a uplatnenie sa na trhu práce, pri prístupe k tovaru a službám a aj v iných oblastiach, práva na informácie a na slobodu prejavu. Často je to jediný prostriedok pri zamedzovaní diskriminácie takých jednotlivcov so špecifickou kvalitou.

Za istý druh diskriminácie je možné považovať aj rodovú nerovnosť prejavujúcu sa napríklad v nerovnom prístupe k vedúcim pozíciám, zníženie finančného ohodnotenia. Posilnenie rodovej rovnosti a posilnenie postavenia žien je cieľ vymedzený pod písmenom d,¹⁵ neskôr rozšírený aj na akýkoľvek iný rozvoj. Prvým z novo derivovaných práv spočíva v pripojení všetkých ľudí k internetu. Podľa Správy Komisie OSN pre digitálny rozvoj je to ku roku 2023 vyše 2,6 miliardy obyvateľov a obyvateľiek, čo predstavuje vyše 1/3 obyvateľov celej Zeme.³⁵⁵ V rámci konkrétnych čiastkových úloh sa

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Ibid.

³⁵³ Ibid.

³⁵⁴ Ibid.

³⁵⁵ INTERNATIONAL TELECOMMUNICATION UNION. Population of global offline continues steady decline 2.6 billions people in 2023. Online.

o. i. uvádza pripojenie všetkých škôl a nemocníc k internetu nadviazaním na iniciatívu Giga Medzinárodnej telekomunikačnej únie. Toto opatrenie by sa obdobne ako ostatné malo zrealizovať do roku 2030 čo je istotne podmienené aj množstvom finančných prostriedkov investovaných do tejto oblasti, no predstavovalo by skutočné zlepšenie života, práva na informácie aj slobody prejavu či prístupu k zdravotnej starostlivosti jednotlivcov celého sveta. Právo na prístup k internetu a de facto aj ku digitálnym zariadeniam súvisí aj s právom na vzdelanie, no Kompakt uvádza nové možné oprávnenie fyzických osôb spočívajúce v práve na digitálne vzdelávanie a gramotnosť, dokonca v súvislosti s talentom na využívanie takýchto technológií. Opäť sa týka najmä rozvojových krajín, no dokument akcentuje aj dôležitosť v otázke slobodného a pomerného zastúpenia žien v tejto oblasti, s odkazom ako na prípravu národných programov i prispôsobenia kvalifikácie učiteľov do spomínaného roka 2030.

Podpora inkluzívneho, bezpečného, otvoreného a zabezpečeného digitálneho priestoru rešpektujúceho, chrániaceho a podporujúceho ľudské práva je princípom, ktorý je podstatou už novšie vyššie zmienených novátorských práv, akými sú právo na internet a prístup k digitálnym zariadeniam či právo na digitálne vzdelávanie. Ale aj právo na vzdelanie či právo na prístup k službám, ktoré súvisí so zavedením a prehĺbením digitálnej ekonomiky, nachádzajú podľa nášho názoru implicitne dané ustanovenie. Najmä v Digitálnom kompakte spomínaná potreba vytvoriť bezpečie pre deti v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa vytvorením príslušného právneho a politického rámca.¹⁵ Problematika je aktuálna nielen v súvislosti s detskou pornografiou, ktorá zasahuje do práva na dôstojnosť a práva na ochranu dobrého mena a osobnej povesti, ale aj v oblastiach práva na informácie alebo ochrany finančných prostriedkov, nehovoriac tiež o práve na zdravie súvisiace so vznikom závislostí a v krajnom prípade v práve na bezpečný rodinný a súkromný život, ale aj práva na život v súvislosti s tlakom sociálnych sietí, ktorý aj v poslednej dobe mal za následok životy mladých ľudí.

V neposlednom rade je dôležitým míľnikom zriadenie medzinárodnej správy umelej inteligencie na báze vedeckej medzinárodnej skupiny s geograficky rovným zastúpením všetkých častí sveta vrátane rozvojových krajín¹⁶, aby umelá inteligencia slúžila v prospech ľudstva. Umelá inteligencia má dosah na celú skupinu ľudských práv od osobných cez majetkové, napríklad autorské práva vyššie spomenuté právo na vzdelanie, informácie či majetok a slobodu vedeckého bádania. Výzvou v tejto oblasti ale môže byť napríklad vlastníctvo týchto programov, nakoľko v súčasnosti je istá nemožnosť kontroly ani správy v oblasti sociálnych médií, nakoľko patria súkromným osobám. Analogicky teda môže nastať problém aj v tejto oblasti, aj keď ide o rozličné internetové služby. A to existujú indície napovedajúce o možnom porušení základných práv na správu vecí verejných netransparentnou a v čase moratória sa objavujúcou reklamou politických strán a hnutí, prípadne kandidátov.

2.1 Zapojenie sa jednotlivcov ako vízia Digitálneho kompaktu OSN

Nielen z obsahu Digitálneho kompaktu OSN vyplýva, že ide o pomerne ambiciózny plán, ktorý by sa mal zrealizovať do roku 2030 aspoň v hrubých rysoch. V článkoch sa nachádza výzva na zapojenie sa jednotlivcov, špecificky právnických osôb, do materiálneho či personálneho zabezpečenia, finančného pokrytia výdavkov. Na oficiálnej stránke Digitálneho kompaktu OSN sa nachádza sekcia: „Pridajte sa ku Globálnemu digitálnemu kompaktu.“ Po vyplnení informácií a predchádzajúcemu udeleniu súhlasu môžu byť asociácie, medzinárodne nevládne organizácie či fyzické osoby súčasťou zmeny spoločnosti k lepšiemu.³⁵⁶ Nakoľko ako uvádza aj samotná oficiálna stránka, naplnenie týchto cieľov si vyžaduje koncentrované úsilie tisíca subjektov. Nasledovné otvára väčší priestor na zapojenie sa jednotlivcov alebo aj medzinárodných medzivládnych organizácií na riešení aktuálnych problematík v rámci medzinárodného práva verejného. Explicitne sú vymenované vlády, súkromný sektor, občianska spoločnosť, technická komunita, akademická obec a medzinárodné organizácie či už regionálne alebo univerzálne.³⁵⁷ Spolu so sto deväťdesiatimi troma členskými štátmi Organizácie Spojených národov, ktorí podpísali Globálny digitálny kompakt je vyjadrená nielen potreba posilnenej spolupráce medzi subjektami, ale aj zapojenie právnických a fyzických osôb s potrebným kapitálom na zabezpečenie okrem iného prístupu na internet pre všetkých ľudí na planéte.³⁵⁸

Jednotlivci mali dosiaľ marginálnu subjektivitu v presne právnymi predpismi medzinárodného „hard law“ zakotvenú. Domnievame sa, že hoci ide o právne nezáväzný dokument soft law, je pozitívnym krokom vpred pre rozšírenie práv jednotlivcov v medzinárodnom spoločenstve, lebo v zásade o zlepšenie práva na život a iných ľudských práv je nepriamo jedným z cieľov aj Globálneho digitálneho kompaktu. Medzinárodné nevládne organizácie vedú medzinárodného práva verejného dosiaľ nekvalifikované ako subjekty, mali dosiaľ veľký vplyv aj na formovanie politik OSN v oblasti ochrany ľudských práv či udržateľnosti, ako napríklad Greenpeace, Svetový program na ochranu prírody alebo Program Spojených národov pre životné prostredie, ktorý je špecializovaným programom Organizácie Spojených národov pod ktorého gesciou vznikol aj Rámcový dohovor o zmene klímy. Avšak nie je vylúčené, že pre širšiu angažovanosť vo veciach, ktoré bývali doménou štátov a medzinárodných medzivládnych organizácií sa ich význam môže odraziť aj na ich medzinárodnoprávnej subjektivite.

³⁵⁶ OFFICE FOR DIGITAL AND EMERGING TECHNOLOGIES, UNITED NATIONS. Global digital compact. Online.

³⁵⁷ OSN, (2024). Pact for future. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN z 21. októbra 2024. A/79/L.2. Online.

³⁵⁸ *Ibid.*

Záver

Globálny digitálny kompakt je bezpochyby veľmi zaujímavým legislatívnym dielom, ktoré nešetrí ambicióznosťou ale zároveň racionálnym rozvrhnutím cieľov, realisticky nadväzujúcich na Agendu 2030. Má potenciál pri efektívnom nastavení a implementácii napomôcť rozvoju udržateľnosti v otázkach digitálnych tovarov a služieb, čo ale zároveň ukladá povinnosť zabezpečiť bezpečný priestor internetu pre všetkých ľudí. Kompakt tak isto načrtá líniu prehodnotenia tretej generácie ľudských práv a základných slobôd prostredníctvom ich doplnenia o nové práva prístupu na internet, vlastníctva potrebných zariadení, no i prehĺbuje iné už zakotvené práva práva detí z Dohovoru o právach dieťaťa. Napríklad právo na slobodu prejavu, ktoré zahŕňa aj slobodu vyhladávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky každého druhu, bez ohľadu na hranice či právo na vzdelanie. A to vo svojej podstate nielen pre deti, ale pre všetky osoby. V neposlednom rade sa nám podarilo vykresliť aj líniu možného širšieho zapojenia aj iných ako tradičných subjektov medzinárodného práva verejného, čo by okrem jednoduchšej realizácii cieľov Kompaktu bolo prínosom v dynamicky sa meniacom digitálnom a globalizovanom svete.

V rámci kontrolných mechanizmov, ktoré sú uvedené na oficiálnej stránke Globálneho digitálneho kompaktu, je naplánovaná takzvaná hĺbková kontrola v rámci tretieho kvartálu roku 2027. Dovtedy je možné iba špekulovať o jeho možnej implementácii a miere naplnenia ambiciózných cieľov, ktoré predostiera.³⁵⁹

Vzhľadom na charakter a právnu záväznosť však možno polemizovať aj nad tým, ako je schopný spôsobiť určitú zmenu a či tak povediac, nie je iba ďalším z mnohých ambiciózných, no nerealizovateľných dokumentov skôr politického charakteru. Podľa nášho názoru tomu tak nie je. Nadväzujúc najmä na širokú mieru predpokladaného zapojenia rôznych subjektov medzinárodného práva verejného a taktiež na jeho isté zaradenie do systému odvetvia medzinárodného práva životného prostredia a medzinárodného práva ochrany ľudských práv. Usudzujeme tak najmä z dôvodu na jasný odkaz a precizovanie cieľov Agendy 2030. Zároveň je z nášho uhla pohľadu istým negatívom Globálneho digitálneho kompaktu aj fakt, že si neosvojil niektoré z kľúčových cieľov Agendy 2030. Tie síce nesúvisia priamo s rozšírením udržateľnosti vo vybraných oblastiach alebo s ochranou ľudských práv, no doslova tvoria istý pilier, bez ktorého nie je možné realizovať ani jeden z čiastkových cieľov v širokej miere. Je ním najmä cieľ číslo šesť označený ako mier, spravodlivosť a silné inštitúcie. Predovšetkým bez mieru je skoro nerealizovateľné realizovať kroky ku digitálnej bezpečnosti, gramotnosti a ku zefektívneniu digitálnej ekonomiky. Je to vše zahrňujúci a náročne aplikovateľný cieľ, no podľa nášho názoru sa mal objaviť aspoň v úvodných ustanoveniach Globálneho digitálneho kompaktu, berúc do úvahy fakt, že samotné digitálne technológie môžu byť

³⁵⁹ OFFICE FOR DIGITAL AND EMERGING TECHNOLOGIES, UNITED NATIONS. Global digital compact. Online.

v súčasnosti využité aj na iné ako mierové účely a môžu byť nástrojom negatívne využitým aj na nárast extrémizmu alebo autoritárstva.

Zoznam zdrojov

1. AINOVINKY, (2025). Porušuje ChatGPT autorské právo u obrázků Ghibli ? Online. Dostupné na: <https://ainovinky.cz/porusuje-chatgpt-autorske-prava-obrazky-ghibli/>. [citované 2025-10-23].
2. EURÓPSKA KOMISIA, (2024). Členovia organizácie Spojených národov prijali globálny digitálny pakt, ktorým sa formuje bezpečná a udržateľná digitálna budúcnosť pre všetkých. Online. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/news/united-nations-members-adopted-global-digital-compact-shaping-safe-and-sustainable-digital-future>. [citované 2025-10-14].
3. HRIVŇÁK, Tomáš, (2025). Chat-GPT vykradol štýl známeho filmára Miyazakiho a oživil debatu o autorských právach. In: Denník N. Online. Dostupné na: <https://e.dennikn.sk/4560394/chatgpt-vykradol-styl-znameho-filmara-mijazakiho-a-ozivil-debatu-o-autorskych-pravach/>. [citované 2025-10-19].
4. INTERNATIONAL TELECOMUNICATION UNION, (2023). Population of global offline continues steady decline 2.6 billions people in 2023. Online. (Dátum publikovania/aktualizácie: 2023-09-12). Dostupné na: <https://www.itu.int/en/mediacentre/Pages/PR-2023-09-12-universal-and-meaningful-connectivity-by-2030.aspx>. [citované 2025-10-22].
5. OFFICE FOR DIGITAL AND EMERGING TECHNOLOGIES, UNITED NATIONS, (2024). Global digital compact. Online. Dostupné na: <https://www.un.org/digital-emerging-technologies/global-digital-compact>. [citované 2025-10-15].
6. OSN, (2024). Pact for future. Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN z 21. októbra 2024. A/79/L.2.
7. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 34/1996 Z. z. o uzavretí Dohovoru o biologickej diverzite.
8. PROGRAM OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE, (1993). Dohovor o biologickej diverzite.
9. SVETOVÁ KOMISIA OSN PRE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A ROZVOJ, (1987). Správa Naša spoločná budúcnosť

Medzinárodnoprávna reakcia na klimatické zmeny: Je čas na nové globálne dohovory?

Barbora Dupkalová

Úvod

Klimatická zmena sa stáva stále aktuálnejšou témou v našej spoločnosti a zároveň vytvára urgentnú potrebu zjednotenia štátov, medzinárodných organizácií, ale aj súkromných aktérov v rozhodovaní a konaní v rámci tejto otázky. Medzinárodné právo malo aj v tejto oblasti poslúžiť na zosúladienie krokov a zjednodušiť tak spoluprácu. V čase prudkého technologického rozvoja vystáva otázka, či sú existujúce medzinárodné nástroje postačujúce, a či by sa nemali lepšie zamerať na nové výzvy, najmä tie spojené s umelou inteligenciou (ďalej len „AI“). AI môže prinášať významné zlepšenia pri predchádzaní a zmierňovaní dopadov klimatických zmien, ale zároveň sama predstavuje záťaž pre životné prostredie vysokou spotrebou energie a uhlíkovou stopou dátových centier.³⁶⁰ Cieľom tohto príspevku je analyzovať, do akej miery súčasné medzinárodné právo reflektuje technologický rozmer klimatickej krízy a ako upravuje otázky súvisiace s AI, a zároveň posúdiť potrebu nových globálnych dohovorov. Príspevok poukáže na to, ako môžu byť predchádzajúce právne úpravy inšpiráciou pre budúce normy a analyzuje, do akej miery môže medzinárodné právo regulovať technologický rozvoj v súvislosti so zmenami klímy. Osobitná pozornosť bude venovaná aj otázke, ako môžu byť takými to dohovormi ovplyvnené globálne technologické spoločnosti, ako sú Google či Microsoft, ktoré majú v tejto oblasti zásadný vplyv. Poznatky uvedené v príspevku vychádzajú z analýzy existujúcich medzinárodných dokumentov, odborných publikácií a aktuálnych návrhov na reformu.

1. Klimatické zmeny a ich úprava v medzinárodnom práve

Klimatická zmena nie je výdobytkom modernej doby, avšak práve počas poslednej dekády sa stala jednou z najzávažnejších tém a predmetom diskusií naprieč celým medzinárodným spoločenstvom. Je potrebné zdôrazniť, že hoci z histórie vieme, že klimatické zmeny existovali a aj v minulosti významne ovplyvňovali prostredie na našej planéte, neprebíhali ani zďaleka tak rýchlo ako dnes, a to najmä v dôsledku ľudskej

³⁶⁰ SANDER, B., (2025). Addressing climate change in the age of artificial intelligence: three registers of human rights struggles. In: Transnational Legal Theory. Online. s. 1–41. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20414005.2025.251890>. [citované 2025-08-28].

činnosti čo potvrdzujú aj správy Medzivládneho panelu pre zmenu klímy (IPCC), podľa ktorých je súčasné otepľovanie jednoznačne spôsobené ľudskou aktivitou a prebieha bezprecedentným tempom v porovnaní s prírodnými zmenami v minulosti (IPCC, 2023).³⁶¹ Navyše, dôsledky klimatickej zmeny v minulosti nepôsobili na tak rozvinutú a početnú populáciu, ako máme dnes a ich dopady nevyžadovali rovnakú úroveň koordinovanej reakcie ako v súčasnosti.³⁶² Aj z týchto dôvodov vznikol všeobecný konsenzus o potrebe vytvoriť mechanizmy umožňujúce globálnu spoluprácu. Problematika klimatickej zmeny je totiž špecifická tým, že žiadny štát, a ani skupina štátov, ju nemôže riešiť izolovane a bez koordinácie a solidarity s ostatnými členmi medzinárodného spoločenstva.³⁶³ Táto snaha sa prejavila formovaním nových medzinárodných záväzkov, dohôd a celkovo snahou o vytvorenie legislatívneho rámca, ktorý by reflektoval aj túto oblasť.

1.1 Historický rámec

Historický vývoj medzinárodného práva v oblasti klimatických zmien musel reagovať na spoločenský vývoj a súvisiaci technologický pokrok, ktorý prinášal rastúce environmentálne hrozby. Prvým významným dokumentom zameraným na túto problematiku bola Štokholmská konferencia OSN o životnom prostredí človeka (1972).³⁶⁴ Otvorila cestu k prvému koordinovanému a systematickému prístupu štátov a položila základy pre ďalší medzinárodný vývoj. O dve desaťročia neskôr sa v Rio de Janeiro uskutočnil Summit Zeme (Earth Summit), na ktorom bola prijatá Deklarácia z Ria³⁶⁵ a Agenda 21,³⁶⁶ zameraná na program trvalo udržateľného rozvoja. Na základe záverov tohto summitu bol prijatý Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (ďalej len „UNFCCC“).³⁶⁷ Na tento dohovor následne nadväzoval Kjótsky protokol,³⁶⁸ uzavretý v roku 1997 signatármi UNFCCC. Dohovor UNFCCC zaviedol princíp „spoločnej, avšak diferencovanej zodpovednosti“, čo znamenalo, že rozvinuté krajiny niesli väčšiu zodpovednosť za historické emisie než rozvojové krajiny. Za významný medzník v rozvoji sa považuje

³⁶¹ IPCC (INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE), (2023). Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (Longer Report). Online. Geneva: IPCC. Dostupné na: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf. [citované 2025-10-23].

³⁶² CAJTHAML, Tomáš; FROUZ, Jan a MOLDAN, Bedřich, (2022). Environmentální výzkum a hrozby 21. století. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4954-2.

³⁶³ MÜLLEROVÁ, Hana et al., (2022). Klimatické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7676-580-X.

³⁶⁴ UNITED NATIONS, (1972). Report of the United Nations Conference on the Human Environment (Štokholmská konferencia OSN o životnom prostredí človeka). Online. Stockholm: United Nations. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/225611>.

³⁶⁵ OSN (1992). A/CONF.151/26 (Vol. I): Rio Declaration on Environment and Development. Online. New York: United Nations. Dostupné na: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.

³⁶⁶ OSN (Organizácia Spojených národov), (1992). Agenda 21: Program opatrení pre trvalo udržateľný rozvoj. Online. Rio de Janeiro: United Nations. Dostupné na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.

³⁶⁷ OSN (Organizácia Spojených národov), (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change. Online. New York: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf.

³⁶⁸ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 139/2005 Z.z. o uzavretí Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy.

prijatie Parížskej dohody³⁶⁹ v roku 2015. Narozdiel od jej predchodcov, tu už sa neupravujú len povinnosti rozvinutých krajín, ale požaduje sa zodpovednosť všetkých štátov. No ani Parížska dohoda, ani predošlé prijaté dohody nerátali s tak rýchlym postupom vývoja, najmä v oblasti AI. Ani v časoch prípravy textu Parížskej dohody, ktorá je zo spomenutých právnych úprav najnovšia, nemohol nikto prezumovať, že AI nás bude v budúcnosti sprevádzať na dennodennej báze. Hoci tieto medzinárodné dohody položili pevné základy pre globálnu spoluprácu, ich texty nereflektovali plne dynamiku moderných technológií. Dohody obsahovali napríklad ustanovenia podporujúce technologický rozvoj a transfer inovácií, ako napríklad článok 4 UNFCCC stanovuje všeobecné povinnosti štátov vrátane podpory prístupu a transferu environmentálne šetrných technológií a kapacít do rozvojových krajín.³⁷⁰ Článok 10 Parížskej dohody posilňuje medzinárodnú spoluprácu v oblasti technologického vývoja a prenose technológií na podporu adaptácie a zmierňovania klimatických zmien.³⁷¹ No tieto formulácie sú skôr neurčitého charakteru a vytvárajú priestor pre analýzu súčasných výziev, nedostatkov a otázok, do akej miery dokáže existujúce medzinárodné právo adekvátne reagovať na prepojenie klimatických zmien a moderných technológií.

1.2 Súčasné výzvy a nedostatky

V súčasnosti vývoj v oblasti AI napreduje tak rýchlo, že je prakticky nemožné zároveň vytvárať aj adekvátnu právnu úpravu na medzinárodnej úrovni. Podobne ako v prípade iných prelomových technologických odvetví, napríklad pri formovaní medzinárodného leteckého či kozmického práva, aj v tejto oblasti sa postupne ukazuje potreba vytvoriť jasné a záväzné pravidlá, ktoré by umožnili koordinovaný a bezpečný rozvoj technológií. Vzhľadom na globálny charakter AI a jej dopady na životné prostredie je v záujme celého medzinárodného spoločenstva, aby sa na tomto procese podieľalo. Problém však vzniká už na samotnom začiatku, a to pri definovaní pojmu umelej inteligencie. Neexistuje jednotná medzinárodná definícia, čo komplikuje akékoľvek legislatívne alebo regulačné iniciatívy.³⁷² Tvorba medzinárodného práva je časovo náročná, mnohokrát zdĺhavá a opiera sa prevažne o dobrovoľné záväzky, ktorých plnenie je ťažko vynútiteľné.

Ďalšou pretrvávajúcou výzvou je nerovnováha medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami. Rozvojové štáty často nedisponujú finančnými, technickými ani ľudskými zdrojmi potrebnými na implementáciu klimatických opatrení, hoci ich dôsledky pociťujú najintenzívnejšie. Naopak, rozvinuté krajiny niekedy odmietajú prijať prísnejšie záväzky, ktoré by mohli spomaliť ich technologický a ekonomický rozvoj, vrátane inovácií v oblasti

³⁶⁹ UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE, (2015). Parížska dohoda o zmene klímy. Online. Paríž: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.

³⁷⁰ OSN (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change. Online. New York: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf.

³⁷¹ UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE, (2015). Parížska dohoda o zmene klímy. Online. Paríž: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.

³⁷² KLUČKA, Ján, (2021). Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Online. roč. XXIX, č. 3, s. 551–572. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-3-4>.

AI a digitálnych technológií.³⁷³Tieto faktory spolu vytvárajú prostredie, v ktorom medzinárodné právo zatiaľ nedokáže dostatočne reflektovať technologický rozmer klimatickej krízy. Chýba mu dynamika, flexibilita aj regulačné mechanizmy schopné reagovať na rýchly pokrok v oblasti AI. Preto sa čoraz častejšie otvára diskusia o potrebe nového globálneho dohovoru, ktorý by túto prepojenosť medzi technológiami a klimatickou politikou výslovne zohľadnil.

1.3 AI a klimatické zmeny

S každým posunom v technologickom vývoji sa očakáva, že napomôže k riešeniu celospoločenských problémov a ani AI nebola výnimkou. S touto nádejou sa ale rovnako spájajú aj isté obavy z rizík, ktoré môže priniesť. Vzhľadom na zameranie tohto príspevku sa budem ďalej venovať len rizikám v spojitosti s klimatickou zmenou. AI sa v tomto kontexte stala „dvojsečnou zbraňou“, pretože jej potenciál v oblasti boja proti klimatickým zmenám je nespochybniteľný, no zároveň rozvojom prichádzajú aj nové riziká a etické dilemy. Preto vyvstáva potreba hľadať rovnováhu medzi inováciou a udržateľnosťou, čo otvára otázku, do akej miery by mala byť táto oblasť predmetom medzinárodnoprávnej regulácie.

1.4 Pozitívny prínos AI

V boji proti klimatickým zmenám vie byť AI obzvlášť prínosná a to hneď v niekoľko rôznych oblastiach. Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD)³⁷⁴ sú štyri hlavné spôsoby, ako môže AI urýchliť opatrenia proti klimatickým zmenám:

1. **Premena surových dát na prakticky využiteľné informácie.** AI dokáže jednoducho vyabstrahovať relevantné poznatky v obrovskom množstve neštruktúrovaných dát a rozsiahlych databáz, čo by ľudia museli zdĺhavo a manuálne vykonávať. Na základe satelitných snímok vyhodnotiť a odhalovať odlesňovanie alebo identifikovať oblasti miest ohrozených pobrežnými záplavami.
2. **Zlepšenie predikcií.** Na základe historických dát AI dokáže odhadovať budúce javy, čo je prínosné pri predpovedaní prírodných katastrof alebo poľnohospodárskeho výnosu v podmienkach extrémneho počasia, a tým prispievať k potravinovej bezpečnosti.
3. **Optimalizovanie komplexných systémov.** Algoritmy AI dokážu pracovať s množstvom dát a vedia tak nájsť optimálne riešenia pre konkrétne prípady.

³⁷³ ERBACH, Gregor, (2016). The Paris climate change agreement: A new framework for global climate action. Online. Brusel: European Parliamentary Research Service. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573910/EPRS_BRI%282016%29573910_EN.pdf.

³⁷⁴ OECD, (2025). Climate Change and AI: Recommendations for Responsible Development and Use. Working Paper. Online. OECD.AI Policy Observatory: OECD. Dostupné na: <https://wp.oecd.ai/app/uploads/2025/05/climate-change-and-ai.pdf>.

Dokážu minimalizovať spotrebu energie či optimalizovať rozvrh prepravy tovaru a tým znížiť emisie.

4. **Zrýchlenie procesu vedeckého modelovania a objavovania nových poznatkov.** Vo všeobecnosti tak môžeme povedať, že AI urýchl'uje proces vedeckého pokroku. Umožňuje rýchlejšie simulácie klimatických a meteorologických modelov a na základe naučených dát dokáže aj sama navrhovať nové zlepšenia, čo výrazne urýchl'uje experimentálny výskum.

V boji proti klimatickým zmenám môže AI priniesť viacero výhod, zefektívniť a zjednodušiť prácu a urýchliť vedecký výskum, čo vie byť obzvlášť prospešné pri riešení urgentných situácií. Jej pozitívny vplyv však nemožno vnímať izolovane, bez zohľadnenia negatívnych dopadov, ktoré jej rozvoj a používanie prinášajú.

1.5 Negatívne dopady AI

Napriek mnohým pozitívam, prítomný je aj negatívny environmentálny dopad, ktorý so sebou rozvoj a používanie AI prináša. Uvedené prínosy AI sa nezaobídu bez vysokej spotreby energie, ktorá vedie k zvýšenej produkcii oxidu uhličitého. Na trénovanie modelov, ako napríklad GPT-4 od Open AI je potrebné obrovské množstvo elektrickej energie čo vedie k nárastu emisií skleníkových plynov a zaťaženiu elektrickej siete.³⁷⁵ Aj v prípade, že by bola použitá energia pochádzajúca z obnoviteľných zdrojov, zostáva problémom jej enormné požadované množstvo. Vysokú spotrebu energie si vyžaduje nielen samotné trénovanie modelov, ale aj ich neustále udržiavanie a vylepšovanie v rámci každodenného fungovania. Podľa Strubell et al. môže trénovanie jedného AI modelu vytvoriť až toľko emisií oxidu uhličitého, ako päť osobných áut vytvorí počas celého svojho životného cyklu.³⁷⁶ Okrem energie je vážnym environmentálnym problémom aj nadmerná spotreba vody potrebnej na chladenie dátových centier a výrobu mikročipov využívaných v AI modeloch. Napríklad model GPT-3 od Open AI spotreboval cez 700 000 litrov iba počas svojej trénovacej fázy. Toto množstvo je signifikantné, najmä ak zoberieme do úvahy, že sa jedná len o jeden model AI spomedzi mnohých. Rastúca spotreba vody môže mať závažné dôsledky, pretože s narastajúcou mierou využívania AI bude jej potreba neustále stúpať. Tento trend môže viesť k znižovaniu dostupnosti vody pre iné sektory, napríklad poľnohospodárstvo a v niektorých regiónoch dokonca k nedostatku pitnej vody. Okrem toho sa pri chladení dátových centier vytvára veľké

³⁷⁵ ZEWE, Adam, (2025). Explained: Generative AI's environmental impact. Online. MIT News. 17. január 2025. Dostupné na: <https://news.mit.edu/2025/explained-generative-ai-environmental-impact-0117>.

³⁷⁶ STRUBELL, Emma; GANESH, Ananya a McCALLUM, Andrew, (2019). Energy and Policy Considerations for Deep Learning in NLP. In: Proceedings of the 57th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. Online. s. 3645–3650. Dostupné na: <https://aclanthology.org/P19-1355.pdf>.

množstvo odpadovej vody, ktorá pri nesprávnom nakladaní môže kontaminovať miestne vodné zdroje.³⁷⁷

Podľa správy Global E-waste Monitor 2025 dosiahol objem elektronického odpadu v roku 2022 približne 62 miliónov ton a odhaduje sa, že vplyvom rozvoja AI by sa do roku 2030 mohlo pridať až ďalších 5 miliónov ton.³⁷⁸ Tento odpad častokrát obsahuje toxické látky, ktoré predstavujú vážne riziko pre zdravie ľudí a životné prostredie. Aj keď rozvoj a používanie AI prinášajú nezanedbateľné environmentálne riziká, od vysokej spotreby energie a vody až po rast elektronického odpadu, tieto výzvy nemusia byť nevyhnutne prekážkou technologického pokroku. Pri zodpovednom prístupe a dôraze na udržateľný vývoj môže byť AI vyvíjaná a využívaná spôsobom, ktorý minimalizuje jej negatívne dopady na životné prostredie. Kľúčovú úlohu pritom zohráva medzinárodná spolupráca, regulácia a snaha o ekologickejšie technologické riešenia, ktoré umožnia naplno využiť potenciál AI v prospech planéty, nie na jej úkor.

2. Potreba nového globálneho dohovoru?

Z uvedeného vyplýva, že umelá inteligencia môže zohrávať v boji proti klimatickej kríze dvojité úlohu, na jednej strane prispieva k efektívnejšiemu zberu a analýze dát, na druhej strane však vytvára nové environmentálne riziká. Keďže v súčasnosti neexistuje komplexná právna úprava tejto oblasti a existujúce legislatívne vákuum vyplňajú najmä pravidlá soft law a medzinárodné štandardy, otázka prijatia nového a aktuálneho právneho rámca sa stáva nevyhnutnou.³⁷⁹ Pokrok a rýchlo rastúci vplyv umelej inteligencie si vyžadujú jasné určenie pravidiel a hraníc jej využívania. Napriek tomu sa pri tvorbe etických zásad a pri definovaní samotného pojmu AI často opomína potreba špecifickej regulácie v oblasti jej vplyvu na klimatické zmeny. Práve táto absencia jednotného prístupu poukazuje na možné opodstatnenie vzniku nového globálneho dohovoru, ktorý by integroval technické, environmentálne a etické aspekty využívania umelej inteligencie.

2.1 Limity Parížskej dohody

Parížska dohoda predstavuje najvýznamnejší medzinárodný právny rámec v oblasti boja proti klimatickým zmenám. Jej hlavným cieľom je udržať nárast priemernej globálnej teploty výrazne pod hranicou 2 °C v porovnaní s predindustriálnym obdobím a

³⁷⁷ GEORGE, A. Shaji, (2023). The Environmental Impact of AI: A Case Study of Water Consumption by Chat GPT. In: Partners Universal International Innovation Journal. Online. roč. 01, č. 02, s. 91–95. Dostupné na: <https://www.puiij.com/index.php/research/article/view/39/23>.

³⁷⁸ INTERNATIONAL TELECOMMUNICATION UNION, (2024). The Global E-waste Monitor 2024. Online. Dostupné na: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Environment/Pages/Global-E-waste-Monitor.aspx>.

³⁷⁹ KLUČKA, Ján, (2021). Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Online. roč. XXIX, č. 3, s. 551–572. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-3-4>.

usilovať sa o jeho obmedzenie na 1,5 °C.³⁸⁰ Hoci dohoda priamo neupravuje AI, stanovuje signatárskym štátom určité ciele a záväzky, ktoré môžu nepriamo ovplyvňovať aj využitie AI, najmä ak ide o jej negatívne dopady na životné prostredie.³⁸¹ No takáto všeobecná úprava nie je postačujúca. Dohoda sa síce vo všeobecnosti sústreďuje na znižovanie emisií a adaptáciu na zmenu klímy, avšak neobsahuje žiadne ustanovenia, ktoré by explicitne riešili vplyv nových technológií na klímu, ich energetickú náročnosť či environmentálne dôsledky digitálnej infraštruktúry. AI pritom môže významne ovplyvniť plnenie klimatických cieľov, pozitívne aj negatívne. Ďalším limitom je aj samotná úprava záväzkov štátov, ktoré si sami vytvárajú svoje národné definované príspevky, určujú rozsah a tempo plnenia. Takýto prístup sťažuje koordináciu na medzinárodnej úrovni a v prípade AI, ktorá má globálny charakter môže byť značne neefektívny. Z toho vyplýva, že Parížska dohoda môže tvoriť základ, no na úpravu neustále sa vyvíjajúceho odvetvia AI nepostačuje.

2.2 Možné formy integrácie AI do klimatickej agendy

Vzhľadom na využiteľnosť AI v boji proti klimatickým zmenám a už spomínaným pozitívnym možnostiam jej využitia je možné uvažovať aj nad jej širšou integráciou do klimatickej agendy. Medzi potenciálne formy aplikácie môžu patriť napríklad systémy predčasného varovania pred prírodnými katastrofami, kde hrá AI kľúčovú úlohu pri analýze meteorologických vzorcov čím dokáže predikovať extrémne javy a umožniť tak včasné varovanie obyvateľstva. Iniciatíva Early Warnings for All (EW4All) podporovaná United Nations Office for Disaster Risk Reduction plánuje do roku 2027 poskytnúť všetkým ľuďom na Zemi prístup k varovacím zariadeniam, ktoré využívajú AI na vyhodnocovanie týchto javov.³⁸² Rovnako aj optimalizácia energetických systémov, pri ktorých môže AI predikovať spotrebu a výrobu a optimalizovať distribúciu. V súvislosti s predikciou extrémneho počasia pomáha AI predikovať dopady na úrodu a identifikovať oblasti ohrozené suchom či záplavami a navrhovať adaptívne opatrenia.³⁸³ Celkovo môžeme povedať, že AI poskytuje široké spektrum možností na podporu klimatickej agendy, od predikcie a včasného varovania, cez optimalizáciu zdrojov, až po podporu adaptácie a ochrany životného prostredia. Zároveň je však nevyhnutné brať do úvahy jej vlastný environmentálny dopad a hľadať spôsoby jej etického a udržateľného využitia. Z právneho hľadiska sa otázka regulácie využitia AI v klimatickej agende začína objavovať v rámci medzinárodných iniciatív a rámcových

³⁸⁰ UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE, (2015). Parížska dohoda o zmene klímy. Online. Paríž: United Nations Framework Convention on Climate Change. Dostupné na: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.

³⁸¹ BAKOŠOVÁ, Lucia, (2025). Green Ambitions in the Era of Artificial Intelligence. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-788-7.

³⁸² UNITED NATIONS OFFICE FOR DISASTER RISK REDUCTION (UNDRR), (2024). Early Warnings for All (Projekt UNDRR). Online. Dostupné na: <https://www.undrr.org/early-warning-system>.

³⁸³ UNFCCC, (2024). Artificial Intelligence for Climate Action in Developing Countries: Opportunities, Challenges and Risks. Online. Bonn: United Nations Framework Convention on Climate Change. Dostupné na: https://unfccc.int/ttclear/misc/_StaticFiles/gnwoerk_static/AI4climateaction/28da5d97d7824d16b7f68a225c0e3493/a4553e8f70f74be3bc37c929b73d9974.pdf.

dohovorov o umelej inteligencii, ako napríklad Rámcový dohovor Rady Európy o umelej inteligencii, ľudských právach, demokracii a právnom štáte (2024),³⁸⁴ ktorý poskytuje základ pre etické a právne usmernenia pri nasadzovaní AI, ale obsahuje iba málo aplikácií v oblasti životného prostredia a adaptácie na klimatické zmeny. Implementácia takýchto princípov do národných legislatív, by ale mohla zabezpečiť, že využitie AI bude súčasne efektívne aj právne regulované.

2.3 Môžu medzinárodné dohovory viazať firmy ako Google a Microsoft?

Zatiaľ čo medzinárodné dohovory, ako napríklad Parížska dohoda, viažu štáty, nadnárodné korporácie nimi priamo viazané nie sú, keďže samy tieto dohovory neratifikovali. Poznáme, ale prípady implementácie medzinárodných dohovorov do vnútroštátneho práva, čím sa stávajú záväzné pre subjekty pôsobiace na ich území a nepriamo tak vytvárajú určité povinnosti. Prijatie medzinárodného dohovoru, ktorý by priamo viazal korporácie, je aktuálne nepravdepodobné a nereálne.

Posun v tomto smere predstavuje spomínaný Rámcový dohovor Rady Európy o umelej inteligencii, ľudských právach, demokracii a právnom štáte (2024), ktorého účelom vyplniť medzery v právnej úprave vznikajúce v dôsledku rýchleho technologického vývoja. Dohovor sa priamo vzťahuje na orgány verejnej moci a súkromných aktérov konajúcich v ich mene, čo znamená, že ak štát využije AI systém vyvinutý súkromnou firmou, táto činnosť podlieha pravidlám dohovoru. Zároveň dohovor nepriamo zasahuje aj ďalšie súkromné subjekty, keďže zmluvné štáty sú povinné riešiť riziká a dopady ich činností tak, aby boli v súlade s cieľom a účelom dohovoru.³⁸⁵ No faktom ostáva, že mnohé firmy dobrovoľne prijímajú environmentálne záväzky (napríklad uhlíková neutralita) v reakcii na tlak verejnosti a investorov. Firma Microsoft sa zaviazala byť uhlíkovo negatívnou do roku 2030³⁸⁶ a firma Google dosiahla cieľ používať 100 % obnoviteľnú energiu pre svoje globálne operácie vrátane dátových centier a kancelárií už v roku 2017.³⁸⁷ Teda medzinárodné dohovory ich priamo nezaväzujú, ale ich záväzky jednak vyplývajú nepriamo a zároveň v týchto prípadoch dokáže byť spoločenský tlak účinnejší.

3. Regulácia technologického vývoja v medzinárodnom práve?

Technologický vývoj a najmä vývoj AI vytvára rýchle zmeny v spoločnosti, ekonomike a aj bezpečnosti a prináša množstvo nových výziev, ktoré mnohokrát nie sú upravené v medzinárodnom práve vôbec alebo len čiastočne. Momentálne môžeme

³⁸⁴ RADA EURÓPY, (2024). Rámcová úmluva Rady Európy o umelej inteligencii, ľudských právach, demokracii a právnom štáte. Online. Vilnius: Rada Európy. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680afae3c>.

³⁸⁵ *Ibid.*

³⁸⁶ SMITH, Brad, (2020). Microsoft will be carbon negative by 2030. Online, príspevok na blogu. 16. január 2020. Dostupné na: https://blogs.microsoft.com/blog/2020/01/16/microsoft-will-be-carbon-negative-by-2030/?utm_source.

³⁸⁷ GOOGLE, (2016). 100% renewable is just the beginning. Online. Google Sustainability. December 2016. Dostupné na: https://sustainability.google/stories/announcement-100/?utm_source.

sledovať určité snahy o reguláciu aj odvetvia AI, napríklad Princípy OECD pre umelú inteligenciu (The OECD AI Principles),³⁸⁸ ktoré ponúkajú základ pre medzinárodnú kooperáciu a podporujú efektívny, bezpečný a etický rozvoj AI pričom zohľadňujú jej globálny charakter, potenciál aj riziká a v aktualizovanej verzii z roku 2024 sa explicitne uvádza aj environmentálna udržateľnosť. Európska Únia prijala v roku 2024 (AI Act)³⁸⁹, ktorý predstavuje vôbec prvú legislatívnu úpravu tohto typu, hoci jeho primárne zameranie sa týka regulácie AI a explicitne nezahŕňa problematiku vplyvu AI na klimatické zmeny. UNESCO vo svojom odporúčaní o etike AI zdôrazňuje potrebu zohľadniť environmentálne faktory pri vývoji AI technológií. Upozorňuje na riziká spojené s degradáciou klímy a vyzýva na zodpovedný prístup k AI, ktorý berie do úvahy ekologickú udržateľnosť.³⁹⁰ Technologický vývoj je momentálne upravený skôr formou odporúčaní a soft law dokumentov. Dokumenty ako Princípy OECD pre umelú inteligenciu, odporúčania UNESCO a Zákon Európskej Únie poskytujú rámce pre bezpečný, etický a zodpovedný rozvoj AI, pričom environmentálne dopady využívania AI sú skôr okrajovo spomenuté. Hoci priama regulácia vplyvu AI na klimatické zmeny zatiaľ chýba, tieto medzinárodné snahy vytvárajú základ pre koordinovanú globálnu politiku, ktorá môže podporiť ekologicky zodpovedný vývoj a používanie AI technológií.

Záver

Klimatické zmeny v kombinácii s neutíchajúcim technologickým rozvojom, najmä v oblasti AI, predstavujú pre medzinárodné právo rad nových výziev. AI môže významne prispieť k predchádzaniu a zmierňovaniu dopadov klimatických zmien – od predikcie extrémnych meteorologických javov, cez optimalizáciu energetických a logistických systémov, až po urýchlenie vedeckého výskumu. Na druhej strane však prináša aj nové environmentálne riziká, ako sú vysoká spotreba energie, tvorba elektronického odpadu či nadmerná spotreba vody, ktoré sú v súčasných medzinárodných dohodách len okrajovo zohľadnené. Existujúce právne rámce, ako UNFCCC či Parížska dohoda, poskytujú dôležité základy pre koordináciu štátov a znižovanie emisií, avšak nereflektujú rýchly technologický vývoj ani špecifiká AI. Medzinárodné iniciatívy ako Princípy OECD pre umelú inteligenciu, Európsky akt o umelej inteligencii či odporúčania UNESCO síce kladú dôraz na etiku, zodpovednosť a environmentálnu udržateľnosť, avšak ich dosah na globálne korporácie a konkrétne klimatické ciele je limitovaný. Z toho vyplýva, že hoci existuje logická potreba nového globálneho dohovoru, ktorý by explicitne prepájal klimatickú agendu s reguláciou technologického rozvoja, jeho prijatie a kodifikácia v

³⁸⁸ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), (2024). AI principles. Online. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. Dostupné na: <https://www.oecd.org/en/topics/ai-principles.html>.

³⁸⁹ Nariadenie (EÚ) 2024/1689 Európskeho parlamentu a Rady z 13. júna 2024, ktorým sa ustanovujú harmonizované pravidlá o umelej inteligencii a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828. Ú. v. EÚ L 123, 12. 7. 2024, s. 1–88.

³⁹⁰ UNESCO (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru), (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Online. Paríž: Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics>.

blízkej budúcnosti sa javí ako nepravdepodobná. Aktuálne medzinárodné právo sa preto opiera najmä o soft law, dobrovoľné štandardy a princípy, ako aj o spoločenský tlak, ktorý motivuje štáty a nadnárodné korporácie k environmentálne zodpovednému správaniu. Firmy ako Google či Microsoft dobrovoľne prijímajú záväzky uhlíkovej neutrality alebo používania obnoviteľnej energie, čo dokazuje, že v niektorých prípadoch môže byť spoločenský a trhový tlak účinnejší než formálne právne záväzky. Celkovo možno konštatovať, že medzinárodné právo stojí pred úlohou nájsť rovnováhu medzi flexibilitou, etickými princípmi a environmentálnou udržateľnosťou. Vzhľadom na dynamiku technologického vývoja bude kľúčové spájať klimatickú politiku s reguláciou AI prostredníctvom koordinácie štátov, dobrovoľných záväzkov a medzinárodných štandardov, namiesto očakávania rýchlej kodifikácie nového globálneho dohovoru.

Zoznam zdrojov

1. BAKOŠOVÁ, Lucia, (2025). Green Ambitions in the Era of Artificial Intelligence. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-788-7.
2. CAJTHAML, Tomáš; FROUZ, Jan a MOLDAN, Bedřich, (2022). Environmentální výzkum a hrozby 21. století. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4954-2.
3. ERBACH, Gregor, (2016). The Paris climate change agreement: A new framework for global climate action. Online. Brusel: European Parliamentary Research Service. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573910/EPRS_BRI%282016%29573910_EN.pdf.
4. Nariadenie (EÚ) 2024/1689 Európskeho parlamentu a Rady z 13. júna 2024, ktorým sa ustanovujú harmonizované pravidlá o umelej inteligencii a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 167/2013, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2016/797 a (EÚ) 2020/1828. *Ú. v. EÚ L 123, 12. 7. 2024, s. 1–88.*
5. GEORGE, A. Shaji, (2023). The Environmental Impact of AI: A Case Study of Water Consumption by Chat GPT. In: Partners Universal International Innovation Journal. Online. roč. 01, č. 02, s. 91–95. Dostupné na: <https://www.puiij.com/index.php/research/article/view/39/23>.
6. GOOGLE, (2016). 100% renewable is just the beginning. Online. Google Sustainability. December 2016. Dostupné na: https://sustainability.google/stories/announcement-100/?utm_source.
7. INTERNATIONAL TELECOMMUNICATION UNION, (2024). The Global E-waste Monitor 2024. Online. Dostupné na: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Environment/Pages/Global-E-waste-Monitor.aspx>.
8. IPCC (INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE), (2023). Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I,

- II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (Longer Report). Online. Geneva: IPCC. Dostupné na: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf. [citované 2025-10-23].
9. KLUČKA, Ján, (2021). Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa. In: Časopis pro právní vědu a praxi. Online. roč. XXIX, č. 3. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/CPVP2021-3-4>.
 10. MÜLLEROVÁ, Hana et al., (2022). Klimatické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7676-580-X.
 11. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), (2024). AI principles. Online. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. Dostupné na: <https://www.oecd.org/en/topics/ai-principles.html>.
 12. OECD, (2025). Climate Change and AI: Recommendations for Responsible Development and Use. Working Paper. Online. OECD.AI Policy Observatory: OECD. Dostupné na: <https://wp.oecd.ai/app/uploads/2025/05/climate-change-and-ai.pdf>.
 13. OSN (1992). A/CONF.151/26 (Vol. I): Rio Declaration on Environment and Development. Online. New York: United Nations. Dostupné na: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.
 14. OSN (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change. Online. New York: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf.
 15. OSN (Organizácia Spojených národov), (1992). Agenda 21: Program opatrení pre trvalo udržateľný rozvoj. Online. Rio de Janeiro: United Nations. Dostupné na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.
 16. OSN (Organizácia Spojených národov), (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change. Online. New York: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf.
 17. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 139/2005 Z.z. o uzavretí Kjótskeho protokolu k Rámcovému dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy.
 18. RADA EURÓPY, (2024). Rámcová úmluva Rady Európy o umelej inteligencii, ľudských právach, demokracii a právnom štáte. Online. Vilnius: Rada Európy. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680afae3c>.
 19. SANDER, B., (2025). Addressing climate change in the age of artificial intelligence: three registers of human rights struggles. In: Transnational

- Legal Theory. Online. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20414005.2025.251890>. [citované 2025-08-28].
20. SMITH, Brad, (2020). Microsoft will be carbon negative by 2030. Online, príspevok na blogu. 16. január 2020. Dostupné na: https://blogs.microsoft.com/blog/2020/01/16/microsoft-will-be-carbon-negative-by-2030/?utm_source.
 21. STRUBELL, Emma; GANESH, Ananya a McCALLUM, Andrew, (2019). Energy and Policy Considerations for Deep Learning in NLP. In: Proceedings of the 57th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. Online. Dostupné na: <https://aclanthology.org/P19-1355.pdf>.
 22. UNESCO (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru), (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Online. Paríž: Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics>.
 23. UNFCCC, (2024). Artificial Intelligence for Climate Action in Developing Countries: Opportunities, Challenges and Risks. Online. Bonn: United Nations Framework Convention on Climate Change. Dostupné na: https://unfccc.int/ttclear/misc_/StaticFiles/gnwoerk_static/AI4climateaction/28da5d97d7824d16b7f68a225c0e3493/a4553e8f70f74be3bc37c929b73d9974.pdf.
 24. UNITED NATIONS FRAMEWORK CONVENTION ON CLIMATE CHANGE, (2015). Parížska dohoda o zmene klímy. Online. Paríž: United Nations. Dostupné na: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.
 25. UNITED NATIONS OFFICE FOR DISASTER RISK REDUCTION (UNDRR), (2024). Early Warnings for All (Projekt UNDRR). Online. Dostupné na: <https://www.undrr.org/early-warning-system>.
 26. UNITED NATIONS, (1972). Report of the United Nations Conference on the Human Environment (Štokholmská konferencia OSN o životnom prostredí človeka). Online. Stockholm: United Nations. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/225611>.
 27. ZEWE, Adam, (2025). Explained: Generative AI's environmental impact. Online. MIT News. 17. január 2025. Dostupné na: <https://news.mit.edu/2025/explained-generative-ai-environmental-impact-0117>.

Technologický vývoj a jeho vplyv na medzinárodné právo

Zborník príspevkov z XIX. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 24. októbra 2025

Zostavovatelia: Mgr. Laura Gazdagová
 Mgr. Bartolomej Mižák
 Mgr. Vladyslava Kryvoshei

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
 Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2025
Počet strán: 158
Rozsah: 10,35 AH
Vydanie: prvé

DOI: <https://doi.org/10.33542/TVA-0478-1>
ISBN 978-80-574-0478-1 (e-publikácia)